ו. זאמבארט

ליבע. לוקסוס

און קאפיטאליזם

יוסף יאַטשקאָווסקיס

„פאָפולער ווייסנשאַפטלעכע ביבליאָטעק"

בוך 2 №

וועדנער זאָמבאַרט

ליבע, לוקסוס און קאַפּיטאַליזם

פון דייטש: י. ראַפאָפּאָרט

וואַרשע — ניו-יאָרק 1929

Printed in Poland

אינהאלט:

דאָס ערשטע קאַפּיטל: די נייע געזעלשאַפט

I. דער הויף 7

II. דאָס בירגערלעכע רייכטום 11

III. דער נייער אַדל 17

דאָס צווייטע קאַפּיטל: די גרויסשטאָט

I. די גרויסשטעט פון 16, 17 און 18 יאָרהונדערט 35

II. די אַנטשטייונג און די אינערלעכע גלידערונג פון די גרויסשטעט 38

III. די שטאָט-טעאָריעס פון 18-טן יאָרהונדערט 54

דאָס דריטע קאַפּיטל: די סעקולאריזאַציע פון דער ליבע

I. דער זיג פון אומגעזעצלעכקייט - פרינציפ אין דער ליבע 63

II. די קורטיזאנע 75

דאָס פערטע קאַפּיטל: די אַנטוויקלונג פון לוקסוס

I. דער באַגריף און דאָס וועזן פון לוקסוס 88

II. די פירשטלעכע הויפן 95

III. דער אויפקום פון די קאַוואַלירן און געלט-זעק 117

Miłość, Luksus i Kapitalizm
Pop. Nauk. Bibl. Jaczkowskiego

Druk. W. Goldszryft, I S-ka, Pawia 44.

דאס ערשטע קאפיטל:

די נייע געזעלשאפט

מקורים און ליטעראטור

די געשיכטע פון הויף (I) איז די געשיכטע פון די מלוכות. ספעציעל אפהאנדלונגען זענען מיר נישט באקאנט. כ'הי' דאָ אבער אויפמערקזאם מאכן אויף הייניריך לאובעס „פראנצויזישע קאניגלעכע שלעפטער". דאסדאזיקע כמעט אומבאקאנטע קלייגע בוך (3 בענדער, 1840), געהער צו די לעבעדיקסטע געשיכטלעכע אפהאנדלונגען. עס גיט א סך א קלערערן בילד וועגן די פארהעלטענישן אין פראנצויזישן הויף, וויַ די גרעסטע טייל דיקע געשיכטעס (אפילו מיט ראנקען צוזאמען). לאובע מאכט דעם פרוּוו, דורך יעדן איינעם פון די בארימטע קאניגלעכע שלעפטער לעבעדיק מאכן די גאנצע געזעבענע עפאכע, און דורכדעם האָט ער געשאנקען פראנקרייך א פראלעל-ווערק (בזעיר-אנפין) צו ג. פראי'טאגס „בילדער פון דער דייטשער מארגאנגענהייט". די „היסטאריקער" העלן זיך מיט רעכט באציען גרינגשעציק צו אים.

די אנטשטייגונג פון בירגערלעכן רייכטום (II) האָב איך צום ערשטן מאל פרובירט שילדערן אין מיין „מאדערנעם קאפיטאליזם"

די געשיכטע פון דער אומבילדונג פון הערער קלאסן אין דער פרי-קאפיטאליסטישער עפאכע (III), האָט ווערט באהאנדלט אין דאזיקן קאפיטל, האָט אן אויסערלעכע און א איגערלעכע זייט: די אויסערלעכע זייט הייבט אונז נאָר די געזעלשאגישע געשעענישן, און דיזאזיקע פארמאגן א גרויסע ספעציאל-ליטעראטור פון פאמיליען-געשיכטלעכע ווערק, מיט וועלכע ענגלאנד איז באזונדערס ריין.

IV. דער זיג פון דער זי 137
1. די אַלגעמיינע אַנטוויקלונגס-טענדענצן פון לוקסוס 138
2. דער לוקסוס אין דער היים 143
א) דער עס-לוקסוס — ב) דער ווּין-לוקסוס
3. דער לוקסוס אין דער שטאָט 155

דאָס פינפטע קאַפּיטל: די געבורט פון קאַפּיטאַליזם פון דעם לוקסוס

I. די ריכטיקע און פאַלשע פּראָבלעם-שטעלונג 163
II. דער לוקסוס און דער האַנדל 172
1. דער גרויסהאַנדל 172
2. דער לאחדים־האַנדל 186
III. דער לוקסוס און די לאַנדווירטשאַפט 196
1. אין אייראָפּע 196
2. אין די קאָלאָניעס 203
IV. דער לוקסוס און די אינדוסטריי 208
1. די באַדייטונג פון די לוקסוס-אינדוסטריען 208
2. די ריינע לוקסוס-אינדוסטריען 213
א) די זיידנאינדוסטריי—ב) די שפּיצנאינדוסטריי — ג) די שפּיגל-פאַבריקאַציע — ד) די פּאָרצעלייַ־ אינדוסטריי — ה) פּאַרשידענע אינדוסטריען
3. די געמישטע אינדוסטריען 222
א) די וואָל-אינדוסטריי—ב) די ליינענאינדוסטריי— ג) די שנייַדעריי—ד) לעדעראַרבעטער (שוסטערס, זאָטלערס, גאַרבערס) — ה) הוטמאַכעריי—ו) בוי־ אינדוסטריי—ז) קאָטשנמאַכעריי, טאַפּעצירעריי— ח) סטאָלעריי
4. די רעוואָלוציאָניזירנדיקע קראַפט פון לוקסוס-קאָנסום 241

.....

1. דער הויף

די אַנטשטייונג פון גרעסערע פּירשטלעכע הויפן אין דעם זין, וועלכן מיר גיבן היינט צו ד'דעמדאָזיקן וואָרט, איז געווען אַ רעזולטאַט און דאָן פון איר זייט אויך אַ אַנטשיידנדיקע סיבה פון די ענדערונגען, וועלכע די מלוכה-אַרדנונג און דאָס מיליטער-וועזן האָבן דורכגעמאַכט ביים סוף מיטלאַלטער.

אויך דאָ, ווי אויף אַ סך אַנדערע געביטן, זענען די פּאַרגענגער און פּאָרבילדער פון דער שפּעטערער אַנטוויקלונג בעווען די קירכלעכע פּירשטן. ס'קען זיין, אַז אַוויניאָן איז געווען דער ערשטער „מאָדערנער" הויף, ווייל דאָ האָבן זיך צום ערשטן מאָל דויערהאַפט צענויפגעטראָפן און געגעבן דעם טאָן די ביידע פּערזאָנען-גרופּעס, וועלכע האָבן אין די פּאָלגנדיקע יאָרהונדערטער אויסגעבילדעט דאָס, וואָס ווערט אָנגערופן די חויף-געזעלשאַפט: אַדלייט, וואָס זייער אייגציקער באַרוף איז צו רינען די אינטערעסן פון הויף, און שיינע פּרויען. „וואָס טיילן זיך תּמיד אויס דורך זייערע מאַניערן און גייסטרייכקייט", וועלכע האָבן אין א גרויסער מאָס (ווי מיר וועלן דאָס נאָך נענויער זען ביי אַן אַנדער געלעגנהייט) אַריפּגעדריקט זייער שטעמפּל אויפן לעבן און אויף די האַנדלונגען. די באַדייטונג פון אַוויניאָנער עפיזאָד איז קודם כל באַשטאַנען אין דעם, וואָס צום ערשטן מאָל האָבן זיך דאָ אַרום ראש פון דער קירכע פאָרזאַמלט די גייסטלעכע „גרויסע הערן" (Grands Seigneurs) פון כּמעט גאַנץ אייראָפּע און דאָ פאָנאַנדערגעוויקלט

וועגן די ראנג-ערהעלטעניש : ש.ר.דאד : וואנטאוך פון ראנג-ערהעלטע. ניש א. ו. (ענגליש, 1842) ; וועגן די מלוכה-רעכטלעכע און פאליטישע פראבלעמען : ר. גניסט, אדל און ריטערשאפט אין ענגלאנד, 1853, און די וועלט, וואס וועלן דערמאנט.

די פראנצויזישע געזעצלאגישע ליטעראטור איז ווייט נישט אזוי ריין ווי די ענגלישע. פון וועלט פון אלגעמיינעם כאראקטער קומט דאָ קודם כל אין באטראכט דער „ווערטערבוך פונם אדל" (פראנצ.) פון ד'אציע.

דערפאר איז די סאציאל-געשיכטלעכע מאנאגראפישע ליטעראטור נישט דער ערך רייכער : אזעלכע וועלט, ווי פון נארמאן, טיריאן, באנאפע, וועלכע כ'האב נאך נישט איינמאל דערמאנט, מארמאט נישט קיין שום אנדער לאנד.

אין דיזאזיקע דערמאנטע וועלט וועט שוין בעירט אויך די צוויטע זייט פון דער פראבלעם : ד י ס א צ י א ל-פ ס י כ א ל א ג י ש, ווי מ'קען זי אנרופן. אבער א אלץ-ארומנעמעדיקע אפהאנדלונג פון די א י נ ע ר ל ע כ ע ע נ ד ע ר ו נ ג ע ן, וועלכע זענען פארגעקומען אין די העכערע קלאסן אין משך פון די לעצטע יארהונדערטן, איז מיר נישט באקאנט. דעם באוויז-מאטעריאל מאלן דאזיקן פונקט זענען מיר נאך געצוונגען צוזאמענצוגעמען פון אלע ליטעראטור-געביטן. באזונדערע ליטעראטור-אנווייזונגען זענען דערייבער נישם נויטיק. אין די ציטאטן וועט דער לייענער גפינען א גרויסע צאל אנגעמערקטע ביכער, וועלכע וועלן אים קענען געבן ענגויערע ידיעות.

אין דעם אַ כך גרעסערן און מעכטיקערן פראַנקרייך, וועלכעס איז פון סוף 16-טן און אין משך פון ביידע ווייטערדיקע יאָר-הונדערטן געווען דער אומבאַשטריטענער טאָן-געבער אין אַלע אַנגעלעגנהייטן, וואָס האָבן אַ שייכות צום הויף-לעבן.

דער גרינדער פון פראַנצויזישן הויף איז פראַנץ דער I. אמת, לודוויק דער XI האָט שוין אַרײַנגעבראַכט אַ גרויסע ענ-דערונג מיט דעם, וואָס ער האָט זיינע אָפיצירן פון קעניגלעכן הויז (Officiers de la maison) געגעבן דעם טיטל אָפיצירן פון פראַנקרייך (Officiers de France) און אַזוי אַרום אידענטיפיצירט דאָס קעניגלעכע הויז מיט פראַנקרייך. דורך זיין דאָזיקן שריט האָט ער אויסגעטראָטן אַ וועג פאַרן הויף, וועל-כער האָט פריער געקענט עקסיסטירן בלויז אַלס פריוואַטע גע-זעלשאַפט. אָבער ערשט פראַנץ I האָט געשאַפן דעם הויף, און געשאַפן האָט ער אים דורכדעם, וואָס ער האָט געהאָלפן די פרויען קומען צו דער מאַכט. ער זאָל זיך האָבן אויסגעדריקט: אַז אַ הויף אָן פרויען איז געגליכן צו אַ יאָר אָן פרילינג, צו אַ פרילינג אָן רויזן. דעריבער האָט ער צוגעצויגן צום הויף די אַדעלע פרויען, וועלכע פלעגן פריער אָפטרויערן זייער לעבן אין די אַלטע, גראָע טורעמס פון זייערע פעסטונגס-שלעסער. ער האָט דעם הויף געשאַפן מיט אַלע מיטלען פון קלוגן דע-ספּאָטיזם און גרעסטער פראַכט, אַזוי, אַז דאָס גאַנצע לעבן פון לאַנד און אַלץ וואָס האָט אַ נאָמען אין לאַנד האָט זיך קאָנ-צענטרירט אַרום קעניג. „זיין מוטער האָט אָנגעפירט מיטן דאָ-זיקן גרויסן קאַראַקטאַנץ, זי פלעגט אויסזוכן די שיינע מיידלעך, די שוועסטער מאַרגאַרעטאַ האָט צוגעגעבן אַן אַנדער געווירק, די שפיל פון דער פאַנטאַזיע און פון ווי:ציקן גייסט, און פראַנץ האָט איבער אַלץ אויסגעשפרייט דעם גלאַנץ פון פּאָרמען אין רוים און פייערלעכקייטן". אויף אַזאַ אופן איז מיט די ווייבער אויפגעקומען די אינטריגע און די גאַלאַנטע-ריע און (וואָס מיר ווילן נאָך שפּעטער געניעך בעטראַכטן) דער לוקסוס. דאָס, וואָס פראַנץ I האָט געגרינדעט, האָבן שפּע-טער די גרויסע לודוויקס אויסגעבויט ביז צו גיגאַנטישע פּאָרמען.

זייער גלאַנק, ווי יאָהאַן XXII האָט דאָס אונז בילדלעך געוויזן אין זיין דעקרעט Etsi deceat.

אַז אין משך פון 15-טן און אין די ערשטע יאָרן פון 16-טן יאָרהונדערט איז דער הויף פון די רוימישע פויפסטן צוזאַמען מיט די פויפסטלעכע ניפאָטן*) געווען דער גלאַנצפולסטער און געגאָלטן אַלס מוסטער פון פרייען טאָן (וועלכער האָט אַרויסגערופן די באַגייסטערונג פון אַ עראַזמוס), פון פראַכט און פון הויפישע זיטן, איז אונז באַקאַנט: דער „קאַרטעדזשיאַנאָראַמאַנאָ" (דער רוימישער הויף-מאַן) איז געווען אַם נאָנטסטן צום אידעאַל-בילד, וועלכן קאַסטיגליאָנע האָט אָנגעוואָרפן פון אַ הויפמאַן פון זיין צייט. מיר וועלן נאָך שפּעטער זען, ווי אַזוי דער וועלטלעכער גלאַנץ האָט גראָד דאָ אין רוים דער-גרייכט זיין גרעסטע אַנטוויקלונג אין דער הערשאַפטס-צייט פון די גרויסע רענעסאַנס-פויפסטן.

פון די פויפסטלעכע הויפן האָבן נישט געוואָלט אָפּשטיין די הויפן פון די איבעריקע איטאַליענישע פירשטן. איינער פון די עלטעסטע פירשטלעכע הויפן, וואָס האָט געהאַט אַ מאָדערנעם אויסזען, איז געווען דער הויף פון אַלפאָנס פון נעאַפּאָל, וועגן וועלכן מ'האָט צוגאָגט, אַז מער פּאַר אַלץ אין דער וועלט האָט ער ליב „דעם רום, דעם גלאַנץ און דעם שיינעם מין". אויך די הויפן פון סיילאַנד, אין פּערראַרא און פון אַנדערע קלייניע רעזידענצן פירן שוין אין 15-טן יאָרהונדערט אַ לחלוטין מאָדערנעס לעבן. ס'איז קיין וווּנדער נישט, וואָס גראָד אין איטאַליע האָבן זיך צום פריסטן אַנטוויקלט די גרונטשטריכן פון דאָזיקן לעבן, ווייל דאָ זענען צום פריסטן רייף געווארן די באַדינגונגען דערצו: דער אונטערגאַנג פון ריטערטום, דאָס באַזעצן זיך פון אַדל אין שטאָט, די אויסבילדונג פון דער אַבסאָלוטער מלוכה, די ווידערגעבורט פון די קונסטן און וויסנשאַפטן, געזעלשאַפטלעכע טאַלאַנטן, אַ גרעסערע פאַרמעגלעכקייט א. א. וו.

אָבער אַ אַנטשיידנדיקע באַדייטונג פאַר דער געשיכטע פון הויף-וועזן האָט באַקומען די אויסבילדונג פון אַ מאָדערנעם הויף

*) פויפסטלעכע קרוגים-אַפּאָלויגן. (איב.)

די געזעצגעבער פון געשמאק און פון פאר-
גענ̈יגנס...״ זיי האָבן נאָרישקייטן פאַרוואַנדלט אין וויכטיקע
געשעענישן; זיי האָבן געשאַפן דעם קאָסטיום, דעם עטיקעט,
די מאָדעס, די צירונג, די אויסצייכענונגען, די לעכערלעכע קאָנ-
וואַנסן...״ מערסיע, אַ בילד פון פאַריז (1783), 1, 21.

די איבעריקע אייראָפעישע הויפן האָבן אָדער נישט גע-
האַט קיין באַדייטונג פאַרן גאַנג פון קולטור-לעבן, אָדער זיי
זענען געווען קאָפיעס פון פראַנצויזישן הויף. דאָס איז באַזונ-
דערס גילטיק אויך פאַרן ענגלישן הויף, וועלכער איז אייגנט-
לעך געגרינדעט געוואָרן ערשט אין דער צייט פון די סטוּאַרטס.
נאָך אין די צייטן פון הייניריך VIII האָט געשריבן אַ בן-דור:
„יעדער אַדלמאַן אַנטלויפט אויפן לאַנד. וויבאַלד אין די
שטעט; וויבאַלד לייגן אַכט אויף זיי״. אויך דער הויף פון דער
קעניגין עליזאַבעט איז נישט געווען דאָס, וואָס מיר פאַרשטייען
אונטער אַ מאָדערנעם הויף, וואָס זיין קלאַסישע פאָרם איז
דער פראַנצויזישער: עס האָט אים געפעלט דאָס וויכטיקסטע:
די הערשאַפט פון דער פרוי. דאָס קלינגט, אמת, פאַראַדאָקסאַל,
ווייל אויפן טראָן איז דאָך געזעסן אַ פרוי. אָבער דאָס ווערט
גלייך פאַרשטענדלעך, ווי נאָר מיר מאַכן זיך קלאָר, אז די
הערשאַפט פון דער פרוי איז קודם כל געגרינדעט געוואָרן
דורך דער הערשאַפט פון דער אומגעזעצלעכער פרוי. וועגן דעם
וועלן מיר אָבער רייַדן שפעטער.

II. דאָס בירגערלעכע רייכטום

אויף אַן אַנדער אָרט האָב איך אויספירלעך אויפגעוויזן,
זוי אַזוי אין משך פון מיטלאַלטער און אין די וויטערדיקע
יאָרהונדערטער איז פון טויזנט קוואַלן אַרויסגעפלאָסן אַ ניי

אויף ווי וויט דידאזויקע גאנצע וועלט האט באזירט אויף דער הערשאפט פון דער פרוי, קען מען זען פון איר אויסזען, אן די צייט-עדות באשטעטיקן דאס.

איך ברענג דא די מיינונגען פון צוויי מענער: איינעם פון דעם אנהויב, און דעם צווייטן – פון סוף פון דערדאזיקער הויפיס-וויבערישער צייט, וועלכע, זייענדיק לחלוטין פארשידן איינער פון צווייטן, האבן צווישן זיך דאס איינע געמיינזאמע, וואס זיי זענען אן ספק אין דער לאגע ארויסצוטראגן אין די-דאזיקע פראגן א קאמפעטענטן אורטייל: סוללי און מערסיע.

„ס'איז גענוג צו ווארפן א בליק אויף א סך אדלליט, מיט וועלכע עס זענען פול דער הויף און די שטאט, כדי איינצוזען, אז זיי פארמאגן קיין שפור נישט פון יענער פשוטער, מענלעכער און קרעפטיקער טוגנט, וועלכע האט אויס-געצייכנט זייערע אבות; קיין שום געפילן נישט; קיין ברעקל פעסטקייט פון גייסט; א צעשטרייטער און לייכטזיניקער אויס-זען; א ליידנשאפט צו שפיל און זנות; גיבן זיך אפ מיט צי-דונג; ראפינירטקייט בנוגע פארפומען און אלע אנדערע מיטלען פון פארצערטלטקייט: עס דאכט זיך, אז זיי ווילן איבערשטייגן אין דעם די פרויען". סוללי, מעמואַרן, 4, 16.

„מ'האט זיי (–די אדעליקע–) צעטומלט דורך דער גאנצער פאמפע, וואס רינגלט ארום די הויפן; מ'האט איינגע-אדנט פייערלעכקייטן כדי זיי צו פארוואיכלעכן; די פרויען, וועלכע האבן געלעבט אין איינזאמקייט און זיך אפגעגעבן מיט פליכטן פון הויזלעכער ווירטשאפט, פילן זיך באפרידיקט אין זייער אייגנליבע, וואס זיי ציען אויף זיך די אויפמערקזאמקייט; זייער קאקעטעריע, זייער נאטירלעכע אמביציע האבן דורכדעם געפונען א מענלעכקייט זיך אויסצולעבן; זיי האבן געגלאנצט אין דער נאנט פון טראן אדאנק זייערע רייצן. ס'איז נויטיק געווען, אז זייערע קנעכט זאלן זיך נישט דערווייטערן פון ארט, וווּ עס געפינט זיך זייער מאכט; זיי זענען גע-וואָרן די קעניגינס פון דער געזעלשאפט און

דאָס, וואָס איטאַליע לעבט איבער אין 13-טן און 14-טן יאָרהונדערט, לעבט איבער דייטשלאַנד אין 15-טן און 16-טן. דאַן קומט אַנדערש דאָס גרויסע רייכטום אין די אויבערדייטשע שטעט, אַלס רעזולטאַט פון אַנטדעקן די בעהמיש-אונגאַרישע גאָלד- און זילבער-גרובן, דערנאָך אויך פון די אַמעריקאַנער זילבער-אוצרות, און פון די גרויסע פינאַנס-געשעפטן, וואָס אַנטשטייען אַדאַנק דידאָזיקע ביידע געשעענישן; עס קומט אָן דער „צייט-אַלטער פון די פוגגער".

אין 17-טן יאָרהונדערט קומט אָן האָלאַנדס רייז: זי באַסיי-ליקט זיך אין דער אויסרויבונג פון שפאַניע און פּאָרטוגאַל און אַנטדעקט נייע רייכטום-מקורים אין ווייטן מזרח: מיט דער הילף פון צוואַנג-האַנדל, רויב און שקלאַפעריי צווינגט זי די אריענט-פעלקער, זיי זאָלן איר צאָלן צינס.

אין 17-טן יאָרהונדערט הויבט זיך אויך אָן אויסצובילדן דאָס רייכטום אין פראַנקרייך און ענגלאַנד. אַבער ביזן סוף פון זיבעצנטן יאָרהונדערט האָט דאָס „בירגערלעכע" רייכטום פון דידאָזיקע צוויי לענדער נישט אַריבערגעשראָטן געווּיסע, פאַרהעלטנישמעסיק ענגע גרעניצן. די שיפֿאָנס-געשעפטן, די כּמעט אײַנציקע קוועלע פון וועלכער עס זענען דאָ אַרויסגע-פלאָסן די גרויסע פאַרמעגנס, נעמען דאָך אָן אַ בריטן מאַסשטאַב ערשט צום סוף פון לודוויק XIV-טנס רעגירונגס-צייט און נאָך דער רומרייכער רעוואָלוציע.

דאָס ווערט בולט, ווען מיר באַקענען זיך מיט דער אײַנציקער הכנסה-שאַצונג, וועלכע מיר באַזיצן פון יענער צייט: די באַקאַנטע אויסרעכענונג פון גרעגאָרי קינג פאַרן יאָר 1688. לויט דערדאָזיקער באַרעכענונג האָט די „דורכשניט-הכנסה" פון אַ „גרויסן סוחר און העגדלער אויפן ים" דערגרייכט נישט מער, ווי 400 פונט שטערלינג, און פון אַ „גרויסן סוחר און העגדלער אויפן לאַנד" בלויז 200 פונט שטערלינג; די צאָל פון די ערשטע שעצט קינג אויף 2000, פון די לעצטע — אויף 8000. קעגן דידאָזיקע „בירגערלעכע" עלעמענטן שטייען אָבער די פאָל-גנדיקע פאַרטרעטער פון גרונטבאַזיץ:

רייכטום, וועלכן מיר קענען אָנרופן אין קעגנזאַץ צום פּעאָדאַלן — דאָס בירגערלעכע רייכטום. די אויספירן, צו וועלכע מיר זענען דאָרט געקומען,וועגן מיר אָן דאָ, כדי מיט זייער הילף צו דערגיין, ווי אַזיו עס ענדערט זיך ראַדיקאַל, אַלס פּועל-יוצא פון דערדאָזיקער רייכטום-אויסבילדונג, די סטרוקטור פון דער אַלטער געזעלשאַפט, וויל די אויבערשיכט פון דער באַפעלקערונג, וועלכע געפינט זיך אונטער די פּירשטן און טיילט אָפּ די שפּיצן פון דער misera contribuens plebs, באַקומט אַ גאַנץ אַנדער צוזאַמענשטעל. צום דאָזיקן ציל איז ענוג, מיר זאָלן געבן אין אַ כראַנאָלאָגיש-היסטאָרישער אָרדענונג דיזעלבע פאַקטן, וועלכע מיר האָבן פריער סיסטעמאַטיש צוזאַמענגעשטעלט; ס׳איז ענוג, מיר זאָלן זיך די באַקאַנט-געווָארענע אַבסטראַקטע מעגלעכקייטן פון שאַפן פאַרמעגנס פאָרשטעלן אין זייער סאָציאַלער קאָנקרעטקייט. דאַן באַקומען מיר אומגעפער פאָלגנדיקן בילד וועגן יענער אויסבילדונג פון דער נייער געזעלשאַפטלעכער אויבערשיכט.

דער גאַנצער רייכטום פון פריען מיטלאַלטער באַשטייט כּמעט אויסשליסלעך פון באָדן-באַזיץ; יעדנפאַלס זענען אַלע רייכע מענטשן גרונטבאַזיצער; און די גרויסע גרונטבאַזיצער בילדן אויס (אויף וויפל עס קומט נישט אין באַטראַכט די קירכע) דעם אַדל. קיין רייכע בירגער זענען אין יענער צייט כּמעט ווי נישטאָ. זיי שטעלן פאָר מיט זיך אַ פאַרשווינדנדיקן יוצא מן הכּלל.

אָנהויבנדיק פון 13-טן און 14-טן יאָרהונדערט ענדערט זיך די לאַגע: דאַן מערן זיך שנעל די גרויסע פאַרמעגנס, וועלכע זענען אַנטשטאַנען נישט דורך פּעאָדאַלע ריטער-לעהען, מיט איין וואָרט: די גרויסע געלט-פאַרמעגנס און דער עיקר אין איטאַליע. דאָס איז די צייט, ווען עס הויבט זיך אָן די אויסרויבונג פון אָריענט, ווען עס זענען וואַרשיינלעך אַנטדעקט געווָארן אין אַפריקע רייכע שיכטן מיט איידלמעטאַלן, וועו די אויסווואָכערונג פון די גרויסגרונטבאַזיצער און באַזונדערס פון די רייכע פירשטן האָט אָנגענומען אַ בריטן מאַסשטאַב.

(סאַראַ רייכטימער עס האָבן דאָס געמוזט דערווארבן ווערן ביים אַרויסלאָזן די אַקציעס פון אַזעלשאַפטן, ווי דער ה ו ד ס א ן ב ע י ק א. אָדער פון דער אַפריקאַנישער געזעל-שאַפט, ווען עס אַקציעס עס זענען איך משך פון אַ קורצער צייט געשטיגן פון 100 אויף 480, כדי דערנאָך אַראָפצוזינקען ביז 200 — פון די „פאַרדינסטן", וועלכע זענען געמאַכט געוואָרן ביים דרום-ים-רומל איז דאָך שוין אָפגערעדט !)

ערשט איצט שווימען אַרויף אויף דער אויבערפלאַך אין אַ גרעסערע צאָל בירגערלעכע, ד. ה. באַוועגלעכע פאַרמעגנס, וועלכע קענען זיך שטעלן אין איין שורה מיט די פאַרמעגנס פון אונזער צייט: מיט דער אַנטדעקונג פונם בראַזיליאַנישן גאָלד ווערט פאַרענדיקט דער זילבערנער פעריאָד פון מאָדערנעם קאַפיטאַליזם און עס הויבט זיך אָן זיין גאָלדענער פעריאָד.

פונקט ווי ענגלאַנד, באַמעריקן מיר אויך אין פראַנקרייך, ווי ביים סוף פון 17-טן יאָרהונדערט ווערט געמאַכט דער שפרונג אין רייכטום. אדרבה, דאָ קענען מיר נאָך דייטלעכער נאָכפאָלגן די איבערקערעניש, ווייל מיר האָבן פאַר זיך געוויערע ציפערן. איך בראַנג דאָ אַ ריי נישט ספעציעל-צוגעקליבענע ידיעות וועגן דעם רייכטום פון דין פראַנצויזישע פינאַנסיסטן (ד. ה. פון די פאַר-שטייער פון די נייע פאַרמעגנס) און כ'גיב צו אַלס הוספה אייניקע אַנדערע ציפערן:

אַ לאַנד-אַדלמאַן האָט צענויפגעשטעלט פאָלגנדיקע רשימה פון די סכומים, אויף וועלכע עס זענען אין זיין פאַמיליע גע-שלאָסן געוואָרן חתונה-אָפמאַכן:

1433	300	פלאָרינט
1477	1000	„
1534	1200	„
1582	1200	גאָלד-עקיוס
1613	7500	ליוור
1644	16000	„
1677	15000	„

160 וועלט. לאָרדן מיט אַ דורכשניטלעכער יאָר-הכנ. פון 2800 פ.ש.
26 גייסטלעכע לאָרדן " " " " 1300 "
800 באַראָנעטן " " " " 880 "
600 ריטערס " " " " 650 "
3000 וואָפנטרעגער " " " " 450 "
12000 דזשענטלמענס " " " " 280 "

אמת, צווישן דידאָזיקע האָבן זיך שוין געמוזט געפינען געוויסע פאַרשטייער פון נייעם רייכטום. אָבער איך בין איבער-צייגט, אַז ווען גרעגאָרי קינג וואָלט צוגעטראָגן צו זיין שאַצונג נישט מער, ווי מיט 30 יאָר שפעטער, וואָלט ער באַשטימט דערמאָנט די ראַש-דערווארבענע רייכטימער פון די בירזשע-שפעקולאַנטן און פון די דרום-ים-שווינדלער, וועלכע האָבן אין משך פון צווייטן יאָרצענדליק פון נייעם יאָרהונדערט געשאַפן אַ גאַנץ נייעם טיפ רייכטום: צווישן די דירעקטאָרן פון דער דרום-ים-געזעלשאַפט, וואָס איר פאַרמעגן איז קאָנפיסקירט געוואָרן, האָבן פאַרמאָגט:

2 אַ פאַרמעגן פון איבער 200.000 פ. ש. (צו 243.000 פ. ש.)
5 פאַרמעגן צווישן 100 און 200.000 פ. ש.
5 " " 50 " 100.000 פ. ש.
10 " " 25 " 50.000 פ. ש.

די הכנסה- און פאַרמעגנס-ציפערן, וועלכע מיר געפינען ביי ד ע פ אָ, האָבן שוין אַ גאַנץ אַנדער אויסזען. אין מידזש-באָלטאָן פון 1745 ווערט שוין אייגנעשאַצט די דורכשניט-הכנסה פונם דזשענטלמען אויף 500 פ. ש. (ז. 157.

מיר וויסן געניוי די סיבות, וועלכע האָבן דערפירט צו דער גרויסער איבערקערעניש: דאָס בראַזיליאַנישע גאָלד און די מלחמות פון לודוויק XIV-טן, וועלכע האָבן צוזאַמען געבראַכט אויף דער וועלט די גרויסע פינאַנס-און ליפערונגס-געשעפטן און די שפעקולאַציע: דידאָזיקע דריי וויכטיקסטע קוואַלן פון גרויסע פאַרמעגנס אין דער נייער צייט.

פּאַראַן דע מאַראַס לאָזט אַנבּער אַ ירושה פון 12–15 מיל. ל.
דאַנזשע לאָזט איבּער אַ ירושה פון 13 מיל. ליוור.
טורנעהעם (דער אדאפּטיוו-פּאַטער פון דער פּאַמפּאַדור)
לאָזט איבּער אַ ירושה פון 20 מיל. ליוור.
די ברידער פּאַריס פּאַרדינען ביי איין-אייניציקן עמיסיע-
געשעפט 63 מיל. ליוור א. אַז. וו.
(דידאָזיקע ציפערן האָב איך צענויפגענומען פון מאַטעריאַל,
וועלכן טיריאָן ברענגט אין זיין אויבנדערמאָנט בוך).

אַוודאי איז די מערהייט פון דידאָזיקע סומעס איבערגע-
טריבּן (פונקט ווי אויך היינט, למשל, זענען די ידיעות וועגן
דער עשירות פון די אַמעריקאַנער מיליאַרדערן איבערגעטריבּן).
אָבער ווי די זאַך זאָל נישט זיין: זיי זענען אַ זיכערער באַוויז,
אַז דאָס האָבּן זיך אָנגעהויבּן אויסצובילדן ריזיקע פאַרמעגנס.
דערדאָזיקער פּאַקט ווערט באַשטעטיקט אויך דורך אַ מאַסע
אַנדערע סימנים (וועגן וועלכע ס'וועט נאָך זיין די רייד שפּעטער).
מיר לייענען עס אָבער אויך אַרויס פון די אורטיילן פון די צום
בעסטן אינפאָרמירטע צייט-עדות.

„מ'רעדט היינט וועגן אַ מיליאָן, ווי מ'האָט מיט
אַ הונדערט יאָר צוריק געריעדט וועגן טויזנט גאָלדענע לואידאָרס.
מ'רעכנט אויף מיליאָנען; ביי יעדער אונטערנעמונג הערט
מען אַנדערש נישט רעדן ווי נאָר וועגן מיליאָנען. די
מיליאָנען טאַנצן פאַר אייערע אויגן, וועט ס'האַנדלט זיך
וועגן אַ בנין, וועגן אַ רייזע (!)"... מערסיע, בילד פון פּאַריז, 824, 10
(1788), ז. 248.

III. דער נייער אַדל

ווי אַזוי, – פרעגן מיר איצט מיט גרויס אינטערעס, –
איז פאָרגעקומען דער אַרויפשטיג פון דידאָזיקע נייע מענער
(און – קודם-כל! – פון זייערע פרויען, טעכטער און זין!)
נישט נאָר אויף דעם געשעפטלעכן, נאָר אויך אויף דעם געזעל-

1707 44.000 ליוור
1734 „ 360.000
1765 „ 150.000

(ציטירט ביי ש. דע ריבבע, די פאַמיליעס (פראנצ.) און אַ. וו. 2 [1874], 125).

וויפל די רייכע טורקאַרעטס*) פלעגן געבן נדן זייערע טעכטער אין 18-טן יאָרהונדערט, דערוויסט מען זיך פון פאָלגנדיקע ציפערן:

לאַ ליוו דע בעלקאַרד: יעדע טאָכטער 300.000 ליוור
אין מזומנים און פאַר 10.000 ליוור בריליאַנטן;
לאַ מאָססאָן: 1.700.000 ל.;
אַנטואַן קראָזאַט: 1.500.000 ל. (חוצדעם 50.000 ל. „טרינקגעלט" פאַר דער שוויגער: די מאַרקיזן דע בויאָן);
סאַמ. בערנאַרד: 800.000 ל.;
אַלליוויע, באַראָן דע סענאָזאַ (ער האָט נאָך פונדעסטוועגן אַליין געהאַנדלט מיט האָנפעל): 1.100.000 ל. אין מזומנים און 100.000 ל. אין מעבל;
האָדרי: 400.000 ל.;
לאַ רעניער: 600 000 ל. תיכף זמיד און 200.000 ל. אין קורצע ראטעס.

דידאָזיקע ציפערן פאַרחידושן אונז נישט, ווען מיר באַקענען זיך מיט די רוחיט און די פאַרמעגנס פון יענע נייי-אויפגעקומענע גבירים:

ווינצענט לע בלאן פאַרדינט 17 מיל. ליוור.
ה' דע סען-פאַרזשאָ „ 28 „ „
מאַרקיז דע לאַ פצי „ 20 „ „
ה' דע שאַמאָן „ 127 „ „
ס. בערנאַר פאַרדינט העכער 100 „ „
קראָזאַט „ „ 100 „ „

פיאָן דע ווילעניוו (געש. 1753 י.) לאָזט איבער א ירושה פון 40 מיל. ליוור.

*) טורקאַרעט, א העלד פון א פראַנצויזישער קאָמעדיע, א פינאַנציפאַכטער, א טינאַנים פון א פינאַנץ-מאן א בלוט-זויגער (אי.ב.)

פון דער אויסבילדונג פון אַ נייעם געזעלשאַפטלעכן קלאַס בולט מאַכן אויף אייניקע ביישפילן פון־דער געשיכטע פון פראַנקרייך און עגגלאַנד, פון דידאָזיקע ביידע לענדער, וואָס זענען רעפרעזאַנטיוו פאַר אַלע געשעענישן בעת דער פרי־קאַפּיטאַליסטישער עפאָכע. נישט געקוקט אויף דער גרונט־פאַרשידנקייט פון זייערע סאָציאַלע שיכטונגס־פאַרהעלטענישן האָבן די ביידע לענדער אין דאָזיקן אַנטשיידנדיקן פונקט דורכגעמאַכט דיזעלבע אַנטוויקלונג.

דעם אַדל אין ענגלאַנד געבילדעט (און בילדעט נאָך אויך היינט) די אַזוי־גערופענע ג ע ב י ל י ט י. די דידאָזיקע איז כמעט אינגאַנצן ניי־געבוירן געוואָרן מיט טיודאָרס אַרויפטריט אויפן טראָן, געוויסער אונטער היינריך דעם VIII־טן. נאָך דער מלחמה פון די ביידע רויזן, זענען די אַלטע אַדל־פאַמיליעס, אַ חוץ 29, פאַרשוווונדן געוואָרן; אויך די, וועלכע זענען איבערגעבליבן, זענען טיילווייז נאָך געווען פאַרטריבן, אָפּגעשוואַכט, פאַראָרעמט. היינריך דער VIII האָט דידאָזיקע אַלטע אַדל־משפחות אומגעקערט זייער מאַכט און רייכטום (און דורכדעם זיי אונטערטעניק געמאַכט צו דער קרוין, וועלכע האָט פון דאַן אָן אויפגעהאַלטן איר אומבאַשטריטענע אויבערמאַכט). די מיטלען פאַר דעמדאָזיקן אַדל־„אויסשטייער" האָט דער קעניג געשעפט פון די קאָנפיסקירטע קירכע־גיטער (וואָס זענען אַזוי אַרום, ווי ה' האַללאַם באַמערקט זייער ריכטיק, פאַרוועגדט געוואָרן אויף אַ „וועלטלעכן" ציל, — אַ פאַקט, וואָס איז באַזונדערס וויכטיק פאַר אונזערע אויספאָרשונגען!). אָבער זייט היינריך דעם VII־טן און VIII־טן ווערן די ריייען פון אַלטן אַדל כסדר פאַרפולט מיט ניי־געאַדלטע משפחות. און דידאָזיקע נייע פּערס, וואָס האָבן געהאַט דיזעלבע רעכט ווי דער אַלטער גרונט־אַדל, האָט דער קעניג אויסגעוויילט צווישן אַלע נאטאבעלן, און קודם כל אויך צווישן די רייכע בירגער. יאַקאָב דער ערשטער האָט אַפילו פאַרקויפט פּעריען. די ציפערן גיבן פאָלגנדן בילד:

היינריך	VI.	האָט דערהויבן	20 פּערס,
היינריך	VIII	„ „	66 „
עדוארד	VI	„ „	22 „

שאַפטלעכן לייטער; ווי אַזוי האָט זיך צו זיי באַצויגן דער אַדל, וועלכער האָט ביז דאַן אַלייניהערשעריש פאָרגעשטעלט מיט זיך די אויבער-שיכט; ווי אַזוי זענען זיי איינגעאָרדנט געוואָרן אין דעם „הערשנדן קלאַס" (אויב דאָס איז בכלל פאָרגעקומען)?

דער ריכטיקסטער ענטפער אויף דידאָזיקע פראַגן וועט זיין פאָלגנדער: פון דעם אַלטן אַדל און דעם נייעם געלט-רייכטום, האָט זיך אין משך פון די צוויי יאָרהונדערטן צווישן 1600 און 1800 אויסגעבילדעט אַ לחלוטין נייע געזעלשאַפטלעכע שיכט, וואָס איר קערן איז באַשטאַנען פון נייעם רייכטום און איר שאָלעכטס איז נאָך צייטווייליק געבליבן דער פעאָדאַלער לעבנס-סטיל. מיט אַנדערע וועלטער הייסט דאָס: אַ גרויסער טייל פון די אויפגעקומענע גבירים וועלט דערהויבן צום אַדל-שטאַנד. דערדאָזיקער אַריפשטיג אויפן געזעלשאַפטלעכן לייטער האָט געקענט פאָרקומען דורך פאַרשידענע וועגן:

1. דורך דערהויבן וועלן צום אַדל-שטאַנד: אָדער אַדאַנק וועלכע נישט איז פאַרדינסטן, אָדער דורך באַצאָלן אַ גרויסע געלט-סומע;

2. דורך פארטיילן אָרדענס און אַמטן, מיט וועלכע די ירושה-אַדעליקייט איז געווען פאַרבונדן;

3. דורך איינשאַפן זיך באָדן-אייגנטום, מיט וועלכן עס איז אויך געווען פאַרבונדן די ירושה-אדעליקייט.

פון דער אַנדערער זייט לאָזן זיך אַראָפּ די מיטגלידער פון די אַדל-פאַמיליעס אין די נידעריקע שיכטן פון די טורקאַרעטס און דורך חתונות מיט די „נידעריקע" טעכטער פאַרשאַפן זיי זיך די נויטיקע מיליאָנען, כדי צוריקצוגעבן זייערע פאַמיליעס דעם אַלטן גלאַנץ. (דאָס איז אייגנטלעך דערזעלבער פּראָצעס, וואָס קומט נאָך אויך היינט פאָר אויף אונזערע אויגן.)

דידאָזיקע פאַרשמעלצונג פון אַדעליקער חשיבות און בירגערלעכן געלט קומט פאָר אין משך פון די לעצטע יאָרהונדערטער אין אַלע לענדער מיט קאַפּיטאַליסטישער קולטור: אין איטאַליע אַזוי גוט ווי אין דייטשלאַנד, אין ענגלאַנד נישט ווייניקער ווי אין פראַנקרייך. עס וועט זיין גענוג, ווען איך וועל דעם פּראָצעס

אָבער דאָס, וואָס לייגט אַרויף אַן אייגנאַרטיקן שטעמפּל אויף ענגלאַנדס סאָציאַלער גלידעבונג, וואָס האָט אים יעדנפאַלס אַרויפגעלייגט איך זענער צייט, וועלכע אינטערעסירט אונז, איז די דזשענטרי: ד. ה. אַ גרופּע פערזאָנען, וועלכע געהערט נישט אינדעראמתן צום אַדל און דאָך איז זי – אַדל; אַזאַ מין „נידעריקער אַדל", וועלכער איז אָבער נישט אַדעליק לויטן געזעץ. די אויבערשטע שיכט פון דער דזשענטרי בילדן די ריטערס, צווישן וועלכע די באַראָנעטס שטייען אין דער ערשטער שורה: אַ ריטער און באַראָנעט באַקומען דעם פּרעדיקאַט הער (סער) פאַרן פאָרנאָמען. צו די ריטערס געהערן די באַזיצער פון ריטערלעהען, וועלכע זענען אורשפרינגלעך געווען די אייניציקע ריטער; דערנאָך די באַזיצער פון באַשטימטע אָרדנס, פון הויזן-באַנד- און באָד-אָרדען (זייט עדוארד III און הייניריך IV) און אייניקע אַמטן; צולעצט דייעניקע, וועלכע האָבן זיך געקויפט דעם ריטער-טיטל: די מעגלעכקייט צו קויפן דעם ריטער-טיטל (ער האָט געקאָסט 1095 פ"ש) האָט איינגעפירט יאַקאָב I אין יאָר 1611. דידאָזיקע ריטער פון געלטזאַקס חסד האָבן געהייסן באַראָנעטס: זיי זענען געשטאַנען פאַר די אלטע און גלייך הינטער דעם אייגנטלעכן אַדל. אַזעלכע באַראָנעטס זענען אויפּ-געקומען אין משך פון 17-טן און 18-טן יאָרהונדערט אין די סך הונדערטער: אינמיטן 19-טן יאָרהונדערט האָבן זיי געציילט 700. עס פאַרשטייט זיך, אַז אַ גרויסע טייל פון די רייך-געוואָ-רענע המון-מענטשן זענען מיטן דאָזיקן וועג צוגעקומען צום אַדל-שטאַנד (צו וועלכן די ריטער האָבן אָן ספק געזעלשאַפטלעך געהערט). דאָס אויסטערלישסטע פון דער ענגלישער דזשענטרי בא-שטייט אָבער אין דעם, וואָס זי לאָזט זיך בכלל נישט אָפגרעניצן און בפרט אין דער ריכטונג צום געזעלשאַפטלעכן „אונטן": „קיין איין היסטאָריקער און קיין איין יוריסט קען זי נישט דעפינירן. דידאָזיקע אומבאַשטימטקייט פון באַגריף איז אָבער נישט קיין צופעליקער פעלער, נאָר אַ רעזולטאַט פון ענגלאַנדס גאַנצער געשיכטע און געזעצגעבונג" (גנייסט).

וואפנטרעגער און דזשענטלמען האָט אין אַלגעמיין באַצייכנט

מערי	האָט דערהויבן	9	פערס,
עליזאבעט	„ „	29	„
יאַקאָב I	„ „	62	„
קאַרל I	„ „	59	„
קאַרל II	„ „	64	„
יאַקאָב II	„ „	8	„

נאָכדעם ווי אונטער די סטוארטס זענען אויסגעשטאָרבן 99 פעריען, זענען אין משך פון 1700 ביז 1800 פונסניי דערהויבן געוואָרן:

34 הערצאָגן,
29 מאַרקיזן,
109 גראַפן,
85 וויקאנטן.

פאַרשטייט זיך, אַז נישט תמיד זענען דידאָזיקע נייגעאַדלטע אַריסטאָקראַטן פון גאָר אונטן, ד. ה. פון די פאָלקס-טיפענישן, ווי בייַ די ראָסטעלס און קעווענדישעס, וועלכע הייַנריך VIII האָט דערהויבן „פון אומבאַקאַנטקייט ביזן באַזיץ פון קירכע-לענדעריען" (גרין); אָפט (און אפשר על פי רוב) מוזן דידאָזיקע פערס דורכמאַכן פאַרשידענע פאָרשטופעס: פון וואָפנטרעגערס, פון ריטערס, פון באַראָנעטס. אָבער אונז איז באַקאַנט, אַז אין זייער אַ סך פאַלן פירט דער אַדעליקער סדר-היוחסין צו אַ רייך-געוואָרענעם „נייעם מענטשן" פון דער סיטי. כדי צו באַשטעטיקן מיינע ווערטער, ברענג איך דאָ אונטן עטלעכע ביישפילן:

די הערצאָגן פון לידס שטאַמען אָפּ פון עדוארד אָסבאָרן, וועלכער איז געקומען קיין לאָנדאָן אַלס אַרעמער האַנדלס-אָנגעשטעלטער; די הערצאָגן פון נאָרזאומבערלענד פירן זייער יחוס פון הוג סמיטזאן, אַן אָנגעשטעלטן אין אַ אַפטייק-געשעפט און וועלכן ליידי עליזאבעט סיימאָר האָט גענומען פאַר אַ מאַן; אַ בירגערלעכן יחוס-שטאַם האָבן אויך אַ גאַנצע ריי אַנדערע אָנגעזענע ענגלישע אדלייט.

האָלט מען שוין נישט פֿאַר אויסגעשלאָסן, אַז די קינדער פון אַ סוחר זאָלן אין משך פון אייך אָדער צוויי דורות וועלן דזשענטלמענס נאָר דערפֿאַר, ווייל ער איז רייך געוואָרן. דידאַזיקע מיינונג פֿאַרטרעט ד ע פּ א:

„דער האַנדל איז דאָ אַזוי ווייט פון צו זיין אַן אומפּאַסיק בּאַשעפֿטיקונג פֿאַר אַ דזשענטלמען, אַז דער האַנדל מאַכט אין ענגלאַנד פֿאַר דזשענטלמענס און האָט געדיכט באַזעצט דידאַזיקע נאַציע מיט דזשענטלמענס; ווייל נאָך איין, אָדער צוויי געניראַציעס ווערן די סוחרישע קינדער, אָדער, לכל הפּחות, זייערע אייניקלעך נישט קיין ערגערע דזשענטלמענס ווי די, וואָס קומען אַרויס פון די עלטעסטע פֿאַמיליעס."

אָבער ערשט די זין, אָדער די אייניקלעך פון אַ ריך-געוואָרענעם סוחר (דער אויסדרוק טריידסמען, וועלכן דעפּאָ בּאַנוצט, באַצייכנט בייַ אים סיי אַ אַנגרא,-סיי אַ דעטאַל-סוחר), דאָס רייכטום אַליין אָבער מאַכט נאָך נישט דעם דזשענטלמען: דעפּאָ אַליין אונטערשיידט שארף דעם סוחר. אַפילו דעם רייכן, וואָס האָט גרויסע לעבּסס-מיטלען, פון דזשענטלמען, וועלכער נעפּינט זיך אָפט אין אַ געדריקטן מצב.

דער סוחר, כּל זמן ער שטייט ביים געשעפט, לעבט ער צווישן „זיינס-גלייכן: ווי נאָר ער גיט אויף דאָס געשעפט, קען ער בייַ געווויסע אומשטענדן אָנקניפּן באַציונגען מיט דזשענטלמענס. אַפילו אַליין „אַנהויבן צו וועלן אַ דזשענטלמען".

ער דערמאָנט אויך וועגן דעם, אַז אַ סך מיטגלידער פון דער דזשענטרי זענען בכלל נישט מסכּים, אַז די זין, אַדער אייניקלעך פון די ריך-געוואָרענע נישט אַדעליקע, ווער רעדט נאָך זיי אַליין, זאָלן אויפגענומען ווערן אין זייערע רייען. אַזוי אַרום זעען מיר בולט, אַז די געלט-מאַכט הויבט אָן אין יענער צייט זיך דורכצושלאָגן אַ וועג: אין משך פון 18-טן יאָרהונדערט דערגרייכט זי אַ פולן נצחון.

פֿאַסטלעטווייט, מידזש-באַלטאָן און אַנדערע, וועלכע שרייבן אינמיטן פון יענעם יאָרהונדערט, האָבן שוין אַביסל אַ פּרייערע אויספֿאַסונג: אמת, דער „טריידינג-מען" (אויך דער

(היינט איז דאָס אַלץ, פֿאַרשטייט זיך, אַפּילו אין ענגלאַנד, פֿאַר-ווישט און האַלט ביים פֿארשווינדן) דעם זעלבשטענדיקן מאן, וועלכער לעבט פון זיין רענטע, אָדער פון אַ „רעספּעקטאַבעלער" באַשעפטיקונג. דערבייַ איז פריער שטענדיק געווען אנגענומען (נאָך אינמיטן 19-טן יאָרהונדערט), אַז כדי צו קענען געהערן צו דער דזשענטרי, האָט מען געמוזט באַזיצן אַ געוויסע הכנסה. אָבער אין יעדער עפּאָכע האָט די „עפּנטלעכע מיינונג" געהאַט דאָס רעכט צו אַנטשיידן, וואָס אַזוינס איז אַ „רעספּעקטאַבעלע" באַשעפטיקונג און ווי גרויס עס דאַרף זיין דער מינימום הכנסה.

דידאָזיקע אייגנטימלעכע אויפפאַסונג האָט געבראַכט דערצו, אַז די אָנגעהעריקייט צום אַדל-שטאַנד איז אין ענגלאַנד אויסטאָמאַטיש באַשטימט געוואָרן דורך דער אומבילדונג פון די ווירטשאַפטלעכע פאר-העלטנישן; די געלט-מענער, וועלכע האָבן זיך געריסן אין דער הויך, האָבן כסדר באַקומען אַ צוטריט צום אַדל אין דער מאס, אין וועלכער ס'איז אָנגעוואַקסן זייער באַדייטונג אין געזעלשאַפט-לעכן לעבן. אין דער ערשטער צייט איז עס אַ זעלבסטפֿאַרשטענד-לעכקייט, אַז נאָר דער ריטערלעכער גוטבאַזיצער פון אַדעלער אָפּשטאַמונג, אָדער לכל היותר דער פֿאַרשטייער פון אַ ליבע-ראַלער פֿראָפּעסיע (די אַדוואָקאַטור, למשל) קען זיין אַ דזשענטל-מען". דאָס איז נאָך די אויפפאַסונג פון דער עליזאַבעט-צייט, פון וועלכער טאָמאַס סמיט וואַרפט אָן פאַר אונז אַן אָנשוילעך בילד. העכסטנס האָט מען געקענט ווערן אַ מיטגליד פון דער דזשענטרי דורך דערווערבן אַן אַדעליקע נחלה, אויב מ'זאָל פֿאַרשטיין אין דאָזיקן זין האַריסאנס ווערטער: „שטאָ-טיש און בירגערס פֿאַרנעמען אַן אָרט גלייך נאָך די דזשענטל-מענס", אָבער „אָפּט בייטן זיי זיך מיט די ערטער מיט די דזשענטלמענס, פונקט ווי די דזשענטלמענס טוען מיט זיי, דורך אַ קעגנזייטיקער פֿאַרוואַנדלונג פון איינעם אי צווייטן". דידאָזיקע אויפפאַסונג האָט זיך שוין וועזנטלעך אומגעאַנדערשט צום סוף 17-טן און אָנהויב 18-טן יאָרהונדערט; אין דערדאָזיקער צייט

אים אויסצומאָלן אויף זייערע קאָטשן׳און אויסגראָווירן אויף זייערע כּלים, אויסנייען אויף זייער מעבל, אָדער אויסקריצן אים אויפן פּראָנט פון זייערע נייע הייזער... אין דערדאָזיקער זוכענדיש זענען זיי אָפט געגייגט אויסצוווייזן נייע פּאַמיליעס, אויב זיי שטאַמען נישט אָפּ פון קיין אַלטע; אַזוי, למשל, האָט מען דערציילט וועגן אַ געווישן לאָנדאָנער סוחר, אַז אויב ער קען נישט גענפינען די אַלטע דזשענטלמען-ראַסע, פון וועלכער ער קומט אַרויס, וועט ער אָנהויבן מיט זיך אַ נייע ראַסע, וואָס וועט אַרויסגעבן נישט קיין ערגערע דזשענטלמענס, ווי יעדע פון די, וואָס זענען געווען פּאַר אים". (דאָס באַדייט אָבער, פּאַרשטייט זיך, צו מאַכן פון דער נויט אַ טוגנט).

נאָך פּעסטער וועלט די פּאַרקינסאָנג צווישן אַדלן און רייכטום, ווען די זין און טעכטער פון די ביידע גרופּעס האָבן חתונה צווישן זיך און געבוירן קינדער. אַזעלכע פּאַרבינדונגען צווישן אדעלייקע און אויפגעקומענע גבירים זענען אין ענגלאַנד, לכל הפּחות זייט די סטיוארטס, אַ טאָג-טעגלעכע דערשיינונג. אויב סער ווילליאם טעמפּל שטעלט פעסט, אַז לויט זיינע דערינערונגען איז שוין אַ יאָר פופציק אין דעם, זינט די אַדעליקע פאַמיליעס זענען דורך חתונות אַרייַנגעדרונגען אין דער סיטי, „און טאָקע בלויז צוליב געלט", טאָ נעמענדיק אין באַטראַכט די גרויסע א יטאָריטעט פון דאָזיקן אויסערגעווייניקען באַאָבאַכטער, קענען מיר מיט זיכערקייט אָננעמען, אַז דער אָנהויב פון דערדאָזיקער בלוט-פאַרמישונג פאַלט אויס אין דער רעגירונגס-צייט פון יאַקאָב I. יעדנפאַלס, אין הונדערט יאָר אַרום, אין דער צייט, ווען דעפּאָ שרייבט, מוז שוין די צאָל פון אדעליק-בירגערלעכע מיש-חתונות זיין זייער גרויס, ווייל דעפּאָ רעדט וועגן זיי ווי וועגן זעלבסטפאַרשטענדלעכע דערשיינונגען. פאַרשטייט זיך, אַז מערסטנטייל האָבן אַדלמענער חתונה געהאַט מיט רייכע יורשטעס פון סוחרישן שטאַנד, כדי פונסניי צו פאַרגילדן זייער הערב. דעפּאָ אַליין בערעגט 78 נעמען פון הויכע אַדעליקע, וועלכע האָבן חתונה געהאַט מיט קרעמערשע טעכטער. ס האָט אָבער נישט קיין זין זיי דאָ אויסצורעכענען; וואָרום אין

ערָאָסיסט אָן אַ אָפענעם געשעפט) קען ווערן אַ דזשענטלמען ערשט דאַן, ווען ער גיט אויף זיינע געשעפטן. אָבער: „וואָס שייך די „מערטשענטס (דאָס זענען די מעבר-לים-סוחרים)... האָבן זיי באמת פאַרדינט געשטעלט צו ווערן אין איין ריי מיט ד י דזשענטלמענס", בעת גרעגאָרי קינג מאַכט נאָך אַן אונטערשייד אין זיין אויבן געברַאַכטער רשימה וועגן ענגלאַנדס הכנסה-פאַרהעלטנישן אין יאָר 1688, אויך צווישן דעם מעבר-לים סוחר און דעם דזשענטל-מען. אָבער די שריפטשטעלער, וועלכע זאָגן אַרויס זייער קוק וועגן דער „געמיינער מיינונג" אין אָנהויב 19-טן יאָרהונדערט, דער-קלערן נאָך אמת, אַז דאָס פאַרנעמען זיך מיט אַ מלאכה אָדער דאָס האַלטן אַן אָפענעם געשעפט שטייט אין כתירה צום דזשענטל-מען-שטאַנד, אָבער נישט די לאַגע פון אַ פאַבריק-בעל-הבית, אָדער פון אַ גרויסן סוחר (סתם).

אָבער דאָס וויכטיקסטע באַשטייט אין דעם, וואָס אין משך פון דער גאַנצער פרי-קאַפּיטאַליסטישער עפּאָכע בלייבט אין קראַפט די פארשטעלונג, אַז דער ציל פון רייכן מאַן באַ-שטייט סוף כל סוף אין דעם, אויפגענומען צו ווערן אין אַ געזעלשאַפטלעך-חשובע קאסטע, צווישן דעם „אַדל", אין דער דזשענטרי; חוצדעם בלייבט אויך אומבאַרירט דער פעאָדאַלער כאַראַקטער פון דערדאָזיקער אַדל-קאסטע, אויף וויפל רייכטום אַליין באַרעכטיקט נאָך נישט אויפגענומען צו ווערן אין איר, נאָר עס זענען דערצו נויטיק אויך אַנדערע אייגנשאַפטן, דורך און דורך אומבירגערלעכע: אַ געווייסע דיסטאַנץ פון געשעפטס-לעבן, קולט פון דער פאַמיליען-טראַדיציע א. א. וו., וואָס דאָס אַלץ באַקומט אַן אויסדרוק אין דער זעלבסטפאַרשטענדלעכער געווינהייט פון דזשענטלמען צו טראָגן אַ הערב. דעריבער קען אונז דעפּאָ דערציילן וועגן די רייך-געווָארענע קרעמערס, וועלכע שטורעמען דאָס הראָלד-אַמט מיט זייערע בקשות וועגן הערבן און וועלכע נישטערן אין זייער אָפּשטאַם-בוים, אפשר וועלן זיי דאָרט אויסגעפינען אַן „אַדעליקן" שטאַם-פאטער: „מיר זענען דוי די רייך-געווָארענע ענגלישע סוחרים קומען טאָג-טעגלעך צום הראָלד-אַמט, צו זוכן דעם הערב פון זייערע אבות, כדי

דער גאַנצער פּאַרקאַפּיטאַליסטישער און פּריקאַפּיטאַליסטישער קולטור: אַז פּאַר אַן אַדעליקן מאַן איז, אמת, פּאַסיק אויסצוגעבן געלט, אָבּער נישט — עס צו פּאַרדינען. מאָנטעסקיע האָט נאָך געזאָגט די כאַראַקטעריסטישע ווערטער: „אַלץ וועט זיין פּאַרלוירן, ווען דער ריוחדיקער בּאַרוף פון פינאַנס-מאַן וועט אָנהויבן צו ווערן אויך אַ חשובער בּאַרוף: דאַן וועט אַרומכאַפּן אַן עקל אַלע איבעריקע שטאַנדן, די ערע וועט פּאַרלירן איר גאַנצע בּאַדייטונג, די לאַנגזאַמע און נאַטירלעכע מיטלען זיך אויסצוצייכענען, ווען מער נישט צוציען און די רעגירונג וועט ווערן דערשיטערט אין איר אינערלעכסטן תוך".

דעמדאָזיקן גצפיל האָבן געהאַט נישט נאָר די מיטגלידער פון דער פּאָדאַלער גזוצלשאַפט. ער איז געווען אַלגעמיין-פּאַרשפּרייט צווישן די-יעניקע בּאַפּצלקערונגס-שיכטן, ווצלכע האָבן זיך אָנגעהויבן אויפצוהויבן איבער דער גרויסער מאַסע פון דער misera contribuens plebs. פון אים איז אַרויסגעקומען דאָס באַשטרעבן פון די בעסערע, ד. ה. רייכערע סוחרים און קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמער, זיך אויסצוטיילן פון די איבעריקע מיטגלידער פון די דערווערב-שטאַנדן אלס „בורזשוא" (וועגן דידאָזיקע באַשטרעבונגען ווצלן מיר נאָך רעדן אין אַנדער צוזאַמענהאַנג); פון אים איז אָבער קודם כל אויך געבוירן גצווארן די בענקשאַפט פון אַלע רייך-געווארענע המון-מענטשן נאָכן אַדל-שטאַנד. ס'קען זיין, אַז דאָ אין פראַנקרייך איז דידאָזיקע בענקשאַפט נאָך שטאַרקער געווען, ווי אין אַנדערע לענדער, ווייל דער אַדל איז דאָ געווען אויך פּאָליטיש אַ שטאַנד מיט גרעסערע רעכט, אַזוי, אַז דאָס געהערן צו אים האָט נעגעבן נישט נאָר גצוזלשאַפטלעכע, נאָר אויך נישקשהדיקע מאַטעריאַלע פריווילעגיעס.

פון קדמונים אָן באַמערקן מיר, ווי דער אַדל קאַמפּלעקטירט זיך פון די שיכטן פון די רייך-געווארענע געשעפטסלייט. דאָס איז אַ גאַנץ אַלגעמיינע דערשיינונג, ווצלכע לאָזט זיך באַאַכטן אין אַלע לענדער זינט דעם פריסטן מיטלאַלטער. מ'קען כמעט זאָגן: אין גאַנץ פריע צייטן נאָכמער ווי שפּעטער. מיר

גרונט געוונען איז דאָך גלייכגילטיק, צי דער לאָרד גריפפין האָט חתונה געהאַט מיט מערי וועלדאָן, אָ סוחרישע טאָכטער פון וועל אין לינקאלנשיר, אָדער לאָרד קאָבהאַם? – מיט אַנדע האָלסיי, אָ טאָכטער פון אָ בירמינגהאַמער סאָוסוואָרק; דירעזיקע חתונות אינטערעסירן אונז בלויז אַלס מאַסנדערשיינונגען, וויל אין פארגלייך מיט דער צאָל אַדעליקע האָבן זיי אין 18-טן יאָרהונדערט אין ענגלאַנד זיכער אָנגענומען אזא כאַראקטער.

אין די פריערדיקע צייטן איז אין כראַנקרייך נאָך שטאַרקער ווי אין ענגלאַנד לעבעדיק געווען דאָס געפיל, אז אַדלקיים און געשעפט שליסן אויס אויב דאָס צווייטע. „אויב עס איז דאָ אויף דער וועלט פאַראַכטונג, ווערט זי אָנגעוואַנדט לגבי דעם סוחר": אזוי באַצייכנט די שטימונג אין די העכערע קלאַסן אין דער צייט פון הייניריך IV אָ גוטער קענער פון יענע קרייזן. אמת, נישט געקוקט אויף דעם. וואָס מען האָט געהערט צום אַדל, האָט מען זיך פונדעסטוועגן גערן באַטיילקט אין ריוחדיקע אונטערנעמונגען; כאָטש מען האָט נעהערט צו די עלטסטע, אַדלסטע פאַמיליעס, האָט מען פונדעסטוועגן חתונה געהאַט מיט טעכטער פון רייך-געוואָרענע קרעמערס; מ'האָט זיך נישט גענוקלט אָפצוזאָגן פון אָ געהיימראַט-אמט און אָנצונעמען דעם ריוחדיקן פאָסטן פון אָ פינאַנס-באַאמטן (היינט וואָלטן מיר געזאָגט: פון אָ באַנק-דירעקטאָר); אָבער די המון-מענטשן האָט מען פ א ר א כ ט ע ט. בלויז די קרייזן פון דער הויכער פינאַנס האָבן אין משך פון 18-טן יאָרהונדערט באַקומען מער חשיבות, שוין אין 17-טן יאָרהונדערט געפינען מיר טורקאַרעטס פון אזא פאַרנעם ווי די קאָטבאַנש אָדער די די פלעסיז כאַמבויע אין דער ארימסטאָקראַטישער געזעלשאַפט. דער ג ר ו י ס ע ר רייכטום האָט צוגעדעקט די פאַראַכטונג צום פעבל, און ל א ב ר י ע ר דריקט עס אויס זייער שיין: „אויב דעם פינאַנסיסט גיט זיך נישט אין זיין שפיל, זאָגן וועגן אים די הויף-לייט: דאָס איז א בורזשוא, א גאַרנישט, א גראָבער נפש; אויב אים געלינגט, לייגן זיי אים פאָר זייערע טעכטער!" אָבער ס'איז אוממעגלעך געווען אינגאַנצן זיך צו באַפרייען פון געפיל, וואָס איז אייגנ

פּעאַדאַלן אַדל פּארשמאַלצן מיטן לעצטן אין איין־אייניציקער, איינפּארמיקער מאַסע און ביי די „אלטע מאַמילּיעס". וועלכע מ׳קען נאָך גיפינען אַרום 1550 אין גענוע אָדער פּלאַרענץ, אין ענגלאַנד אָדער פּראַנקרייך, ד. ה. ביי פּאַמיליעס, ווצמעס יחוס־שטאַם עס איז אַלט 200 יאָר און עלטער. קען מען ביים בעסטן ווילן נישט אונטערשיידן, צי זייערע שטאַם־פּאָטערס זענען אַמאָל געווען „געמיינפּרייע", גרונט־באַזיצער אָדער „מיניסטאַריאַליען", אָדער משאות־טרעגער: זיי געהערן אַלע צום „פּעאַדאַל־אַדל" און שטייען אין קעגנזאַץ צו די ניי־געגרינדעטע אַדל־פּאַמיליעס, וועלכע האָבן זיך אין מאַסן אויסגעבילדעט זינט דעם 17־טן יאָרהונדערט, און וועלכע שטאַמפן כמעט אַלע אָפּ פון די דערוווּרבס־שטאַנדן און וואָס א דאַנק דער צייט און זייער גרויסער צאָל ווירקן זיי באַשטימענדיק אויף דער גאַנצער סטרוק־טור פון אַדל־שטאַנד.

איך האַלט דעריבער: אויב מ׳וויל נאָכפאַלגן די אומבילדונג פון דער געזעלשאַפט, וואָס איז פאַרגעקומען דורך דער פאַרשמעלצונג פונם אַדל מיט די גבלט־מאַכטן, האָט נישט קיין זין אויפצוצייגן די פּאָר ביישפילן פון פּאראדעלן רייך־געוואָרענע בירגער פון מיטלאַלטער און זיי דערמאָנען אין איין אטעם מיטן אַריינשטראָם פון די המון־מענטשן אין די רייען פון אַדל זייט דעם באַגין פון דער נייער צייט. די פּעזיקייט צו אונטערשיידן, דער חוש־הריח פאַר די באַזונדערקייטן פון די פאַרשידענע גע־שיכטס־עפּאָכן זענען אומבאַדינגטע תנאים פאַר א גוטן היסטא־ריקער.

פאַר פּראַנקרייך הויבט זיך אָן דער וועגדעפונקט אומגע־פער סוף 16־טן און אָנהויב 17־טן יאָרהונדערט: דאַמאַלסט הויבן פּלוצלונג אָן צו שלאָגן מצכטיקע קוואַלן, פון וועלכע עס פליסט ארויס דער נייער אַדל:

1. זייט הייגריך דעם IV־טן ווערט אָן אָפּטע דערשיינונג דאָס באַשענקען מיטן אַדל־שטאַנד אינדוסרטיעלע, אַלס א מין פּריוויליגיע פאַר דעם אויבפּוי פון נייע אינדוסטריען;

2. דורכן עדיקט פון דע לא פאַלעט פון יאָר 1684 ווערן

ווייסן איצט, אַז די פאַמיליעס אין די דייטשע שטעט האָבן זיך תּמיד קאָמפּליצירט פון אונטן, ד. ה. די גליקס-קינדער, וועלכע זענען אויפגעשטיגן פון האַנדל און מלאכה, האָבן זיי אויפגענומען אין זייער קרייז; דאָסזעלבע איז אונז אויך באַקאַנט וועגן די אַדל-פאַמיליעס פון די אי ט א ל י ע-נ י ש ע ש ט ע ט, וועלכע האָבן זיך שוין אין פריען מיטל-אַלטער אָפט אויסגעבילדעט פון רייך-געוואָרענע הענדלערס; מיר וייסן דאָס אויך וויאַזוי דער ע נ ג ל י ש ע ר אַריסטאָקראַטיע, אַז זיי האָבן זיך פון שטענדיק פאַרפולט פון די נידעריקערע artes sordidae. אין וויל דאָ דערמאָנען אַ וויכטיקע שטעלע פון די אַנגלאָ-זאַקסישע רעכט-מקורים, אַ באַשטימונג פון קעניג אַטעלסטאַן, אויף וועלכער מ'האָט ביז איצט גלייבט ווינציק אַכט און וועלכע זאָגט: „און אויב אַ סוחר גליקט אָפּ, אַזוי אַז ער פאַרט דריי מאָל אַריבער דעם ווייטן ים מיט זיינע אייגענע מיטלען, איז ער פון דאַן אָן און ווייטער וועדט צו באַקומען די באַראָן-רעכט", און עס איז אַ זעלבסט-פאַרשטענדלעכקייט, אַז ביי דער בילדונג פון פ ר אַ נ צ ו י ז י ש ן אַ ד ל איז פאַרגעקומען דאָסזעלבע.

עס איז אָבער אַ עיקרדיקער אונטערשיד, צי אַ רייכער סוחר, אָדער פינאַנס-מאַן איז דערהויבן געוואָרן צום אַדל-שטאַנד אין 13-טן אָדער אין 17-טן יאָרהונדערט. דאָמאָלסט האָט נאָך געהערשט כמעט אַן אומבאַשרענקטער פעאָדאַליזם: דער אַדל באַשטייט כמעט אויסשליסלעך פון ריטערלעכע גרונדבאַזיצער; דער המון-מענטש, וואָס ווערט אין אים אריינגעטריפט, ענדערט נישט אויף אַ האָר אָפילו דעם לעבנס-סטיל פון דער פעאָדאַלער וועלט, צו וועלכער ער פאַסט זיך צו אין משך פון אַ גאַנץ קורצער צייט סיי אינערלעך, סיי אויסערלעך, וועלכע זויגט אים אזוי צו זאָגן אין זיך אריין, ווי אַ שוואַם — אַ קליין ביסל וואַסער: דאָס אַלץ איז אַ רעזולטאַט פון דער כחות-פאַרהעלטעניש צווישן דעם פאַראַנטעם און דעם צוגעקומענעם: דאָס לעצטע האָט אין פאַרגלייך מיטן ערשטן אַ גאַנץ קנאַפּן באַטייט. אין אַ יאָרהונדערט אַרום איז שוין דערדאָזיקער צומיש צום אַלטן

די לפי־ערך נעוויע סטאַטיסטיק, וועלכע מיר באַזיצן וועגן באַשטאַנד פון אַדל בײַם סוף פון דער פראַנצויזישער רעוואָליוציע, באַשטעטיקט די ריכטיקייט פון דידאָזיקע אורטיילן: מ׳האָט דעמאָלסט געציילט 26.600 אַדעליקע פאַמיליעס; צווישן דידאָזיקע האָבן אָבער בלויז 1400—13 געהערט צום אור־אַדל (צום „אומגעדענקלעכן און געבורט־אַדל״), בעת פון די איבעריקע זענען בלויז באַאַמטן־אַדעליקע געווען. 4000. דער חלק, וועלכער איז אויסגעפאַלן אויף דער הויכער פינאַנס אין דעם צוזאַמענשטעל פון פראַנצויזישן אַדל, איז נאָך אָבער אַ סך גרעסער, ווי עס גיבן אָן יענע ציפערן, וועו מיר וועלן אויך דאָ נעמען אין חשבון די אויסערגעווײנלעך צאָלרייכע חתונות פון אַדעליקע מיט רייכע יורשטעס פון די המון־לייט.

דערדאָזיקער פארשמעלצונגס־פראָצעס געפינט זיך שוין אין אָנהויב 17־טן יאָרהונדערט אין פולן גאַנג, אויב מיר זאָלן גלויבן דעם אַלטן שרייער, דעם מאַרקיז דע סיוללי, וועלכער באַקלאָגט זיך ביטער: „אַז די אידעען האָבן זיך געביטן און דאָס גאָלד באַשטימט דעם וועלט פון אַלצדינג. און וויאַזוי זאָל דאָס נישט געשען. וויבאַלד מ׳זעט, אַז דער אַדל אַליין טראַכט וועגן דאָזיקן ענין פונקט אַזויווי דאָס פאָלק, און ער וואַקלט זיך נישט אויסצומישן, דורך אַ שענדלעכער חתונה־פאַרבינדונג, דאָס רייניגט באַרימטע בלוט מיטן בלוט פון אַ המון־מענטשן, וואָס האָט געקענט נישט מער. ווי דאָס חלפנות, דאָס קרעמל, דעם טובאַנק״ „דידאָזיקע איבערקערעניש איז טרויעריק״, שליסט דער הערצאג דאָסדאָזיקע קלאָג־ליד. אין 150 יאָר שפעטער האָט מען אויך אין אַדעליקע קרייזן געטראַכט אַ סך אַנדערש: דער אַרויסגעבער פון די „מעמואַרן״ ה׳ דע לעקלאָז (1752), קען זיך נישט אָפהאַלטן צוצוגעבן אין אַ באַמערקונג אַנטשולדיקונגס־ווערטער צום הערצאָגס פאָרווערפן. און וועו דער הערצאָג פון פעקיני האָט אין דער זעלבער צייט חתונה מיט דער שוועסטער פון פינאנס־מאן לאַ מאַסאָן מאַנטמאַרטר מיט אַ נחת־רוחדיקן נדן פון 1.700.000 פראַנק, זאָגט די הערצאָגין פון שאָלן צו איר זון: „מיין זון, דידאָזיקע פאַרטיע

די האַנדלס-אַמטן ירושהדיק, דאָס האָט באַטייט אַ סיסטעם-ענדערונג, ווייל דאָס הויכע באַאַמטנטום מיט וועלכן דער אַדל איז מייסטנס געווען פאַרבונדן, האָט זיך זייט דעם כמעט אויסשליס-לעך רעקרוטירט פון דער פינאַנס-וועלט, פון די רייכע לייט;

3. דער איבערגאַנג פון פעאָדאַלן גרונט-באַזיץ אין די הענט פון המון-מענטשן, וועלכער איז פאַרגעקומען פון קדמונים אָן, איז אין 1614 אויסדריקלעך אַנערקענט געוואָרן אַלס געזעצ-לעך-דערלויבט. דידאָזיקע פאָרם פון אַדל-דערוועבונג האָט פאַר פראַנקרייך געהאַט אַ גאַנץ באַזונדערס גרויסע באַדייטונג: אין 18-טן יאָרהונדערט ווימלט זי מיט ניי-אויסגעבאַקענע סעניערס, וועלכע זענען געקומען צו זייערע טיטלען גאָנץ פשוט דורך אָפקויפן אַדעל קע גיטער. די רייכע האָבן זיך געצירט מיט סעניעריען, ווי היינט, למשל, מיט עקזאטישע ארדענס. פאַריז מאָנטמאַטר, דער זון פון אַ קלייניעם שענק-ווירט אין מוראַן, שרייבט זיך אונטער ביי זיין טויפונג אַלס גראַף דע סאַמפּיני, באַראָן דע דאַגוויל, סעניער דע בריונאַ, סעניער דע ווילע, ס. דע פוסי, ס. דע פאָנטען, ס. דע שאַטאָנעף א. אַ. וו.

צו דידאָזיקע דריי וועגן, וועלכע האָבן געפירט צום אַדל-שטאַנד, איז סוף 17-טן יאָרהונדערט נאָך צוגעקומען אַ

4: די קניה: אין 1696 זענען פאַרקויפט געוואָרן 500, אין 1702—200, אין 1711—100 אַדלס-בריוו.

ס'איז דעריבער קיין וווּנדער נישט, וואָס סוף-כל-סוף איז דער פראַנצויזישער אַדל באַשטאַנען כמעט אויסשליסלעך פון געאַדלטע טורקאַראטס. עס איז נישט איבערגעטריבן, ווען שערר-זאָגט, אַז דאָס, וואָס מ'האָט אין 17-טן און אין 18-טן יאָר-הונדערט אין פראַנקרייך אָנגערופן „נאָבלעס", באַשטייט אין וועזנט-לעכן „פון מענטשן פון דריטן שטאַנד, וועלכע זענען רייך אָדער געאַדלט געוואָרן, וועלכע מ'האָט באַשאָנקען מיט ארדענס, אָדער וועלכע האָבן געקויפט אַדעליקע גיטער"; ווען דער מאַרקיז ד'אַר-זשאַנסאָן שרייבט אינמיטן 18-טן יאָרהונדערט, אַז ביי דער לייכט-קייט צו באַקומען דעם אַדל-טיטל פאַר גאָלט, איז נישטאָ קיין איין תּאַרמענן, וואָס זאָל גלייך נישט ווערן געאַדלט.

מיט מאַדאַם דע לאַוואַל-מאָנטמאָרענסי, און די טעכטער פון דעם דאָזיקן זיוגּ האָבן חתונה מיטן מאַרקיז דע בעטין און מאַרשאַל דע בראגלי.

דער ברודער קראָזאַט מאַכט חתונה זיין טאָכטער פאַרן מאַרקיז דע מאָנטסאַמפער, סעניאר דע גלעזוו.

אַ קרובה פון הערצאג דע לא ווריליער האָט חתונה מיטן פּאַרוועני פּאַניע.

דער מאַרקיז ד'אוואַז האָט חתונה מיט דער צוויי-יאָר-אַלטער טאָכטער פון מיססיסיפּיאַן אַדרע (פאַר אַ רענטע פון 20.000 פ. ביז דער חתונה און 4 מיליאָן נדן).

די טאָכטער פון בערטעלאָ דע פּלענעוו האָט חתונה מיט דעם מאַרקיז דע פּרי: דאָס איז די באַקאַנטע גאליגאסע פון רעגענט;

די טאָכטער פון פּראָנדר ווערט מאַדאַם דע לאַ ראָשפוקאָ;

לע באַ דע מאָנטאַרזשיס ווערט דער שווער פון מאַרקיז ד'אַרפאזשאָן, דער זיידע פון גראַף פון נאָעל און פון הערצאג פון דיוראס;

אליוויע-סענאָזאָן, וועמעס פּאָטער עס האָט נאָך געהאַנדלט מיט אַלטע הויזן, גיט אויס זיין טאָכטער פאַרן גראַף פון ליוצע, דעם שפּעטערדיקן פּרינץ פון געגנרי;

ווילעמאַריאַן גיט אויס זיין טאָכטער פאַרן מאַרקיז פון בעראנזשע;

די גראַפן פון ערראָקס, פון איוורי, די הערצאגן פון בריסאַק, פון פּעקיני: אַלע, אַלע גייען מיטן זעלבן שווערן וועג צו די געלט-שענק פון די טורקאראטס.

קומט אייך נישט פּאָר, ווי מ'וואָלט אייך דאָ דערציילט וועגן די חתונה-געשיכטעס פון די טעכטער פון די אַמעריקאַנישע חזירים-ציכטער פאַר די לעצטע צוואַנציק יאָר?

איז אַ גוטע; ס׳איז נויטיק איר זאָלט נעמען באַמיסטיקונג, כּדי צו פאַרבעסערן אייער ערד-באַזיץ."

די שילדערונג, וועלכע דער תּמיד קלאָר-זעעוודיקער מערסיע וואַרפט אָן פון דידאָזיקע צושטאַנדן, ווייכט בשטימט נישט אָפּ פון די פאַקטן: „די פינאַנס איז היינט-צו-טאָג פאַרבונדן מיטן אַדל און דאָס שאַפט די באַזע פון זיין רעאַלער קראַפט. דער נדן פון כּמעט אַלע כּלות פון די סעניערס שטאַמען פון די געלט-זעק".

ס׳איז זייער קאָמיש צו זען, וויאַזוי אַ גראַף, אָדער אַ וויקאָנט, וועלכער האָט נישט מער ווי אַ שיינעם נאָמען, זוכט אַרום די רייכע טאָכטער פון אַ פינאַנס-מאַן; און דער פינאַנסיסט, וואָס ווערט דערשטיקט פון רייכקייט, גייט זוכן אַן איידעלע טאָכטער, אַ הוילע, אַבי זי זאָל שטאַמען פון אַ באַרימטער משפּחה..."

אויך דאָ וועל איך נישט אויסרעכענען מיט די נעמען די צאָלרייכע פאַלן פון אַזעלכע מיש-חתונות, כאָטש ס׳וואָלט געווען זייער לייכט צונויפצושטעלן גאַנצע רשימות. כ׳וועל דאָ נאָר ברענגען עטלעכע באַזונדערס קאָמישע ביישפילן, לויט וועלכע מ׳קען זייער דייטלעך דערקענען די אייגנאַרטיקע געזעלשאַפט-לעכע צושטאַנדן פון 18-טן יאָרהונדערט, (וואָס איז אין דאָזיקער הינזיכט שטאַרק ענלעך צום ניינצנטן און צוואנציקסטן):

איינער פון סאַמועל בערנאַרדס זין, וועלכער הייסט אין אַלגעמיין „דער ייד בערנאַרד", איז דער גראַף דע קובער: ער האָט חתונה מיט פר. פראַטיע דע לא קאסט מעסעליער, די טאָכטער פון מאַרקיז דע לא קאסט; דער צווייטער קויפט אַן אַמט אַלס פרעזידענט ביים פאַרלאַמענט אין פאַריז און רופט זיך אָן גראַף דע ריער: ער האָט חתונה מיט פר. דע בולענוויליע. דורך דערדאָזיקער חתונה ווערט „דער ייד בערנאַרד" דער זיידע פון די גרעפינס ד׳אַנטרייגי, דע סענ-סימאָן, קורטארנע, ד׳אפשאָן, דער צוקונפטיקער מאַרקיזין דע מירפוא.

אנטואַן קראָזאַט, וועמעס זיידע ס׳איז נאָך געווען אַ משרת, מאַכט חתונה זיין טאָכטער מיטן גראַף ד׳עוורע פון פרינצלעכן הויז בוללאן. זיין צווייטער זון, באַראָן דע טיער, האָט חתונה

1. די גרויסשטאָט פון 16. ביז 18 יאָרהונדערט

איינע פון די באַדייטנדיקסטע געשעענישן פאַר דער גאַנצער קולטור-אַנטוויקלונג (וואָס איז אייגנטלעך א רעזולטאַט פון דעם אין פאַריקן קאַפּיטל געשילדערטן פראָצעס) איז דער פאקט, וואָס זייט דעם 16-טן יאָרהונדערט פאַרגרעסערט זיך שנעל אין א ריי שטעט די צאָל פון דער באַפעלקערונג און דורכדעם ווערט גצשאַפן א נייער טיפ שטאָט: די שטאָט מיט א סך הונדערט-טויזנטער איינוווינער, די „גרויסשטאָט", וואָס דערנעבנטערט זיך אָרום סוף 18-טן יאָרהונדערט אין דער געשטאַלט פון לאָנדאָן אין פאריז צו דער מאָדערנער מיליאָנען-שטאָט.

אין משך פון 16-טן יאָרהונדערט וואקסט די צאָל שטעט מיט 100.000 איינוווינער און מער אויף 13 ביז 14.

קודם כל זענען דאָס די איטאַליענישע שטעט: וועניציע (1563: 168.627, 1575/77 195.863), נעאפּאָל (240.000), מאיילאנד (אָרום 200.000), פאלערמא (1600: אָרום 100.000), רוים (1600: אָרום 100.000), בעת פלארענץ האָט נאָך אין 1530 געציילט 60.000 איינוווינער.

דערנאָך קומען די שפּאַניש-פּאָרטוגעזישע שטעט: ליסאַבאָן (1629: 110.800), סעוויליע (סוף 16-טן יאָרהונדערט 18.000 פאַמיליעס, ד. ה. אָרום 100.000 איינוווינער); און די נידערלענדישע שטעט: אַנטווערפן (1560: 104.972), אַמסטערדאַם (1622: 104.961).

צולעצט פאריז אין לאָנדאָן.

פאריז, געגן וועמען אויסשפרייטונג עס זענען שוין אינמיטן פון יאָרהונדערט ארויסגעגעבן גצווארן קעניגלעכע עדיקטן (כ'וועל באלד וועגן דעם רעדן), האָט צוליב די רעליגיעזע מלחמות פאַרלאָרן א טייל פון איר באַפעלקערונג, וועלכע האָט אין יאָר 1594 אויסגעטראָגן אָרום 180.000.

דאָס צווייטע קאַפּיטל:

די גרויסשטאָט

מקורים און ליטעראטור

א וועלכע נישט איז באַנוצבארע ליטעראטור צו דער געשיכטע פון דער גרויסשטאָט איז מיר נישט באקאַנט. די אויסערגעווייניקער צאָלרייכע שריפטן, וועלכע באַהאַנדלען די געשיכטע פון די אינצלנע גרויס-שטעט, זענען מערסטנ־ טייל געשיכטעס פון שטאָט-רעכט, אָדער צוי-געשיכטעס. די עקאָנאָמיש-קולטורעלע געזיכטס־פונקטן בלייבן מיסטנס לחלוטין נישט באהאַנדלט. פס האָט נישט דערי־בער קיין צוועק אויסצורעכענען דאָ אינצי־קוויי דידאַזיקע ביכער.

אלץ, וואָס איז אין דאָזיקן קאפיטל געזאָגט צוזאַמען וועגן דער פּמשטי־ אונג און דעם וועזן פון דער פרי־קאפיטאַליסטישער גרויסשטאָט, האָב איך כּמעט אינגאַנצן גענומוט צענויפנעמען פון ערשטע קוועלן. צווישן די לעצטע פארנעמען דאָס ערשטע אָרט די ר״יזע- און אנדערע באשרייבונגען. ס׳איז איבעריק צו זאָגן, אז מערסיעס „בילד פון פאריז״ 12 ב״ 1781, האָט נישט זייגסגלייכן פאר דער געשיכטע פון וועלכער נישט איז אנדער שטאָט, דאָס לאנדאָן פון 17־טן און 18־טן יאָרהונדערט קען מען נישקשהדיק דערקענען פון די שילדערונגען בײ דעפּא־ריטשארדסאָן, מידוש־באַלטאָן, ארכענהאלץ א. א.

די קוועלן פאר נעפּאַל פון 16־טן יאָרהונדערט קען מען גאָפינען בײ גאָטהיין: קולטור־גאנטויקלונג פון דרום־איטאַליען, 1885; פאר נעפּאַל פון 18־טן זע די שילדערונגען אין דער „אָפּהאַנדלונג וועגן דער געזעלשאפט און די מנהגים פון די איטאַליענער״, 1782, שריפטן LV און וויטער.

פאר מאדריד אין 17־טן יאָרהונדערט די (פארן דאָזיקן צוועק באַנוצבארע) רעזע־בארייכטן און מעמוארן פון מאדאם ד׳אָלנעי. פּארג. יוסטי: וועלאזקעז און זיין צייטאלטער.

ווידערווייַן פון דאָס אַלטע שטאָראַרטיקע קעגן דעם גרעניץ-לאַנד אויסשפּריטונגס-דראַנג פון דערווערבס-טריב.)

די פּאַרבאַטן האָבן, פּאַרשטייט זיך. נישט געקוקט אויף דעם, וואָס זיי האָבן זיך איבערגעחורט (1627, 1637). וואַקסט פּאַריז מצכטיק אויס גראָד אין דידאַזיקע יאָר-צענדליקער. צווישן דעם פּאַריז פון לודוויק XIII און פּאַריז פון דער ליגע (מיינט אַ אורטיילס-פּעיקער היסטאָריקער – בּאַ-דריללאר), איז אַ גרעסערער אונטערשייד, ווי צווישן דעם לעצטן און דעם פּאַריז פון דער דריטער רעפּובליק. אויף ווי וויַיט די צייט-מענטשן פילן דידאַזיקע ענדערונג, קומט צום אויסדרוק בייַ קאַרנעל אין זיין קאָמעדיע „דער ליגנער", וועלכע איז געשריבן געוואָרן אין יאָר 1642 (צווייטער אַקט, V סצענע):

„אַ גאַנצע שטאָט, געבויט מיט פראַכט, איז דורך אַ ווונ-דער, דאַכט זיך. אַרויסגעשפרונגען פון אַ אַלטער גרוב און דורך אירע פרעכטיקע דעכער רופט זי אַרויס בייַ אונז דעם געדאַנק, אַז אַלע אייגווויינער זענען גטער קיסרים".

דאָס 18-טע יאָרהונדערט ברענגט מיט זיך פּאַלגנדיקע ענדערונגען:

די צאָל 200.000 שטייגן אַריבער די אייגווויינער פון מאָס-קווע, פּעטערסבורג, ווין, פּאַלערמאָ (1795 : 200.162). נישט וויַיט דערפון שטייט אָפּ דובלין (1798 : 182.370, 1753 : 128.870, 1644 : 8159).

צו די הונדערט טויזנטדיקע דערנרייכן : האַמבורג, קאָ-פּענהאַגן, וואַרשע, בערלין שטייגט אויף 141.283 (1783), ליאָן אויף 135.207 (1787).

נעאָפּאָל דערנענטערט זיך צום האַלבן מיליאָן (1796 . 435.930), לאָנדאָן צום מיליאָן (864.845 לויטן צענז פון 1801), פּאַריז האָט בייַם אויסברוך פון דער רעוואָלוציע 640 – 670.000 אייגווויינער.

לאַנדאָן וואקסט שנעל אויס און צום סוף יאָרהונדערט ווייזט וי ערויס אלע סימנים פון א איבערבאפעלקערטער גרויסשטאָט, ווי מיר קענען עס דייטלעך זען פון קעניגין עליזאבעטס ערשטן צענזוס פון יאָר 1602. איר באפעלקערונג מוזן מיר שאַצן אין עליזאבעטס צייט אויף א 250.000.

אין משך פון 17-טן יאָרהונדערט פאלט די צאָל באפעלקערונג אין אייניקע פריערדיקע גרויסשטעט: ליסאבאָן, אנטווערפן זינקען אונטער 100.000; מאיללאנד, וועניציע ווערן אויך שטאַרק פארקלענערט.

דאקעגן וואקסן אויס צו גרויסשטעט: ווין (1720: 130.000) און מאדריד.

שנעל וואקסן אויס: רוים, אמסטערדאם, פאריז און לאָנדאָן. רוים ציילט צום סוף פון יאָרהונדערט 140.000, אמסטערדאם — 200.000 איינווינער; פאריז דערגרייכט די ציפער 500.000, לאָנדאָן שטייגט נאָך העכער (1700: 674.350).

בעת לאָנדאָן וואקסט כסדר ביסלעכווייז אין גאַנצן משך פון דאָזיקן יאָרהונדערט, שיסט פאריז אין דער הויך ממש אויף די אויגן. באַזונדערס וואקסט זי שנעל אויס אין דער רעגירונגס-צייט פון די ביידע ערשטע בורבאָנס. אין דערדאָזיקער צייט טרעפן מיר זיך אָפטער מיט יענע אויסטערלישע עדיקטן, וועלכע כ'האָב שוין דערמאָנט: וועלכע פארבאָטן אויסצובויען נייע הייזער, כדי אויפצוהאלטן די צאוואקסונג פון דער שטאָט: „אנערקענענדיק, אז די פארגרעסערונג פון אונזער שיינער שטאָט פאריז איז אין א גרויסער מאָס שעדלעך", „נעמענדיק אין אכט, אז די כוונה פון זיין מאיעסטעט איז געווען, דאָס זיין שטאָט פאריז זאָל זיין פון א באַשטימטער, באַגרעניצטער גרויס..." (אין דידאָזיקע פארבאָטן קומט צום אויסדרוק, קען מען זאָגן, אן ענלעכער ווילן, ווי אין די צעכן-אַרדנונגען: דער וויידער-ווילן צו לאָזן וואקסן ביז גרעניצלאָזיקייט אן אָרגאַניזם; דער וויידערווילן קעגן דער אומברחמנותדיקער פארגרעסערונגס- און קוואנטיפיצירונגס-טענדענץ פון קאפיטאַליסטישן וועזן; דער

לין, נאָרוויטש, יאָרמאָט א. א. וו. צייל־ן נישט מער ווי 30—40.000 איינוואָנער, בעת לאָנדאָן האָט שוין אריבערגעשטיגן דעם האַלבן מיליאָן. אָבער אויך די אינדוסטריי פאָרמאָגט נאָך נישט אין אַלגעמיין קיין קראַפט, ווײַל זאָל בויען גרויס־שטעט. די אינדוסטריי־צענטרען פון 18־טן יאָרהונדערט, די שטיין־קוילן־שטעט אָדער די צענטראַלעס פון דער הויז־אינדוסטריי, ווי ניו־קאַסטל, גלאַזגאָ, לידס, מאַנטשעסטער, בירמינגהאם אין ענגלאַנד, איזערלאָן, פאדערבארן, יאָוער, הירשבערג אין דייטשלאַנד זענען מיטל־ און מיינסטנס אפילו קליין־שטעטלעך. נישט גרויס־בריטאַניע און נישט דייטשלאַנד פאָרמאָגן נישט ביז סוף 18־טן יאָרהונדערט, — ווי חוץ זייערע הויפטשטעט, — קיין אין שטאָט מיט 100.000 איינוואָנער.

דאָרט, וווּ „האַנדלסשטעט" ווי אמסטערדאם אָדער אפילו אויך האַמבורג נעמען אין דעם כאַראַקטער פון גרויס־שטעט צו יענער צייט, וועלכע באַשאַפטיקט אונז, ווייזט אונז א געניי־ערע אויספאָרשונג, אז זייער גרויסקייט האָבן דידאָזיקע שטעט צו פאַרדאַנקען גאַנץ אַנדערע כוחות ווי דעם סחורות־האַנדל.

בלויז איין־איינציקע שטאָט איז מיר באַקאַנט, וועלכע האָט פאַרן 19־טן יאָרהונדערט פאַרנומען אַן אָרט צווישן די גרויס־שטעט אָלס פראָדוקציע־שטאָט: דאָס איז ליאָן, די שטאָט פון דער גרעסטער לוקסוס־אינדוסטריי פון דער פרי־קאַפיטאַליסטישער עפאָכע (כאָטש אויך ביי ליאָן האָט דער קרעדיט־פאַרקער זיכער געשפילט אַן עיקרדיקע ראָל ביי דער אויסשפרייטונג פון דער שטאָט).

אָבער נישט שווערער איז צו ברענגען א פאָזיטיוון בײַ־ווייז, אז די צוזאַמענקנויפונג פון קאַנסום איז אינדעראמתן די קראַפט, וואָס רופט ארויס צום לעבן די ערשטע גרויס־שטעט אויף א גלייכפאַרמיקן אופן, נישט לייגנדיק קיין אכט אויף קיין שום לאַנד־אייגנטימלעכקייטן, אונטער דעם דרוק פון דער אַלגעמיין־קאַפיטאַליכטישער אַנטוויקלונג.

די ריכטיקייטס־פראַבע פאַר דערדאָזיקער באַהויפטונג וויל

די אַנטשטייאונג און די אינערלעכע גלידערונג פון די גרויסשטעט

קוקן מיר ויך אָבער צו, וואָס אַזוינס האָט דידאַזיקע שטעט אַזוי גרויס געמאַכט, געפינען מיר נאָך אין אַלגעמיין בייַ דער אַרבעט דיזעלבע שטאָט-בויער ווי בעתן מיטלאלטער. אויך (און דוקא) די גרויסשטעט פון דער פרי-קאַפּיטאַליסטישער צפאָכע זענען קאָנסומצענטן-שטעט אין פולן זין פון דאָזיקן וואָרט. די גרויס-קאָנסומצענטן זענען אונזערע גוטע באקאַנטע: די פידשטן, די גייסטלעכקייט, די גראנדן, צו וועלכע ס'איז איצט צוגעקומען א נייע, וויכטיקע גרופּע: די הויך-פינאַנס (וועלכע מ'קען מיט רעכט באַטראַכטן אלס „קאָנסומצענטן", נישט וועלנדיק דורכדעם, חס ושלום! אָפּפרעגן זייער „פראָדוקטיווע" פונקציע אין פאָלקסווירטשאַפטלעכן אָרגאַניזם). די גרעסטע שטעט זענען אַזוי גרויס צוליב דעם, ווייל זיי זענען די ווין-ערטער פון די גרעסטע (און צאָלרייכסטע) קאָנסומצענטן; די אויסשפרייטונג פון די שטאָט-קערפערס איז אַזויאַרום א רעזולטאַט פון א מין קאָנצענטראַציע פון קאָנסום אין די שטאָטישע מיטלפונקטן פון לאַנד.

די ריכטיקייט פון דערדאַזיקער מיינונג לאָזט זיך קודם כל באַווייזן e contrario! ס'איז גענוג אָנצווייזן אויף דעם, אַז די „פראָדוצענטן". האַנדל און אינדוסטריי, זענען נאָך אלץ נישט געווען ביכולת צו אַנטוויקלען זייערע ווין-פערטער איבער די גרעניצן פון קליינע מיטלשטעט.

ריינע האַנדלסשטעט, ווי, למשל, בריסטאָל, וועלכע א רייזע-באַשרייבער פון אינמיטן 18-טן יאָרהונדערט רופט אָן „די גרעסטע, באַפעלקערטסטע און בליענדיקסטע שטאָט אויפן אינזל און איינע פון די הויפטשטעט אין אייראָפּע", אָדער ענגלאַנדס אַנדערע בליענדיקע האַנדלס-שטעט פון יענער צייט: ליקעטער,

פון גאַנץ אייראָפּע ; אין אַמסטערדאַם פלעגט אַריין דער איבער-פלוס פון רייכסטן קאַלאָניאַל-באַזיץ אויף דער וועלט, כדי דאָרט פאַרצערט צו ווערן.

3. וועגעצייג טראָגט אַן ענלעכן כאַראַקטער וי אַמסטערדאַם. דער פריער און נישקשהדיק-גרויסער קאַלאָניאַל-באַזיץ שאַפט גלייך א גצוצטיקטן, שטיין-רייכן רענטנער-שטאַנד, וואָס פאַרמערט נאָך די שוין צאַלרייכע גרונטבאַזיצער פון דער terra ferma. וועגן די קאַלאָניסטן-פאַמיליעס פון קרעטע דער-ווייסן מיר זיך שוין אין 15-טן יאָרהונדערט : „א געוויסע צאָל פון זיי האָט זיך דערוואָרבן א גרויס פאַרמעגן ; זיי לעבן איצט אין וועגעציע און פאַרצערן זייערע צינזן". מען דאַרף אויך קיינמאָל נישט פאַרגעסן, אז וועגעציע איז ביז צום פאַרלוסט פון אירע קאַלאָניעס געווען די הויפטשטאָט פון דער דריט-גרעסטער מלוכה אין אייראָפּע. דאָס גרויסע עשירות, וואָס איז אין וועגעציע פאַרצערט געוואָרן, האָט גצפירט צו א רייכן, לוקסוסדיקן לעבנס-לעבן, וואָס האָט צוגעצויגן א סך פרעמדע, אזוי אז אין 16-טן יאָרהונדערט איז וועגעציע צוגלייך מיט רוים געווען די בעריממטסטע שטאָט : sede principalissima del piacere, ווי עס רופט זי א בריוו-שרייבער אין יאָר 1565 ; paradisus delitiarum, ווי עס הייסט אין העגצנערס „איטינערא-ריום" (1617). פייערלעכקייטן און פרויען האָבן געצויגן צו זיך אין דער ערשטער רייי.

4. רוים, וועגן וועלכן גרעגאָריוס מיינט, אז ער איז אין 16-טן יאָרהונדערט, — דער עיקר אויך צוליב זיין רוימלעכער אויסשפרייטונג, — געווען „די איינציקע וועלט-שטאָט", פאַרשניקט אין זיך א גרויסע מאַסע פאַרשידענע, שטאַרקע פאַרצערער.

ערשטנס דעם פויפסט, וועלכער לעבט פון פעטערסגראָשן און פון זיינע מיינסטנס גאנץ גרויסע פאַמיליען-הכנסות, צוזאַמען מיט דער היפשער הויפישער פאַמיליע ;

צווייטנס די פילגרימען, וועלכע האָבן, למשל, אין יאָר 1500 באַזוכט רוים אין דער צאָל פון א 200.000 ;

איך מאַכן אויף די וויכטיקסטע גרויס-שטעט פון 17-טן און 18-טן יאָרהונדערט.

1. ב ע ר ל י ן. דער טיפּ פון א ריינער רעזידענצשטאָט איז בערלין, וווּ כמעט בלויז דער הויף, די באַמטע און דאָס מיליטער טרעטן אַרויס אַלס שטאט-בויענדע קראַפט. ערשט אין דער צווייטער העלפט 18-טן יאָרהונדערט הויבט בערלין אָן אַביסל שנעלער צו וואַקסן; ערשט אין אָנהויב פון די 1760-ער יאָרן שטייגט איבער די באַפעלקערונגס-ציפער די ערשטע הונדערט טויזנט. אַבער אויך נאָך סוף 18-טן יאָרהונדערט איז בערלין כמעט אויסשליסלעך א סאָלדאַטן- און באַמטן-שטאָט (און איז געווויס דערי־בער אָרים). אין יאָר 1783 האָט דער גאַרניזאָן מיט זיינע וויבער און קינדער געציילט נישט ווינציקער ווי 33.088 פערזאָנען, ד. ה. 230/0 פון 141.283 איינוווינער (לגבי 29.448 פערזאָנען אָדער 1,80/0 אין יאָר 1895). די מלוכהשע און שטאָטישע באַאַמטע חאָבן אויסגעמאַכט די ציפער 3433, ד. ה. מיט זייערע פאַמיליעס אַרום 13.000. דערצו איז נאָך צוגעקומען אַן אומגלויבלעך גרויסע מחנה באַדינער (10.074), אַזוי אַז דידאַזיקע דריי באַשטאַנד-טיילן פון דער באַפעלקערונג, וואָס האָבן א דירעקטן שייכות מיטן הויף, האָבן אויסגעמאַכט 56.000 פערזאָנען, ד. ה. העכער צוויי פינפטל פון דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג. וויּ אַרים עס זענען גצוונען דידאַזיקע סטיפענדיאַנטן פון אַרימען פרייסן-קעניג וווייזט דער פאַקט, וואָס זיי האָבן געקענט געבן ווינונג און באַשעפטיקונג נישט מער ווי א גלייכער צאָל מענטשן. אין לאָנדאָן אָדער פאַריז פון דער דעמאָלטיקער ציים וואָלטן דיזעלבע 50.000 אָנגעדונגענע געביידעט א שטאָם פון מינדעסטנס 2—300.000 נפשות.

2. א מ ס ט ע ר ד א ם. אויך אמסטערדאם איז קודם כל א רעזידענצשטאָט. מיר זעען עס פון דעם, וואָס די אַרויסוואַנדערונג פון הויף אַרום סוף 17-טן יאָרהונדערט האָט געהאַט אַלס רעזולטאַט גרויסע פאַרוויסטונגען אויף אַלע געביטן. די לאָך, וואָס איז דורכדעם געמאַכט געוואָרן, ווערט אָבער באַלד אויסגעפילט: אַמסטערדאַם ווערט דער וווין-אָרט פון אַלע קרעדיטאַרן

דעם צוזאמענשטראָם פון די גראַנדן. עס זעט אויך אויס, אַז מאַדריד איז נעבן רוים געווען די ערשטע מאָדערנע גרויס-שטאָט, וועלכע האָט אריינגענומען אין זיך אַ שטאַרקן שטראָם פרעמדע באַזוכער. וועלכע האָבן דאָ געוואָלט לעבן אַ גוטן טאָג. „די אידעלע אכסניה פון די פרעמדע", האָט מען מאַדריד אָנגערופן.

6. נעאָפּאָל. אויב מאַדריד איז אין 17-טן יאָרהונדערט געווען די דריטע, און אפשר די צווייטע שטאָט אין אייראָפּע לויט דער גרויס (אין דער צייט פון איר העכסטער בלי-צייט זאָל זי האָבן געהאַט 400.000 איינווויינער), איז איצט נעאָפּאָל אַזוי שטאַרק אויסגעוואַקסן, אַז אין משך פון פאָלגן-דיקן יאָרהונדערט האָט זי פאַרנומען דעם אָרט גלייך הינטער לאָנדאָן און פאַריז.

נעאָפּאָל איז אַ קלאַסישער ביישפּיל אויף צו באַווייזן די ריכטיקייט פון דער טעזע, וועלכע ווערט דאָ אַרויסגעוואָרפן (אַז דאָס גאַנצע פריע גרויסשטאָט-ווען באַזירט אויף קאָנסום-קאָנ-צענטראַציע). נעאָפּאָל איז תמיד געווען נישט מער ווי אַ רע-זידענץ, און דעמאָזיקן פאַקט, וואָס האָט זיך פאַרבונדן מיט דעם צווייטן, וואָס זי איז געווען די הויפטשטאָט פון אַ פרי-צייטיק גאַי-ניקטן לענדער-פאַרבאַנד מיט אַ צענטראַליזירטן פאַרוואַלטונגס- און געריכטס-ווען, האָט זי צו פאַרדאַנקען איר גרויסשטאָטישקייט אין אַ צייט, ווען קיין איין איטאַליעניש שטאָט האָט נאָך נישט געהאַט דערגרייכט דאָסדאָזיקע ציל.

נעאָפּאָלס גרויסקייט און נעאָפּאָלס רייכקייט זענען געפלאָסן פון צוויי קוואַלן: פון קאָניגטום און פון דער קירכע. דאָס האָבן שוין אויך געוווּסט די מיטצייטלער. „דעם קאָניגס דינסט איז אונזער האַנדל", זאָגט קאַראַקטשיאָלי, אין ווצמצס שדיפטן מיר זעען ווי אין אַ שפּיגל נעאָפּאָלס סאָציאָלע סטרוקטור. און באמת: אומעגלעך גרויס איז געווען די צאָל אַמטן אין נעא-פּאָל, וויל די צענטראַליזאַציע האָט געפּירט צו פיל-רעגירעריי; אויסרעגווייגלעך פיין איז געווען אויסגעבילדעט דער אָפּצאָל-סיסטעם, וועלכער איז דורך די מיטצייטלער אָנגערקענט געוואָרן

דריטנס די קאַרדינאַלן און מאַנסיניאָרי: קאַרטעזיוס, דע קאַרדינאַלאַטו. האַלט. אַז (שוין אין 15-טן יאָרהונדערט) מוז אַ קאַרדינאַל האָבן הכנסה 12000 גאָלדגולדן און אויסהאַלטן אין זיין הויז אַרום 140 פערזאָן; אַ סך פון זיי האָבן געהאַט 30.000 דוקאַטן און נאָך מער הכנסה;

פערטנס די קרובים פון די פויפסטן, וועלכע זענען אָפּ-געשאָטן געוואָרן מיט גאָלד: פיעטראָ ריאַריאָ, דער זון פון סיקסטוס IV האָט געהאַט אַ רענטע פון 60.000 גאָלדגולדן;

פינפטנס די גרויסע אַדל-פאַמיליעס, די ארסיני, קאָלאָננא א. א. וו., וועלכע האָבן געהאַט אין זייער רשות ריזיקע צרד-שטחים און אַנטשפרעכנדיקע גרויסע באָדן-רענטעס.

בעת די פויפסטן האָבן רעזידירט אין אַוויניאָן, האָט רוים געדאַרפט אַ חורבן. קאַרדינאַל נאַפּאָלעאָנע אָרסיני פֿאַרזיכערט דעם פראַנציזישן קעניג נאָך דעם טויט פון קלעמענס דעם V, אַז דער אַרויספאָר פון די פויפסטן האָט רוים געבראַכט אויפן ראַנד פון אָפּגרונט. אין יאָר 1347 האָלט קאָלאָ די ריענצי, אַז רוים איז מער געגליכן אויף אַ רויבער-הייל וויי אויף אַ וווינ-אָרט פון גוט-דערציונגע מענטשן.

5. מ אַ ד ר י ד. דאָס, וואָס רוים און וועניציע זענען געווען אין 15-טן און 16-טן יאָרה., איז מאַדריד געוואָרן אין 17-טן: די וועלטשטאָט. דאָ האָט דער מעכטיקסטער קעניג פון דער ערד געהאַט זיין הויף; דאָ איז געווען דער מיטלפונקט פון דער גרעסטער וועלט-מלוכה; אַהער האָבן געשטראָמט די אַמעריקא-נישע זילבער-אוצרות, ס'איז דערביבער קיין וווּנדער נישט, וואָס מאַדריד איז געוואָרן אַ צוציענדער פונקט פאַר אַלץ, וואָס האָט אין שפּאַניען פאַרמאָגט מאַכט און רייכקייט. קיין זאַך איז נישט געווען אַזוי ברענענדיק ווי דער וווּנש, אויפצונעמען צו ווערן אין „קעניגס ווירטשאַפט". די הויף-אַמטן, מיט וועלכע דער קע-ניג פלעגט באַשענקען, זענען געווען דער ציל, צו וועלכן ס'האָבן מער פאַר אַלץ געשטרעבט די יינגערע זין פונם אַדל. מ'קען מיט גרויס געניקייט נאָכפאָלגן, ווי אַזוי ס'איז שנעל געוואָקסן די באַדייטונג פון מאַדריד, באַזונדערס זייט פיליפ III, אַ דאַנק

און פֿאר דידאזיקע ארטיקלען מוז מען באצאלן. אונז אינטערעסירט דאָ דער ענטפער, וועלכן לאווואזיע גיט אויף דער פראגע, פון וואס עס ווערן באצאלט דידאזיקע 250 מיליאן, וויל אין דאזיקן ענטפער געפינט זיך אן אויסערגעווײנלעך איבערראשנדיקער אורטייל וועגן צוזאמענשטעל פון דער פאריזער באפעלקערונג בײם אויסברוך פון דער רעוואלוציע. דערדאזיקער ענטפער זאגט (ווען מיר רייניקן אים פון די בולטע מעותן, אין וועלכע לאווואזיע איז אריינגעפאלן):

ארום 20 מיליאן ברענגען אריין עקספארט-מלאכות און האנדל; 140 מיליאן ווערן באצאלט מיט דער הילף פון מלוכה-חוב-רענטעס און געהאלטן; 100 מיליאן דענקן די באדינערענטעס און די אונטערנעמער-רוחים (פון אויסלענדישע אונטערנעמונגען), וועלכע ווערן פארצערט אין פאריז.

גלענצנד: גלענצנד! סאראַ טיפקייט פון דער קענטניש און אורטיילס-קראפט: פאריז אַ ריינע קאנסום-שטאט, וואס לעבט פון הויף, פון די באמטע, פון די מלוכה-בעלי-חובות און פון די באדן-רענטיאַרן.

דיזע לבע אויפפאסונג טרעפן מיר אן בײ אלע אורטיילס-פעיקע צייט-מענטשן (אויף וועמעס ערות-זאגן מיר זענען לײדער אנגעוויזן, כל זמן מיר פארמאגן נישט קיין ציפער-באווייז פאר דער ריכטיקייט פון דער מיינונג, וועלכע ווערט דאָ פארטראטן).

דער מחבר פון „מענטשן-פריינט", דער עלטערער מיראבא, האט אויסגערעכנט, אז אומגעפער 200.000 פערזאן וואלטן גע-מוזט אויסוואנדערן פון פאריז ווען מען זאל אננעמען זיין פארשלאג און צוריקשיקן אין דער פראווינץ:

1. אלע קענגלעכע אפיצירן, וועלכע באקומען גרויסע שכירות;

2. די אלע פון די גרויסע אייגנטימער, וועלכע וואלטן וועלן פארן געניסן פון זייער היים-באדן, זייענדיק זיכער, אז זיי וועלן פון איצט אן און ווייטער קענען פירן זייערע טונקע-לע געשעפטן בלויז דארט און איבערצייגט, אז גלייכצייטיק וועלן זיי דארט געניסן כבוד און עושר;

אַלס וועזנטלעכע הכנסה-קוועלע. דער, וועלכער האָט פאַרקערט אין נעצאָפאָלס געביטדעטע קרייזן, האָט געהאַט א פּאַרשטעלונג, אז דאָרט איז כּמעט קיין אַנדער זאַך נישטאָ ווי בלויז „אַן אומבאַגרעניצטע צאָל רעכט-געלערטע, אַדוואָקאַטן און שרייבערס" (פאָליטע). דערנאָך, וועלן עס איז אויך לאַנג אייגנפשטעלט געוואָרן די הערשאַפט פון די שפּאַניער, איז דער הויפּ-איינפלוס צוגעשטאַנען אַביסל אָפּגעשוואַכט געוואָרן, און קאַראַקטשיאָלי האָט עס בולט באַמערקט: איצט איז דער קעניג ווייט, די שטאָט נייט איין אַלץ מער און מער; די בארגענען האַלטן שוין מער נישט אויס קיין גרויסע סוויטעס; צוזאַמען דערמיט פאַרלירט אויך דאָס עפּנטלעכע לעבן זיין שווונג און גלאַנץ: מ'זעט שוין מער קיין איינעם נישט, וואָס זאָל זיין אַרומגערינגלט מיט פּירשט-לעכער פּראַכט. די שטאָט ווערט ליידיק פון מענטשן; די דירות-פּריזן פאַלן. און דאָס אַלץ בלויז דערפאַר, וויל נעצאָפאָל האָט אויפגעהערט צו זיין א קעניגשטאָט. ער חזרט איבער: „דאָס איז געווען אונזער האַנדל. וואָס האָט געברענט רייכטום אונזער אַדל".

אָבער דאָס אַלץ האָט זיך דערנאָך געענדערט. גראָד אונטער דער שפּאַנישער הערשאַפט האָט נעצאָפאָל זיך מצכטיק צעבליט דערפאַר, וויל די גרויסע האָבן ווידער אויסגעהאַלטן אימפּאָזאַנטע סוויטעס, ס'איז נאָך געווען מער לוקסוס ווי פּריער, און די באַפעלקערונג איז שנעל געוואָקסן אין צאָל.

7. פּ ר י ז. וועלן דער באַגרינדער פון דער מאָדערנער כעמיע האָט זייער טייערע כּוחות געווידמעט דעם „וויל פון פאָלק" און געקעמפט אין דער נאַציאָנאַל-פּאַרזאַמלונג פאַר דער רע-פּאָרם פון דעם פינאַנס-וועזן, האָט ער געמאַכט זייער אַן אינ-טערעסאַנטע אויסרעכענונג. כּדי פעסטצושטעלן, ווי גרויס עס איז דער קוואַנטום און דער ווערט פון די סחורות, וועלכע די פאַריזער ברענגען פון דער פרעמד. זיינע זייער געניע אויס-רעכענונגען פירן צום פאָלגנדיקן סך הכל: אין פאַריז ווערן יאָר-יעריך פאַרצערט געברויך-ארטיקלען פאַר 250 מיליאָן לייוור דורך די מענטשן און פאַר צען מיליאָן לייוור פאַר די פערד,

האָנט, די דערוואַכונג פון דידאָזיקע אַלע לייִדיקגייערס, וועלכע זוכעטירן, מיינענדיק אַז זיי לעבן, און מאַכן צוויי מאָל אין שאָג זייער טואַלעט, כדי זיך צו באַפרייען פון דער לאַנגווייליקייט, וועלכע דערדריקט זיי".

אַז א נישט קליינע טייל פון דער פּאַריזער באַסעלקערונג האָט געלעבט פון די הכנסות פון דער קירכע און פון אירע דינער, דאָס פּאַרגעסן על-פּי-רוב די פּיזיאָקראַטן צו דערמאָנען אין זייערע שילדערונגען. אויך אין דאָזיקן פונקט דינט אונז מערסיע אַלס ווערטפולער מקור, ווען ער שרייבט:

„פּאַריז איז פול מיט גלחים, מיט טאָנזירטן*) קלער, וועלכע דינען נישט נישט דער קירכע, נישט דער מלוכה, וועלכע לעבן אין דער גרעסטער מעטאָדישער פּוסט-און-פּאַסקייט און טוען בלויז אומנויטיקע, באנאלע זאכן...

אין אַסך הייזער געפינט מען א גייסטלעכן, וועלכן מ'גיט א נאָמען „פריינט", און וועלכער איז באמת נישט מער ווי א חשובער דינער, וועלכער פירט אָן מיט דער דינערשאַפט...

דערנאָך קומען די קינדער-דערציערס, וועלכע זענען אויך גייסטלעכע"... מערסיע, ביילד פון פּאַריז (1783) ק. XC

די בישאפן פּארגוואַלדיקן לייכט און אָן געוויסנסביסע דעם געזעץ פון ווינען אין זייערע אַמט-שטעט, און פּארלאַזן דעם פּאָסטן, וועלכער איז זיי אָנגעווויזן געוואָרן דורך די הייליקע קאנאנען. די לאַנגווייליקייט טרייבט זיי אַרויס פון זייערע דיאסעזן, וועלכע זיי באַטראַכטן ווי א מין גלות: זיי קומען כמעט אַלע אין פּאַריז, כדי דאָ צו גענייסן פון זייערע רייכ-טימער". דאָרט ק. XCI

דעמזעלבן פּארטרויענסמאַן האָבן מיר צו פּארדאַנקען די איינציקע באַגלויבטע רשימה פון די פּארשידענע גרופּן פון דער פּאַריזער באַפעלקערונג, וועלכע האָבן זי צוזאַמענגעשטעלט צום סוף פון דער פרי-קאַפּיטאַליסטישער עפּאָכע. כדי צו מאַכן דאָס בילד נאָך בולטער, ווייל אין דאָ ברענגען די רשימה און

*) טאָנזור — איז דער אָפּגעאָלטער רעדעלע אויפן שאַרבן פון די קאטוליש גייסטלעכע. (איב).

3. אלע פראָפעסיאָנעלע אַדוואָקאַטן.

לויט זיין מיינונג און לויט דער מיינונג פון אַלע פיזיאָקראַטן האָט דאָן געהערשט „א שלעכטע פאַנאַנדערטיילונג פון מענטשן און רייכטימער", וויל „אַלע האָרן, אַלע רייכע לייט, די אַלע, וועלכע האָבן געניגנדיקע רענטעס אָדער פענסיעס אויף צו לעבן באַקוועם, באַזעצן זיך אויף שטענדיק אין פאַריז, אָדער אין א וועלכער נישט איז אַנדערע גרויסער שטאָט, וווּ זיי פארשוועדן כּמעט די גאַנצע הכנסות פון די מלוכה-פאָנדן. דידאָזיקע פארשוועדונגען ציען צו א גרויסע מחנה סוחרים, בעלי-מלאכות, שטובדינערשאפט און שוואַרץ-ארבעטער. ארום דידאָזיקע רייכע רענטיערס, צו וועלכע עס שליסן זיך אָן די „פינאַנסיסטן, וועמעס קאַסעס... עס האָבן... א דירעקטן וועג צום מלוכה-אוצר" און אַנדערע, גרופירט זיך א הויך-אַנטוויקלטע (נאָך דער מיינונג פון די פיזיאָקראַטן א צו ראַפינירטע) לוקסוס-אינדוסטריי; וויל דער גוט-באַזיצער, פארוואַרצלט אין דער ערד, וועלט אין פאַריז א טאָן-גיבער פון עלעגאַנץ און גיט אנרעגונגען דעם אַרבעטער, וועלכער הויבט זיך אויף אזוי ארום איבער זיין מעכאַנישער ספערע און וועלט א בארימטער מענטש אין זיין קונסט"...

ווי אזוי יעדע ארט מלאכה און יעדער האַנדל לעבט נאָר פון די רייכע, וועלכע זענען אזוי ארום די שטעט-גרינדער אין דעם פון מיר פעסטגעשטעלטן זין, שילדערט אויף זיין באַקאַנטן איבערציגנדיקן שטייגער דער אויבנדערמאַנטער מערסיע:

„ווי אזוי קען מען גענפענען אמיטל צו העלפן דידאָזיקע מחנה נויטבאַדערפטיקע, וועלכע האָבן נישט קיין אַנדערע מיטלען פאַר זייער לעבנסאונטערהאַלט, ווי נאָר אין דעם כּארדאָר-בענעם לוקסוס פון די גרויסע...

אין דערדאָזיקער היפּטשטאָט טרעפט מען מענטשן, וועלכע פארשוועדן זייער גאַנץ לעבן אויף מאַכן קינדער-שפּילצייג; די פארשידענע באַפוצונגען באַשעפטיקן א גאַנצע ארמיי ארבעטער; הונדערט טויזנט הענט זענען דאָרט באַשעפטיקט טאָג ווי נאַכט. פופציק טויזנט אַנדערע וואַרטן אָפּ, מיטן קאָם אין

א סך קאַמער-דינערס,
„ „ אויספירער פון גצריכטס-אורטיילן,
„ „ אַדוואָקאַטן-שרייבערס,
„ „ טויזנטער שווייצאַרן,
„ „ קאַנטראַבאַנדיסטן,
„ „ רצנטיערס,
דערנאָך די פורמאַנעס,
פּאָסט-קאַנדוקטאָרן,
פּערד-דינער.

דערצו קומען נאָך צו די פרעמדע, וועלכע קומען מחנותווייז קיין פּאַריז. מערסיע, בילד פון פּאַריז II (1788) 39 א. וו. 44 א. וו.

8. לאַנדאָן. א מצכטיקער קצניגלעכער הויף, אַרום אים, זייט סוף 16-טן יאָרהונדערט, א קרייז רייכע גרונטבאזיצער, וועלכע פּאַרצערן דאָ זייער רצנטע: דאָס איז דער קערן פון לאַנדאָן נאָך אין 17-טן יאָרהונדערט. ווי שטאַרק עס איז געווען די צוציאונגס-קראַפט, וועלכע די הויפּטשטאָט האָט שוין אין 17-טן יאָרהונדערט געהאַט אויף דעם אדל און אויף דער דזשענטרי, קען מען זען פון די צאָלרייכע דעקרעטן, וועלכע — א מצרקווירדיקע זאַך! — גראָד די ביידע ערשטע סטיוּארטס האָבן אַרויסגעגעבן קצגן דערדאָזיקער נייגונג פון די גרונט-בא-זיצנדיקע פאַמיליעס צו ווינצען אין לאָנדאָן. איינע פון דידאָזיקע דעקרעטן פון יאָר 1632 זאָגט:

„ווייל דורכדעם, וואָס זיי ווינצען אין לאָנדאָן מיט זייערע פאַמיליעס, ווערט א גרויסער טייל פון זייער געלט און פאַר-מעגן אַרויסגעצויגן פון די פּאַרשידענע געגנטן פונוואַנעט עס שטאַמט און ווערט פּאַרשוועכדט אין דער שטאָט אויף מוסרות, וועלכע ווערן אַריינגעפירט פון פרעמדע לענדער... אז דאָס זיט אויך צו א גרויסע צאָל לייִדיקגייערס און פויליאקעס קיין לאָנדאָן און אין וועסטמינסטער" א. א. וו.

אָבער דער גורל פון אלע אזעלכע דעקרעטן, זועלכע האָבן געוואָלט צוריקפירן א שטראָם צו זיין קוואל, איז אויך

טאָקע אין אַ סכעמאַטיזירטער פאָרם, ווייל עס שניידט זיך
גיכער איין אין זפרון.

אין פאַריז זענען דאָ 8 פאַרשידענע קלאַסן אייגנווינער:

1. די פריינצן און די גרויסע אדל-לייט;
2. פרייע פראָפעסיעס:
   a) אַדוואָקאַטן;
   b) די קירכע;
   c) די מעדיצינישע וועלט;
3. די פינאַנסיסטן: אָנהויבנדיק פון שטייער-איינמאָנער ביזן
מלוה אויף קורצע טערמינען, די חלפנים, דידאָזיקע נייע קראָקאַ-
דילן, פאַרנעמען דעם מיטלפונקט פון דאָזיקן צעפרעסנדיקן קערפער;
4. סוחרים, אָדער הענדלער: זיי לעבן נאָר פון די גרויסע:
אָזוי ווי די גרויסע קויפן גאַרנישט פאַר מזומנים, זענען די
סוחרים פסדר געצוונגען צו גיין זיך דערנידעריקן פאַר זייערע
אָדער פאַר זייערע דינערס;
5. די קינסטלער:
   די מאָלערס,
   די אַרכיטעקטאָרן, } נידעריקסטער רענג
   די סקולפטאָרן,
   קאָמפאָזיטאָרן, אַ הויכער רענג,
   שרייבערס, העכסטער רענג, לימיטאַרישער אדל;
6. די בעל-מלאכות: פאַרמעגלעכע האַנטווערק-מייסטער,
לעבן אויסשליסלעך פון אַרבעט פאַר די רייכע (ווי דאָס איז
דערווייזן געווָארן אויף אַן אַנדער אָרט);
7. די שוואַרצאַרבעטער;
8. לאַקייען;
9. דאָס געמיינע פאָלק.

הייסט עס 9?!

קודם כל איז דאָ אַן אומגעהויערע צאָל „אומפראדוקטיווע"
מענטשן: צאָלרייכע קאָלאָניעס מאָנאַכן;
אַ סך אדעליקע,
„ „ געריכט-דינער,

פון דעמאָלט אָן הויבט אָן דער אידל איבערצוטראָגן זיינע פאַלאַצן אין די פאָרשטעט. דער ווייטערפירער פון מידזש אַרבעט, ה' באָלטאָן, גיט אונז אָן אנשוי־לעך בילד פון דאָזיקן פאַרצעדערונגס־פראָצעס, וועלכן עס לעבט איבער די שטאָט לאָנדאָן אַרום דער העלפט פון 18־טן יאָרהונדערט. „דער אָדל און די גרעסטע צווישן דער דזשענטרי האָבן זיך איצט אָ סך בעסער איינגעאָרדנט אין פיינע סקווערן אָדער גאַסן, וווּ זיי אָטעמען אָ גוטע לופט און פאַרמאָגן הייזער, געבויט לויט דער נייסטער מאָדע". ער ברענגט דערנאָך אָ לאַנגע רשימה פון אַזעלכע נייע בנינים און מיר באַקומען פון זיינע שילדערונגען אויך דעם איינדרוק, אַז דער כאַראַקטער פון דעם פאַרנעמען לאָנדאָן פון זיין צייט ווערט לחלוטין באַשטימט דורך דער באַזעצונג פונם לאָנד־אָדל. גלייכצייטיק געפינען מיר דעם אָדל אין דער אוממיטלבארער שכנות פון לאָנדאָן. דעפאָ ציילט אָן 17 שכנותדיקע ערטער פון לאָנדאָן, וואָס זענען אַלע געדיכט־באַפעלקערט און ארומגעבויט מיט פיינע הייזער, אָדער ריכטי־קער פאַלאַצן פון ענגלאַנדס אָדל און דזשענטרי".

פונקט ווי לאַוואַזיע פאר פאַריז, האָב איך אויך גצמאַכט דעם פרוּוו (כאָטש לויט אַ גאַנץ אַנדער מצטאָד) פעסטצושטעלן ציפערמעסיק דעם אנטייל פון די שטאָט־בילדנדיקע באַפעלקע־רונגס־גרופן בייַ דעם אויפבוי פון לאָנדאָן פון 18־טן יאָרהונדערט און כ'בין דערביי געקומען צום פאָלגנדיקן רעזולטאַט, וועלכער האָט נישט, נאַטירלעך, קיין פרעטענזיע אויף גענויקייט, אָבער ער גצווינט אָ סך אין זיין באַגלויבטקייט אָ דאַנק דעם פאַקט, וואָס דער אויסגערעכנטער אנטייל פון די פאַרשידענע גרופּעס ווייכט נישט אָפּ קיין סך פון לאַוואַזיעס פאַרהעלטעניש־צאָלן, וועלכער ער האָט צונויפגעשטעלט פאר פאַריז (אייגנטלעך וויכן זיי אָפּ צווישן זיך נאָר אויף אַזוי פיל, אויף וויפל לאָנדאָנס האָנדל איז געשטאַנען העכער פאַרן פאַריזער).

דאָס, וואָס בייַם באַשרייבן לאָנדאָן ווערט תמיד אַרויס־געשטעלט אויפן ערשטן פלאַן זיין האָנדל אָלס שטאָט־בילדנדי־קער עלעמענט, צום ביישפיל אויך בייַ טשעמבערלענען, איז

גצוועגן דער גורל פון דידאזיקע ווײן-פאַרבאַטן: מ׳האָט אויף זיי קיין אַכט נישט געלייגט. גראָד אין משך פון 17-טן יאָר-הונדערט האָט די איבערוואַנדערונג פון די גוט-באַזיצער קיין לאַנדאַן געמוזט אָננעמען אַ מאַסן-כאַראַקטער (און דורכדעם טאַקע איז אַרויסגערופן גצוואָרן דאָס שנעלע וואַקסן פון לאַנדאַן אין דאַזיקן יאָרהונדערט). וויל סוף 17-טן יאָרהונדערט ווערט אונז לאַנדאַן געשילדערט אלס א „מעכטיקער ראנדעי-וו׳ ארט פון אדל, דזשענטרי, הויף-לייט, גייסטלעכע, אַדוואָקאַטן, דאָק-טוירים, סוחרים, מאַטראָזן און אַלערליי אויסגעצייכנטע האַנט-ווערקער, גייסטרייכסטע מענטשן און הערלעכסטע שיינהייטן".

זייט סוף 17-טן און אין משך פון 18-טן יאָרהונדערט קומט צו די אַלטגעזעסענע שטאָט-גרינדער א נייער, אַן אויסערגעווײנלעך וויכטיקער: דער מלוכהשער בעל-חוב און דער גרויס-פינאַנסמאַן. אין לאַנדאַן פון 17-טן יאָרהונדערט האָט שוין נעהערשט א לעבהאַפטער קרעדיט-פאַרקער. וועלכע גרויסע מזומנע סומעס מ׳האָט אין א קורצער צייט געקענט צענויפ-ברענגען באַווייזט, למשל, דער פאַקט, אז דער אקציען-קאַפיטאַל פון דער באַנק פון ענגלאַנד (900 .1.200 פ״ש) איז מולטיפליצירט געוואָרן פון 21 יוני ביזן 2 יולי 1694. די שטאָט-בילדנדיקע קראַפט פון די מלוכה-חובות האָט מיט גרויס טרעפלעכקייט באַשטאָנט ד. יום: „אונזערע נאַציאָנאַלע חובות זיצן מעכטיק צו דאָס פאָלק און די רייכע צו דער הויפטשטאָט, אַדאַנק די גרויסע סומעס, וועלכע ווערן געזומען אין די פראָווינצן אויף צו באַצאָלן די פראָצענטן פון דידאָזיקע חובות".

אינמיטן 17-טן יאָרהונדערט געפינען מיר נאָך די פיינע געזעלשאַפט אין דער סיטי, מיר דרינגען דאָס אַרויס צום ביישפיל פון די באַקאַגעריעס פון די „פיינאָזיקע סיטי-דאַמען" אויף דעם קוילן-רויך, וועלכער באַלעסטיקט זיי (דעמאָלט האָט מען אָנגעהויבן צו ברענען שטיינקוילן): „אָ, אונזער מאַן, מיר ווילן זיך קיינמאָל נישט פילן גוט, נישט מיר און נישט אונזערע קינדער, כּל זמן מיר ווצלן לעבן אין דעם שטיינקוילן-רויך פון דערדאָזיקער סיטי".

דאָנער סוחרים. קינג בארעכנט די דורכשניט-הכנסה פון א האָנטווערקער-פאַמיליע פאַרן יאָר 1688 אויף 40 פ״ש, און פון א ארבעטער-פאַמיליע אויף 15 פ״ש. אויב אזוי, וואָלטן פון דער אויבנגעבראַכטער סומע געקענט לעבן 7000 האָנטווערקער-פאַמיליעס און 24.000 ארבעטער-פאַמיליעס, אָדער צו 12.000 פאַמיליעס פון יעדער קאַטעגאָריע. קינג נעמט אָן, אז יעדע פון דיזאָזיקע פאַמיליעס באַשטייט פון 3½, אָדער 4 קעפ, ד. ה. אז בלויז 1/7 אָדער 1/6 פון דעמאָלטיקן לאָנדאָן האָט געלעבט פון „האַנדל״.

איצט מוז מען נאָך אָבער נעמען אין אכט, אז דער לאָנדאָנער האַנדל האָט געקענט האָבן אין זיך א שטאָט-בויענדיקע קראַפט נאָר אויף אזוי וויט, אויף וויפל ער האָט נישט פארמיטלט ביים סחורות-אויסטויש פאַר דער לאָנדאָנער באַפעלקערונג גופא. נעמט מען דעמאָזיקן פארמיטלונגס-האַנדל א סך קלענער. פון רעכנונג, ווערט נאָך דער אָנטייל פון האַנדל א סך קלענער.

אלס פארגלייך קען מען נעמען די ציווילרשימות פון די דעמאָלטיקע ענגלישע קעניגן. אין יאָר 1696 האָט דער פארלאָמענט באַשטעטיקט פאַר ווילהעלם III א ציווילליסטע פון 700.000 פ״ש. קעניגין אננא האָט באַקומען די זעלבע סומע. אונטער געאָרג I איז זי געהעכערט צוואָרן אויף 800.000 פ״ש, און אונטער געאָרג II—אויף 900.000 פ״ש (100.000 פ״ש פאַר דער קעניגינס באַזונדערע באַלעבאַטישקייט); חוצדעם האָט נאָך דער פרינץ פון וועלס געהאַט זיין אייגענע הכנסה אין דער הויך פון 100.000 פ״ש. אזוי ארום זענען מיר, אז דער קעניג, די מוטער-קעניגין און דער קרוינפרינץ האָבן געהאַט די מעגלעכקייט צו פאַדערן אומגעפער אזויפיל הכנסה און במילא אויך צו לאָזן לעבן אזויפיל מענטשן, ווי די גאַנצע סוחרשאפט צוזאַמענגענומען. די מיטגעטיילטע ציפערן זענען געווען פון מידזש און באלטאנס ווערק (ז. 236). דאָרט נעמינען מיר אויך אין א הוספה-באַנד א כמעט פולשטענדיקע רשימה איבער די נעהאלטן פון די מיליטער- און ציווילבאאמטע פון קעניגטום, פון וועלכער ס׳איז צו

באַגרייפֿלעך ; ער האָט זיך יעדן באַאַבאַכטער געוואָרפן אין די אויגן. אָבער די ציפערישע פעסטשטעלונג דאָקעגן ווייזט בולט, אַז דער „האַנדל" האָט גאַנץ באַשטימט געקענט דערנערן בלויז די קלענסטע טייל פון דער לאָנדאָנער באַפֿעלקערונג. דער אַריין- און אַרויספיר פון גאַנץ ענגלאַנד האָט אין יאָר 1700 דערגרייכט דעם ווערט-ציפער פון 214 מיליאָן מאַרק, א סומע, וועלכע עס האָט דערגרייכט דער האַנדל פון דער שטאָט ברעמען אַליין אַרום מיטן 19-טן יאָרהונדערט. דער טאַנאַזש פון אַלע שיפן, וועלכע זענען אַריין- און אַרויסגעפאָרן אין יאָר 1688 אין אַלע ענגלישע האַפענס האָט באַטראָפן 285000 ט.. אומגעפער אַזויפיל ווי פֿון ס'האָט דערגרייכט האַמבורגס שיף-פֿאַרקער אין 1800-טן יאָר, ד. ה. אומגעפער א פופציקטחלק פון זיין איצטיקן פֿאַרנעם. זע די ציפערן ביי גאָלדשטיין, 143 (לויט טשעלמערס און פרייס וויליאַמס). מ'קען זיך האָבן דעם גרעסטן רעספעקט פֿאַר לאָנדאָנס האנדלס-גרויס אין יענער צייט, און פונדעסטוועגן מוז מען זיך היטן צו מאַכן איבערגעטריבענע אויספירן פון די פראַזן ביי די דעמאַלטיקע שריפטשטעלער וועגן „אומעגלעכער צאָל שיפן, וואָס גלייכן מיט זייערע מאַסטבוימער צו א וואַלד, לינגדיק לענגאויס פון דאָזיקן טייך (טעמזע), אָדער וועגן דער „אומעגלעכער צאָל גרויסע, גוט-איינגעאָרדנטע קראַמען" (טשעמבערליין). וויל מען אויסרעכענען דעם אָנטייל פון „האַנדל" אין לאָנדאָנס גרויס ווערן, מוז מען צענויפשטעלן פאָלגנדע ציפער-רעכנונג :

דער אַריין- און אַרויספיר-ווערט פון גאַנץ ענגלאַנד האָט אין 1700 אויסגעמאַכט נישט קיין גאַנצע 11 מיליאָן פ״ש; ווען מיר נעמען אָן, אַז דער ריינער דורכשניט-רוח האָט באַטראָגן 10 פּראָצ. (וואָס דאָס איז אויך פֿאַר יענער צייט געווען א גאַנץ גרויסער רוח) באַקומען מיר א סומע פון 1.100.000 פ״ש; נעמען מיר ווייטער אָן, אַז דער טייל האַנדל, וואָס פֿאַלט אויס אויף לאָנדאָן, באַטרעפט $2/3$ פון ענגלאַנדס גאַנצן האַנדל (וואָס דאָס איז אויך געוויס זייער א גרויסער פּראָצענט), באַקומען מיר די קייליעכדיקע סומע פון 750.000 פ״ש האַנדלס-רוח פון די לאָנ-

איך דאָ נאָך אַ פּאָר ציטאַטן פון די אַמעריסטן גלייענטע און חשובע שריפטשטעלער פון יענער צייט, וועלכע האָבן זיך אַרויס־גענאָגט וועגן דער שטאָט־פּראָבלעם.

אויף וויפל מיר איז באַקאַנט, איז קאַנטילאָן וועגוויזנדיק בנוגע דער טעאָריטישער קאָנסטרוקציע פון דער שטאָט, ווי בכלל אויף אַ סך אַנדערע געביטן פון דער נאַציאָנאַל־עקאָנאָמישער וויסנשאַפט אין 18־טן יאָרהונדערט. לויט זיין מיינונג איז די שטאָט אַנטשטאַנען אויף אַזאַ אופן: „אויב אַ פרינץ אַדער אַ גרויסער מאַגנאַט... באַזעצט זיך פעסט אין אַ געוויסן אָרט נעמען אָרט און אויב אַ געוויסע צאָל אַנדערע מאַגנאַטן קומען זיך דאָרט אויך באַזעצן, כדי צו האָבן די מצלעכקייט זיך זען אייניע מיט די אַנדערע און געניסן פון אַ אָנגעצעמער געזעל־שאַפט, וועט דאָס אַזיקע אָרט ווערן אַ שטאָט, מ׳וועט דאָרט אויסבויען גרויסע הייזער אַלס ווינאָרט פאַר די אויבנדערמאָנטע מאַגנאַטן; מ׳וועט דאָרט אויסבויען אַ מאַסע אַנדערע הייזער פאַר די סוחרים, האַנטווערקער, און בכלל פאַר מענטשן פון אַלערליי פראָפעסיעס, וועלכע די רעזידענץ פון דידאָזיקע מאַגנאַטן וועט צוציען אין דאָזיקן אָרט. אויף צו באַדינען דידאָזיקע מאַגנאַטן וועט מען נויטיק האָבן בעקערס, קצבים, ביר־ברויערס, ווין־הענדלער, אַלערליי פאַבריקאַנטן: און דידאָזיקע אונטערנעמער וועלן אויסבויען הייזער אין דאָזיקן אָרט, אָדער זיי וועלן אָפּדינגען הייזער, וועלכע אַנדערע אונטער־נעמער האָבן אויסגעבויט;... אַלע קליינע הייזער אין אַ שטאָט, וועלכע ווערט דאָ באַשריבן, הענגען אָפּ און עקזיסטירן פון די אויסגאָבן פון די גרויסע הייזער... דידאָזיקע שטאָט וועט נאָך גרעסער ווערן, אויב דער קעניג, אָדער די רעגירונג וועלן דאָרט אייניאָרדנען געריכטן... אַ הויפּטשטאָט ווערט געפּאָרמט אויף זעלבן אופן, ווי אַ פּראָווינץ־שטאָט... אַלע מלוכהשע פּרד־שטחים העלפן מער אָדער ווייניקער מיט אויסצוהאַלטן די איינוווינער פון דער הויפּט־שטאָט".

קאַנטילאָן, אָפּהאַנדלונג וועגן דעם כאַראַקטער פון האַנדל, 1755, ז. 17 און וו.

זען די טיילוויז אומגלויבלעכע הויך פון די שכירות פון די העכערע באַאַמטע. עס איז נישט קיין זעלטנהייט אָנצוטרעפן סומעס פון 1000, 1500 און אפילו 2000 פ"ש. רעכנט נאָר אויס: כדי מען זאָל פאַרדינען 2000 פ"ש אלס האַנדלס-רוח, וועט מ'זאָל אפילו דעם פראפיט באַרעכענען אויף 20 פּראָצ. און אָננעמען בלויז א צווייפאָליקן קאפיטאל-אומזאַץ אין יאָר, וואָלט דאָס באַטייט אן אומזאַץ פון 200.000 פ"ש, ד. ה. א פערציקסטל חלק פון לאָנדאָנס גאַנצן סחורות-אומזאַץ! פאַרטיילט מען דעם אָנטייל פון דער באַפעלקערונג פון דעמאָלטיקן לאָנדאָן לויט די איינצלנע שטאָט-בויצנדיקע פאקטאָרן, באַקומען מיר, לויט מיין פאַרשטעלונג, אומגעפער דיזאָזיקע פארהעלטניש: צוויי זעקסטל האָבן געלעבט פון קעניג און זיין הויף, איין זעקסטל פון דער באַאַמטנשאפט, צוויי זעקסטל פון די באָדן-רענטנערס און פון די אומדירעקטע מלוכה-רענטנערס (די הויכע פינאַנס), איין זעקסטל פון האַנדל און האַנטווערקערייַ.

III. די שטאָט־טעאָריע פון 18־טן יאָרהונדערט

אז די סאָציאָלע סטרוקטור פון דער גרויסשטאָט איז דער פרי-קאַפּיטאַליסטישער עפּאָכע איז באמת געווען אזא, ווי איך האָב זי פרובירט שילדערן אויבן, באַווייזן מיט דער גרעסטער קלאָרקייט די פאַרשידענע „שטאָט-טעאָריעס" פון 18-טן יאָרהונדערט, פון וועלכע מיר קענען, לויט מיין מיינונג, מאַכן אויספירן וועגן דער נאַטור פון די גרויסשטעט פון יענער צייט, וואָרים אויב די מערסטע טייל מחברים האָבן אפילו געמיינט, אז זיי שילדערן פשוט „די" שטאָט, אָדער „די" גרויסשטאָט אין זייערע אנטשטייונגס- און עקזיסטענץ-באַדינגונגען, פונדעסטוועגן זענען זייערע טעאָריעס נישט עפעס אנדערש ווי פאַראַלגעמיינערונגען פון די פאקטישע אויסבילדונגען אין זייער אומגעבונג, וועלכע זיי איז אויסגעקומען צו באַאַכטן. דעריבער ברענג

דערמאָנטע פּראָבלעם וועגן צוזאַמענהאַנג צווישן שטאָט-בילדונג און פּאָלקסווירטשאַפּטלעכער צירקולירונג. זע צום ביישפּיל די פּ ר א ג ע XV (ז. 297): „צי זענען די גרויסע פּאַרמעגנס, וועלכע שאַפן זיך אין די גרויסע שטעט, נישט שעדלעך פּאַר דער לאַנדווירטשאַפט... צי דען באַווייזן נישט דידאָזיקע גרויסע פּאַרמעגנס, אַז די רייכטימער זאַמלען זיך אָן אין די שטעט, אַז זיי קערן זיך שוין נישט אום אין די ד ע ר פּ ע ר?" אָדער די פּראַגע XVIII (ז. 298): „צי דען פּאָדערט נישט די סאַנירונג פון די הכנסות פון גרונד-באַזיץ, אַז די גוטבאַזיצער און די וואָס קענען מאַכן גרויסע אויסגאַבן, זאָלן ווינען אין די דערפּער? צי דען זענען די אויסגאַבן, וועלכע זיי מאַכן אין די שטעט נישט גינסטיק פאַר די דערפּער אין דערזעלבער מאָס, פונקט ווי ווען זיי וואָלטן פאָרגעקומען אין די דערפּער גופא?" און א. וו. אָדער אין קאַפּיטל „רייכטימער" אַרטיקל VI (ז. 302): „פון זינט די גרויסע הערן און די רייכע האָבן זיך איבערגעטראָגן אין דער הויפּט-שטאָט אַריין, זענען דען נישט אַ סך גרעסער געווארן זייערע אויסגאַבן און צי דען איז נישט געדרונגען דערפון, אַז דער לוקסוס איז אויסגעוואַקסן? צי דען איז דער לוקסוס נישט תמיד פּראָפּאָרציאָנעל צו דער רייכקייט פון דעו נאַציע?" א. אַ. וו. א. אַ. וו. אויך קוועסניי באַזירט אין דאָזיקן געדאַנקענגאַנג אויף קאַנטילאָן, וועלכער באַהאַנדלט אָפט אין דער ערשטער טייל פון זיין גלענצנדער אָפּהאַנדלונג דיזעלבע פּראָבלעמען. זע צום ביישפּיל דאָס קאַפּ XIV, וואָס זיין איבערשריפט שליסט איין אין זיך אַ גאַנצע פּראָגראַם.

אַלס פּאַראַלייך מיט קאַטילאָנס טעאָריע ברענג איך נאָך פאָלגנדיקע שטעלן: „די רייכטימער פון דערדאָזיקער שטאָט זיצן צו אַהין די פּאַרגעניגנס. כדי צו געניסן פון זיי און אַנטייל נעמען אין זיי, פאַראָזן די רייכע גוטבאַזיצער זייערע דערפּער, פאַרברענגען עטלעכע חדשים אין דערדאָזיקער שטאָט, בויען דאָרט אויס פּאַלאַצן. די שטאָט וועט וואַקסן פון טאָג צו טאָג... דידאָזיקע שטאָט וועט סוף-כל-סוף טראָגן דעם נאָמען פון א רעזידענץ." העלוועטיוס, וועגן מענטשן, VI, קאַפּ. VII

דעמדאָזיקן געדאַנקענגאַנג געפינען מיר מיט נישט-עיקרדיקע ענדערונגען אין כמעט אַלע אָפּהאַנדלונגען פון יענער צייט־זוּעלכע באַהאַנדלען די פּראָגע וועגן דער שטאָט-בילדונג; פאַר־שטייט זיך, אַז באַזונדערס שארף האָבן אים אויסגעאַרבעט די פיזיאָקראַטן, ווייל ער האָט געדאַרפט דינען אַלס שטיק-פונקט פאַר זייער טעאָריע, אָבער ער ווערט איבערגענומען אויך פון אַ סך נישט אָרטאָדאָקס-פיזיאָקראַטישע שריפטשטעלער.

אין דער פאָלקסווירטשאַפטלעכער ליטעראַטור פון 18-טן יאָרהונדערט פאַרנעמט אַ גרויסן אָרט די דיסקוסיע וועגן דעם פון פאָלקסווירטשאַפטלעכן שטאַנדפונקט צוועקמעסיקסטן אופן אויסצוגעבן די באָדנרענטע, ווייל דאָס מאַכט דאָך אויס דעם עיקר-אינהאַלט פון די אומציליקע שריפטן און קאַפּיטלען וועגן דעם „לוקסוס", וועלכע כאַראַקטעריזירן, ווי באַקאַנט, די נאַציאָנאַל-עקאָנאָמישע ליטעראַטור פון 18-טן יאָרהונדערט נישט ווינציקער, ווי די טראַקטאַטן וועגן דער באַפעלקערונג.

אָבער היות די אויסגעבונג פון דער' פון פאָלקסווירטשאַפטלעכן שטאַנדפונקט אַזוי וויכטיקע סומעס פון דער נאַציאָנאַל-הכנסה איז פאָרגעקומען אין די שטעט, דער עיקר אין די גרויס-שטעט, האָט זיך דעריבער די לוקסוספראַגע פארשטאָלצן מיט דער גרויסשטאָט-פראַגע: כמעט אַלע לוקסוס-שריפטשטעלער ציען אַריין אין זייערע אָפּהאַנדלונגען די פראָבלעמס: וואָס מאַכט די שטעט אַזוי רייך אין מענטשן? וואָס לעבט אין די שטעט? פאַרוואָס ווערן דאָ אויסגעגעבן די הכנסות פון די רייכע? ווי אַזוי ווירקט דער אופן פון אויסגעבן אויפן גאַנג פון דער פאָלקסווירטשאַפט?

כדי צו דערווייזן דידאָזיקע שיכות צווישן דער לוקסוס-און דער שטאָט-טעאָריע אין דער ליטעראַטור פון יענער צייט, איז געגנוג צו דערמאָנען קוועסנייס „אינטערעסאַנטע פראַגן וועגן דער באַפעלקערונג, דער אַגריקולטור און דעם האַנדל" (אין אָנקענס אויסגאַבע, ז. 250 און וו.), וווּ די צוואנציק פראַגן אין קאַפּיטל „שטאָט" באַהאַנדלען יענע

סטיואַרט אַלס פרייען שטאָט-וויפּבויענדיקן עלעמענט אויך די פאַרטרעטער פון־דער „גענט-מאַכט", מענטשן מיט וועלכע־נישט־איז „שוין דערוואָרבענע" אַנטיל־רעכט אויף טיילן פון דער נאַציאָנאַל־הכנסה ; ערשט אָרום דידאָזיקע גרופירט זיך דאַן די האַנדל- און האַנטווערק־באַפעלקערונג.

(ווערק 2, 360). וועגן קוועסניס ענלעכן גערַאנקענגאנג איז שוין דערציילט געוואָרן. אינגאַנצן אויסגעהאלטן אין זיין גייסט זענען די אויספירונגען פון גראַף מ י ר ַא ב ָא, וועגן דער פרייסישער מאָנאַרכיע אונטער פרידריך דעם גרויסן, 1 (1788), 403 און ווייט.

פון איטאַליענער דאַרפן צווישן אַנדערע דערמאָנט ווערן ב ע ק א ר י ַא און פ י ל ַא נ ד ז ש י ע ר י: „די סאַמע גרעסטע ערד-אייגנטימער, וואָס די גרעסטע טייל פון זייערע באַדערפנישן און זייער ראַפינירט לעבן, וואָס איז אָפגעטיילט פון די אריימע און גראָבע מנהגים פון המון, האָט זיי געווָארפן אין די ארימס פון לאַנגווייליקייט – האָבן זיך ביסלעכווייז געמוזט פאַריניקן און לעבן אין דער נאָנט פון קוואַל פון די געזעצן, ביי די העכסטע ריכטער-אַמטן, כדי צו הערשן און פאַרגרעסערן די ספערע פון זייערע פאַרגעניגנס, פאַרשפרייטן די ספערע פון זייער מאַכט. אָט דאָס איז דער אורשפרונג פון די גרויסע שטעט, און במילא אָדער איצט, אָדער פריער – הויפטשטעט". צ. בעקאַריַא, „עקאנאמיא פובליקא" (1771) § 30. אויך פילאַנדזשיערי מאַכט פאַראַנטוואָרטלעך די גרויסע גרונט-באַזיצער פאַר דער אַנטשטיי-אונג פון די גרויסע שטעט. „דאָרט, כדי אַרויסצושטעלן זיין לוקסוס און זיין עשירות, באַשעפטיקט ער, מיסברויכט און פּראָ-כאַנירט דעם פענזל פון מאַלער, דעם שנייד-מעכער פון סקולפטאָר, דעם זשעני פון אַרכיטעקטאָר, די פאַנטאַזיע פון דיכטער און אַלע יסודות פון דער אינדוסטרי און קונסט. דאָרט האַלט ער אויס אַ מחנה פוילענצער, וועלכע דינען מער פאַר זיין כבוד וועגן, ווי פאַר זיין באַקוועמלעכקייט. ענדלעך פארצערט ער דאָרט אַלע זיינע הכנסות און די הכנסות פון זיינע יורשים". ג. פילאַנדזשיערי, עקאָנאָמישע לייזונגען און פּאָליטישע לייזונגען (1780).

אויך אין ענגלאַנד איז די סטיוארטשע שטאָט-טעאָריע אין גרונט געמען בלויז אַן איבערחזרונג פון קאַטילאנס געדאַנקענגאנג, בלויז מיט דעם חלוק, וואָס נעבן די לענדלארדס באַצייכנט

פון די גרויסע קריסיזאנגען פון דער רעגעראַנס-צייט. מ'האָט אפילו געהאלטן פאר
ניטיק ארויסצוגעבן די ב--בריוו פון דידאזיקע דאמען. פאַרן 17-טן און 18-טן
יאָרהונדערט, א חוץ אַלגעמיינע ווערק פון קולטור-היסטאָר ישן אינהאלט: עגבערט
דע סעגנט-אמאנדיע, פרויען פון ווערסאל: די פרויען פון לואי דעם XV-טנס הויף
(פראנצויזיש) 2 בענד, 1876; די פרויען פון לואי דעם XVI-טנס הויף (פראנ.)
2 בענד, 1876. אַרטען הוסיי, א גאַלעריע פון XVIII יאָרהונדערט (פראנצ.).
צוייטע סעריע: פרינצעסינס פון דער קאַמעדיע און געסינס פון דער אָפּערע
(פראנצ.). פערטע סעריע: מענער און פרויען פון הויף (פראנצ.) 1858 (זייער
ווידיק און ביסטריי.)

טעאָאָר גריזינגער. דאָס דאַמען-פּאַלק בײַ די פארשידענע אייראָפּעישע
הויפן אין די צוויי לעצטע יאָרהונדערטן. ערשטע סעריע: די גרויסע פראנצויזישע
פאריזדער (דייטש), 2 בענד 1866. 1867. צוייטע סעריע: ווערטאַ
אין דייטשלאנד (דרעזדען און האנאוער) (דייטש), 2 בענד, 1869, 1870. (א
רייכער מאטעריאַל, אָבער אָנעקדאָטיש צוזאַמענגעמען און אַן א קוואַלן-באַווייז.)
אַלבערט מאהין, דער גאַלאַנטער הויף פון שארל II. (פראנצ.) 1908. (א גוטע,
קוואַלן-מעסיקע ארבעט).

אין דער העלפט פון די טעאַטער-פרייצעסינס פירן גוט צריין די דערציי-
רונגען פון דער פרל. דיוטע פון דער אָפּערע 1748 — 1830 (אפאקריף)
(פראנצויזיש), נאָר אויסגעגעבן מיט זייער א באַלערנדיקן אריינמיר פון פ א ל
ז ש י נ י ס ט.

א באַזונדער קלאַס בילדן די פרעכטיקע אין זייער באַלערנדיקע ביכער פון
די בריידער גאָנקור, וועלכע באשעפטיקן זיך מיט אויגזער פראַבלעמ: אינטימע
פאַרטרעטן פון XVIII-טן יאָרה. (פראנצ.) נייע אויסגאַבע. 2 בענד 1873; לוי
דעם XV-טנס מעטרעסעס (פראנצ.) 1860; די פרוי אין XVIII-טן יאָרה.
(פראנצ.) 1862; די ליבע אין XVIII-טן יאָרה. (פר.) 1875; דער עיקר די
בייזע חערק איבער דער „פאַמפאַדור" און דער „דיובארי" (פראנצויזיש).

פארשטייט זיך, אז יעדע אייגע פון די „גרויסע" מעטרעסעס, באזונדערס
פון די קעניגלעכע, האָט אַרויסגערופן אַן אייגענע רייכע ליטעראַטור. פאַרקערט
הידער קומט דאָ אויך אין באַטראַכט די ליטעראַטור וועגן דער געשיכטע פון די
אייגלענע ה ע ר ש ע ר, וועלכע קען דאָ נישט אויסגעראַכנט ווערן פונקט אזוי,
ווי די ליטעראַטור וועגן דער געשיכטע פון די אייגלענע הויפן, צוליב וועלכע
עס מאַרנעמט דעם ערשטן פּלאַץ דאָס באַרימטע, ריזיקע ווערק פון וועהזעס, גע-
שיכטע פון די דייטשע הויפן זיבן דער רעפאָרמאַציע 1851 — 1858. 48 בענ-
דער. פאר פראַנקרייך דערפאַר באַזונדער דערמאַנט הערן: סאוואַל, די ליבעס פון די
פראנצויזישע קיסרים אונטער מאַרשידעגע דינאַסטיעס.

די מעטרעסנוירטשאפט פון דער פראנצויזישער תויכער מינאַנס-העלפט
שילדערט גענוי: ה. טריין, דאָס פריוואַטע לעבן פון די מינאַנסיסטן אין
XVIII-טן יאָרהונדערט (פראנצ.), 1895.

דאס דריטע קאפיטל:

די סעקולאריזאציע פון דער ליבע

מקורים און ליטעראטור

עלטערע (קוועלן) ליטעראטור. פארן רענעסאנס: די ווערק פון קאספע, לאנוס, פעטראַרקא, באָקקאטשיא, ל. וואלא, בעמבא, קאסטיגליאנע, בעקקאדעלי, פירענצואלא, ארעטינא, בעלי, מאנטען, ראבלא.

פארן 17-טן יאָרהונדערט: די זאמלונג „סאטירישע קאלעקציע, אדער א פולשטענדיקע זאמלונג פון פיקאנטע און פריווילעכע פערזן פון דערדאזיקער ציים." (פראנצ.) א טך מאל געדרוקט, צ. אנד. פאריז 1632. די ווערק פון אורפי, פון פ. דע בראנטאם (דאס לעבן פון בארימטע פרויען, דאס לעבן פון גאלאנטע פרויען א. אנד. לעצטנס דערשינען אין דייטש אין 1905, אין אינזל פארלאג אין 1907) און אומגעציילטע אנדערע.

פארן 18-טן יאָרהונדערט: די ווערק פון רעסטיף דע לא ברעטאן, באזונדערס „דער קעניגלעכער פאלאץ", 3 בענדער 1790. א נייע אויפלאגע אין דער זאמלונג: די לייכטע זיטן אין 18-טן יאָרהונדערט; אריינפיר אין באמערקונגען פון אגרי ד'אלמעראס, און: דער עיקר די רייכע מעמוארן-ליטעראטור.

נייערע ליטעראטור. פארן מיטלאלטער: א. שולק דאס הויפישע לעבן אין דער צייט פון די מינעזינגער (דייטש). 2 אויפלאגע, 1889. פאר דער רענעסאנס-צייט קומען קיום כל אין באטראכט די באקאנטע אלגעמיין-געשיכטלעכע ווערק פון בורקהארדט, גרעגאראָויאוס, גרים א. אנד., צו וועלכע עס איז איצט צוגעקומען א שיין בוך פון קאז. כלעדאָווסקי: רוים: די מענטשן פון דעם רענעסאנס (פויליש), 1912. באזונדערס רייך איז די נייע ליטעראטור איבער דאס לעבן

I. דער זיג פון דעם אומגעזעצלעכקייט־פרינציפ
אין דער ליבע

איך ווייס נישט, צי ס׳איז דאָ נאָך אַ געשעענישׂ, וואָס זאָל זיין וויכטיקער פאַר דער גאַנצער לעבנס־געשטאַלטונג פון דער אַלטער און נייער געזעלשאַפט, ווי די וואַנדלונגען, וועלכע ס׳האָבן דורכגעמאַכט די קעגנזעיטיקע באַציונגען פון די מינים זייט דעם מיטלאַלטער ביז צו דער ראָמאַנטיק־צייט. באַזונדערס איז די פאַרשטענדניש פאַר דער געזעזיס פון מאָדערנעם קאַפּיטאַליזם ענג פאַרבונדן מיט דער ריכטיקער אָפשאַצונג פון יענע ראַדיקאַלע ענדערונגען, וואָס זענען פאָרגעקומען אין דערדאָזיקער וויכטיקסטער אנגעלעגנהייט. כדי צו באַגרייפן אַזאַ אינערלעכן פּראָצעס, ווי דאָס זענען די ענדערונגען אין די אָנשויאונגען איבער ליבע און ליבעס־באַציונגען, זענען דאָ צוויי דערקענטנישׂ־וועגן: מיינונגען פון רעפּרעזענטאַטיוע מענער (און אין דאָזיקן באַזונדערן פאַל אויך פון ענלעכע פרויען) און קאָנקלודענטע האַנדלונגען פון באַטייליקטע. די „מיינונגען" קענען טראָגן אַ פאַרשידנאַרטיקסטן כאַראַקטער: זיי קענען געמאַכט ווערן אין טראַקטאַטן, וועלכע באַהאַנדלען די ליבע „He'quali si zagiona d'amore", ווי דאָס הייסט אין די אַזאָלאַנישׂ; דאָס קענען אָבער אויך זיין דיכטערישע, אָדער קונסט־ווערק, אין וועלכע עס שפּיגלט זיך אָפּ דער „גייסט פון דער צייט". אַז דערדאָזיקער „גייסט פון דער צייט" איז אויך (און גראָד) אין דאָזיקן פאַל תמיד דער „גייסט" פון אַ גאַנץ־באַשטימטער געזעלשאַפטלעכער שיכט, אין אונזער פאַל פון דער הויף־און אַדל־געזעלשאַפט און פון די־יעניקע, וועלכע האָבן זיי נאָכגעטאַנצט, איז אַ זעלבסטפאַר־שטענדלעכע זאַך. דאָס ליבעס־לעבן פון די בירגער אַנטוויקלט זיך אין אַ לחלוטין קעגנזעצלעכער ריכטונג, ווי ביי די קאַוואַלירן (און ברענגט צולעצט אויף דער וועלט דעם קאַפּיטאַליסטישן אונטערגעמער).

מאראן א גאנצע ספעציעלע ליטעראטור, וואס שילדערט די סאלאנען אין די מארשידענע לענדער און מארשידענע צייטן.

אהער געהערן אויך די (אמת זייער אומפאלסטענדיגע) אלגעמיינע ווערק איבער דער געשיכטע פון די פרויען: גראף דע סעגאר: די פרויען (פראנצ.) 3 בענדער, 1803. ג. קלעם: די פרויען (דייטש). קולטור-געשיכטלעכע שילדערונגען ווענן צושטאנד און ווענן דעם אינפלוס פון די פרויען אין די פאר-שידנסטע לענדער און תקופות. 6 בענדער 1859 (דער טיטל איז דאס בעסטע פון גאנצן בוך; אין באטראכט קען קומען בלויז באנד 2). ה. שויבע, די פרויען פון 18-טן יארהונדערט (דייטש) 2 בענדער, 1876. דערנאך די באקאנטע ביכער פון שער און אנד.

אויך אין די אלגעמיינע „זיטן-געשיכטעס" נעפינט זיך א נעוויסער מא-טעריאל. אזוי, למשל, אין די ביכער פון ר. גינטער: קולטור-געשיכטע פון דער ליבע, (דייטש) 1899; פון עדוואַרד פוקס, אילוסטרירטע זיטנגעשיכטע פון מיטל-אלטער ביז צו דער קעגנוואַרט (דייטש); רענעסאנס, 1909. די גאלאנטע צייט, (דייטש), 1910 (דערצו קומען צו דערגענצונגס-בענדער, ווילכע באהאנדלען די אויסגעלאסנקייטן), ווערטפול צוליב די בילדער; פון ע. דירען, ענגלאנדס זיטן-געשיכטע (דייטש), 2 אוים. 2 בענדער, 1912, און אנד.

זעלבסטפארשטענדלעך געהערט דא אויך א גרויסע טייל פון דער קונסט-היסטאריישער ליטעראטור, ווילכע טיילן מיר אבער אוממעגלעך אויסצורעכענען אייניציקווייז. כיוויל בלויז אויפמערקזאם מאכן אויף איין בוך, ווייל עס געהערט צו א צווישנגעבויט און איז דערבאר זייער באלערנדיק: וויזשיל יאס, פראגא-גאר: זיטן פון XVIII יארהונדערט (פראנצויזיש), 1901.

וויניק וויכטיק, — ווייל זיי פעלט דער היסטאריישער געזיכטס-פונקט, ווילכער אינטערעסירט אונז דא פריער פאר אלץ — זענען די צאל רייכע מא-דערנע ווערק ווענן „ליבע", „סעקסואל-פראבלעמען", „חתונה" א. א. ו. א גוטע איינפירונג אין דערדאזיקער ליטעראטור איז איצט דאס בוך פון מאקס ראזענטאל, די ליבע, איר ווען און איר ווערט (דייטש), 1912.

ענדלעך דארף מען אויך אנווייזן אוף די ווערק ווענן דער געשיכטע פון דער פראסטיטוציע, צוליב ווילכע דאס בוך פון פראנצויז דיופור איז דאס באקאנטסטע.

פון פאַרוועלטלעכן דעם לעבנספּיר: דאָס שרעק־יאָר 1000 איז געלעגן פון הינטן, נייע זילבער־גרובן זענען אַנטדעקט געוואָרן און די באַציונגען צום אָריענט זענען געוואָרן ברייטער און ענגער. אין דער פּראַוואַנס, וועלכע איז אין 11־טן און 12־טן יאָרהונדערט געגליכן געווען, לויט עמעצנס אַן אויסדרוק, צו אַ „רויק און פריידיק בליענדן אינזל אינמיטן פון שטורמישן ים", האָבן ווידער געטומלט קלינגען די טענער פון אַ פרייער, ערדישער ליבע אין די לידער פון די טרובאדורן, וועלכע הויבן אָן זייער טעטיקייט אומגעפער אַרום 1090, און לעבן איבער זייער בלי־פּעריאד פון מיטן 12־טן ביז צום מיטן 13־טן יאָרהונדערט. נאָך זיי קומען די דייטשע מינעזינגער. אין איטאַליע שטייט אויף אַ גרויסע פלעיאדע לירישע דיכטער, וועלכע זינגען בלויז פון ליבע: נישט ווינציקער ווי 126 אַזעלכע ליבע־דיכטער פון דעם יאָרהונדערט וואָס פאַר דאַנטען געפינט מען אין אייַנער פון די זאַמלונגען, וועלכע כ'האָב גראָד אונטער דער האַנט.

דאָס גאַנצע מינעזאַנג דערשיינט אונז היינט פאַלש, געדרעקסלט, געקינסטלט. אָבער גראָד אין דעם ווייזט ער אַרויס זיין כאַראַקטער אַלס דער נאַטירלעכער ערשטער אָנפאַנג פון מאָדערנער ליבע. דאָס איז אויסגעשפּראָכענע פּובערטעט־עראָטיק, וואָס שעפּט זיך אויס אין פאַרהימלישן די געליבטע, אין שמאַכטן און זיפצן, אין טרוימען און פאַרהערלעכן. אויף דעם פעסטן באָדן פון נאַטירלעכער זינלעכקייט טרעטן מיר אַרויף ערשט אין 14־טן יאָרה., און מיר קענען אַפילו נישט זאָגן מיט זיכערקייט, צי די לעבנסקרייזן פון די מינעזינגער האָבן זיך אוממיטלבאַר אויסגעשפרייט אין דער געזעלשאַפט, וועלכע מיר געפינען אַרום פּויפּסטלערן הויף אין אַוויניאָן, אָדער אַרום באָקאטשיאָס פיאַמעטטאַ. אויב מ'זאָל שענקען צוטרוי אַזאַ עדות ווי אולריך פּאָן ליכטענשטיין, איז די ליבעס־פריידיקע צייט פון מינעזאַנג בלויז געווען אַן עפּיזאָד, וועלכער האָט זיך געענדיקט אין 13־טן יאָרהונדערט. אין זיין „פרויענבוך" (1257) באַקלאָגט ער זיך, אַז די פרויען פאַרקערן נישט מער אַזוי 'אומגעצוווּנגען מיט די מענער, ווי פריער: זיי טראָגן נישט מער קיין שיינע קליידער,

איין לעבנסגעשטאַלטונג בייט אָפּ די צווייטע, ווי די כוואַליעס אין ים. די כוואַליע, פון וועלכער מיר ווערן איצט געטראָגן, האָט קיין שום געמיינזאַמעס נישט מיט דער, וועמעס אויפשטייג און אָפּפאַל מיר ווילן איצט נאָכפאָלגן: זי קומט פון די צעך-שטיבער און פון קאַלווינס און דזשאן נאָקסענס פרעדיקן, פון דאָרט, וווּ עס איז דער מקור פון אַלע באַגריפן פון בירגער-לעכער אנשטענדיקייט. אָבער אַפילו אין רוים פון איין- און-דעמזעלבן קולטור-קרייז גייט נישט די אַנטוויקלונג אין אַ גאַנץ-גליייכער ליניע: דאָ און דאָרט ווערט די ריכטונג אָפּגעשטויסן אין אַ זייט דורך קעגנטענדענצן. און בלויז בּיי זייער אַ בריייטן איבערבליק קענען מיר רעדן וועגן אַ איינהייטלעכער און גראַד-ליניקער אַנטוויקלונג, וועלכע עס האָט דורכגעמאַכט די אויפפאַ-סונג פון דער ליבע און פון איר אויסלעבן זיך אין אונזער עפאָכע (זייט די קרייץ-צוגן בּיז צו פוילס דריי צילינדערס, אָדער דער אייגבירגערונג פון דער קאָקס-באנוצונג).

ווי אַלע מענטשלעכע האַנדלונגען האָט דאָס אייראָפּעישע מיטלאַלטער אויך דעם קאסמישן פענאמען פון דער ליבע צווישן די בייידע מינים געשטעלט אין דינסט פון אַ העכערן פרינציפּ: פון גאָט. דאָס איז געשען אויף צווייערליי אופנים: אָדער די ערדישע ליבעסגעפילן פלעגן אוממיטלבאַר רעליגיעז געהייליקט ווערן און מ'פלעגט זיי וועגדן אויף אַן איבערערדישן אָביעקט (ווי אין מאַריענקולט), אָדער די ליבע איז געבונדן געווען צו אַ געוויסער אינסטיטוציע און דידאָזיקע אינסטיטוציע (דער חתונה-אינסטיטוט) איז אַנערקענט געוואָרן אַלס אייניקטונג, וועלכע גאָט האָט געבענטשט און זי איז אים ניחא. יעדער אַנדער מין געשלעכטס-ליבע, וואָס איז נישט געהייליקט צו גאָט און נישט געבונדן מיט דעם חתונה-אינסטיטוט, איז געשטעמפלט געוואָרן אַלס „זינד".

אַ ראַדיקאַל-אַנדער אויפפאסונג וועגן וועזן פון דער ליבע דרינגט אַריין אין בריייטע קרייזן צוערשט אין די יאָרהונדערטן פון די „מינעזינגער"; דאָס הייסט אומגעפער זייט דעם 11-טן יאָרהונדערט, וואָס בילדעט בכלל אין אַלע הינזיכטן דעם אָנהויב

קונסט אויך די לעבנסגעטרייַע אפּבילדונגען פונם נאַקעטן מענטשן אין די ראַמען פון די רעליגיעזע מיטן, באַזונדערס פון אדם מיט חוהן: די בילדער און סטאטוען פון דער ערשטער העלפט 15-טן יאָרהונדערט ווייזן אונז קלאָר און בולט, אַז די אויגן האָבן ווידער אָנגעהויבן צו זען פלייש און בלוט. יאָן און הובערט ווַאן עיקס אדם און חוה אויף די טירלעך פון אַלטאַר אין דער ס. באווֶאָ קירכע אין גענט (איצט אין בריסעלער מוזעאום), יאַקאָפּאָ דעללאַ קווערסיאס רעליעפן אויף די טיר-זיילן פון ס. פּעטראָניאָ אין באָלאָן (געשאַפן אַרום 1425), מאַסאטשיאָס פרעסקן אין דער קאַפּעללאַ ברַאַנקאַטשי פון דער קירכע סאַנטאַ מאַריאַ דעל קאַרמינע אין פלאָרענץ, און דער עיקר גיבּערטיס (1378—1458) רעליעפן אויף די אַרץ-טירן אין באפּטיסטעריום אין פלאָרענץ זענען ווי דער פרימאָרגנשטערן פון אַ נייער צייט.

אָבער ערשט דער סוף פון 15-טן יאָרהונדערט זעט די פרוי נאַקעט, אַלס ווייב, און אַנטדעקט די אינטימע שיינקייטן פון ווייבלעכן קערפער און שעפט אויס ביזן סוף די רייצן פון דער זינלעכער ליבע. מען קעמפט פאַר דער ליבע און פאַר דער פרוי: די מאָלער מאָלן מיט גרויס ליבע דעם „קאַמף פון דער ליבע מיט דער צניעות". (פיעטרא פּערודזשינאָ, סאַנדראָ באטיטשעלי), אָבער וועגן רעזולטאַט איז נישטאָ קיין שום ספק: אין די פרעסקן, וועלכע פראַנטשעסקאָ קאָססאַ מאָלט אין פּאלאַצצא שיפּאַנאָיא, אין באָטיטשעלים פרילינג, אין זיין „געבורט פון דער וענוס" רייסט זיך זיגעריש דורך די ליבע צום וויב אין איר שיינקייט.

דאָס, וואָס לאָרענצאָס וואָלאַ האָט טעאָרעטיש אויסגעדריקט אין זיין טראַקטאַט וועגן דער לוסט (1431), טרעט בולט אַרויס פאַר אונז אין די ווערק פון די מאלער און דיכטער אַלס עמפּינדונג פון ווירקלעכן לעבן: „איז דען דאָ עפּעס זיסערס, דערקווויקלעכערס, ליבלעכערס פון אַ שיין געזיכט. בנאמנות, אויך דער אַרייַנגאַנג צום הימל קען נישט אויסזען ליבלעכער". וואַללאַ איז אויפגעברַאַכט, וואָס די פרויען שטעלן נישט אַרויס נאַקעט פאַר אַלעמענס אויגן זייערע שענסטע

זיי בַּאַרדעקן דאָס פנים מיט געדיכטע שלייערן און באַהענגען פרום די העלזער מיט געבעט-פּאַטשערקעס. דער פריידיקער לעבנסגענוס, מיינט אולריך פּאָן ליכטענשטיין, וועלכער האָט צוגעגעבן אַזאַ חן דער פריערדיקער צייט, איז זיי שוין פרעמד געוואָרן. די מענער געפינען זייער פרייד אין דער יאַכט, לאָזן זיך אַרויס פרימאָרגנס אין פעלד מיט די הינט, קערן זיך אום אַהיים אוונטצייט מידע, און אנשטאָט צו ווידמען זיך זייערע פרויען אָדער דאַמען, פאַרברענגען זיי זייער צייט בײַם ביינער-שפּיל און שפּורן מיט זייערע חבֿרים.

אָבער ס׳קען זײַן, אַז דאָס איז גילטיק נאָר פאַר דייטש-לאַנד, וועלכע קומט ווידער אין באַטראַכט פאַר דער געשיכטע פון דער ליבע (מיט גאָר ווייניק אויסנאמען) ערשט אין אַ גאַנץ אַנדער עפּאָכע (וויימאַר !). אין די דרומדיקע לענדער לאָזט זיך גיכער גלויבן אין אַ קאָנטינואירלעכער אַנטוויקלונג פון די טרובאַדורס. יעדנפאַלס איז די שטימונג, וועלכע באַהערשט, למשל, דעם „דעקאַמעראן", אן אוממיטלבאַרער המשך פון דער ליבע-פּאַרשפּורטקייט אין די פּאַרגאַנגענע יאָרהונדערטן : דאָס איז די רעאַקציע פון דער געזונטער זינלעכקייט קעגן אַ איבער-טריבענעם אידעאַליזם, וועלכער דריקט זיך נאָך אבער צוערשט אויס אין קינדישע פּאָרמען : די רייצן פון געשלעכטסגענוס ווערן ווי פונסניי אַנטדעקט, און דאָס אויפהויבן פון די שלייערן און שטאָפן פאַרשאַפט אומגעהיירע פריידן. דער גרונטטאָן, אויף וועלכן אַלץ איז איינגעשטעלט, קלינגט אַרויס פון די פּאָלגנדיקע ווערטער פון דער פרומער און תּאוהדיקער מנישקע ביי באָקאטשיא : „און איך האָב אַ סך מאָל געהערט פון אַ סך פרויען, וועלכע זענען געקומען צו אונז, אַז אַלע תּענוגים אויף דער וועלט זענען אַ חוזק אין פאַרגלייך מיט יענעם, זוען אַ פרוי געפינט זיך מיט אַ מאַנסביל." דאָס ווייב דערשיינט נאָך אַלץ אין דעם מאַנס פארשטעלונג אָנגעקליידט : מיר דאַרפן נישט פאַרגעסן, אַז דער „דעקאמעראן" איז געשאַפן געוואָרן אין רזשיאָטאָס צייט.

מבשרים פון דער נייער אויפפאַסונג זענען אין דער

וועלכע זיי טוען אָפּ אַזויפיל קאַפּריזן, בויען אַזויפיל כימערן. צייכענען זיך אויס מיט אַזויפיל גאוה, אַז סוף־כּל־סוף פאַלט אַריין די גאַנצע מאַשין פון ליבע, צוליב די שלעכט אַוועקגעשטעלטע פונדאַמענטן, אין ים פון אומגליקן און צרות... דאָס זענען זייערע אָפּגעטער, זייערע הימלישע געטער, די געטינס, פון דריטן הימל, גראַציעס, וועלכע זענען אַראָפּגעגאַנגען פון הימל, פּרעכטיקע, גראַציעזע נימפעס, דיאַנעס בתולה־כאר, וואָס אַנשטאָט הייליקן קטרת, זענען זיי זיי מנדר הייסע טערען, אַנשטאָט קטרת־פאַנען — צעבראָכענע הערצער, אַנשטאָט אָסיטעס און קרבנות — צעבראָכענע נשמות, אַנשטאָט רחמימדיקע תפילות — באַשוואָרונגען, אַנשטאָט הימנען — ליבעס־סאַנטן און מאַדריגאַלן, אַנשטאָט איקאָנעס — בלאַסע און פאַרלוירענע פנימער, אַנשטאָט זעלבסטאויפאָפּערונג — פאַר־שקלאַפּטקייט פון אַ הונט, וואָס האָט נישט מורא נישט פאַר קעלט, נישט פאַר היץ, ציטערט נישט ביינאַכט, ווערט נישט פאַר־פאַלן בייטאָג, ערגערט זיך נישט צוליב צרות, ווערט נישט פאריאוש צוליב כעס, פאַלט נישט ביי זיך, וען מען שטויסט אָפּ, וען מען חוזקט אָפּ, רעכנט זיך נישט מיט קיין באַליידי־קונגען, מאַכט נישט קיין וועזן פון עוולות, שאַצט נישט אָפּ דעם שאָדן, זוכט נישט צו נעמען נקמה, — בלינד און שטום אין די אייגענע אינטערעסן ווי אַ מת... זיי ווילן נאָכגיין די־דאָזיקע חיות, ווערן אַ רויב פון דידאָזיקע בערן, דינען דידאָ־זיקע פאנטערעס, ליב האָבן דידאָזיקע טיגערס" א. אַ. וו.

אַזוי שימערט עס נאָך און גלאַנצט זייטנלאַנג, ווי אַ באַרג־שטראָם, אַזוי אַז ס'גלוסט זיך ממש איבערשרייבן דאָס קאַפּיטל. אגב אורחא איז צו זען, אַז דער בראוער גאַרצאָני האָט זיך נישקשהדיק געמוזט אָפּברענען די פליגל, אויב ער האָט אַנגעזאַמלט אַזוי פיל חכמה אין ליבעס־ענינים.

עס גייט אויף טיציאַנס יאָרהונדערט, אין וועלכן די נשמה און די הושים האָבן זיך צוזאַמענגעאָסן אין נאָך קיינמאָל נישט געווענער האַרמאָניע, אין וועלכן ליב האָבן פרויען האָט באַטייט ליב האָבן די שיינקייט, און ליב האָבן די שיינקייט האָט באַטייט — לעבן. כּמעט בעסער נאָך ווי פון די ווערק

קערפער-טיילן. זיין שילדערונג פון פרויען-קערפער דערמאָנט אָן די שענסטע סטראָפן פון הייניריך היינעס „שיר השירים". (אין הונדערט יאָר אַרום וואָלט שוין וואַללאַ געפונען דערפילט אַ סך מער פון זיינע פאָדערונגען.) פירענצואָלאַ האָט דאַן אין 16-טן יאָרה. כּמעט ווי קאַנאָניזירט דעם שיינהייטס-אידעאַל פון דער נייער צייט. אָבער ליב האָבן הייסט — געניסן דידאָ-זיקע שיינקייטן. „די ליבע איז נישט עפעס אַנדערשס, ווי געגנוס: פונקט, ווי איך האָב ליב דעם ווין, דאָס שפיל, די ווייסנשאַפט, אַזוי האָב איך ליב די פרויען, דאָס הייסט: ווין, שפיל, וויסנ-שאַפט און פרויען פאַרשאַפן מיר אַ נחת רוח. אָבער דער גע-גנס איז דער לעצטער זין פון לעבן: מען גענייסט נישט צוליב אַ וועלכן נישט איז צווועק, וואָס באַהאַלט זיך הינטערן געגנוס: דער גענוס אַליין איז דער צווועק". די ליבע ווערט דער אינהאַלט פון לעבן. אַלע דיכטער וויידמען זייערע ווערק דער ליבע און די פרויען: באָיאַרדאָ, פאָליציאַנאָ, אַריאָסטאָ:

„דאַמען, קאַוואַלירן, וואפן, ליבע,
„העפלעכקייט און דרייסטע אונטערנעמונגען
באַזינג איך."

זואָלט געקענט אויסגעקריצט ווערן איבער דער אַרייננאַנגס-טיר צו דערדאָזיקער צייט, וועלכע (ווי דערזעלבער אַריאָסטאָ זינגט): „שווימט ביז צו די אויגן אין אַ ים פון פאַרגעניגנס און שיינע זאַכן..."

די ליבע יאָגט די מענטשן דורכן לעבן, ווי דאָס ווייזט אונז סימבאָליש אַ האָלצשניט אין פאָליפילאָ (1490).

איינעם פון די פאַרביגסטע בילדער פון דעם פאַרליבטן ווען פון יענע צייטן צייכנט פאַר אונז טאָמאַסאָ גאַרצאָני אין 97 „דיסקאָרסאָ" פון זיין „פיאַצאָ אוניווערסאַלע", וועלכער איז געווידמעט אַלפאנזא II פאָן עסטע: — ...„די אומגליקלעכע ווייסן נישט, וויפל אומגליקן עס באַהאַלטן זיך אויס אונטערן נאָמען פון פריינדינס און פרויען, וואָס נישט נאָר זיי ליבן אָן פארערן, נאָר זיי פאַרגעטערן זיי ווי הויפט-געטער, איבער

זאָגן, אַז אין 17-טן און 18-טן יאָרהונדערט ווערט פראַנקרייך די הויכשול פון דער ליבע, און זי איז עס פאַרבליבן ביז אויף היינטיקן טאָג. ערשט אין פראַנקרייך באַקומט דאָס ליבעסלעבן איר לעצטע פארפייַנערונג ביז צו פֿערוועלטלעכונג, און דאָס לעבן אייַנציק און אַליין צולויב דער ליבע, וואָס ווערט דער זין פון 18-טן יאָרהונדערט, האָט אַנטוויקלט זיין גייסט ביז דער העכסטער מדרגה — אין פאַריז. אין פראַנאַנאַר, בושע, גרעזקולמיניריט די צייט-תקופה, וועלכע האָט זיך אָנגעהויבן מיט באָקאַטשיאָ און פיעטראָ פערודזשינאָ; אָדער ריכטיקער: זי לעבט זיך אין זיי אויס, ווייל דער קולמינאַציע-פונקט באַצייכנט אפשר טענטאָרעטטאָ, ראַבלע, אריאָסט און רובענס. די טאראטיקער פון דער ליבע, וואָס צו דער צייט פון די מינעזינגער זענען עס געווען קאַפּפּעלאַנוס, דערנאָך לאַורענטיוס וואַללאַ, דערנאָך בעמבאָ, ווערן איצט בראַנטאָם און רעטיף דע לאַ ברעטאָן און ענדלעך — דער מאַרקיז פון סאַד.

(ווי עס שיינט, איז דאָס אַ נויטוועדיקע אַנטוויקלונג, ווייל זי האָט זיך שוין אָפּגעווויקלט כּמעט גלייכמעסיק אין צאָלרייכע קולטורן; די „עמאנסיפאציע פונם פלייש" הויבט זיך אָן מיט שעמעוודיקע טאַפּ-טריט; דערנאָך קומט אַ תקופה פון שטאַרקער, נאַטירלעכער זינלעכקייט, אין וועלכער עס דערגרייכט זיין פולסטע אַנטוויקלונג אַ פריי, נאַיוו ליבעסלעבן. דערנאָך קומט די פארפייַנערטקייט, דערנאָך דער זנות, דערנאָך — די אומנארמאַלקייטן. אויך אין דאָזיקן נויטוועדיקן קרייזלויף ליגט אַייַנגעשלאָסן די טיפסטע טראַגיק פון מענטשלעכן לעבן: אַלץ וואָס איז קולטור באַטייט צעפּאַלונג, צעשטערונג, טויט, ווייל זי איז די אָפּוועגדונג פון דעם נאַטירלעכן.

„אַביסל בעסער וואָלט ער לעבן,
ווען דו וואָלסט אים נישט דעם שיין פון
הימלליכט געגעבן;
ער רופט עס אָן פאַרשטאַנד און נוצט עס בלויז,
כּדי צו זיין חיהשער פאַר יעדער חיה".

פון די דיכטער, מאָלער און סקולפּטאָרן, זענען מיר פון דעם „טעאָרעטישן טראַקטאַט" וועגן דעם ליבע, (אַסאָלאַני פיעטראָ בעמבאָ) וועלכן דידאָזיקע צייט האָט אַרויסגעגעבן, ווי אומ־דערהערט פיין עס איז אויסגעבילדעט געווען דאָס ליבעסלעבן. „די סיבה פון אַלע זאַכן איז די ליבע", לעזן מיר דאָרט; „די זיסטע פון אַלע זיסע זאַכן איז די ליבע". און וואָס איז אַזוינס די ליבע: אַלע הכמים זענען איינשטימיק בנוגע דעם, אַז די ליבע איז נישט עפּעס אַנדערשס, ווי די בענקשאַפט נאָך דאָס שיינע. די שיינקייט איז אָבער נישט עפּעס אַנדערשס, ווי די גראַציע, „חֶסֶד" נעמט זיך פון דער פּראָפּאָרציאָנעלקייט און דער האַרמאָניע אין די זאַכן. פּאַרן קערפּער און גייסט גילטן דיזעלבע כּללים: „אַזוי ווי יענער קערפּער איז שיין, וועמעס גלידער עס זענען פּראָפּאָרציאָנעל אייגער צום צווייטן, אַזוי איז אויך שיין יענער גייסט, וועמעס טוגנטן עס האַרמאָנירן צווישן זיך..." „די ליבע שפּרייט אויס די פליגלען נאָך דער שיינקייט..." און צוויי פענסטער עפענען זיך אויף פּאַר איר ביים דאָזיקן פלי: דאָס אויער, דורך וועלכן זי פליט צו דער נשמה און דאָס אויג, וועלכעס טראָגט זי צום קערפּער".

דעמאָלסט איז איטאַליע געווען דאָס איינציקע לאַנד, אין וועלכן דער קולט פון ליבע און שיינקייט האָט געפונען אַ מקום מקלט: פראַנקרייך האָט זיך נאָך געפונען אין פאָפּקע־צושטאַנד. מאָנטען באַקלאָגט זיך מיט ביטערניש איבער דער אומפּעיקייט פון די פראַנצויזן צו פאָרמען דאָס ליבעסלעבן: „עס עקזיסטירט נאָך אַלץ די פראַנצויזישע אומגעדולדיקייט": דאָס יינגערע פראַנקרייך איז נאָך געווען צו שטורמיש, כּדי צו קענען געניסן אַלע פריידן פון דער ליבע, ווי מאנטען וואָלט דאָס געהאַט. אַחוץ די איטאַליענער רימט ער די שפּאַניער אַלס מייסטער פון ליבעס־ענוס.

אָבער דאָס האָט זיך מיט דער צייט גרינטלעך געענדערט. מיט די וואַלואַס קומט אַריין קיין פראַנקרייך איטאַליענישע קולטור און צוזאַמען מיט איר – דער פרויענדינסט. שוין בראַ־טאָם רימט די פראַנצויזישע ליבעסקונסט. ס׳איז איבעריק צו

זייער צייט. און מיר זעען טאַקע, אַז אַלע „טעארעטיקער" פון דער ליבע באַהאַנדלען געוויס דידאַזיקע פראַבלעם. איינער פון די ערשטע, וועלכער האָט געצויגן די לעצטע קאָנסעקווענץ פון זיין נאַטירלעכער אויפפאַסונג וועגן דער ליבע און דערקלערט די באַציונגען פון די מינים פאַר אַ-לעגיטים, איז געווען ל א ו ר ע נ ט י ו ס ו ו א ל ל א. ער זאָגט אָפן, אַז ווען צווייַ מענטשן ווילן זיך ליב האָבן, גייט עס קיינעם גאָרנישט אָן. במילא קען שוין אויך נישט זיין קיין אונטערשייד, מיינט וואַללאַ, צי אַ פרוי פאַרקערט מיט איר מאַן, אָדער מיט איר געליבטן.

דידאַזיקע אויפפאַסונג קומט דאַן אמבולטסטן צום אויסדרוק אין דער שיינער ליטעראַטור, באַזונדערס אין דעם לייכטן זשאַנר. אויב באָקאַטשיאָ האָט נאָך אַרויסגעוויזן אַ געוויסן רעספּעקט פאַר דער חתונה, ווערט זי איצט אויסגעלאַכט, לעכערלעך מאַכן אַן אָפּגענאַרטן מאַן איז נישט נאָר דערלויבט, נאָר, אדרבה, דאָס געהערט צום גוטן טאָן. אַפילו אין די ווייניקער זינלעכע נאָוועלן, וועלכע פיקאַלאָמיני האָט אָנגעהויבן מיט דעם אוריאַלוס, און אין די ווינציקער פעטע קאָמעדיעס איז דער אדולטער נאָך אַלץ „דער הערשנדער מאָטיוו".

א טריט ווייטער, דעם לעצטן אין דערדאָזיקער נעדאַנקענריכטונג, האָט געמאַכט מאָנטאַן: אויב ליבע איז געווס און די חתונה א סאָציאַלע אָדער קירכלעכע איינריכטונג, וועלכע האָט אין אויג א סך איידעלע צוועקן (מאָנטאַן רעדט וועגן דעם חתונה-אינסטיטוט מיט דער גרעסטער אכטונג און דוקא א דאַנק זיין הויכער מיינונג וועגן דער חתונה קומט ער צו זיין ראַדיקאַלן קוק וועגן דער שייכות צווישן ליבע און חתונה) איז די פאַרווירקלעכונג פון דער ליבעס-בענקשאפט נישט נאָר נישט אָפּהענגיק פון דער פריער געשלאָסענער חתונה, נאָר אדרבה: די ביידע זאַכן — די ליבע און די חתונה — שלייסן אויס איינס דאָס צווייטע. זיין אויפפאַסונג באַגרינדעט ער אויפן פאַלגנדיקן אופן: די ליבע האָט פיינט מ׳זאָל זיין צוגעבונדן צו עפעס אַנדערעס א חוץ איר, און זי וויל נישט האָבן עפעס געמיינזאַמעס מיט באַציאונגען, וועלכע ווערן אָנגעקניפט צוליב גאַנץ

ס׳איז קלאָר, אַז דידאָזיקע ריין העדאָניסטיש-עסטעטישע אויפפאַסונג פון דער פרוי און פון דער ליבע, וואָס האָט זיך זייט דעם 14-טן יאָרה. ביסלעכווייז דורכגעשלאָגן אַ וועג, איז גע-שטאַנען אין אַ שאַרפן קעגנזאַץ צו דער רעליגיעזער אָדער אינסטיטוציאָנעלער פאַרבונדנקייט, אין וועלכער מ׳האָט ביז דאַן געהאַלטן אייניגעשלאָסן די ליבע. דער רעליגיעזער פאַנאַטיזם קען זיך נאָך ווי נישט איז פאַרשטענדיקן מיט אַ פרייער אויפפאַסונג פון דער ליבע. דאָס וווּנדערלעכע גדיכט, וועלכעס ווערט צוגעשריבן דעם הייליקן פראַנץ פון אסיזי און וועלכעס הויבט זיך אָן מיט די ווערטער:

„אין פייער וואַרפט מיך אַריין די ליבע,
„אין פייער וואַרפט מיך אַריין די ליבע,
„אין פייער פון ליבע האָט מיך אַרייניגעוואָרפן
„מיין נייער מאַן...״

וואָלט געקענט געשריבן ווערן פון יעדער מענטשלעך-ליבנדיקן. און די עקסטאַזן פון דעם מאַריאַקולט זענען באַשטימט נישט געבליבן אומבאַקאַנט דער „פרייער ליבע״ פון יענער צייט. אָבער מיט איין זאַך האָט זי זיך קיינמאָל נישט געקענט אויס-גלייכן: מיט דער אינסטיטוציאָנעלער אינקלוזיווקייט פון דעם ליבעס-לעבן אין דער חתונה. דער קאסמישער ליבעסאינסטינקט, פונקט ווי דער ראַפינירטער ליבעס-געגנוס, בלייבט קיינמאָל נישט איינגעשלאָסן אין די גרעניצן, וועלכע דאָס געזעץ צייכנט אָן פאַר אים: לויט זיין נאַטור איז ער אילעגיטים (אומגעזעצלעך), אָדער ריכטיקער: אַ-לעגיטים (אַ-געזעצלעך). און די אייגנשאַפט פון אַ פרוי צו זיין אַ ווייב, שיין און ליבנסווערט, ווערט נישט גרעסער אָדער קלענער דורך וועלכער נישט איז מענטשלעכער סאָציאַלער אייניריכטונג, ווי דאָס איז די חתונה.

דידאָזיקע אויפפאַסונג, אַז אין דער חתונה ווערן צענויפ-געפאָרט צוויי פולשטענדיק העטאָראָגענע זאַכן: ליבע און אָרד-נונג, האָט געמוזט תיכף קומען אויפן געדאַנק פון די מענער, וועלכע האָבן זיך פאַרטראַכט וועגן דער ליבעפראָבלעם פון

II. די קורט יאנג

ווען אין א געזעלשאפט הויבט אן צו פארנעמען א פלאץ די פרייע ליבע לעבן דער געבונדענער, זענען די פרויען, וואס דינען דערדאזיקער נייער ליבע אדער פארפירטע מיידלעך פון אנשטענדיקע משפחות און אדולטערינס, אדער זונות. אויף ווי וויים די ריין-עראטיש אריענטירטע ליבע האט זיך פארשפרייט אין די אויבערשיכטן פון די אייראפעישע פעלקער זייט די מינעזינגער, קענען מיר זען פון דער פארמערונג פון די פארפירונגען, פון די אדולטערס און פון דער פראסטיטוציע.

קיין ציפערן וועגן די ביידע ערשטע פארמען פון דער פרייער ליבע געפינען זיך נישט אין אונזער רשות. אבער פון די אורטיילן פון צייט-מענטשן, ווי אויך פון פארשידענע סימנים קענען מיר מאכן א זיכערן אויספיר, אז אין משך פון דידאזיקע אלע יארהונדערטער האבן זיי טאקע געשפילט א וויכטיקע ראלע. פעטערארקא מיינט, אז ערשט אין זיין צייט איז די מגפה פון אדולטער אויסגעבראכן מיט דער גאנצער קראפט. איצט געהערט עס צום גוטן טאן, אז א יונגערמאן זאל פארפירן אן אשת איש: פאר דעם איז ער נישט גליקלעך, ווייל זיינע חברים פאראכטן אים. דערפון האט זיך דאן געוומען ביי די יונגע מענער יענער פיבערדיקער הונגער נאך גאלאנטע פארלויפענישן, וועלכער איז געווען מער א רעזולטאט פון כבוד-גייציקייט, ווי פון ליידנשאפט-באדערפענישן. מייסטנס איז דער דערפאלג גארנישט ווערט די גרויסע פארשוועגדונג פון כח.

דאס איז דיזעלבע צייט, אין וועלכער מ'שעמט זיך נישט מער אין די פירשטלעכע קרייזן מיט דער אומגעזעצלעכער גבורט, אדרבה, מ'הויבט זיך אן צו בארימען מיט איר, ווי בורקהארדט און ציבראריא דערווייזן דאס אונז מיט צאלרייכע ביישפילן

אַנדערע סיבות, ווי דאָס איז די חתונה, ביי וועלכער פאַרבינ־
דונגען און פאַרמעגן שפּילן מינדעסטנס נישט קיין קלענערע
ראָל, ווי חן און שייגקייט. מ׳האָט נישט חתונה צוליב זיך אַליין,
נאָר נישט ווינציקער, אויב נישט מער, צוליב די קינדער, צוליב
דער פאַמיליע. אַזוי אַרום באַגייט מען אַ מין אינצעסט, ווען
מען מאַכט אַן אָרט אין חשובן און הייליקן בונד פון דער
חתונה פאַר די עקסטראַוואַגאַנצן פון דער ליבעס־ליידנשאַפט.
אַ גוטער חתונה־בונד זאָגט זיך אָפּ פון דער געזעלשאַפט פון
דער ליבע און ווילּ געניסן די פריידן פון פריינטשאַפט. ליב
האָבן און זיך בינדן זענען צוויי גרונט־פאַרשידענע זאַכן, וואָס
שלּיסן אויס אייגס דאָס צווייטע.

דאָס, וואָס טיציאַן און דזשיאָרדזשיאַנע האָבן געמאָלט,
וואָס אָריאָסט און ראַבּלע האָבן געזונגען, — איז אין דידאָזיקע
מיינונגען געפּאָרמט געוואָרן צו אַ טעאָריע: די ליבע, וואָס
האָט אין זיך גופא געפונען איר העכסטן, דעם אייגציקן זין,
האָט זיך נויטוועניק געמיזט געפינען מחוץ פון אַלע אייגריכ־
טונגען, וועלכע מענטשן האָבן געשאַפן צוליב וועלכע נישט איז
סאָציאַלע אָדער מאָראַלישע צווינקן, אַפילו ווען די קירכע האָט
אָרויפגעוואָרפן אויף זיי דעם מאַנטל פון קדושה.

אָבער נאָך וויכטיקער און אַנטשיידנדיקער פאַר דעם קול־
טור־גאַנג איז געווען דאָס, וואָס די געזעלשאַפט האָט יאָרהונ־
דערטן לאַנג געלעבט אין הסכם מיט דערדאָזיקער אויפפאַסונג,
וואָס אין באַשטימטע שיכטן זענען אין משך פון יאָרהונדערטער
די ליבע און דער חתונה־בונד געווען אָפּגעטיילט אייגס פון
דאָס צווייטע, ווי אַ זעלבסטפאַרשטענדלעכקייט, און געלעבט
זייט ביי זייט, יעדע פאַר זיך, ווי גלייך־באַרעכטיקטע, וואָס דאָס
איז אין גרונט געגומען געווען נישט מער, ווי אַן אומקער צו
די לעבנס־געווינהייטן פון גריכישן (און שפּעטרוימישן) אַלטער־
טום. דאָס מוזן מיר אויף די ווייטערע זיטן נאָך געניויער באַ־
טראַכטן, באַזונדערס אויף ווייפל דאָס האָט דער אייראָפּעישער
געזעלשאַפט געבראַכט דאָס העטערעגטום (די הערשאַפט פון
דער פרוי).

נען דעם אומבאַשטימטן אויסדרוק „בולערין", א סימן, אַז די זאַך גופא האָט זיך־אָדער באַשרענקט אויף די לענדער מיט ראמאנישע שפראַכן, אָדער זי איז פון דאָרט אַרײַנגעבראַכט געוואָרן אַהין): קאָרטעדזשיאַנאַ, קורטיזאנע, קאָנקובינע, מעטרעסע, גראַנד אמורעז, גראַנד קאָקאָט, פּאַם אַנטרעטעני א. א. וו.

מיט דידאָזיקע פרויען איז די ליבע, וואָס איז געוואָרן א פרייע קונסט, ווידער אַרויסגעטראָטן פון דעם דילעטאַנטישן סטאַדיום און ווערט אַנגעטרויט דער פלעגע פון באַרופענע דערצו. אַזוי ווי צו יעדער קונסט איז נויטיק טאַלאַנט און איבונג איז דאָס אויך נויטיק, און גאָר אין א גרויסער מאָס, צו דער ליבעס־קונסט, און דעריבער האָט דידאָזיקע לעצטע געקענט דערגרייכן צו איר פולער אַנטוויקלונג ערשט דאָן, ווען דורך א נאַטירלעכן אָפקלײַב־פראָצעס זענען פון דער מאַסע אָפגעקלײַבן געוואָרן די טאַלאַנטירטע פרויען, און מ׳האָט זיי געגעבן א מעגלעכקייט, דורך דער אויסשליסלעכער באַשעפטיקונג מיט דער ליבע, אויסצופילדן זיך אין איר אַלס מייסטערינס.

קורטיזאנע, קארטעדזשיאַנא באַטייטן צוערשט נישט עפּעס אַנדערש ווי — א הויפדאָמע. עס זענען געווען הויפדאָמען אויך מיט בלויז לעגיטימע באַציאונגען. אין דריטן בריוו פון זיין בוך איבער דעם הויפמאַן, וועלכעס קאסטיגליאָנע האָט געווידמעט דער קאָרטעדזשיאַנאַ, פאַרטרעט דער מאַניפיקאָ די מיינונג, אַז די ליבעס־באַציאונגען פון די הויפמענער און פון די הויפדאָמען זאָלן זיין נאָר לעגיטימע. אמת, „מיט א שמיכל" האָבן אים אַקעגנגערעדט די מיינסטע פון זיין קרייז: זיי האָבן מסתמא געוווסט פאַרוואָס: ווייל מאַניפיקאָס פאָדערונג איז געווען גאַנץ ווייט פון דער וירקלעכקייט. אָבער פריצייטיק מסתמא איז די אומגעצוואַלטיקע ליבעס־באַציאונג פון פיינע פרויען אידענטיפיצירט געוואָרן מיטן פאַרקער ביים הויף. איך האָב א חשד, אַז ביי דער אויסבילדונג פון דערדאָזיקער פאַרשטעלונג האָט געהאַט א שטאַרקע השפּעה דאָס הויף־לעבן ביי די פויפסטלעכע רעזידענצן. אין ווינציאן (וווּ ס׳איז אפשר געבאָרן געוואָרן די מאָדערנע קורטיזאַנע) האָט געלעבט א קרייז גייסטריי־

פון יענער צייט אָן ביז צום סוף פון אונזער עפּאָכע איז דער גשעלעכטלעכער פּאַראַקער פּאַר דער חתונה און נאָך דער חתונה א שטענדיקע דערגאַנצונג פון די מאַן- און- ווייב-באַציאונגען אין אַלע קרייזן, וועלכע האָבן צו זיך א שטיקל דרך-ארץ. ס׳איז איבעריק צו ברענגען ביישפּילן פון דעמאָלטיקע לעבנס-שילדערונגען: יעדע גצווויינלעכע „זיטן-גשעשיכטע" איז פול מיט דעם. כ׳וויל דאָ בלויז אָנווייזן אויף איין וויכטיקן סימפּטאָם, וועלכער וווייזט אונז שוין דעם אַדולטער אלס סאָציאַלע אינסטיטוציע, אזוי צו זאָגן: די לעגיטימירונג פון אָפּגענאַרטן מאַן, ווי דאָס טרעפט זיך אין איטאַליע אין 15-טן יאָרה., אין פראַנקרייך זייט פראַנץ I.

אז די פראָסטיטוציע איז זייטן מיטלאַלטער אויסגעוואַקסן אין פּאַרנעם און באַדייטונג, איז א באַקאַנטער פאקט. קודם כל, פּאַרשטייט זיך, איז איר נעסט אין די גרויסשטעט, אָנגעהויבן פון וויניאָן, ביז איר קולמינאַציע-פונקט אין לאָנדאָן און פּאריז. וויניאָן ווערט פּאַרפלייצט דורך אָן אמתן מבול פון זונות, קלאָגט זיך וויידער פ ע ט ר ק א אין זיין הערלעכן לאַטייניש. און דערנאָך איז א לאַנגע צייט באַרימט רוים צוליב דער גרויסער מחנה עפּנטלעכע מיידלעך, וועלכע האַלטן זיך אויף אין זייער מויערן: א גאַנץ באַגלויבטע סטאַטיסטיק גיט אונז אָן פּאַרן 1490-טן יאָר 6800 זונות. פּאַרהעלטנismעסיק איז דאָס נאָך א גרעסערע צאָל (רוים האָט נאָך דאַמאָלס נישט גצהאַט קיין 100.000 איינוווינער), ווי מ׳גיט אונז אָן פּאַר לאָנדאָן און פּאריז סוף 18-טן יאָרהונדערט: 50.000 און 30.000.

אָבער פּאַר דער גשטאַלטונג פון דער אויסערלעכער קולטור איז נאָך וויכטיקער גצוואָרן דער פאקט, וואָס אין דער מאָס, אויף וויפל ס׳האָט זיך פּאַרשפּרייט די אומגעזעצלעכע ליבע ד. ה. די ליבע אלס זעלבסטצוועק, וואקסט אָן צווישן דער אָרנטלעכער פּירי און דער זונה א נייער שיכט פּרויען, פּאַר וועלכע מיר האָבן אין די ראַמאַנישע שפּראַכן די פּאַר-שידנסטע נעמען (די דייטשע און אויך די ענגלישע האָט נישט דערפּאַר קיין אייגנאַרטיקן אויסדרוק, אויב מ׳זאָל נישט רעכע-

דושיאנע הויבט זיך אָן אומגעפער אין דער צייט, וועז קאָסטע מאָלט די פרעסקן אין פּאָלאָצע־שיפּאַנאָיע: וועז דער הויף אין מאָדערנעם זין־איז געשאפן געוואָרן מיט פרויען און דורך פרויען; פון דאן אָן איז די גאָלאָנטעריע געוואָרן דער אינהאָלט און די צירונג פונם הויף־לעבן. אין זיין בוך איבער דעם קאָרטעזשיאָנע זאָגט קאסטיגליאָנע, אז קיין איין הויף, ווי גרויס ער זאָל נישט זיין, קען נישט אָנטוויקלען קיין גלאַנץ אָדער פרייַעכקייט אָן פרויען, אויך קען קיין איין הויפמאן נישט זיין קיין באַדייטנדיקער מאַן אָדער טאָן עפּעס גרויסעס, אויב ער איז נישט פול פון פרויענליבע און ווערט נישט אָנגעשפּאָרנט דורך איר.

און אז מ׳האָט מיט דעם נישט געמיינט קיין חתונה־פאר־בינדונגען איז אַ זעלבסטפאַרשטענדלעכקייט, וועז מ׳נעמט אין אַכט דעם גייסט פון דער צייט. אַזוי־ארום איז איין קאָרטע־דושיאָנע נאָך דער צווייטער געווען אַ מעטרעסע פון אַ קאָר־טעדזשיאָנע, אָנהויבנדיק פון פירשט, ביז קאָרטעדזשיאָנע און קורטיזאָנע (אין הייַנטיקן זין) זענען געוואָרן סינאָנימען.

איצט הויבט זיך אָן די צייט פון דער „מעטרעסנווירט־שאַפט", וועלכע איז נאָך דעם אויבנגעזאָגטן, אַ נויטוועגדיקע באַגלייטדערשיינונג פון דער פירשטנהערשאַפט. גראַדיעז וועלט דאָס סיסטעם אין דער מאָס, ווי די קלייניע הויפן וועלן פאר־ביטן דורך דעם גרויסן. ס׳איז באַקאַנט, אז אויך אין דאָזיקן וויכטיקסטן פונקט זייט דער רעפאָרמאַציע, נעמט פראַנקרייך איבער די פירונג: די געלבטע פון פראַנץ I זענען די ערשטע קעניג־מעטרעסעס, וועלכע מיר זענען פאר זיך ווי לעבעדיקע. דערדאָזיקער קעניג, ווי מיר האָבן אויבן געוויזן, האָט אין דער גאָלאָנטעריע געזען דעם זין פון הויפלעבן, און „דער וויכטי־קער שריט פון גאָלאָנטעריע איז באַשטאַנען אין דעם, וואָס ער האָט זיין מעטרעסע אָן בושה געמאַכט פאר דער ערשטער פערזאָן פון הויף" (הייגריך לאָובע).

אין דידאָזיקע עפּנטלעך־אַנערקענטע מלכים־גלייבטע, וועל־בע האָבן ערשט אָנגעהויבן צו באַהערשן די וועלט, איז אַזוי ווי

כע און שיינע פרויען בײם הויף פון פויפסט און פון די הויכע קירכע-פירשטן. מען האָט גאַנץ אײנפאַך געדעדט וועגן „אַקא-דעמיעס פון לײבלעכע פרויען", און ס׳איז געווג צו דערמאָנען אַזעלכע נעמען, ווי מאַביל דע ווילנעוו, בריאַנד ד׳אַגוי, הוגעט דע פּאַרקאַלקיע, בעאַטריס דע סאָל, לאָור דע נאָוו, בלאַנש דע פלאַסאָן, איזאַרד דע ראָקפּעי, דוסעט דע מוסטיע, אַנטואַנעט דע קאַדענע, מאַגדעלען דע סאַלאָן, בלאַנשפלעור דע פּערטע, סטעפאַנעט דע גאַנטעלם, די שיינע אַדעליז פון אַוויניאָן, די קוזינע פון דער לאָור, כדי אײנצוזען, אַז דער אויסדרוק איז אַ בּאַרעכטיקטער.

אָבער אין דער סביבה פון אַ קירכנפירשט, האָט די פּרוי תמיד גצקענט זיין בלויז אַ מצטרפּטע, אויב זי איז (וואָס דאָס איז דאָך נישט זעלטן פאַרגעקומען) נאָר געשטאַנען אין מער, ווי ריין-גייסטיקע באַציאונגען מיט די הויכע הערן. אַזוי אַרום האָט דאָ די קארטעדזשיאַנע שוין צוליב אַ ריין אויסערלעכער סיבה גאַנץ ווזט ווערן אַ קורטיזאַנע.

דאָס, וואָס איז אָנגעהויבן גצוואָרן אין אַוויניאָן, איז גע-פירט גצוואָרן וויטער אין רוים: אויך דאָ איז די דאָמע בײם הויף גצוואַנען פון דער נאַטור „אילעגיטים".

בײ די הויפן פון די וועלטלעכע פירשטן איז נישט גע-וואַן קיין אויסערלעכער צוואַנג צו אומגעזעצלעכקייט. אָבער דער אינערלעכער דראַנג האָט אים גאַנץ גוט פאַרביטן. דאָס נייע פון דער רענעסאַנס-צייט איז נישט באַשטאַנען אין דעם, וואָס די פירשטן האָבן זיך אויסגעקליבן קעפּס-וויבער, דאָס האָבן זיי תמיד גטטאָן, אָבער די בירגערלעכע מיידלעך, וועלכע לודוויק XI פון פראַנקרייך האָט זיך גענומען שיקן אין זיין בעט, זענען נאָך ווייט נישט גצוואַן קיין קורטיזאַנעס. דאָס זענען זיי ערשט גצוואָרן, וואַן מ׳האָט זיי אויפגענומען אין דער הויף-גע-זעלשאַפט און אָפיציעל אנערקענט אַלס דעם הערשערס מטרעסעס. די ערשטע טיראַנען, וועלכע האָבן זייערע קאָנקובינען דערהויבן צום ראַנג פון פירשטינס, זאָלן האָבן גצוואַן בערנאַבאָ און דזשיאַן דזשעלעאַצאָ וויסקאָנטי. אָבער די ממשלה פון דער קאָרטע-

געווייס אויסגעמיטן די קורטיזאַנעס אויף זייער וועג מיט נישט קיין קלענערן שרעק, ווי היינט אַן אומבערלערער אָדער אַ גע־היימראט) האָבן געווירקט, אַז אַ טייל פון די פּראָסטיטוטקעס, אַ קליינע אויבערשיכט, זאָל באַקרויצט ווערן מיטן ארעאָל פון אויסדערווייטע מענטשנקינדער: דאָס זענען געווען די „בבודע זונות", ווי עס באַצייכנט זיי אַ (פראגמענטאַרישע) רשימה פון די רוימישע פּראָסטיטוטקעס פון דער צייט אַרום 1500־טן יאָר. זיי זענען געווען 200 אין צאָל, און זיי ווערן אַנטקעגנגעשטעלט די „קאָרטעזאַנע פוטטאַנע", אָדער דעם „נידעריקערן סאָרט".

אַזוי אַרום ווערט דאָ מיט דער גרעסטער דייטלעכקייט געזאָגט, אַז דער דיפערענציירונגס־פּראָצעס, וועגן וועלכן איך רעד דאָ, איז טאַקע פאָרגעקומען.

אין דער לעצטער צייט האָט מען אַ סך גערעדט וועגן די „באַרימטע קורטיזאַנעס" פון רענעסאַנס־יאָרהונדערט. אַ מאַסע נייע קוועלן זענען אַנטדעקט געוואָרן. מ'קען מיט די נעמען אַלע באַרימטע קאָקאָטעס, וועלכע האָבן געלעבט אין רוים, פלאָרענץ אָדער וועניציע אין דער רעגירונגס־צייט פון סיקסטוס IV, אַלעקסאַנדער VI און לעאָ X. מ'פירט אַפילו ויכוחים וועגן דער הויך פון זייער „בילדונג", מיט וועלכער זיי האָבן געגלאַנצט, און וועגן דער קוואַליטעט פון זייערע געדיכטן, וועלכע זיי האָבן געשריבן מיט מער אָדער ווייניקער פּרעמדער הילף. ריכטיק ווי אין דעם וואָלט געלעגן דער שוואַרץ־פונקט פון דער זאַך. געווייס איז די בילדונג געווען נישט מער ווי „איינבילדונג", געווייס זענען די פערזן געווען שלעכט (אַזוי ווי היינט נאָך). דאָס איז מעגלעך. אָבער נישט אין דעם איז געלעגן די באַדייטונג פון דעם נייעם מענטשנטיפ, נאָר אין דעם, וואָס אַ טוללייַ ד'אַראַגאָנאַ האָט יאָרנלאַנג געקענט פירן בייַ דער נאָז אַ פילידאָ סטראָצצי, און אַז אַ אימפעריאַ האָט פאַרשטאַנען די קונסט צו ווירקן, אַז דער רייכסטער מאַן פון איטאַליע, אַגאָסטינאָ טשידושי, זאָל זי יאָרנלאַנג אויסהאַלטן. דאָס איז זיי אָן ספק געלונגען נישט אַדאַנק זייערע פערזן, דערצו זענען נויטיק געווען אַנדערע „זעלטענע קוואַליטעטן", ווי מ א פ א ס ן רופט עס אָן, און

געזעלט געווארן דער גאנצער צעך פון די באראפלעכע וועגוס-
פריסטערינס. אזוי ארום איז פון דער אומגעזעצלעכער ליבעס-
באציונג, לכל הפחות אויף וויפל זי איז אנגעקניפט געווארן
ביים הויף, אראפגענומען געווארן אויך דער אויסערלעכער פלעק.

אבער די השפעה פון הויף אויך אלץ, וואס האט געהאט
א שייכות צו דער געזעלשאפט, איז אין משך פון אונזער תקופה
געווען אזוי גרויס, אז דידאזיקע לעגיטימירונג פון דער אילי-
גיטימיטעט האט זיך ביסלעכווייז אויסגעשפרייט אויף די פרייע
ליבע-באציונגען אויך מחוץ פון הויף-לעבן.

אין די גרויסשטעט האבן די פרויען (לאזט זיך זאגן)
אנגעהויבן צו לעבן אויך מחוץ דעם הויף ווי הויפדאמען; אויף
אזא אופן איז געבוירן געווארן די קורטיזאנע, וואס האט מיטן
הויף נישט געהאט קיין שום געמיינזאמעס: אלס אויסגעהאלטענע
פרוי, ווי לאנג זי האט (אפיציעל) געהערט אלס קאקאטקע נאר
איינעם, כאטש גלייכצייטיק האט זי געקענט שענקען איר ליבע
א סך מענער. מיטן באגריף „פארקויפלעכע ליבע" קען מען אין
דער אויבערשיכט פון די זונות קיין שום גרעניצן נישט
דורכמירן.

אויך די קורטיזאנע, וועלכע איז דאס גאר
קיינמאל נישט געווען, איז געבוירן געווארן אומגע-
פער אין דערזעלבער צייט, ווי איר הויפישע שוועסטער, וועלכע
האט איר געגעבן דעם נאמען. און טאקע אויף דעמזעלבן ארט:
אין איטאליעס גרויסשטעט, צווישן וועלכע ס'האבן באזונדערס
אנטיל גענומען וועגעציע און רויס. דאָ האבן גפהערשט באזונ-
דערס גינסטיקע באדינגונגען אויף צו שאפן א נייעס פרויען-טיפ:
דער רייכטום; די פרייד צו באלעבן פונסניי דעם אלטערטום
און די איינבילדונג, וואס איז מיט דעם געווען פארבונדן, אז
מ'וועט ווידער אריסרופן צום לעבן זייגע העטערעס; די גרויס
פון דער שטאט צוזאמען מיט דער אלגעמיינער בריייטהארציקייט
פון דער צייט (ד. ה. פון דער אויבערשטער געזעלשאפטשיכט;
ווייל אין דערזעלבער צייט האבן אויך געלעבט די ברעוט
פארבער-מייסטערס און די בכבודע האגדלסהערן. וועלכע האבן

און קודם כל, פאַרשטייט זיך, אין פאַרנג און לאָנדאָן, און זייער צאָל האָט זיך געהאַלטן אין איין פאַרמערן אין דער מאָס, ווי ס׳איז אַלגעמיין פאַרשפרייט געוואָרן די געווינהייט אויסצוהאַלטן אַן עלעגאַנטע פרוי אַנשטאָט אָדער נעבן דעם געזעצלעכן ווייב. וועמ׳גיט אונז איבער וועגן סוף 18-טן יאָרהונדערט, אַז פון צוואַנציק גרויסע הויף-הערן האָבן מינדעסטנס פופצן געלעבט נישט מיט זייערע פרויען, נאָר מיט זייערע מעטרעסעס, איז דידאָזיקע שאַצונג גאַנץ נאָנט פון אמת. אָבער נישט נאָר דער קאַוואַלער ביים הויף האַלט אויס אַ מעטרעסע: אויך ביי די טיורקאַרעטס איז באַלד געוואָרן אַ סימן פון גוטן טאָן, זיך אַרייננצוגנבענען אין האַרצן פון די ווייבעלעך מיט מיטלמעסיקער טוגנט, ווי מ׳האָט זיי גערופן. די אויסגאַבן, וועלכע דידאָזיקע פאַרבינדונגען האָבן פאַרשאַפט (כ׳וועל נאָך ווייטער ריידן וועגן דעם), האָבן געבילדעט די גרעסטע פאָזיציע אין ביודזשעט פון די גרויסע געלטמענער, ווי עס דערקלערט דער בעסטער קענער פון דידאָזיקע „פאַרהעלטנישן" (טיריאָן) אויפן סמך פון זייער געניוע אויספאָרשונגען. די אַננאַלן פון דער גאַלאַנטעריע פון 18־טן יאָרהונדערט פאַרקניפן אויפן ענגסטן אופן ליבע-אַוואַנטיורעס און געהאַלט-ארענדע.

דאָסזעלבע ווערט אונז דערציילט וועגן לאָנדאָן: אַ היגער נישט חתונה-געהאַטער ענגלענדער, וועלכער פאַרמאָגט העכער 2000 פ״ש הכנסה, גיט אויס אויף זיינע באַדערפענישן קוים 200 פ״ש: „דאָס איבעריקע איז געוויסמעט זיינע פאַרווויילונגען, צווישן וועלכע די מיידלעך זענען דאָס ערשטע און לעצטע אַר־טיקל" (אַ ר כ ע נ ה אָ ל ץ).

האָבנדיק פאַר זיך אַזעלכע אורטיילן, קענען מיר אויך גלויבן די ציפער, וועלכע גוטע באַאַבאַכטער גיבן אָן וועגן דער צאָל פון די שטאָטמעטרעסעס אין פאַריז און לאָנדאָן: מ ע ר ס י ע צום ביישפיל נעמט אָן, אַז אין זיין צייט זענען אין פאַריז „אויסגעהאַלטן" געוואָרן 10.000 פרויען. אין דערזעלבער צייט האָבן אין לאָנדאָן געלעבט אין אייגענע הייזער אין איין אייניציקער פאַראַפיע 1700 קורטיזאַנעס.

דידאָזיקע האָבן זיי געוויס פאַרמאָגט אין אַ גרויסן סכום, און דורכדעם זענען זיי געוואָרן אַ מאַכט, וועלכע האָט געהאַט אַ געוואַלטיקע השפּעה אויפן גאַנג פון דער קולטור. נישט אין דעם, וואָס אַ פאַרליבטער בן־דור האָט געשאַפן אויף דער שיינער אימפּעריאַ אַ לויבנדיקע מצבה־אויפשריפט – נישט אין דעם און אין ענלעכע גאַלאַנטעריען, זאָג איך, קומט צום אויס־דרוק די הויכע באַדייטונג, וועלכע די גרויסע געליבטע האָבן אָן שום ספק אין יענער צייט אין איטאַליע, נאָר אין דעם, וואָס די קירכן־פאַרוואַלטונג האָט דיזעלבע אימפּעריאַ געלאָזט באַגראָבן אין דער קאַפּעלע פון דער הייליקער גרעגאָריאַ, אָדער אין דעם, וואָס די טויפונג פון ערשטן זון, וועלכן אַגאָסטינאָ טשידזשי האָט פון זיין נייער מעטרעסע, דער וועגעציאַנערין פראַנטשעסקאַ אַנדרעאָזיאַ, האָט דורכגעפירט דער פויפסט אַליין, אַרומגערינגלט פון 14 קאַרדינאַלן.

פונקט ווי די הויף- און פירשטן-מעטרעסע האָט אויך די שטאָט-מעטרעסע דערגרייכט איר העכסטע אַנטוויקלונג אין פראַנקרייך: אין דער געשטאַלט, וועלכע זי האָט דאָרט באַקומען, איז זי אַריבער אין אַלגעמיינעם באַזיץ פון אַלע אייראָפּעישע לענדער.

פאַר דער אַרויסבילדונג פון טיפ פון דער מאָדערנער קורטיזאַנע האָט געהאַט אַ וויכטיקע באַדייטונג דער פאַקט, וואָס זייט סוף 16-טן און אָנהויב 17-טן יאָרהונדערט זענען אין די פאַריזער ט ע א ט ע ר ן דערשינען פרויען: אַ מנהג, וועלכער איז אייגנעפירט געוואָרן אין ענגלאַנד אין דער צייט פון קאַרל II. דורכדעם איז געשאַפן געוואָרן אַן ערזאַץ פאַר דער אַנטיקי־זירנדיקער באַנעמונג פון די רענעסאַנס־קאָקאָטעס: דעם „אָרעאָל", אָן וועלכן עס קען נישט אויסקומען אַפילו די פרייע ליבעס־באַציונג פון העכערער אַרט, האָט איצט געשאַפן דאָס טעאַטער. די טעאַטערדאַמע, דער טעאַטער־שטערן, די טענצערין אין דער גרויסער אָפּערע: דידאָזיקע אַלע האָבן פאַרביטן די דיכטנדיקע און מאָלנדיקע קורטיזאַנעס פון 16-טן יאָרהונדערט.

אין משך פון 17-טן און 18-טן יאָרהונדערט האָט זיך פאַרמערט די צאָל שטאָט-מעטרעסעס אין די קולטור-צענטרען,

איבער און פלעגט די אַלטע טראַדיציעס פון דער לעבנספרייד: די ריו דע טורנעל דערקלערט אַ קאָמף דעם סט. קיר.

אָבער איצט ַמוז אויך די אַנשטענדיקע פרוי פון דער געזעלשאַפט אַריינטרעטן אין אַ קאָנקורענץ-קאַמף מיט דער מעטרעסע, אויב זי ווילּ נישט אינגאַנצן אַראָפּ פון פּלאַץ. די-דאָזיקע שאַפט געוויסע מינימאַלע קולטור-באַדינגונגען, וועלכע יעדע געזעלשאַפט-דאַמע, ווי אַנשטענדיק זי זאָל נישט זיין, מוז דערפילן.

אַזוי, למשל, ווערט די אַנשטענדיקע פרוי ערשט דורך דער קורטיזאַנע געשטויסן דערצו צו וואַשן זיך. מאַריע דע ראָמיע ראַט די פרויען אין אירע „אָנווייזונגען פאַר יונגע מיידלעך" (16 יאָרהונדערט) צו האַלטן זיך ריין: זאָל זיין פאַר זיך אַליין אָדער – פאַר דעם מאַן.

דער „סאַלאָן", מיט וועלכן די וועלטלעכע פרוי איבט אויס איר גרעסטע מאַכט אין 17-טן און 18-טן יאָרהונדערט, איז וואַרשיינלעך נישט מער ווי אַ המשך פון די צוזאַמענטרע-פונגען פון די גייסטרייכע לייט, ווי מיר זענען בייַ די גרויסע קורטיזאַנעס אין 16-טן יאָרהונדערט אין איטאַליע.

אָבער דאָס (פאַר אונז אין דאָזיקן צוזאַמענהאַנג) וויכ-טיקסטע איז: די לעבנס-פירונג פון די האַלב-וועלט-פרויען וועלן אויך אויסצולייך באַשטימענדיק פאַרן לעבנס-שטייגער פון דער וועלטלעכער פרוי (וואָס דאָס זענען דעמאָלט געווען אַלע פרויען פון דער גאַזעלשאַפט). פונקט ווי היינט נאָך אין אונזער פאַרבירגערלעכטער וועלט, קוקט די דאַמע (איך רעד גישט פון די „בּאַרימטע מענטשן" אין רעפאָרם-קלייַדונג, וועלכע אַנטוויקלען זייער עקזיסטענץ אין אַ דריי-צימערדיקער וווינונג) אויף די טואַלעטן, וועלכע עס טראָגן די גרויסע קאָקאָטעס אויף דעם פריל-פערד-גאַיעג אין פּאַריז; פונקט ווי אַלע משוגעתן פון דער מאָדע און לוקסוס. פון פּראָכט און פּאַרשוועדונג, ווערן צוערשט אויסגעפרובירט פון די מצטרעסעס, אייַדער זיי ווערן איבערגענומען אין אַ גאַנצן מאַסן-באָנג פון די דאַמען פון דער גאַזעלשאַפט,–אַזוי האָט די קורטיזאַנע אין אַ באַפּוי־ייטער

וואָסער ברייטן פלאַץ די „געקויפטע" געליבטע האָבן סאַרנומען אין דער דעמאָלטיקער געזעלשאַפט, איז אויך צו זען פון מנהג, וואָס איז געווען אָנגענומען אין די גרויסע שטעט, אַרויסצוגעבן יעדעס יאָר אַדרעס-ביכער פון די בעסערע קאָקאָטעס, וווּ יעדע איינע איז אָנגעשריבן געוואָרן ביים נאָמען און וווּ ס׳איז געווי באַשריבן געוואָרן איר געזיכט, מאַניערן, טאַלענטן א. אַ. וו. דאָס איז אין לאָנדאָן געווען „האריס ליסט אָוו קאָווענטגאַרדענס ליידיס", וועלכער איז אַרויס אין אַ אויפלאַגע פון 8000 (!) עקזעמפליאַרן און איז ממש צעריסן געוואָרן פון די הענט; אין פאַריז דער „אַלמאַנאַך דעז אַדרעס דע דעמואַזעל דע פאַריז דע טו זשאנר ע דע טוט לע קלאַס. קאַליאנדריע די פלעזיר. (אַדרעסן-אַלמאַנאַך פון פאַריזער מיידלעך פון אַלע אַרטן און אַלע קלאַסן. פאַרגעניגן-קאַלענדאַר).

פון אַ גאַנץ באַזונדערער וויכטיקייט איז אָבער, לויט מיין מיינונג, דער פאַקט, וואָס דורך דעם אַרויפשטיג פון דער עלטגאַנטער קורטיזאַנע איז אויך די ג ע ש מ א ק ב י ל ד ו נ ג פ ו ן ד ע ר א נ ש ט ע נ ד י ק ע ר פ ר ו י, ד. ה. פון דער פרוי פון דער געזעלשאַפט אַוועק אין דער ריכטונג פון דעם קאָקאָטעס-ארטיקן.

צוערשט ווערן די לעבנס-געווינהייטן פון יעדער פיינער געזעלשאַפט באַשטימט דורך דער הויף-געזעלשאַפט: פאַריז — „די מאַלפּע פון הויף", זאָגט קורץ און שארף ל א ב ר י ע ר. די הויף-געזעלשאַפט אַליין שטייט אָבער אונטער דעם באַהערשנדיקן אייגפלוס פון דער אָפיציעלער געליבטער פון פירשט. אַזוי אַרום צעאַקערט טיף די קעניגלעכע מעטרעסע דאָס געזעלשאַפטלעכע פעלד.

אָבער קודם כל איז זי דער פאָרבילד פון דער שטאָטמעטרעסע, פון דער „גראנד קאָקאָט" (גרויסע קאָקאָטע). דידאָזיקע לעצטע זעט אויס אין איר אָנהויב-קאַריערע, ווי אַ פשוטע קאָנקורענץ-אונטערנעמונג קעגן דעם הויף.

ניגאָן דע לאַנקלאָ ירשנט גאַנץ פשוט די מאַדאַם דע מענטענאָן: וועג דידאָזיקע לעצטע ווערט צלט און פרום, נעמט זי

דאָס פערטע קאַפּיטל:

די אַנטוויקלונג פון לוקסוס

מקורים און לִיטעראַטור

עס איז פֿאַסט אוממעגלעך צו רעדן וועגן אַזונדערע ק ו נ ס ט ן פֿאַר דער געשיכטע פון לוקסוס, ווייל פֿאַסט יעדע געשיכטסקונסט קען דאָס קומען אין באַטראַכט. הויפּטזאַכלעך קען מען דאָ פֿאַרווענדן די איבערלִיפֿערטע געגנשטאַנדן, סיי בנינים, סיי קלֵידונג, סיי כלים; די חוצאה-ביכער און ברי-רעכנונגען; די רייזע-באַריכטן און צושטאַנד-שילדערונגען פון די צייט-מענטשן, צווישן וועלכע עס בילדן אַ באַזונדערס וויכטיקע גרופּע (וועלכע דאַרף מיט גרויס פֿאַרזיכטיקייט באַנוצט ווערן!) די מאַרשַלִיזירנדיקע שריפטן; פֿאַרן 16-טן, 17-טן און 18-טן יאַרהונדערט גיט אַ סך שטאָף די רייכע מעמוארן-לִיטעראַטור. אויף ווען צוליב-ריקן אַרט וועל איך אַוועקזיין אויף די וויכטיקסטע קוואלן.

דאָס מוסטערחערק פון דער ל י ט ע ר א ט ו ר וועגן דער געשיכטע פון לוקסוס איז ה. באַדרייַער, געשיכטע פון פריוואַטן און עמנטלעכן לוקסוס (פראַנצ.) 2 אויס. 4 באַנדער, 1881. וועגן אים לאָזט זיך זאָגן דאָסזעלבע, וואָס וועגן אַזויפֿיל געשיכטלעכע ווערק: אַ פֿאַרבעסט, וואָס רופֿט צוריק באַהונדערזוג, אָבער פֿאַרנעמט זיך פון בוך צו בוך גאָרנישט אויס. אָבער די שטורעין פון ח י ל ה ע ל ם ר א ש ש וועגן דעם לוקסוס (דייטש) (אין די „אַנזיכטען דער מאַלקסחירטשאַפֿט") און ע מ א נ ו ע ל ה ע ר מ א ן, די קאַפּריזן פון דער פֿראַכט (דייטש) (אין די „מיניאַטור-בילדער פון חירטשאַפֿטלעבן", 1872) האָבן נאָך אַ באַדייטונג, פֿאַר וואָס ס'איז נישטאָ קיין בעסערס. מר"ג שרייבט דאָס אַרטיקל „לוקסוס" אין האַנטווערטערבוך פון די מלוכה-וויסנשאַפֿטן, 3 אויפֿלאַגע (טעֶֽא. זאַמערלאַנד) און די דאָרט אָנגעגעבענע לִיטעראַטור.

צייט, ווי די, וועגן וועלכער עס איז דאָ די רייד, אין וועלכער דער בירגער איז נאָך געשטאַנען אין ַ זייט פון דער „געזעלשאַפט", נאָך אין ַ סך ַ גרעסערער מאָס געגעבן דעם טאָן, אויף וועלכן עס איז אָנגעשטעלט געווען דאָס לעבן.

דער צווק פון וויטערדיקן קאַפּיטל וועט זיין דאָס אויפצוווייזן אין פּרטים פּאַר דער אויסערלעכער לעבנס-געשטאַלטונג פון דער נייער געזעלשאַפט.

צוויטוועגדיקע. צוויי מענלעכקייטן זענען דאָ, כדי דאָס פעסט-
צושטעלן: מען קען דאָס פֿאַראַנקערן אין א סוביעקטיוון ווערט-
אורטייל (פון עטישער, עסטעטישער אָדער א וועלכער נישט
איז אַנדער נאַטור), אָדער מ'קען זיך באַמיען אויסצוגעפינען א
וועלכע נישט איז אָביעקטיוועס מאָס, מיט וועלכער מען זאָל
דאָס קענען אויסמעסטן. אָלס אַזוי מאָס קענען דינען אָדער די
פיזיאָלאָגישע נויטבאַדערפענישן פון מענטשן, אָדער דאָס, וואָס
מ'קען אָנרופן די קולטור-נויטבאַדערפענישן. די ערשטע איז פאַר-
שידן נאָר לויט די קלימאַטישע באַדינגונגען, די צווייטע —
לויט די היסטאָרישע עפּאָכן. די גרענץ פון די קולטור-נויטבא-
דערפענישן, אָדער פון דאָס קולטור-נויטוועגדיקע קען מען דורכ-
פירן לויטן אייגענעם ווילן (מ'וועט אָבער אויפגעפאַדערט נישט
צענויפמישן דצמדאָזיקן ווילקיר-אַקט מיט דער אויבן-דערמאָנטער
סוביעקטיווער אָפּשאַצונג).

לויט דעם אויבנגעזאָגטן האָט דער לוקסוס א טאָפּלטן זין:
ער קען טראָגן א כמות- אָדער אַן איכות-כאַראַקטער.

לוקסוס אין כמות-זין איז גלייכבאַדייטנדיק מיט „פאַר-
שוועדונג" פון ווערטן: ווען מען האָלט הונדערט דינער דאָרט,
זוי איינער איז „געוג" אָדער ווען מ'רייבט אַן דריי שוועבעלעך
אויף אמאָל, כדי אָנצוצינדן א ציגאַר, לוקסוס אין איכות-זין
הייסט, באַנוצן בעסערע ווערטן. לוקסוס אין כמות- און לוקסוס
אין איכות-זין קענען זיך פאַרייניקן (און אין דער ווירקלעכקייט
זענען זיי טאָקע מייסטנס פאַרייניקט).

פון באַגריף „איכותדיקער לוקסוס" פירן מיר אַרויס דעם
באַגריף פון לוקסוס-געגנשטאַנד, וואָס שטעלט אַזוי אַרום מיט זיך
פאַר א פאַרפיינערטן געגנשטאַנד. פאַרפיינערונג הייסט יעדע
באַאַרבעטונג פון געבראָכן-געגנשטאַנדן, וואָס איז איבעריק פאַר
דער נויטבאַדערפטיקער צוועק-דערפילונג. די פאַרפיינערונג קען
קומען צום אויסדרוק אין צוויי ריכטונגען: אין דער ריכטונג
פון שטאָף אָדער פון פאָרם.

פונקט, ווי מיר האָבן בייַם לוקסוס אָדער בייַ דער לוקסוס-
פאַרשוועדונג געקענט אונטערשיידן אַן אַבסאָלוטן און א

א גיסטרייכן פרוי צו דערקלערן פסיכאלאגיש-סאציאלאגיש דעם לוקסוס און זיינע וואנדלונגען בעפינט זיך אין בוך פון מ א ר ש ט י ן ח ע ב ל ע ן, די טעאריע וועגן דעם לוקסוס-קלאס (ענגליש), 1899.

א חוץ דידאזיקע ווערק פון אלגעמיינעם אינהאלט וועגן דעם לוקסוס און זיין געשיכטע דערף מען נאך נעמען אין באטראכט די גאנצע ספעציעלע ליטעראטור וועגן אינצלנע בעפינטן פון דער לוקסוס-אנטוויקלונג.

וועגן ע ס - ל ו ק ס ו ס גיבן ידיעות די צאלרייכע (באזונדערס אין פראנקרייך-דערשינענע) גאסטראנאמישע „אלמאנאכס", וואס דער ערשטער פון זיי שטאמט פון יאר 1530. דער צוויטער, וועלכער איז אוגז באקאנט, שטאמט פון אנבאט קלאד שערריע און איז דערשינען אונטערן טיטל „אלמאנאך דע לא טאבל א פאריז" (אלמאנאך וועגן פאריזער טיש). די גרעסטע פארשפרייטונג האט געפונען דער „אלמאנאך די קאמעטיבל", וואס איז צום ערשטן מאל דערשינען אין 1778: זע דעם „אלמאנאך דע גורמאן" (אלמאנאך פון נאשער) פארן יאר 1904.

פאר דער געשיכטע פון ב ו י - ל ו ק ס ו ס קומען אין באטראכט אלע ווערק וועגן דער געשיכטע פון די בוי-סטילן און פון מעבל; דערנאך ריי-זע-באשרייבונגען, באשרייבונג פון אינצלנע פאלאצן און דגל. א צוזאמענשטעלונג פון אזעלכע שילדערונגען אנסהאלטן די „דיקסיאנער דעז אמאטער" (וועריע-ביכער פאר ליבהאבער) פון פ. באנאפא, 1884.

פארן ק ל י י ד ע ר - ל ו ק ס ו ס: די ביכער וועגן דער געשיכטע פון מלבושים, פון דער מאדע; וועגן דער געשיכטע פון פאבריקאציע און קונסטיגע וועריבלעכער אנטוויקלונג פון אינצלנע קלייד-דער-שעגנשטאנדן. פון שטאפן (זיידנס!), שפיצן, צירונג א. א. ו. די היירטשאפטלעכע זייט וועלן העל באלויכטן אין אזעלכע שריפטן, ווי פון ע מ. ל א ג ל א ד, וואס מארשאנד דז מאד דע מארי אנטואנעט ראז בערטען (פראנצ.)

א סך אינטערעסאנטן מאטעריאל בעפינט מען אין די ביכער פון ה ו מ - ב ע ר ד ע ג א ל י ע, די זיטן און דאס פריוואטע לעבן פון אמאל (פראנצ.) 1911, מנהגים און זיטן פון אמאל (פראנצ.) 1912.

I. דער באגריף און דאס וועזן פון לוקסוס

לוקסוס איז יעדע אויסגאבע, וואס שטייגט אריבער די גרעניצן פון נויטוועניקייט. דערדאזיקער לעצטער באגריף איז, פארשטייט זיך, א רעלאטיווער, וועלכער באקומט א קאנקרעטן אינהאלט ערשט דאן, ווען מען ווייסט, וואס אזוינס איז, דאס

לוקסוס האָט זיך אין דער ·ענעסאנס-תקופה, אין דעם צייט-משך צווישן דזשיאָטאָ און טיעפּאָלאָ, באָזונדערס שטאַרקע אַנטוויקלט. יעדנפאַלס וויל איך דאָ נאָר נאָכפאָלגן די אַנטוויקלונג פון דאָזיקן פּערזענלעכן לוקסוס, כ׳וויל נאָכפאָלגן זיין אַנשטייאונגס-וועג.

יעדער פּערזענלעכער לוקסוס וואַקסט צוערשט אַרויס פון אַ ריין-זינלעכער געגנוס-פּרייד: דאָס, וואָס רייצט דעם אויג, דעם אויער, די נאָז, דעם גומען און דעם טאַפּ-חוש ווערט אויף אַלץ אַ פולקאָמענערן אופן פאַרקערפּערט אין פאַרשידענעלייַ געבּרויך-אַרטיקלען, און דידאָזיקע געבּרויך-אַרטיקלען מאַכן אויס די לוקסוס-אויסגאַבן. אָבער יעדער וווּנש נאָך פאַרפיינערונג און פאַרמערונג פון די זינלעכע רייץ-מיטלען וואָרצלט אין לעצטן גרונט אין אונזער געשלעכט-לעבן: די לוסט פון די חושים אין עראטיק זענען אין לעצטן גרונט איינס-און-דאָסזעלבע. אַזוי אַז דער ערשטער טרייב-מאָטיוו צו אַ וועלכער נישט איז לוקסוס-אַנטוויקלונג לאָזט זיך אין דעם גרעסטן רוב פאַלן צוריקפירן צו אַ באַווווסט אָדער אומבאַווווסט-ווירקנדיקער ליבעס-עמפּינדונג.

און דעריבער: אומעטום, וווּ עס אַנטוויקלט זיך רייכטום, און וווּ דאָס ליבעס-לעבן נעמט אָן נאַטירלעכע און פּרייַע (אָדער פּרעכע) פאָרמען, הערשט אויך לוקסוס. דאָרט, וווּ דאָס ליבעס-לעבן ווערט פאַרוועלקט צוליב וועלכע נישט איז סיבות, מוז דער רייכטום פירן נישט צו אויסגאַבן, נאָר צו זאַמלען ווערט-זאַכן און טאַקע אין זייער אבסטראקטסטער פאָרם: אַלס אומגעפּאָרמטע מעטאַלן און דערנאָך אַלס געלט. (געניויער דאַרף דאָס באַהאַנדלט ווערן אויף אַן אַנדער אָרט, וווּ איך פאָרש אויס די געגעזיס פון קאַפּיטאַליסטישן גייסט, וועלכער ווערט געשפּייזט פון דאָזיקן אַנדערן שטראָם).

הערשט שוין אָבער אין אַ וועלכער נישט איז צייט דער לוקסוס, ווערן שוין טעטיק אויך אַנדערע צאָלרייכע מאָטיוון, וואָס טרייבן אים צו וואַקסן: דער כבוד-געפיל, דער פאַרלאַנג צו גלאַנצן, די אויספּיינעריי, דער מאַכט-דראַנג, מיט איין וואָרט: דער דראַנג צו זיין דער ערשטער צווישן אַנדערע ווערט אַ וויכטיקער באַוועג-מאָטיוו פאַר זיין אַנטוויקלונג. אין זיין גייסט

רעלאטיון זין, אזוי מוזן מיר אויך אויפשטעלן דיזע לבע אנ־
טערשיידונג פאר די סובסטראטן פון איכותדיקן לוקסוס – די
פיינע גצגנשטאנדן.

נעמט מען די פארפיינערונג אין אבסאלוטן זין, דאן גע־
הערט דער גרעסטער טייל פון אונזערע אלע בעברויכס-גצגנ־
שטאנדן צו די פארפיינערטע: ווייל כמעט אלע באפרידיקן זיי
מער, ווי די (אנימאלישע) נויטבאדערפענישן. דערביבער מוז מען
רעדן אויך ווענן א פיינקייט-באדערפענישן אין א רעלאטיון
זין, און ערשט יענע פארפיינערונג, וואס שטייגט ארויבער די
דורכשניטסמאס פון א גצווייסן שטאנד פון מאטעריצלער קולטור,
באציייכענען אלס פארפיינערונג אין ענגערן זין. דידאזיקע צנ־
גער-באשריבענע באדערפענישן פון פיינקייט רופן מיר דאן אן
לוקסוס-באדערפענישן; די גצגנשטאנדן, וואס דינען אויף צו באֿ־
פריידיקן דידאזיקע באדערפענישן, רופן מיר אן אין ענגערן זין
לוקסוס-גצגנשטאנדן.

דער לוקסוס, אינם נאָרוואס באשריבענעם זין פון פיין־
קייט-באדערפענישן און זיין באפרידיקונג, דינט זייער פארשידענע
צוועקן און האט דעריבער צו פארדאנקען זיין עקזיסטענץ זייער
פארשידענע באווצג-מאטיון: צי איך הייליק פאר מיין גאט א
גאלד-באצירטן אלטאר, צי איך קויף מיר א זיידן העמד: אין
ביידע פאלן באגיי איך א לוקסוס-אקט, אבער ס'איז לייכט איינ־
צוזען, אז דידאזיקע ביידע אקטן זענען ווייט אייגער פון צווייטן,
ווי דער הימל פון דער ערד. יענע הייליקונג פון אלטאר קען
מען אפשר באטראכטן אלס אידעאליסטישן אדער אלטרואיסטישן
לוקסוס, אבער דידאזיקע אייגשאפונג פון א זיידענעם העמד –
א מאטעריאליסטישן אדער צגאאיסטישן לוקסוס, אונטערשיידֿ־
דיק אזוי ארום די באשטימונג אין דעם באווצג-מאטיוו פון די־
דאזיקע צוויי אקטן.

אויב מיר רעדן דאָ ווענן א לוקסוס-גצגטווילונג, מיינען
מיר נאָר די צווייטע ארט לוקסוס: יענעם לוקסוס, וואס דינט
דערצו, אויסצופוצן דאס פערזענלעכע לעבן צוליב עגאאיסטישע
מאטיוון מיט „פוסטע שמאכטעס" וויל נאָר דערדאזיקער ארט

וועלכער האָט אַרום סוף 18-טן יאָרהונדערט אָננעמען ריזיקע פּאָרמען, און כ׳וועל דעמדאָזיקן פּאַקט דאָן דערקלערן. דערביי איז קודם כל נוטיק אויפצוווייזן די עקזיסטענץ פון א גרויסער שטאַרקער לוקסוס-אָנטוויקלונג.

צום דאָזיקן ציל וועלן מיר דאָ קודם כל דערמאָנען דאָס אָפּט-איבערגעחזרטע צדות-זאָגן פון די צייט-מענטשן, אין וועלכע עס ווערט על פּי-רוב געקלאָגט איבער דעם אומדערטרעגלעכן לוקסוס: „אלע זענען משוגע, דער לוקסוס האָט דערגרייכט די העכסטע מדרגה און מ׳פּאַרזיכערט, אז האלב פּאַריז איז רואינירט און די אָנדערע העלפט האָס געמאַכט א פּרנסה פון שווינדל״ שרייבט אין יאָר 1887 א פּראָווינצער פון פּאַריז צו זיין פּרוי. „איינע פון די בולטסטע מאניפס פון דערדאָזיקער צייט״, מיינט מאַדאַם ד׳אָבפּערקירק, די אלטע טאנטע, „איז זיך צו רואינירן אין אלץ און אויף אלץ״. פּאַרכאָפּנדיק האָט אונז מערסיע געשילדערט דעם טרייסטאָזן צושטאַנד, אין וועלכן די גצוצלשאַפט פון זיין צייט איז אריינגעפאלן. ער רופט אָן דעם לוקסוס „דער תלין פון די רייכע״, און ווייזט מיט דורכדרינגנדיקער ווערטער, ווי אזוי דער רייכער קען פון גאָרנישט נישט געניסן צוליב דער כסדרדיקער איבערטרייבונג: „די רייצן ווערן מער נישט באַפרידיקט, נאָר אָפּגעטאמפט, און דעם אָרט פון פּיקאנטער אָפּוועקסלונג פּאַרנעמען אויסטערלישע פּאַרשוועדונגען, וואָס ברענגען מיט זיך בלויז דעם עקל; דאָס איז דער גרונט, פּאַרוואָס אלץ האָלט זיך כסדר אין אין בייטן, די מאָדעס, די קליידונג, די זיטן, די שפּראַך, כסדר אָן א אויפהער און אָן א זיל. די רייכע לייט גענינען זיך שוין באלד ביי דער שטופּע, ווען מען הערט שוין לחלוטין אויף צו שפּירן. זייערע אינריכטונגען זענען א זיך-ענדערנדיקע דעקאָראַציע; זייערע קליידער — א טענלעכער ציגל, זייערע מאלצייטן — א פּאַראַד. און איך גלויב, אז דער לוקסוס קוועלט זיי, ווי די נויט — דעם אָרעמאַן; עס האָט זיך טאקע געלוינט אלץ מקריב צו זיין פּאַר אים! דאָס, וואָס עס קוועלט אין פּאַריז די רייכע, איז אפשר די פּאַרקייטלונג פון זייערע משוגענע

רייכן בוך וועגן די „לוידיקנייערישע" קלאַסן וויל וועבלען דעם גאַנצן לוקסוס צוריקפירן אויף דעם איין-איינציקן דראַנג: דעם ווילן מיט עפעס איבערצושטייגן די אַנדערע. ווען מ'גיט אַפילו צו, אַז דערדאָזיקער דראַנג געהערט צו די עלע-מענטאַרע טריבן פון דער מענטשלעכער נאַטור, ווי הונגער און ליבע, איז נאָך אַבער אויך נויטיק, עס זאָלן זיך צוזאַמענטרעפן באַזונדערע באַדינגונגען, כדי דערדאָזיקער דראַנג זאָל דוקא קו-מען צום אויסדרוק אין דער ריכטונג פון דער לוקסוס-אַנטוויק-לונג. די הנחה דערצו איז, אַז אַ לוקסוס-לעבן איז שוין דאָ, און די אַנטוויקלונג פון אַ גלייכן אָדער אַ גרעסערן לוקסוס קען בלויז זיין אַ מיטל אויף צו באַפרידיקן יענעם דראַנג פון זיך וועלן אויסצייכענען. אין אַנדערע פאַלן שטעלט זיך פאָר אַלס פאַסיקע פארם זיך אויסצוצייכענען אַ ריין-קוואַנטיטאַטיווע איבערשטייגונג פון די אַנדערע: מיט דער צאָל קנעכט, מיט דער גרויס פון באָדן-באַזיץ אָדער פון געלט-פאַרמעגן, דער מדרגה פון טיטל אָדער ענלעכעס. אָבער כדי דער לוקסוס זאָל עקזיסטירן אַלס פערזענלעכער, מאַטעריאַליזירטער לוקסוס, מוז זיין וואַך די זינלעכע לוסט, מוז קודם כל אויסאיבן איר אַנטשיידנדיקע השפעה אויף דער פאָרמירונג פון לעבן — די עראָטיק.

וועגן מיר אָן דידאָזיקע כללים אויף אונזער עפאָכע, זענען מיר, אַז אַלע פאָרבאַדינגונגען זענען דערפילט געווען, כדי צו שאַפן אַ גרויסן לוקסוס: דער רייכטום, די פרייע אויס-בילדונג פון ליבעסלעבן, די שטרעבונג פון איינצלנע באַפעלקע-רונגס-גרופן זיך אויסצוצייכענען פאַר אַנדערע, דאָס לעבן אין דער גרויסשטאָט, וועלכע, ווי מיר האָבן דערוויזן, איז פאַר דעם 19-טן יאָרהונדערט תמיד געווען בלויז אַ צענטער פון געווס.

אָבער אַזאַ דעדוקציע וואָלט געווען אַביסל בלוטאַרים און אַנדערע וואָלטן געקענט אָפּפרעגן איר באַווייז-קראַפט. דערפאר וויל איך אין דער פאָלגנדיקער שילדערונג אומדרייען די זאַך: איך וויל אַרויסגיין פון פאַקט, אַז אין די יאָרהונדערטן זייט דער ענדע פון מיטלאַלטער האָט געהערשט אַ גרויסער לוקסוס,

שטעלונג וועגן דער גרויס פון דער לוקסוס-אַנטוויקלונג, ווייל ערשט די ציפערן זיבן די מעגלעכקייט צו דערקענען הינטער דעם אייגנצלנעם לוקסוס-פענאָמען און באַזונדערס הינטער אַ מאַסע פון אַזעלכע אייגנצלפענאמענען די באַדייטונג, וועלכע דער לוקסוס-באַדאַרף האָט געהאַט אויף דער אויסבילדונג פון מאַרק (וואָס דאָס ווילן מיר דאָך קודם כל וויסן).

און דערנאָך וואָלט מען געדאַרפט באַווייזן דאָס צוויי-ט ע: נאָכדעם ווי דער פאַקט פון אַ גרויסער לוקסוס-אַנטוויקלונג שטייט שוין מחוץ פון יעדן ספק, דאַרף מען אויספֿאָרשן, אין וועלכן צוזאַמענהאַנג דידאָזיקע לוקסוס-אַנטוויקלונג שטייט מיט די געזעלשאַפטלעכע פאַקטארן, וועלכע כ׳האָב געשילדערט אין די פריערדיקע קאַפּיטלען; באַזונדערס, אויף ווי ווייט (דאָס איז דאָך אייגנטלעך דער גרונט-געדאַנק פון דאָזיקן בוך) די פרוי, בפרט די אומגעזעצלעך געליבטע פרוי, מיר קענען אַפילו זאָגן: די נקבה האָט געוומען אַן אַנטייל ביים אויסגעשטאַלטן דעם אויסערלעכן לעבן אין אונזער תקופה.

II. די פירשטלעבע הויפן.

ווי דאָס גאַנצע לעבן איז אויך דאָס פאַרמעגלעכע לעבן אין יענער צייט אַרויסגעקומען פון די פירשטלעכע הויפן: זיי זענען דער אייגנטלעכער מקור פון אַלע ענערגיען.

און ווידער דאָזעלבע: ווען מיר קוקן זיך אום אין דער פאַרגאַנגנהייט, כדי צו זען, וווּ איז צוערשט אויפגעקומען אַ לוקסודיק-וועלטלעך לעבן שטעלט זיך אונזער בליק אָפּ אויף אַוויניאָן:

גייציקע בבל...
...מיט שלעכטע מידות ביסטו אָנגעשטאָפט און לאַכסט
צעפלאַצטערהייד; און האָסט געמאַכט פאר דיינע
געטער
נישט צעאוסן און נישט פאלאַדאן, נאָר וועגוסן
און באַקוסן...

אויסגאבן: זיי גייען תמיד ווייטער, ווי זיי ווילן. דער לוקסוס האָט אָנגענומען אַזעלכע מוראדיק-טייערע פאָרמען, אַז עס איז בכלל נישטאָ אַזא פאַרמעגן, וועלכן ער זאָל, אַזוי צו זאָגן, נישט אונטערגראָבן". „קיין איין יאָרהונדערט איז נישט געווען מער פאַרשוועדעריש פאַר אונזערן. יעדער פארצערט זיין גאַנצע הכנסה, פרעסט אויף זיין גאַנצן פאַרמעגן, יעדער ווילּ איבער-שטייגן זיין שכן מיט סקאַנדאַלעזן-שפעדיקע אויסגאַבן..."

און אומעטום איז דאָס זעלבע בילד; כמעט דיזעלבע ווערטער: קיינמאָל איז נאָך נישט געווען קיין מער לוקסודיקע תקופה, מיינט דער „פולקאָמענער צנגלישער האַנדלסמאַן:" „עס איז כמעט אוכגלויבלעך, סארא אָרט עס פאַרנעמט אין אונזער צייט דער לוקסוס"... „גאוה, פרייַעכקייט און לוקסוס" באַהערשן אונז.

„דער לוקסוס פאַרשלינגט אַלץ, ווי א ים", אורטיילט קאָכאָנ אָוסקי אין ווארשע, ווו דער לוקסוס האָט איבער-געלעבט זיין העכסטע מדרגה. „ווען דער אַלמעכטיקער גאָט וואָלט אונז געשיקט אַזא רצנן אַז וויפל טראָפנס פֿר פאַרמאָגט אַזוי פיל דוקאַטן וואָלטן אַרײַנגעפאַלן און באַדעקט מיט זיי פוילן ביז איבער די קנעכל, וואָלט זיך פונדעסטוועגן דאָסדאָ זיקע גאָלד נישט לאַנג געהאַלטן ביי אונז, נאָר אַזוי ווי וואַסער פון בערגלעך און בערג פליסן צו די טייכן און טאָלן, וואָלט עס שנעל אָפגעפלאָסן נאָך ברעסלע, לייפציק, פראַנקפורט, בערלין, דאַנציק, ריגע און קעניגסבערג פאַר זילבער-געשיר, וואָגנס, מעבל און דאָסגל.".

מיר וועלן זיך אָבער נישט באַנוגענען מיט אַזעלכע עדות-דערקלערונגען, נאָר מיר וועלן פרווון פאָרצושטעלן ווירק-לעכע פאקטן, דאָס הייסט רעאַלע פאַלן פון דער לוקסוס-פאַר-מירונג. איך וואָלט אייגנטלעך געקענט אָנגענומען, אַז מיינע לייענער באַזיצן דידאַזיקע ידיעות וועגן לוקסוס, און ביז צו א געוויסן גראַד נעם איך דאָס טאקע אָן. אָבער איינס האָלט איך פאַר נישט איבעריק: דאָס איז דער פרווו צו גיבן אויף וויפל ס'איז נאָר מעגלעך, א ציפערארטיקע, באַשטימטע פאַר-

גייסטלעכע הויפן האָט געשאַפן יענעם גלאַנץ, וועלכער לייכט פאַר אונז אַרויס פון די שילדערונגען פון יענער צייט. ווייל די נייע פאָרשונגען האָבן דערווײזן, אַז די אויסגאַבן פון דער פּויפּסטלעכער ווירטשאפט אַליין זענען גאָר נישט געווען אַזוי איבערגעטריבן גרויס: פון 24 יוני 1305 ביזן 24 אַפּריל 1307 (אמת, עס איז ערשט דער אָנהויב! אָבער, לויט מיינע ידיעות, זענען נאָך נישט פובליצירט די אויסגאַבן פאַר דער שפּעטערער צייט) זענען אויסגעגעבן געוואָרן פאַר באַאַמטע און דעם בּאַ־דינטן־פערסאָנאַל 175.317 גאָלד גולדן; די וואָך־הוצאה פאַר דער קיך, הויף־בעקערײַ, ווײַן־קעלער און פערד־שטאַלן מאַכט אויס 862 פל., אין שטאַל שטייען 135 פערד.

צום גוט־באַלויכטענעם אַוויניאָנער עפּיזאָד שליסט זיך אָן אוממיטלבאַר אין אונזער פאָרשטעלונג די גלאַנצצייט פון פויפּסטום אין רוים אונטער דער הערשאַפט פון די גרויסע רענעסאַנס־פויפּסטן פון פויל II ביז לעאָ X, וועלכע האָבן אַנטוויקלט אַ לעבן פול פּייער און גלאַנץ, איבערשטייגנדיק אין דעם אייגער דעם צווייטן. „אַ געטשנדינערישׂ וועזן האָט פאַרצירט די שטאָט מיט טעאַטראַלישן גלאַנץ, ווי אין דער אַלטער קייזערצייט. וועלט־לעכע פאָמפּע איז געוואָרן אַ באַדערפניש פון דער פּויפּסטלעכער רעגירונג, דער פאַרצערטלטער המון האָט געפאָדערט פייערלעכקייטן און מען האָט זיי אים געגעבן מיט אַ בּרייטער האַנט". (גרע־גאָראָוויוס).

מיט פויל II (1464 — 1471) הויבט זיך אָן די וואַקא־נאַליע. „זיין הויף איז געווען פּרעכטיק; ער אַליין — שטאַרק פאַרנומען מיט זינלעכע פאַרגעניגנס". דעם קאַרנאַוואַל האָט ער באַטראַכט אַלס אַ סימבאָל פון זיין אייגן לעבן, און ער האָט אים אויסגעפאָרמט אין וועלטלעכן זין, ער האָט דער ערשטער איינגעפירט אין רוים דעמדאָזיקן נייעם געטשנדינערישן כאַראַק־טער פון קאַרנאַוואַל.

סיקסטוס IV. איז געגאַנגען אין די שפּורן פון זיין פאָר־גייער. אין זיין רעגירונגס־צייט לעבן דאָ אויס זייער לעבן קודם כל די נעפּאָטן: זיין זון פּיעטראָ ריאַריאָ, וועלכער

פריער רוים, איצט בבל די פאַלשע און בייזע,
צוליב וועלכער מען ווינט און מען קרעכצט אַזוי
פיל...

געגרינדעט אין צניעותדיקער און הכנעהדיקער
אָרימקיים

הויבסטו קעגן דיינע גרינדער די הערנער,
אומפאַרשעמטע זונה; און ווו איז דיין האָפענונג?
אין דיינע זנות-זין, אין דיינע ממזרים אַזוי פיל
רייכקייט?...

אמת, פּעטראַרקאַ, וועלכער האָט אונז איבערגעלאָזן
דידאָזיקע און נאָך אַ סך ענלעכע שילדערונגען פון אַוויניאָנער
הויף, איז נישט געווען קיין גאַנץ אומפאַרטייאישער באַאורטיי-
לער, אָן „פּאַראורטיילן;" אָבער, אַז ער האָט אין תוך געגומען
גאַנץ ריכטיק געשילדערט די לאַגע, דאָס באַווייזן אונז אַנדערע,
הונדערט-פראָצענטיק זיכערע עדות.

איך האָב דאָ, צום ביישפיל, אין זינען די דעמאָלטיקע
שילדערונג פון די פייערלעכקייטן, וועלכע מ'האָט איינגעאָרדנט
לכבוד דעם פויפסט קלעמענס V., און וועלכע ענדיקט זיך מיט
די פּרעכטיקע ווערטער: „די אויגן פון אונזער הער האָבן גע-
בלאָנדזשעט איבער דידאָזיקע אַלע זאַכן (די וואקאנאליע, מיט
וועלכער עס ענדיקן זיך די פּרעכטיקע מאָלצייטן: די גאַנצע
געזעלשאַפט האָט געטאַנצט דורך די גערטנער), פול פּרייד צוליב
זייער בונטקייט און דערקווילקלעכקייט, מיט יענער מילדקייט און
רייפקייט, ווי עס פאַסט פאַר אַזוי פיל הייליקייט".

אָדער איך מיין דאָ די אינוועניטאַרן פון פויפסטלעכן
פאַלאַץ, מיט וועלכע ע. מינץ האָט אונז באַקאַנט געמאַכט. און
כ'גלויב, אַז פּעטראַרקאַס אורטייל וועלט באַשטעטיקט. אמת,
כדי זיך צו שאַפן אַ ריכטיקע פאָרשטעלונג וועגן לעבן אין
אַוויניאָן, מוזן מיר קודם כל נעמען אין אַכט אויך די צאָל רייכע
סאַטעליטן-הויפן פון די קירכן-פירשטן, וועלכע האָבן דאָרט
רעזידירט ביים זייט פון פויפסט: ערשט דער סך-הכל פון אַלע

דע לאַ ווין, דער סעקרעטאַר פון אַננאַ פון ברעטאַן האָט גע־
שריבן אויף דער רייזע מיט קאַרל VIII־טן דורך איטאַליע.

אָבער פאַר דער געשיכטע פון הויפישן לוקסוס (ווי פאַר
דער געשיכטע פון די הויפן בכלל) איז געווען פון גרויס באַ־
דייטונג דער פאַקט, וואָס די פראַנצויזישע קיסרים
האָבן געירשנט די איטאַליענישע פירשטן אויך אין אַלץ, וואָס
האָט געהאַט אַ שייכות צו לעבנסאויפפאַסונג און לעבנספירונג:
קאַטאַרינע פון מעדיטשי איז געווען דערביי די פאַרמיטלערין,
נאָכדעם, ווי שוין פאַר איר האָט דאָס הויז פון די וואַלואַ דורך
קאַרל VIII און לודוויק XII פאַרקערפערט, ווי מען ווייסט, זיין
שטאַרקע נייגונג צו דער איטאַליענישער קולטור אין זייער גאַנ־
צער פאָליטיק.

וויל דורכדעם — און דאָס איז דאָס אַנטשיידנדיקע —
זענען אויסגעוואַקסן די אויסערלעכע מעגלעכקייטן פון אַ לוק־
סוס־אַנטוויקלונג אין דער מאָס, אויף וויפל פראַנקרייך איז גרע־
סער געווען פאַר די איטאַליענישע פירשטנטומס. די לעצטע
וואַלואַס האָבן אויסגעגעבן פאַר זייער וויכטשאַפט אַ סך מער,
וויפל אַפילו איטאַליעס רייכערע מלוכות האָבן געהאַט עפּנטלעכע
הכנסות. פאַרן סוף 15־טן יאָרהונדערט האָט מען געשאַצט די
הכנסות פון

וועניציע	אויף	העכסטנס 1.000.000	גאָלד פל.
נעאַפּאָל	"	" 600.000	" "
מאַילאַנד	"	" 600.000	" "
פלארענץ	"	" 300.000	" "
קירכע	"	" 200—260.000	" "

קעגן דידאָזיקע ציפערס שטייען די אָנדערהאַלבן מיליאָן
סקודים, וועלכע פראַנץ I (אָדער היינריך II) האָבן געקענט אויס־
געבן פאַר זייער הויף־אויסהאַלטונג. דער וועניציאַנישער קאָנסול
(מאַרינאָ קאַוואַללי), וועלכן מיר האָבן צו פאַרדאַנקען דידאָזיקע
שאַצונג, גיט צו צום ציפער פאָלגנדיקע באַמערקונג: „וועז איר
זאָלט זען דעם פראַנצויזישן הויף, וואָלט איר זיך נישט געווונ־

פַּאַרמאָגט אַ הכנסה פון 60.000 פֿל. פַּאַרשוועַנדט זיין עשירות אין צוויי יאָר. וועַן די אומגעזעצלעכע טאָכטער פון נעאַפּאָלער קעניג איז אין יאָר 1473 געקומען קיין רוים, האָבן די פּייער־ לעכקייטן אַריבערגעשטיגן „מיט זייער משוגענער פּאַרשוועַנדונג אַלץ, וואָס איז ביז דאַן איבערגעלעבט געוואָרן אויפן דאָזיקן געביט." די מאַדאַם לעאָנאָרַא האָט געקענט פּאַרלאָזן רוים מיט דער איבערצייגונג, אַז די וועלט פּאַרמאָגט נישט עפּעס אַזוינס, וואָס זאָל זיך קענען פּאַרגלייכן אין סיבאַריטיזם כאָטש פונדער־ וויטנס מיטן הויף פון אַ רוימישן נעפּאָט.

דער עיקר קומט צום אויסדרוק דער לוקסוס פון יענער צייט אין פּייערלעכקייטן, עפּנטלעכע אויסשטעלונגען, אויפנאַ־ מעס, פּייערלעכע אַריינפאָרן: 100.000 מענטשן פּאַרזאַמלען זיך אין טאָג פון הייליקן מאַרקאָ אין יאָר 1476 אויף דער נאַוואָנאַ. וווּ דזשוראָלאַמאָ ריאַריאָ האָט איינגעאָרדנט אַ טורניר. אין יאָר 1478 איז די חתונה פון דער פרינצעסין פון אורבינאָ אין דזשיאָוואַני ראָווערע געפּייערט געוואָרן "persico apparatu„. דעם פּראַכטפולן אַריינפאָר פון פרינץ פעדעריגאָ פון נעאַפּאָל באַשרייבט אונז אויספירלעך ב ו ר ק א ר ד ו ס. אָבער די העכסטע מדרגה פון וועלטלעכן גלאַנץ האָט דערגרייכט דאָס פּויפּסטום אין דעם אייביק־בּאַרימטן לאַטעראַנישן פּייערלעכן צוג פון לעאָ X דעם 11־טן אַפּריל 1513. 100.000 דוקאַטן האָט געקאָסט דער דאָזיקער איין טאָג, אין וועלכן הונדערטער קינסטלער האָבן מקריב געווען זייערע בעסטע שאַפונגס־כּחות. עס איז דאַן געווען די צייט, וועו ראַפאַעל סאַנטי האָט געריטן דורך די גאַסן פון רוים, ווי אַ געקרוינטער פירשט, באַגלייט פון אַ פיינער סוויטע, וועלכע איז קיינמאָל נישט באַשטאַנען פון ווייניקער ווי פופציק פּאַרערער, פריינט און שילער.

ווי ס'איז באַקאַנט, האָבן איטאַליעס וועלטלעכע הויפן קאָנקורירט אין אַנטוויקלען אַ וועלטלעכן גלאַנץ מיט דעם הויף פון רוים. וועגן דעם לוקסוס, וועלכער האָט דאַן געהערשט אין דידאָזיקע הויפן, דערציילט אונז דאָס טאָגבוך, וועלכעס אַנדרע

שלאָס אין פאָנטענעבלע	50.000	ליוור
דעם קעניגס טאָשנגעלט	500.000	"
מתנות	500.000	"
דעם קעניגס קניות פאר זיין פאַרגעניגן וועגן,		
ווי צירונג און אַנד.	100.000	"
אויסצרגעוויינלעכע הוצאות, וואָס זייער בא-		
שטימונג איז נישט באקאַנט	400.000	"
קלייַנע פאַרגעניגנס	750.000	"
	2.995.000	ל.

אין די „קלייַנע פאַרגעניגנס", גיט דער קאָנסול צו, גייען אַריין די הוצאות, וועגן וועלכע דער קעניג ווייל נישט, מען זאָל וועגן זיי וויסן, ווי אויף וויבאַר, למשל, א. א. וו.

אונטער הייגריך IV ווערן די הוצאות פאַר לוקסוס-צוועקן צוגערשט קלענער. דערפאַר גיט ער אויס אין לעצטן יאָר פון זיין רעגירונג פאָלגנדיקע סומעס (דערבייַ דאַרף מען דעם מעטאָלווערט פון ליוור שאַצן אויף צוויי מאָל אַזויפיל, ווי דעם הייגטיקן פראַנק):

אויף פערד-שטאַלן	261.590	ליוור
" דעם קעניגס הויף-שטאַט	435.538	"
" זילבערגעשיר	197.334	"
" קלייַנע הוצאות	162.180	"
" יאַכט	88.670	"
" דעם הויף-שטאַט פון דער קעניגין	541.439	"
" בוי-אַרבעטן	633.298	"
" רייזעס	107.185	"
" מתנות	85.798	"
" קניות	71.575	"
	2.584.607	ל.

(דאָס הייסט אומגעפער 5–6 מיליאָן פראַנק אויף הייגטיקע וואַלוטע).

דערט איבער אַזאַ הויכע הוצאה-סומע. ער האַלט געווײנלעך אויס 6, 8, 10 ביז 12 טויזנט פערד. זיינע פאַרשוועדונגען האָבן גאָר קיין גרענץ נישט. די נסיעות פאַרמערן די הוצאות ווײַניקסטנס אויף אַ דריטל, צוליב דער גרויסער צאָל מויל-אײַזלען, קאַרעטעס, טראַגעס, פערד, דינער, וועלכע ער האָט נויטיק דערצו, און וועלכע קאָסטן צוויי מאָל אַזויפיל ווי געווײנלעך". אַן אַנדער קאָנסול האָט געשאַצט די סוויטע, וועלכע באַגלײט דעם קעניג, אויף 8000 פערד. די פאַרטיילונג פון די אָנדער-האַלבן מיליאָן סקודיס (וואָס אַנטשפרעכן אומגעפער 10 מיליאָן פראַנק אויף היינטיקער וואַליוטע) לויט די איינצלנע הוצאה-פּאָזיציעס שטעלט זיך פאָר אַזוי (לויט דערזעלבער קוועלע): 100.000 פאַר ווינונגס צוועקן, 150.000 אויף יאַכט, 100.000 אויף פייערלעכקייטן, 100.000 אויף קליידונג און מתנות, 200.000 פאַר דעם קעניגס הויף-שטאַט, 300.000 פאַר דער הויף-ווירטשאַפט פון דער קעניגין.

היות עס איז זייער באַלערנדיק נאָכצופּאָלגן די אַנטוויקלונג פון די איינצלנע אויסגאַבן, ברענג איך דאָ נאָך אַ רשימה פון אַ צווייטן קאָנסול-באַריכט, אויף וועלכער, אויף וויפל מיר איז באַקאַנט, מ'האָט ביז איצט נישט געלייגט קיין אַכט. אין יאָר 1542 האָט די אַלגעמיינע הוצאה פון פראַנצויזישן קעניג באַטראָפן 5.788.000 ל. (דער ליוור האָט פון 1541—1560 געהאַט דעם מעטאַל-ווערט פון 3,34 פראַנק אין היינטיקער וואַלוטע).

דערפון פאַלט אויס אויף לוקסוס-הוצאות:

דעם קעניגס ווירטשאַפט	85.000	ליוור
דער פערד-שטאַל	80.000	„
גאָלדענע און זיידענע געוואַנטן אויף מתנות	50.000	„
הויפשטאַט	190.000	„
הויפווירטשאַפט פון דער קעניגין	140.000	„
פאַלקן-יאַכט	60.000	„
שלאָס אין שאַמבאָר (וואָס האָט ביז איצט געקאָסט 400.000 ליוור)	30.000	„

ב ו י - ל ו ק ס ו ס. און וועגן די הוצאות פאר די קעניגלעכע בוי-ארבעטן האבן מיר טאקע די גרויסטע ידיעות. אין אונזער רשות געפינען זיך די נעכטיע בוי-רעכנונגען פון די פראנצויזישע מלכים פון 1664 ביז 1779, אין וועלכע עס איז געבוכט יעדער העלפער און פעניג. דער מאטעריאל, וועלכער געפינט זיך אין דידאזיקע חשבונות איז אן אומגלויבלעך ווערט-פולער מקור פאר דער וירטשאפטס-געשיכטע, וועלכער איז, ווי איך זע, בכלל נאך נישט באנוצט נעווארן, בפרט אויסגעשעפט, נישט געקוקט אויף דעם, וואס מיר באזיצן א מוסטערהאפטע אויסגאבע פון די רעכנונגען פון 1664 ביז 1775. ל ע ו א ס ע ר און אנדערע פראנצויזישע וירטשאפטס-היסטאריקער קענען אין ציטירן אפילו דידאזיקע פובליקאציעס, אבער זיי האבן, ווייזט אויס, קיין אנונג נישט סארא סך מ'קען פון איר לערנען. אין אונזער היינטיקן צוזאמענהאנג קען איך, נאטירלעך, פארווערטן בלויז זייער ווייניק פון דעם רייכן מאטעריאל, וועלכער פאר-דינט א גרינטלעכע באארבעטונג: ביי א גאשיקטער באנוצונג קען מען פון דאזיקן אייניקן מקור שאפן דאס גאנצע נויטיקע רוי-מאטעריאל פאר א גאשיכטע פון וויכטיקע צווייגן פון האנטווערקעריי און גרויסער קאפיטאליזם אין 17-טן און 18-טן יארהונדערט, נישט געקוקט אויף דעם, וואס אין די גאנצע פינף גרויס קווארט-בענדער קומט נישט פאר דאס ווארט „צעכנ-ארד-נונג". אבער ס'קען גיין, אז טאקע גראד דערפאר.

איך ברענג דא קודם כל די אלגעמיינע ציפערן פון די הוצאות פאר די קעניגלעכע בוי-ארבעטן און פון איינצלנע הויפט-פאזיציעס, כדי צו געבן א פארשטעלונג וועגן דער גרויס פון קאנסום.

אין משך פון לודוויק XIV רעגירונגסצייט ווערן בסך-הכל אויסגעגעבן אויף קעניגלעכע בוי-ארבעטן: 198.957.579 ליוור, 14 ס. 11 ד. (אזוי ווי דער ליוור איז דאן געשטאנען צווישן 1,22 און 1,63 מאכט דאס אויס די קיילעכדיקע סומע פון 300 מיליאן פראנק אויף היינטיקער וואלוטע).

פון איצט אָן שטייגן שוין די הוצאות פון יאָר צו יאָר: אין דער לעצטער רעגירונגס-צייט פון לודוויק XIV דערגרייכן זיי זייער העכסטע אַנטוויקלונגס-שטופע. די ביודזשעטן פֿאַר די יאָרן פון 1680 ביז 1715 ווייזן אומגעפער דאָסזעלבע בילד. איך נעם אומגעקליבן איין יאָר (1685). (פון 1700—1676 איז דער ליוור גלייך צו 1,48 פראַנק אויף היינטיקער וואַליוטע).

דעם קעניגס הויף-שטאַט	606.999	ליוור
Chambre au denier	1.618.042	„
הוצאות אויף קעניגלעכע טוואַלעטן א. א. וו.	2.274.253	„
קלייַנע פֿאַרגעניגנס	400.850	„
דער אויפקויף פון פערד	12.000	„
דער פערד-שטאַל	1.045.958	„
מתנות	313.028	„
הויז-הויף-מייסטעריי	61.050	„
יאַכט	388.319	„
הויף-ווירטשאַפט פון הער	1.330.000	„
הויף-ווירטשאַפט פון דער מאַדאַם	252.000	„
באַלוינונגען	160.437	„
דעם קעניגס „טאַשנגעלט"	2.186.748	„
דעם קעניגס בוי-אַרבעטן	15.340.901	„
געהיימע פֿאָנדן	2.365.134	„
נסיעות	558.236	„
	28.813.955	ל.

דאָס הייסט: א קיילעכדיקע סומע פון 29 מיליאָן פראַנק אויף דעם קעניגס פערזענלעכע לוקסוס-הוצאות (אין גרעסטן טייל) אויף דעם אַלגעמיינעם ביודזשעט פון 100.640.257 ליוור.

וועלכע ריזנסומען עס זענען ביי אַזעלכע באַדינגונגען צוגעפאַלן די לוקסוס-מלאכות, ווערט נאָך בולטער, ווען מען באַטראַכט איינצלנע הוצאה-פאָזיציעס.

דעם ערשטן אָרט פֿאַרנעמט, פֿאַרשטייט זיך, דער

שלאָסעריי-אַרבעטן	1.878.242	ל.	8	ס.	4	ד.
סטאָלעריי-אַרבעטן	2.087.541	„	5	„	10	„
מאָלעריי-אַרבעטן	2.877.875	„	16	„	3	„
סקולפטור-אַרבעטן	2.041.321	„	11	„	6	„
גלעזעריי-אַרבעטן	289.524	„	11	„	11	„
דיל-אַרבעטן	729.738	„	16	„	10	„
גערטנעריי-אַרבעט	2.306.003	„	19	„	1	„
ערד-אַרבעטן	3.791.064	„	18	„	9	„
פּאַרשידענעס	350.104	„	12	„	—	„
אויסערָארדנטלעכע אויסגאַבן	4.456.733	„	6	„	9	„

בסך-הכל 1664—1680 43.537.491 ל. 16 ס. 6 ד.

דאָס זילבער-געשיר, וועלכן דער פראַנצויזישער הויף האָט פאַרמאַגט, איז אין 1689 און 1709 גרעסטנטיילס צעשמאָלצן געוואָרן. 1689 האָט עס אויסגעמאַכט 82.322 מאַרק 5 אונצ. 9 גר., ד. ה. א גאַלט-ווערט פון 2,505.637 ל. 4 ס. 9 ד.

וועגן דער עשירות און פּראַכט פון דעם מעבל אין די קעניגלעכע שלעסער גיבן אונז איצט א באַריכט די פּאַרצפּנט-לעכטע אינווענטאַרן, וועלכע זענען שטאַרק באַצירט מיט פּאַ-טאַגראַפיעס. איין רשימה, למשל, ווייזט, אז בלויז פולשטענדיקע גרויסע גאווערטע וואַנט-באַדעקונגען זענען געווען 334 אין לודוויק XIV-טנס שלעסער, זיי זענען באַשטאַנען פון 2600 טעפּיכער און 140 איינצל-שטיק, אז פון די גאָבעלען-מאַנופאַקטורן האָט מען דאָרט געליפערט 822 שטיק אָדער 101 וואַנט-באַדע-קונגען.

אייניקע באַשטעלונגען פון יאָר 1669 וויזן אונז דעם לוקסוס, וועלכער האָט געהערשט אין מעבל-שטאָף:

צו די הערן דיוק פון מאַרסאַליע, סוחרים, פאָר 64 איילן גאָלד-און זילבער-ברוקאַט, צו 138 ל. 10 ס. א איל, און פאָר 44 איילן גאָלד-און זילבער-ברוקאַט רויט און גרין, צו 133 ל. 5 ס.

. גאָר גרעסערע העלפט פון דערדאָזיקער סומע איז אויס-
צענעבן ווערן אין די ערשטע 27 רעגירונגסיאָרן:

1680—1664	73.977.269	ל.	14 ס.	5 ד.
1687—1681	57.657.478	„	6 „	2 „

דער לייבן-חלק פון דער גאַנצער סומע פאַלט, פאַרשטייט
זיך, אויס אויף ווערסאַל, וועלכער האָט צוזאַמען מיט די גערט-
נער און ווַאסערפאַנטאַנען געקאָסט אומגעפער 100 מיליאָן פר.
(די פריער אָנגענומענע ציפער 700—6 מיליאָן פר. איז אַזוי
ארום צו שטאַרק פארקיילעכט אויף דער הויך).

ווי אַזוי די הוצאות ווערן פאַרטיילט אויף די איינצלנע
פאָזיציעס, קענען מיר זען פון די סך-הכּלען, וועלכע דער
ארויסגעבער האָט צענויפגעשטעלט (און דערפאַר קומט אים א
דאַנק).

פון דער אַלגעמיינער סומע, צום ביישפיל, ווערן פאַר-
ווענדט:

אויף קניות אין פאַבריקן און ביי העגדלער	1.730.206	ל.	10 ס.	2 ד.
אויף קניות אין גאַבעלען-פאַבריקן (מעבל)	4.041.068	ל.	2 ס.	7 ד.
אויף גרויסע זילבער-באַצירונגען	2.245.289	ל.	14 ס.	10 ד.
אויף קניות פון מאַרמאָר, בליי און צין	3.790.446	ל.	16 ס.	2 ד.

די אייגנטלעכע בוי-ארבעטן זענען פאַר דער ערשטער
צפאָכע (1680—1664) אין איינצלנעם אָנגענעבן אין דער אַלגע-
מיינער סומע און ווייזן אויף פאָלגנדיקע פאָזיציעס (פאַר די
שלעסער ווערסאַל, לוור און טיולעריען, סט. זשערמען, פאָנטע-
נעבלע, ווינסען, טריאַנאָן, קלאני און מאַרלי):

מוירער-ארבעטן	17.300.995	ל.	8 ס.	1 ד.
סטאַלעריי-ארבעטן	2.334,108	„	11 „	2 „
דאָן.דעקעריי.ארבעטן	826.148	„	10 „	5 „
בליי-ארבעטן	2.268.087	„	19 „	7 „

1780	194.118	ל.	17	ס.
1781	151.290	„	3	„
1782	199.509	„	4	„
1787	217.187	„	—	„

פון דאַן אָן ווערן די הוצאות קלענער.

* * *

און די זי? האָט זי א חלק — און וועלכן? — אין דערדאָזיקער שנעלער אָנווואַקסונג פון לוקסוס-הוצאות? ביי די איטאַליענישע פירשטן, ביי די פראַנצויזישע וואַלואַס דארף מען קיין סך נישט פרעגן: מען ווייס, אז זיי האָבן געלעבט בלויז צוליב דער פרויען-ליבע. אָבער לודוויק XIV, וועלכער איז דאָך אייגנטלעך דער ערשטער, וואָס שאפט דעם לוקסוס פון גאָר גרויסן סטיל: איז ער אפשר ביי אים מער אן אויס-דרוק פון מאַכט-גאוה און פראַכט-תאוה, וואָס באַהערשן אים און שטויסן אים צו דער לוקסוס-אַנטוויקלונג? ניין: אַדרבה, גראָד ביי לודוויק XIV קענען מיר נאָכפאָלגן אקטנמעסיק, וואָלט איך זאָגן, דעם איינפלוס פון זייַנע געליבטע אויף דער געשטאַלטונג פון זיין אויסערלעכן לעבן: די ליבע צו לאַ וואַליער האָט לודוויק XIV געשטויסן אויסצובויען וועדסאַל: אין זיין פאָטערס קלייַנעם יאַכט-שלאָס פון ווערסאַל האָט ער געהאַט מיט איר די ערשטע ראַנדעי-וווס: „דאָרט אויף דעם בערג זאָל די געליבטע זען אויפשטייגן איר הערס צויבערשלאָס". מיט דער ליבע צו לאַ וואַליער הויבן זיך אָן די גרויסע פייערלעכקייטן בייַם הויף: די אויפפירונגען פון אריאָסטס צויבערגעשיכטעס. די פאַרגעניגנס פון פאַרכשופטן אינזל, אין וועלכן דער קעניג שפילט דעם ראזשע. פון 1674 — 1680 ווערט אויפגעבויט דער שלאָס פאָן קלאַני, וואָס קאָסט אַפּ 2 מיליאָן פר.: א קאָפּריז פון א סא-ווארישקע. און תמיד, ווען א נייע געליבטע נעמט געפאַנגען לודוויקס האַרץ, ריייסט זיך ערויס א נייער לוקסוס-שטראָם:

א אייל, וועלכע איר האָט געליפערט זיין מאיעסטעס. 16.545 ל. 5 ס.

צו דיזעלבע פאר בראָקאטן פון ליאן 22.155 ל.

צו דיזעלבע 7070 ל., נעמלעך: 4090 ל. פאר 62 אייל גאָלד-און זילבער-בראָקאט, פיאָלעטער פאָן, לינענער פאבריקאט צו 66 ל. א אייל. און 2979 ל. 10 ס. פאר 259 אייל קארמאזין-רויטן דאמאסט, טוראָנער פאבריקאט, צו 11 ל. 10 ס. די אייל.

צום הער ריינאָן פאר גאָלד-און זילבער-בראָקאט 70.716 ל. 18 ס. 11 ד.

צום הער מארסעלען שארליע פאר סאמעט און בראָקאטעלן 5.572 ל. 5 ס.

פון די שלאָס-אייניריכטונגען איז נישט אָפּגעשטאַנען דער גלאַנץ פון די בגדים-שטאָפּן. לייענט דורך די שילדערונגען פון די פייערלעכקייטן אין „מערקיור גאַלאַנט", וווּ א ל. פ. פון 17-טן יאָרהונדערט בעשרייבט אויספירלעך יעדן אייניצקן טואָלעט פון דער הויף-געזעלשאפט! לודוויק אליין האָט געטראָגן א שטאָף, וואָס האָט געהאָט אין זיך פאר 14 מיליאָן פר. בריליאַנטן.

ווען לודוויק XIV האָט איינמאָל בעטראכט די אין פאריז אייגעאָרדנטע שפיצן-מאַנופאקטור, האָט ער אייגעקויפט פאר 22.000 ל. שפיצן.

דער קליידער-לוקסוס ביים פראַנצויזישן הויף האָט זיך געהאַלטן אין איין פאַרגרעסערן אין משך פון 18-טן יאָרהונדערט און אינקע יאָר פאר דער רעוואָלוציע האָט ער דערגרייכט זיין העכסטע מדרגה. מיר האָבן א געוויסע בעריכט וועגן דעם קליידער-ביודזשעט פון מאריע אנטואַנעט:

אין יאָר 1773 האָט דאָס גאַרדעראָבע-געלט פון דער דעמאָלטיקער קרוינפרינצעסין באטראָגן 120.000 ל. דידאָוויקע סומע איז אויך שפעטער געבליבן אלס א מין באזיס, וועלכער איז אָבער פון יאָר צו יאָר אריבערגעטראָטן געוואָרן דורך אלץ גרעסערע סומעס. די הוצאות אויף טואָלעטן מאכן אויס:

וועש אין שלאָס פון שוואַז. און איך אלגעמיינע הוצאה האָט דערגרייכט סומען, וועלכע א קעניגין האָט נאָך קיינמאל נישט געהאט אין איר רשות. אין די 19 יאָר פון איר הערשאפט האָט זי דאָקומענטאריש אויסגעגעבן אויף אירע פערזונלעכע באדערפנישן 36.327.268 ליוור.

די גרעפין דיו בערי שטייט נישט אפ פון דער מאר-קיזין דע פאמפאדור. לויט דער צווויסנהאפטער בערעכענונג פון לע רוא האָט זי זייט דעם מאמענט פון איר אויפשטיגן פארצערט 12.481.803 ל. 11 ד. דערפון פאלן אויס 6.427.803 ל. 11 ד אויף די צאלונגס-אנווייזונגען, וועלכע זי שרייבט אויס אין משך פון אירע הערשאפטס-יארן (1769—1774) פאר דעם בענקיר באזשאן; דער אבבאט טערריע האָט, ווי בקאנט, אויסגעפועלט, אז די טשצקן פון דער פאוואריטין זאלן פון דעם הויף-בענקיר באמראכט ווערן צו יעדער צייט אלס דעם קעניגס „בענקנאטן".

מאריע אנטואנעט איז די לעצטע גרויסע קאקאטע, וועלכע הערשט איבער דעם פראנצויזישן הויף און זארגט פאר דער וויטערדיקער אנטוויקלונג פון די לוקסוס-הוצאות (ביז דעם אנפאנג פון די 1780 יארן); די ציפערן. וועלכע כ'האב הויבן געבראכט, זאגן קלאר עדות, אז אויך אלס לעגיטימע קענינין קען מען זייער גוט גיין אין די שפורן פון די גרויסע מעטרעסעס. מען דארף דערביי נישט פארגעסן, אז מאריע אנטואנעט האָט אין אירע גליקלעכסטע יארן (אלס קרוינפרינצעסין) געהאט אויסצושטיין די גצפערלעכע קאנקורענץ פון דער דיו בערי און אירע פארערער.

ען אומשאצבארער, ווערטפולער מקור, כדי זיך צו שאפן א באגריף פון דער לוקסוס-אנטוויקלונג אין סוף פון פריקאפיטאליזם אדאנק דער ז'י, זענען די פולשטענדיק-אויפגעהיטע רעכענונגען פון דער מאדאם דיו בערי (פון וועלכע מ'קען שפּן מער פאלקסווירטשאפטלעכע דערקענטניש, ווי פון א טוץ תמיד-גלייכע פובליקאציעס פון צעכנארדנונגען אדער רעגירונגסדעקרעטן!)

כ'ברענג דא איניקע שטעלן דערפון:

איינע איז כסדר פֿאַרשוועדערישער פֿאַר דער אַנדערער ביז צו דער פֿרַי. פּאַנטאַנוש, ווערַכע האָט געשריידערט די גאַלד-שטיק דורך אַלע פענסטערס, ווערַכע האָט יעדן חודש אויסגע-געבן 100.000 עקיו און זיך געווונדערט, וואָס מ׳רופט עס אָן פֿאַרשוועדונג. אַז דער פראַנצויזישער הויף פון 18-טן יאָרהונ-דערט איז דורך און דורך באַהערשט פון די מעטרעסעס, ווערַ-כע באַשטימען זיין לעבנס-אַרט, איז א באַקאַנטע זאַך. מאַדאַם דע פּאָמפּאַדור ווערט מיט איר געשמאַק די באַהערשערין פון דער אַלגעמיינער לעבנס-געשטאַלטונג: „מיר לעבן בלויז דורך דער מאַדאַם דע פ. קאָטשן א לא פ., קלייַדער פון א לא פ. קאַליר; רגוּ (אַזא פליש-שפייז, איב.) א לא פ. אויוונס, שפיג-לצן, טישן, סאָפעס, שטולן א לא פ." — שרייבט א בן-דור

מאַדאַם דע פּאָמפּאַדור איז די פֿאַרשטייערין פון דער גאַנצער קולטור פון אַלטן רעזשים. זי איז קודם כל אויך די רעפּרעזענטאַנטין פון זיין געשמאַק און פון זיין אויסערלעכער לעבנס-פּאַרם. זי מישט זיך פּערזענלעך אַריין אין דעם גאַנג פון ווירטשאַפֿטס-לעבן, כדי עס פֿאַרמירן. אין איר יינגערן ברודער, ווערַכן זי האָט געמאַכט פֿאַר מאַרקיז דע מאַרין, באַשטימט זי אַלס געניראַל-דירעקטאָר פון אַלע בוי-אַרבעטן, גערטנער, קונסטן און מאַנופֿאַקטורן. נאָכדעם ווי זי האָט אים געשיקט אויף א שטודיום-רייזע קיין רוים. מאַדאַם דע פּאָמפּאַדור בויט שלעסער לויט איר אייגענעם ווילן: דאָס פּטי-שאַטע (קלייניעס שלאָס), דאָס שלאָס פון בעלוויו, צו ווערַכן זי האָט צוגעגעבן דעם טאַדי (ברימבאַריאָן). זי האָט פֿאַרשענערט שוואַזי. זי צייכנט אַליין דעם פלאַן פון דער גאַלעריע פון שלאָס פון בעלוויו, ווערַכן וואַנלאָ, בושע. ברוינעט האָבן אויסגעצירט מיט זייערע פּענזלען און פֿאַר ווערַכן קוסטאַן האָט אויסגעהאַקט לודוויק XV-טנס סטאַטוע. דאָרט אָרדנט זי איין פּרעכטיקע פּייערלעכקייטן, זי דיקטירט די קאָסטיומען, וואָס אירע געסט דאַרפן טראָגן, און זי שענקט עס זיי. אַזא קאָסטיום האָט גע-קאָסט 14.000 ל. זי האָט אויסגעגעבן 600.452 ל. פֿאַר די גאַסט-

V

עקיפאוֹשן	67.470	ל.	1	ס.		
פערד	57.347	„	—	„		
פֿאשע פֿאר די פערד	6.810	„	—	„		
	131.627	ל.	1	ס.		

VI

באַגיזלדער	78.026	ל.	—				
סקולפטאָרן	95.426	„	—				
באַגיזלדער (נאָכאַמאָל)	48.875	„	12	ס.	6	ד.	
גיסער	98.000	„	—	„	—	„	
מאַרמאר-אַרבעטער	17.540	„	8	„	10	„	
שאָליאַרעס און שלאָסערס	32.240	„	8	„	—	„	
	370.108	ל.	9	ס.	4	ד.	

VII

פריערע אַרבעטן אין

לוסיען	111.475	ל.	6	ס.	9	ד.	
גערטנערייַ-אַרבעט	3.739	„	19	„	—	„	
נייַע אַרבעטן	205.638	„	16	„	8	„	
גערטנערייַ-אַרבעט	3.000	„	—	„	—	„	
	323.854	ל.	2	ס.	5	ד.	

(די איבעריקע הוצאה-פּאָזיציעס מראָגן א פּערזענלעכן כאַראַקטער: מתנות א. א. וו., און זיי אינטערעסירן אונז דאָ נישט.)

איינצלנע באַזונדערס טייערע לוקסוס-חפצים ווייזן אויף אַלגעמיינדיקע פּרייזן:

די סומעס, וועלכע באָשאָן האָט אויסגעצאָלט לויט די אָנווייזונגען פון דער פאָוואָריטין, האָבן געפונען פאָלגנדיקע אָנווענדונג:

גאָלדשמידן	313.328	ל. 4	ס.
יוווצלירן	1.808.635	„ 9	„
דאָסגל. (ביזשוטעריע)	158.800	„ —	„
	2.280.763	ל. 13	ס.

II

זיידנוואָרג	389.810	ל. 15	ס.
שפיצן	215.988	„ 6	„
מאָדע-זאַכן	116.818	„ 5	„
גאָלאָנטעריי-סחורות	35.443	„ 14	„
	758.061	ל. —3	ד.

III

מעבל	24.398	ל. 18	ס.
בילדער, וואָזעס	91.159	„ 91	„
	115.918	ל. 17	ד.

IV

שמידן	60,322	ל. 10	ס.
שטיקערס	471,178	„ —	„
	531.500	ל. 10	ס.

צייט פון פיליפ III געווען באַדייטנדיק. לויט דער שאַצונג פון וועניציאנישן קאָנסול טאָמאַסאָ קאַנטאַרינים האָבן זיי אויסגעמאַכט 16 מיליאָן דוק. (ד. ה. אַרום 150 מיל. פראַנק). די ריכטיקייט פון דערדאָזיקער שאַצונג ווערט באַשטעטיקט דורך די רעזולטאַטן פון אַ אויספֿאָרשונג, וועלכע הייניריך IV האָט געלאָזט דורכפירן (כדי אויסצופֿאָרשן די הילפֿס-קוועלן פון זיין קעגנער); דידאָזיקע אויספֿאָרשונג האָט געגעבן אַ (נעטטאָ-) הכנסה פון 15.658.000 דוק., בעת אַרום 5 מיליאָן זענען נאָך געבליבן בײַ די ווייצקעניגס, שטייער-מכסניקעס א. א. וו. אמת: אַ גרויסער טייל פון דערדאָזיקער סומע האָט געדינט אויף צו צאָלן די צינזן פון מלוכה-חוב (וועלכער איז אָבער נאָ-טירלעך אויך געאַנגען לטובת דער לוקסוס-אַנטוויקלונג, ווי מיר וועלן דאָס נאָך זען). אַזוי, אַז לויט דער אויסרעכנונג פון גראַף לערמאַ איז פון יאָר 1610 געבליבן אין רשות פון קעניג בלויז 4.487.350 דוק., פון וועלכע עס איז פֿאַרוועניקט געוואָרן פֿאַרן הויף נאָך נישט קיין גאַנצער מיליאָן.

* * *

גלייך נאָך פראַנקרייך און שפּאַניען גייט (אין מערב-אייראָפּע) אוממיטלבאַר ענגלאַנד. דאָ בילדעט די העכסטע שטופּע פון הויפישן גלאַנץ די רעגירונגס-צייט פון די סטיוארטס, וואָס האָבן זיך געזומען פאַר אַ מוסטער די פראַנצויזישע קעניגן. דעם אָפּגלאַנץ פון דער הויפישער פראַכט אונטער דידאָזיקע פירשטן האָבן מיר אין די בילדער פון וואַן דעיק, פעטער לעלי. הואיסמאַן, וועלכע האָבן אונז געמאָלט די אויסגעפראַ-טעוועטע מענער אין די שיינע שטאָלצע פרויען אין די הער-לעכע בראָקאַט- און אטלאַס-שטאָפּן מיט די שווערע בראָק-פאַלדן. די שילדערונגען פון די צייט-מענטשן, ווי מיר געפינען זיי, למשל, אין מאַן פּעפּיס זשורנאַל, אַנטשפרעכן זייער גוט דעם בילד פון זאַטער לעבנס-פרייד, וועלכע די בילדער פון

א מלוכה-טוגלעט פון ווייסן סאמעט קאסט 12.000 ל.
די באפוצונג פון א צווייטן " 10.500 "
אנדערע טוגלעטן קאסטן 9000 ל., 5840 ל., 2400 ל., 7600 ל. א. א. וו.

צוועלף פאטעלן קאסטן 7200 ל., אן אטאמאנקע צו זיי 2400 ל. דאס בעט אין ליוסיען קאסט 5945 ל. א זייגער קאסט 5400 ל., א טאבאק-פושקעלע 576 ל., 15 קאווע-סערוועטקעס פון מוסלין 225 ל.; א גאלדראם צו א פארטרעט פון דער פרוי גרעפין (דאס איז דאס באקאנטע פארטרעט, וועלכעס שטעלט זי פאר אלס מוזע) קאסט 2250 ל.

באזונדערס זענען טייער אין דערדאזיקער וירטשאפט די פארצעלייזאכן: איין סעוור-סערוויז קאסט 21.438 ל., א צווייטער, וועלכן די גרעפין שענקט איר שוואגער — 4856 ל.

א גאבעלין, דערוויסן מיר זיך, האט געקאסט 488 ל. 5 סק. וואגלוס געפטון און אמימאנע — 3534 ל. 14 סק. 5 ד., בושעס וועגוס און וולקאן אויך אזויפיל.

די אריגינאל-רעכנונגען געפינט מען אין דער נאציאנאלביבליאטעק אין פאריז. דער עיקר זענען זיי פארעפנטלעכט געווארן דורך די גאנקורס אין דער הוספה צו זייער בוך וועגן דער דיו באררי.

* * *

אויף א קורצער צייט האט אפשר דער גלאנץ ביים שפאניש הויף געשטעלט אין שאטן דעם פראנצויזישן: פון דער אנטדעקונג פון די זילבער-מינעס אין פאטאזיס און גואנאקסואטאס ביז דער רעגירונגס-צייט פון פיליפ IV איז מאדריד געווען דער ברען-פונקט פון א אומדערהערטער לוקסוס-אנטוויקלונג און דער שפאניש סטיל, ווי מען ווייסט, איז זייט דעם אין א גרויסער מאס געווארן דער הערשנדיקער. די הכנסות, אויף וועלכע דידאזיקע פאמפעזע לעבנס-פירונג האט באזירט, זענען נאך אין דער רעגירונגס-

נויטיק געהאט, האָט כסדר געלעבט אין געלט-שווערקייטן. זיין ביודזשעט פאַרן יאָר 1675/76 איז באַרעכנט גצוואָרן אין דער הוצאה אויף 462.115 פ״ש.

ווילהעלם III האָט אין משך פון זיין רעגירונגסצייט פון 5 נאָוועמבער 1688 ביזן 25 מערץ 1702 בסך הכל אויסגעגעבן 8.880.506 פ״ש. — 2–9 פאַר זיך און פאַר זיין הויף; די קעניגין אַננע אין די פאָלגנדיקע 12 יאָרן — 7,608.848 פ״ש, דורכשניטלעך, הייסט עס, אין א יאָר 586.900 פ״ש, (בעת איר ציווילליסטע האָט באַטראָפן 700.000 פ״ש, פון דעם אַלגעמיינעם — [פרידנס] ביודזשעט פון 9.965.605 פ״ש). די ציווילליסטע אונטער די ביידע פרשטע געארגס וואַקלט זיך צווישן 8 און 900.000 פ״ש, זי שטייגט מיט געארג III אויף 922.196 פ״ש.

אז אויך אין ענגלאַנד איז דער לוקסוס ביים הויף געווען א לוקסוס פון מעטרעסעס און פאר די מעטרעסעס, לערנט אונז די אינטימע געשיכטע פון דאָזיקן הויף. זינט עס עקזיסטירט אין ענגלאַנד א הויף, עקזיסטירן אויך קעניגס-געליבטע, וואָס זייער נייגונג צו פראַכט און צו א גוטן לעבן איז אונז זייער גוט באַקאַנט. לאָמיר זיך נאָר דערמאַנען אין באַרבאַרא פאַלמער, דער קערואַלע (וועלכע פאַנגט דאָס הארץ פון לודוויק XIV ביי איר קומען קיין פאַריז, אזוי אז מ׳האָט וועגן איר מיט רעכט גזאָגט, אז איר זיידענעס טאַליע-באַנד האָט אין משך פון 15 יאָר צוזאַמענגעהאַלטן ענגלאַנד מיט פראַנקרייך); לאָמיר זיך דערמאַנען אין דער קאַטערינא סעדלי, אין דער באַראַנעסע פון דאַרלינגטאָן, אין דער גרעפין פון דאַרטשעסטער און נאָך א סך אַנדערע אָפיציעלע געליבטע פון די סטויארטס; מיר ווייסן אָבער אויך, אז דער קורפירסט פון האַנאָווער, געארג לודוויק, וועלכער איז געוויילט צוואָרן אלס קעניג, האָט גלייך מיטגעברענט זיינע געליבטע, וועלכע ער האָט דאָן אין ענגלאַנד געמאַכט פאַר גרעפין פון ארלינגטאָן און הערצאגין פון קענדעל; אז געארג II אליין האָט זיין באַרערפעניש אין מעטרעסעס באַריקט, אויס צוגעבונדנקייט צו דער אלטער היים, אין האַנ-

דידאָזיקע קינסטלער רופן אָרויס בײַ אונז. עס דערמאָנט אונז דעם גרויסן לודוויק, ווען מיר הערן וועגן קאַרל I, וועלכער האָט אַזוי פּלשטענדיק איינגעאָרדנט 24 שלעסער, אַז ער האָט געקענט רייזן פון אייגעם אין דעם אַנדערן, נישט באַלאַסטנדיק זיך מיט קיין געפּעק, אָדער וועגן יאָקאָב I, וועלכער גיט אויס אויף דער חתונה פון זיין טאָכטער 93,278 פ״ש, אָבער מיר דערקענען ווידער דעם חלוק לגבי פראַנקרייך, ווען מיר דערוויסן זיך פון קאַרל II, ווי ער זאָגט צו הכנעהדיק און צעבראָכן דעם „הויז פון די געמיינע״, אין דער צוקונפט נישט זיין אַזוי פֿאַרשוועדערישׂ, ווי בײַז איצט, כּדי ער זאָל סוף-כּל-סוף קענען אויסקומען מיט זיין ציווילליסטע. דער חשובער בירגער האָט אין אַזעלכע מאָמענטן מסתמא געשפּירט דעם טעם פון מאָרגנלופט; עס האָט זיך דערטראָגן די בשורה פון א נייער וועלט, פון א וועלט, אין וועלכער עס וועט הערשן דער גייסט פון דער באַשרענקטער אָנשטענדיקייט. אָבער אויך דער אָראַניער האָט ליב געהאַט דעם גלאַנץ אין זיין הויף, און דאָס הויז האַנאָווער איז נישט אָפּגעשטאַנען פון זיי אין זיינע בריוו ערשטע פֿאַרשטייער.

די סומען, וועלכע זענען געשטאַנען אין רשות פון די ענגלישע קעניגס, קומען נישט צו די סומעס, וועלכע לודוויק XIV האָט אַרויסגעפּרעסט פון לאַנד; פונדעסטוועגן זענען זיי פֿאַר יענע צייטן געווען גענוג גרויס און האָבן אַרויסגערופן א גאַנץ נישקשהדיקע נאָכפראָגע אויף לוקסוס-אַרטיקלען.

אין יאָר 1549 האָבן די הוצאות פֿאַר דער קעניגלעכער ווירטשאַפט אויסגעמאַכט 100.000 פ״ש, שוין פינף מאָל אַזויפיל, ווי אונטער הייניריך VII. אין די נאָנטסטע צוויי געשעעניסן חאָבן זיך דידאָזיקע הוצאות נאָכאָמאָל פֿאַרפינפֿאַכט. נאָך דער רעסטאַוראַציע האָט מען פֿאַר די קעניגן באַשטעטיקט א ציווילליסטע און זייט דאַן קענען מיר ציפֿערמעסיק געווי נאָכפאָלגן זייערע הוצאות. דער 1.200.000 פ״ש, וועלכע זענען באַשטימט געווארן פֿאַר קאַרל II, זענען קיינמאָל נישט באַצאָלט געווארן אינגאַנצן, אַזוי, אַז דער אָריגינעלער קאַרל, וועלכער האָט אַזויפיל

III. דער אָפּקומען פּוּז די קאָוואַלירן אָן פּון די געלט־זעק

דער לוקסוס, וואָס האָט געהערשט אין הויף, האָט זיך ביסלעכווייז פאַרשפּרייט אין אַלע יענע קרייזן, וועלכע האָבן געזען אין הויף זייער אידעאַל אָדער וועלכע זענען אויף אַ וועלכן נישט איז אופן געשטאַנען מיטן הויף אין באַציאונגען. דאָס זענען אָבער געווען, ווי מיר קענען זאָגן מיט טרייסט, אַלע רייכע מענטשן, וועלכע זענען איצט אַרומגעכאַפּט געוואָרן פּון דעמזעלבן דראַנג צום וועלטלעכן גלאַנץ, וועלכער האָט באַהערשט די הויפּישע קרייזן. מיר האָבן די מעגלעכקייט געווי נאָכצופאָלגן ווי פּון קעניג, באַזונדערס פּון לודוויק XIV איז כּמעט אַרויסגעגאַנגען אַ צוואַנג צו לוקסוס. אַ קאָמפּעטענטער עד־ראיה אין דידאָזיקע פראַגן דערציילט אונז פאָלגנדיקס וועגן דעם איינפלוס פון דאָזיקן קעניג אויף דער געזעלשאַפט: „ער האָט אין אַלץ ליב געהאַט דעם גלאַנץ, דעם לוקסוס, פאַרשוועדונג... און ער האָט אין דאָזיקן זין משפּיע געווען אויף זיין גאַנצן הויף. דורך אַריינוואַרפן זיך אין לוקסוס ביים טיש, אין קליידונג, אין קאָטשן, אין בנינים, אין שפּיל — האָט מען איבּ געקענט געפּעלן וועלן... דאָס איז אַ מכּה, וואָס כאַפּט זי זיך שוין אַריין אין אָרגאַניזם, ווערט זי דער אינערלעכער קרעבּס, וואָס פרעסט אויף אַלע צעלעס, ווייל פון הויף האָט זיך עס שנעל איבערגעטראָגן קיין פּאַריז, אין דער פּראָווינץ און אין חיל, וווּ מענטשן ווערן געשעצט פראָפּאָרציאָנעל צו זייער טיש און צו זייערע לוקסוס־אויסגאַבן... אַ דאַנק דער מענטשלעכער משוגעת ווערט די מכּה אַלץ גרעסער און גרעסער; די רעזולטאַטן דערפון זענען אומענדלעך און זיי פירן בלויז אין איין ריכטונג: צו חורבן און צו אַן אַלגעמיינער איבער־

צאָווער, און אז ער האָט א פרוי פון וואַלמאָדען פאַרוואַנדלט אין א גרעפין פון יארמאָוטס.

***

עס האָט נישט קיין צוועק צו שילדערן די גאַנץ ענלעכע פאַרהעלטנישן ביי די דייטשע פירשטלעכע הויפן, צווישן וועלכע זאקסן, האַנאָווער, ווירטעמבערג זענען געווען די לוקסוסדיקסטע, אָדער אויך ביי די הויפן פון די מזרחדיקע לענדער, ווייל די־דאָזיקע הויפן האָבן ווייט נישט געהאַט קיין אַנטשיידנדיקע באַדייטונג פאַר דעם גאַנג פון דער ווירטשאַפטלעכער אַנטוויקלונג, ווי די הויפן פון די מערב-מלוכות.

באַזונדערס ווייל איך אָבער אויפמערקזאַם מאַכן אויף די פאַרשוועכדונגען אויף פארצעליי, וועלכעס עס איז סוף 18-טן יאָרהונדערט געלונגען צו פראָדוצירן אויך אין איראָפע און איז געווען איינע פון די ערשטע גרויסע אינדוסטריין, קודם כל אַדאַנק די מאַסנבאַשטעלונגען, צו וועלכע עס האָט געטריבן די פירשטן כמעט ווי א משוגעת. לאָמיר לייענען, למשל, די פאָלגנדיקע באַשטעלונג-רשימה פון זאַקסישן הויף פון 25 פעברואַר 1732:

„ספעציפיקאַטיאָ, וואָס עס איז נויטיק פון פּאָרצעליי אין דעם קעניג-פּאַלאַץ פאַר דער נייער גאלעריי אין אויבערשטן עטאַזש"...

30 סערוו. צו 6 שטיק
266 אייגצלנע וואַזעס פון פאַרשידענעם פאַסאָן
198 שטיק פאַרשידענע גרויסע און קלייגע חיות
138 דאָסג... פויגל
48 זופשיסלען מיט דעקלעך
170 שטיק שיסלען

910 שטיק.

אָבער אויך דער אָרעמער פרייסן-קעניג באַשטעלט פאַר 283.67½ טל. 4 גר. פּאָרצעליי ביי דער מייסענער מאַנופאַקטור.

באַזירט, לאָזן זיך לייכט פעסטשטעלן: פון איין זייט שפילט דאָ אַ ראַל די אומפעיקייט פון נאַטירלעכע און פאַרגרעבטע מענטשן צו נעמען פון לעבן אַנדערע פריידן, חוץ מאַטעריעלע, וו׳ דאָס קען געבן קודם כל אַ שפּע פון געוונס-ווערטן; פון דער צוויי-טער זייט טרייבט דעם רייכגעווָארענעם קרעמער אָדער לאַקיי צו לוקסוס דער ברענענדיקער וווּנטש צו פאַרנעמען אַ בכבודיקן פלאַץ לעבן דער פאַרנעמער געזעלשאַפט, וואָס איז אָפּגעטיילט פון אים דורך איר אַדעליקייט. (אויב דערדאָזיקער אויפגעקומענער גביר נעמט נישט דעם אַנטקעגנגעזעצטן וועג, אויף וועלכן מיר וועלן אים נאָכפאָלגן אַן אַנדערש מאָל, און ווערט „גייציק"). די ביידע טרייב-כוחות, וואָס ברענגען אויף דער וועלט יעדער אַרט לוקסוס: כבוד-זוכריי און זינלעכע פרייד אַרבעטן דאָ צו-זאַמען, כדי צו אַנטוויקלען דעם לוקסוס פון די געלט-זעק.

און דעריבער ווערט אין דער געשיכטע דער וועג פון רייכטום באַצייכנט מיט פונקט אַזויפיל עטאַפּן פון לוקסוס-אַנט-וויקלונג: אָנהויבנדיק פון ערשטן דערשיינען פון בירגערלעכע אויפגעקומענע גבירים.

ד י ד ר אָ האָט באַשטימט געהאַט אַ טעות, וועלכע האָט אַרויסגעזאָגט די מיינונג, אַז די רייכגעווָארענע פויערים האָבן פריער באַשיידן געלעבט אין שאָטן און ערשט אין זיין צייט האָבן זיי אַרויסגעשטעלט פאַר אַלעמענס אויגן זייערע רייכטי-מער; און מיר בלייבן באַ אונזער מיינונג, וועלכע דידראָ מיינט אַפילו, אַז ער קען אָנרופן מיטן נאָמען דעם יעניקן, וועלכער האָט אַלס אייגנער פון די ערשטע זיך געגאוהט מיט זיין רייכטום דורך אַ לוקסוס-לעבן: באָננית.

שוין אין דאַנטעס צייטן באַגעגענען מיר דעם פאַרשוועג-דעריש בעל-גאוהניק: ווי יענער דזשיאָקאָמאָ דא סאַנט אַנדרעאַ, וועלכער האָט געווָארפן אין טייך זילבערנע און גאָלדענע פלים אָדער אונטערגעצונדן בנינים, כדי צו פאַרגרעסערן די פייער-לעכע שטימונג, זענען געווען אַ סך, וואָס האָבן ענלעך געלעבט און געבילדעט אַ גאַנצע געזעלשאַפט פון פאַרשוועדערס.

קערעניש". סען-סימאן, מעמ. ב. VIII פון דער אויסגאַבע „האַשעט" ז. 125/26.

צום קעניג, באַזונדערס אין פראַנקרייך, האָט מען אַרויפ-געקוקט, ווי צו אַ גאָט. לודוויק איז געווארן דער געזעצגעבער פון געשמאַק פאַר פאַריז. — „פאַריז — געווינלעך די מאַלפּע פון הויף" זאָגט לאַ בריער — פאַר דער פראָווינץ, פאַר אייראָפּע. יעדער אייגער, וואָס האָט פאַרמאָגט די מיטלען דערצו, האָט געוואָלט בויען זיינע הייזער, פאַרזעצן זיינע גערטנער. פאַרמירן זיין שטוב-אייריכטונג, זיך לאָזן מאָלן פונקט אַזוי, ווי מאַנסאַר האָט געבויט, ווי לע נאָטר האָט פאַרזעצט גערטנער, ווי לע ברען האָט געצייכנט די מעבל, ווי ריגאָ האָט געמאָלט. דאָס איז דאָך אַ באַקאַנטע זאַך.

אָבער דער פראָצעס פון פאַרוועלטלעכונג וואָלט זיך זיכער נישט פאַרענדיקט אַזוי שנעל, די אַנטוויקלונג פון לוקסוס וואָלט נישט אויסגעוואַקסן אַזוי ריזנהאַפט אין משך פון אַזאַ קורצער צייט, ווען לעבן דעם הויף וואָלט נישט אַרויסגעשלאָגן נאָך אַ צווייטער וויכטיקער קוואַל, פון וועלכן עס האָט זיך צעגאָסן איבער דער וועלט אַ ברייטער שטראָם פון גענוס-גירי-קייט, לעבנס-פרייד און אַ גאוהדיקער דראַנג צו לוקסוס: ווען נישט אַ שטאַרק אינטענסיווע לוקסוס-באַדערפענישן ביי די אויפ-געקומענע גבירים (וואָס זייער אַנטוויקלונגס-וועג קענען מיר שוין), וועלכע איז אויסגעבראָכן ביי זיי, ווי אַ פאַרוויסטנדיקע קראַנקהייט. זייער איינפלוס אויף דער ענדערונג פון לעבנס-סטיל, קודם כל זייער מיטאַרבעט ביי דער כמותדיקער פאַרשפרייטונג פון די לוקסוס-באַדערפענישן, מוזן מיר דאָ איצט נאָכפאָלגן.

*

דאָס איז אַ דערשיינונג, וואָס חזרט זיך כסדר איבער אין אונזער קולטור-קרייז: מענטשן פון פאָלק, וועלכע ווערן שנעל ריך, פאַרוועגנדן מערסטנטייל דעמדאָזיקן רייכטום אויף לוקסוס-צוועקן. און די שייכותן, אויף וועלכע דידאָזיקע דערשיינונג

אין גרעסערע מחנות. דידאָזיקע עטאַפּן בילדן פונקט אַזויפיל שיכטן אין דעם אויפבוי פון דעם מאָדערנעם לוקסוס: אין וועלכן מיר קענען אַזוי אַרום אונטערשיידן, ווי אין דער געשיכטע פון רייכטום, די איטאַליענישע עפאָכע פון 14-טן און 15-טן יאָרהונדערט, די דייטשע פון 15-טן און 16-טן יאָרהונדערט, די שפאַניש-האָלענדישע פון 17-טן יאָרהונדערט און די פראַנצויזיש-ענגלישע פון 18-טן יאָרהונדערט.

פאַר אונזער אָפּהאַנדלונג האָט תמיד די גרעסטע באַדייטונג דער אומגעהייערער טריט-פאָרויס, וועלכן די אייראָפּעישע פעלקער האָבן געמאַכט אין דער ריכטונג צום „ווילשטאַנד" און קודם כל אין דער ריכטונג פון באַקוועמען לעבן זייט דעם אָנהויב פון 18-טן יאָרהונדערט: אין דאָזיקן פעריאָד שפילן שוין די גלאַט-טוזן זייער אַ וויכטיקע ראָלע. די אַנטשיידנדיקע ענדערונג איז טאַקע באַשטאַנען אין דעם, וואָס אין יענער צייט, באַזונדערס זייט 1720, האָט דער לוקסוס אַרומגעאַפּט אַלץ breiטערע קרייזן. מיר קענען דאָס זען פון די ווירטשאַפטס-בכר, וועלכע זענען אונז געבליבן פון יענער צייט אין אַ גרויסער צאָל. אין מיטן 18-טן יאָרהונדערט שפירט מען אין די העכערע שיכטן דעם חלוק לגבי דעם 17-טן יאָרהונדערט פונקט אַזוי דייטלעך, ווי מיר, דייטשן, שפירן דעם חלוק פון היינטיקער צייט לגבי די יאָרן פאַר 1870: „ס'קומט זייער שוער אָן אויסצוקומען היינט מיט דעם, וואָס עס בלייבט איבער", אַזעלכע קלאָג-רייד (וועלכע כ'האָב אין אַ אַנדער צוזאַמענהאַנג ציטירט מערערע) טרעפן מיר גאַנץ אָפט. און מיר וועלן זיך גאָרנישט וווּנדערן איבער די מיינונגען, וועלכע קומען דאָרט צום אויסדרוק, ווען מיר דערוויסן זיך, אַז אַ גרויסער טייל פון די גרויסע פאַרמעגנס, וועלכע זענען אין יענער צייט דערוואָרבן געוואָרן (אייניקע ביישפילן פון די הכנסה-פאַרהעלטנישן אין 18-טן יאָרהונדערט האָב איך געבראַכט אין צווייטן אָפּשניט פון ערשטן קאַפּיטל), זענען אויסגעבן געוואָרן אויף לוקסוס-זאַכן. דע פינעי גיט אויס פון 1751—1755 500.000 ל רוססעל פאַרשוועדט 12 מיליאָן, דיופען דע שענאַנסאָ 8—7, סאַוואַלעט 10,

„די נייע מענטשן און זייערע פלוצלונגדיקע פאַרדינסטן, גאוה און שפּע האָבן געשאַפן די אויפּבליאונג אין דיר, דו, וואָס באַקלאָגסט זיך אַזוי".

ציטירט שוין יעדער „היסטאָריקער" פון פלאָרענץ.

ד י ד ר אָ איז אַפילו אומגערעכט לגבי פראַנקרייך. אָדער זאָלן מיר אפשר דעם זשאַק קער פון 15-טן יאָרהונדערט, דעם רייך-געוואָרענעם פראָצענטניק, וועלכער האָט פאַרמאָגט שלעסער אין פאַריז, ליאָן, טור און אין זיבן אַנדערע ערטער נישט צו-רעכענען צו די בעלי-גאוהדיקע גבירים? און אויך נישט די סאַמבלאַנסייס, טאָמאַס באָיע, דעם אויפּבויער פון שענאָנסאָ אין 16-טן יאָרהונדערט? זאָלן מיר אפשר פאַרגעסן די רייכגע-ווארענע אויסוווּרפן פון 17-טן יאָרהונדערט, וועלכע האָבן, ווי לודוויק XIV אַליין האָט געזאָגט, געלעבט אין „פרעכן לוקסוס"? די וועריטער, וועלכע ווערן צוגעשריבן לודוויקן, זענען אויסער-געווינלעך באַלערנדיק; ער רעדט וועגן „געשעפּטס-לייט, וואָס פון איין זייט פאַרדעקן זיי זייערע שווינדלעריין דורך אַלער-לייַ קונציקע מיטלען און פון דער צווייטער זייט דאָקן זיי זיי אויף דורך אַ גאַנצע רייע אַנדערע לאַסטן פון לוקסוס, ריכטיק ווי זיי וואָלטן מורא געהאַט איך זאָל וועגן דידאָזיקע שווינדלעריין נישט וויסן (!)".

און צולעצט: אויך פוקע, דערדאָזיקער אויבער-שווינדלער, געהערט דאָך צום דאָזיקן מין; ער, וועלכער האָט פאַרשוועגדט 20—30 מיליאָן פראַנק אויף לוקסוס-צווועקן, (פון דעם אַליין 18 מיליאָן פראַנק פאַר זיין שלאָס אין וואָ, ווי קאָלבערט (וועלכער האָט אַליין, אגב, אויך נישט פיינט געהאַט צו פאַרשוועגדן געלט אין אַ גרויסן פאַרנעם) דערציילט אונז מיט אויפגעבראַכט-קייט איר זיין פאמפלעט איבער פוקע.

דעם אינערלעכן צוזאַמענהאַנג, וועלכער באַשטייט צווישן דעם אויפשטייגן פון די געמיינע לייט און דער אויסשפרייטונג פון דער לוקסוס-פאָדערונג, קענען מיר זייער גענוי נאָכפאָלגן, ווען מיר באַקענען זיך מיט די עטאַפּן, אין וועלכע די אויפגע-קומענע גבירים זענען צרויסגעשוומען אויף דער אויבערפלאַך

און כ׳האָב דאָרט אויך געוויזן, ווי אַזוי דערדאָזיקער פּראָצעס פון פּראָוואָנדלען פּעאַלע פּארמעגנס אין בירגערלעכע איז זייט די קרייצצוגן פּאָרגעקומען אומאויפהערלעך אין אַלע אייראָפּעישע לענדער. דאָ מוז נאָך צוגעגעבן ווערן אַלס דערגאַנצונג, אז איינע פון די אָפּטסטע סיבות, פּארוואָס די אַלטע אדל-פּאַמיליעס זענען פּאַראָרימט געוואָרן און אויפגעקומענע גבירים האָבן פּארנומען זייער אָרט, איז געווען דער דראַנג נישט אָפּצושטיין אין לוק-סוס-פּאַרשוועַנדונג פון יענע בירגערלעכע געלט-זעק: דערדאָזיקער אָפּקער פון די אַלטע, פּאָרנעמע טראַדיציעס האָט געפּירט אָדער צום ווירטשאַפטלעכן אונטערגאַנג פון די אַלטע פאַמיליעס אָדער צו די „שענדלעכע חתונות" מיט די רייך-געוואָרענע פּינאַנס-בּאַראָנען, מיט וועלכע מיר זענען שוין באַקאַנט. דער צווישנגליד אין דערדאָזיקער אַנטוויקלונג, וואָס אינטערעסירט אונז אויפן דאָזיקן אָרט, איז מייסטנטיילס געווען די פּארוועלטלעכונג, די פּארמאַטעריאַליזירונג פון די אַדעליקע פאַמיליעס. דאָס, וואָס די פּלוצלונגע פּאַרדינסטן פון די טיורקאַראַטס האָבן אַרויס-געפּופן דידאָזיקע ווירקונג – און נאָר זיי זענען קודם כל שולדיק אין דאָזיקן שנוי, וועלכער איז אמת אונטערשטיצט געוואָרן דורך דער השפּעה פון הויף, ווי מיר האָבן אויבן געזען – איז, לויט מיין מיינונג (חזר איך איבער) א גשעעניש פון א גאַנץ באַזונדערער וויכטיקייט.

דידאָזיקע פּאַטאַלע נייגונג פון אַרל נישט אָפּצושטיין אין לוקסוס פון די געלט-זעק, באַגעגענען מיר אין אַלע לענדער און אין אַלע צייטן, וועו דער בירגערלעכער רייכטום נעמט פּלוצלונג אַן א גרויסן פּאַרנעם.

אַזוי, למשל, הערן מיר וועגן דייטשלאַנד שוין אין 15-טן יאָרהונדערט: „פּראַנטישקייט און גלייכצייטיק ברוטאַלקייט זענען געוואָרן סימנים פון א ריטער". דער קלייַדערלוקסוס איז געוואָרן די הויפּט-סיבה פון זיין פּאַרשולדיקטקייט. „צוליב דער טייער-קייט פון די קלייַדער, נעמט זיך אין א גרויסער מאָס", זאָגט א זיטנפּרעדיקער, „וואָס דער אדל אין דייטשלאַנד לאָזט זיך אַרונטער; זיי ווילן גלאַנצן מיט לוקסוס, ווי דאָס טוען די

בורע — 40 מיליאָן. דער גראַף פון אַרטואַ, דער שכן פון רייכן פאַוואַנטעגע, האָט געוואָגט: „כ'וואָלט געהאַט חשק אָפצופירן אין מיין זייט אַן אָרעם פון גאָלדענעם טייך, וואָס פליסט פון זיין פעלד". „מ'פראָפיטירט נישט מער פון קאַפיטאַליזם". מ'איז בעסער פאַרזונקען אין „לוקסוס": אין מעבל, בגדים, קליידער. די מא־גאַזינען פון ריו סט. האָנאָרע, וועלכע האָבן דעמאָלט פאַרזאָרגט פראַנקרייך און אויסלאַנד מיט די שענסטע שטאָפן, זענען אין יאָר 1720, וועו איבער פאַריז איז אַראָפגעפאַלן דער גאָלד-רעגן, אויסגעלייזדיקט געוואָרן אין משך פון אַ פאָר טעג. „מ'געפינט דאָרט מער נישט קיין פליוש, קיין גאָלדענע שטאָפן; אָבער מ'פאַבריצירט זיי אומעטום. ד י ו ה אָ ט ש אַ ן, וועלכן מיר פאַר־דאַנקען דידאָזיקע שילדערונגען, באַשרייבט אונז דעם אויסזען פון די גאַסן, וועלכע זענען פאַרפולט געוואָרן מיט טואַלעטן אין פאַרשידנסטע פאַרבן, באַפוצט מיט הערלעכע שטיקערייען, אויסגעארבעט פון גאָלדענע און זילבערנע געוואַנטן.

* * *

א גרויסע און אַלגעמיינע באַדייטונג פאַר דער אַנטוויקלונג פון דער מאָדערנער געזעלשאַפט האָט לויט מיין מיינונג, דער פאַקט, וואָס די אויפגעקומענע גבירים, וועלכע פארמאָגן גאָר־נישט אָחוץ זייער גאָלדענער קאַלבּ, און וועלכע האָבן נישט קיין אַנדערע אייגנאַרטיקייט אויף אויסצוטיילן זיך, אָחוץ דער פּציקייט צו פירן א לוקסוס-לעבן מיט זייערע גרויסע מיטלען, — וואָס דידאָזיקע פאַרוועניוס, זאָג איך, האָבן איבערגעגעבן זייער מאַטעריאַליסטישע און עגל-הזהבדיקע וועלט-אויפפאַסונג אויך די אַלטע אַדעליקע פאַמיליעס, וועלכע זיי האָבן דורכדעם מיטגע־ריסן אין קאַסלגרוב פון פאַרגעניגן-לעבן. אין דעם קאַפיטל פון מיין „מאָדערנעם קאַפיטאַליזם", וועלכער בא־אַנדלט די פראַגע פון דער פאַרמעגנס-אויסבילדונג, האָב איך אויפגעוויזן, אַז די פאַראַרימונג פון אַדל איז געווען אייגנער פון די מקורים, פון וועלכע די בירגערלעכע מלוהס האָבן גשעפט זייער עשירות,

שטאַרקט דצמדאָזיקן אומגליקלעכן דראַנג צו לוקסוס און אַרווייכלעכטקייט, וואָס איז נאַטירלעך ביי אַלע מענטשן, וואָס ווערט אָבער ביי אונז אַ צווייטע נאַטור צוליב דעם היציקן כאַראַקטער, וואָס מאַכט, אַז מיר בינדן זיך לײדנשאַפטלעך צו אַלע געגנשטאַנדן, ווצלכע מ׳לייגט אונז פאָר פאָר אונזער פאַר-גניגן ווגן; ווייל קיין זאַך דצגראדירט נישט אַזוי שטאַרק דעם פראַנצויזישן אַדל-שטאַנד, ווי דידאָזיקע שנעלע און גלענ-צנדיקע פאַרמעגנס פון די טרעטאַנס און אַנדערע געשעפט-לייט, ווצלכע האָבן פאַרשפרייט אַ גוט באַגרינדעטע מיינונג, אַז אין פראַנקרייך איז כמעט נישטאָ קיין אַנדער ווג, ווי דערדאָזיקער אויף צו דערלאַנגען כבודים און צו די ערשטע פלעצער, און אַז צוליבן דאָזיקן ציל ווערט אַלץ פאַרגעסן, אַלץ איז דערלויבט".

אַז אין 17-טן און 18-טן יאָרהונדערט גייען שנעל באַרג-אַראָפ די אַלטע אַריסטאָקראַטישע כאַראַקטער-שטריכן אין אַלע לענדער, האָבן אונז געזונג דייטלעך נעווייזן די געשעענישן, ווצלכע כ׳האָב געשילדערט אין 3 אָפשניט פון 1 קאַפיטל. דאָ האָב איך נאָר געוואָלט אונטערשטרייכן דעם פאַקט, אַז דידאָזיקע ענדערונג פון דעם כאַראַקטער האָט געמוזט אַרײַנגיסן נייע וואַסער אין גרויסן לוקסוס-שטראָם, ווצלכן מיר האָבן נעווואָלט נאָכמאָלגן ביז צו זיין מקור.

* * *

אָבער נישט נעקוקט אויף דעם, וואָס דער אַדעליקער איז אפשר פאַרפירט נעווארן צו אַ לוקסוס-לעבן דורך דעם אויפ-געקומענעם גביר אָדער דורכן הויף, האָט ער פונדעסטוועגן אַרויס-נעדריקט אויף דעם לוקסוס אין דער באַהאַנדלטער תקופה זיין שטצמפל, און יענע צייט אונטערשיידט זיך דייטלעך פון אונ-זערער, אויף צו להכעיס אַלע רייך-נעווארענע חזרים-קיילערס און נעלט-מענטשן, אלס אַן אַריסטאָקראַטישע.

רייכע סוחרים אין די שטעט... אָבער זיי האָבן נישט דאָס געלט, וואָס יענע האָבן... אַזוי אַרום פאַלן זיי אריין אין גרויסע חובות און אונטערן עול פון וואָכער פון די יידן און פון די קריסטן-יידן און מוזן פאַרקויפן זייער גוט, אינגאַנצן אָדער טיילוויז". אַזוי, למשל, האָט אַן אַלמנה פון הוידאָרף פאַרקויפט פאַר א קלייגעם פרייז דעם דאָרף געפּינגען ביי דעם מייך אַבלאַך, כדי ביי דער געלעגנהייט פון א טורניר זיך קענען איינשאַפן א סאמעטענע קלייד.

(ערשט איצט לעבן מיר איבער ביי אונז דעם סוף פון דערדאָזיקער אַנטוויקלונג, צולייב וועלכער דער אַדל איז אונטער-געוואָרפן די מאַטעריאַליסטישע אָנשויאונגען פון די אויפגעקומענע: היינט זענען עס די לעצטע שוואַכע פרווון פון די פאָר לעצטע אַדעליקע, אַלטע פאַמיליעס, אויסצומיידן דעם אַלגעמיינעם מאַמאָניסטישן שטריך פון דער צייט: עס זעט היינט אויס אין אונזערע אויגן כמעט ווי א דאָן-קישאָטעריי, וועגן גוטמיינענדיקע פאָרשטייער פון אָרעמען אַדל וואָרענען זייערע שטאַנד-חברים פאַר די ספּנות פון לוקסוס, וועלכער האָט אויפגעפרעסן די אַלטע אָנשויאונג וועגן אַריסטאָקראַטיזם, ווי מאָל פרעסט אויף א וואַלענע שטאָף, איבערלאָזנדיק בלויז א פאָר גישטיקע פיצעצך).

אין פראַנקרייך הויבט זיך אָן דער צעפאַלונגס-פראָצעס פון אַדל אַביסל שפּעטער. טולי, אַליין אן אַדלמאַן פון אַלטן שניט, וועלכער זעט תמיד זיין צייט אַביסל אין צו שווארצע פּאַרבן, באַקלאָגט זיך, אז אין משך פון לעצטן דור האָבן די שנעל דערוואָרבענע פאַרמעגנס פון די פינאַנס-פאַכטערס און פראָצענטניקעס אָנגעהויבן אויסצוּאיבן זייער פאַרווויסטנדיקן אינפלוס אויף די הערשנדיקע קלאַסן, זיינע וואגיקע ווערטער מעגן דאָ געבראַכט ווערן, ווייל זיי פאַרקערפערן פאַר אונז אין א קלאַסישער פאָרם איינע פון די וויכטיקסטע ענדערונגען פון דער נייער גשיכטע:

„קיין זאַך האָט נישט געהאַט קיין גרעסערן צושטייער ביים פאַרקריפּלען צווישן אונז די אידייע פון ערלעכקייט, פון פשטות און אָנפּנויתדיקייט אָדער ביים פאַרוואַנדלען דידאָזיקע טוגנטן אין לעכערלעכקייטן; קיין זאַך האָט נישט אזוי גע-

מאַניערן און אינטערעסן. די הויפּן פון צוויי לענדער אונטער-שיידן זיך נישט אזוי שטאַרק איינער פון צווייטן, ווי דער הויף און די סיטי אין זייערע אייגנאַרטיקע אופנים פון לעבן און רייַדן. בקיצור, די איינווינער פון סט. דזשעמס, נישט געקוקט אויף דעם, וואָס זיי לעבן אונטער דיזעלבע געזעצן און רעדן אויף דערזעלבער שפּראַך, זענען גאַנץ אַנדערע מענטשן, ווי די פון דער טשיפּ-זיי, און זיי פון זייער זיי זענען דערווייטערט פון די טעמפּל-מענטשן אויף אין זיי און פון די סמיט-פּעלד-מענטשן אויף דער צווייטער, – זיי אונטערשיידן זיך איינע פון די אַנדערע דורך פאַרשידענע קלימאַטן און שטופּעס אין זייער אופן צו דענקען און רעדן מיטאַנאַנדער".

דער „ספּעקטאַטאָר" № 483

12 יוני 1712,

און ווען שאַטאָבריאַן זאָגט וועגן זיין צייט: „דער הויף און די שטאָט, די שרייבער, עקאָנאָמיסטן און ענציקלאָפּעדיסטן, די גרויסע הערן און אַדל-לייט, די פינאַנסיסטן און בירגער, זענען גלייך צווישן זיך: עדות זענען די מעמוארן, וועלכע זיי האָבן אונז געלאָזן" – האָט עס געקענט זיין ריכטיק בלויז פאַר דער סמעטענע פון דער געזעלשאַפט: די „זויערמילך", ווי גע ט רופט אָן דעם „מיטלשטאַנד", איז נאָך נישט געקומען אין חשבון: דער בירגער סיי קליין- סיי גרויס-בירגער, איז געשטאַנען אין אַ זייט. אַריסטאָקראַטיש בלייבט קודם-כל דער גאַנצער שניט פון לעבן. אַלץ, וואָס טראָגט דעם נאָמען געלט און האָט דעם ווערט פון געלט, ווערט פאַראַכטעט. פירן אַ ווירטשאַפט, ברענגען אין גלייכגעוויכט די הוצאה מיט דער הכנסה, ווערט באַטראַכט אַלס בירגערלעך און דאָס ווערט איבערגעגעבן געדונגענע הויז-הויפּמייסטערס. צו וואָס דאַרף מען האָבן מענטשן, אויב מ'וועט זיך אַליין עוסקן מיט דער ווירטשאַפט. דאָס לעבן וועט אויפהערן צו פערשאַפן פרייד, ווען מ'זאָל זיך אַליין מוזן קווילן מיט די צוגרייטונגען צו אים. דאָס און דאָס האָט מען נויטיק, מען ווייזט אָן די סומעס דעם קאַסירער: זאָל דערדאָזיקער אַליין זוכן עצות, ווי זיי צו

אין משך פון דער גאַנצער צייט: זייט דער דעראַבערונג פון קאַנסטאַנטינאָפּאָל דורך די וועגעציאַנער ביז צו דער דער־פינדונג פון פוילס דריי צילינדערס, טראָגט דער לוקסוס אַן אייגנהייטלעכן גרונט־כאַראַקטער אויף אַזוי וויים, אויף וויפל זיין נאַטור איז הויפּיש־אַריסטאַקראַטיש. דורכן הויף אָדער דורך דער אַריסטאַקראַטיע (וועלכע בלייבט אַזעלכע נישט געקוקט אויפן צופלוס פון פלעבציער־בלוט) ווערט געגעבן דער טאָן: דאָ דער עיקר פון הויף, ווי אין 17-טן יאָרהונדערט (פראַנקרייך), דאָ דער עיקר פון דער „גזעזעלשאַפט", ווי אין 16-טן און 18-טן יאָרהונדערט (איטאַליע־ענגלאַנד). אָבער תמיד בלייבן דידאַזיקע ביידע עלעמענטן די איינציקע טרעגער פון דער לוקסוס־קולטור. דידאַזיקע קרייזן, אין וועלכע עס אַנטוויקלט זיך דער גאַנצער לוקסוס, טיילן זיך שארף אויס — אין זייער אייגענער פאָר־שטעלונג און אין דער פאַרשטעלונג פון אַנדערע — פון דער גאַנצער בירגערלעכער וועלט, פון המון, נישט געקוקט אויף דעם, וואָס דערדאַזיקער האָט שוין אָנגענומלט גאָר נישקשהדיקע פאַרמעגנס. אָבער דער מענטש פון דער מערב־טייל שטאָט און דער סיטימענטש: דער קאוואַליר און דער „רונדקאָפּ", אונטער־שיידן זיך אפילו אין ענגלאַנד ביזן סוף 18-טן יאָרהונדערט. אויב נישט אין אַלטן פאַליטישן, טאָ איז אין א שארף־קאַנ־טיקן סאַציאַלן זין. אַלע גוטע באַאַבאַכטער אורטיילן אַזוי:

„די מערב־לאַנדאַנער ווערן אויסגעלאַכט פון די סיטי־אייגנווינער צוליב זייער לוידיקגיין, זייער לוקסוס, נישט־רעגולערן לעבנס־אופן און זייער נייגונג צו די פראַנצויזישע זיטן. אָבער דידאַזיקע בלייבן נישט שולדיק קיין שפאָט און שילדערן א סיטי־ענגלענדער אלס אומהעפלעכע, אומגעהובעלטע חיה, וואָס מעסט זיין פארדינסט בלויז מיט געלט".

ארכענהאָלץ I, 164.

„ווען איך באַטראַכט דידאַזיקע גרויסע שטאָט מיט אירע פאַרשידענע קוואַרטאַלן און טיילן, קוק איך אויף זיי ווי אויף א צונויפמישונג פון פארשידענע נאַציעס, וועלכע אונטערשיידן זיך איינע פון דער צווייטער דורך זייער אייגענע געווינהייטן,

אַליין אָן אויף 50 פונט (סעניאָריאַל: רעפּרעזענטאַטיוו-פּאָמפּעז; זע די שילדערונג ווייטער אויף ז. 132). דערדאָזיקער קאָסטיום האָט געקאָסט 14.000 עקיו, דערפון 700 פּאָרן מאַסאָן. וועז באַאמפּיער האָט באַשטאַלט דעמדאָזיקן קאָסטיום, האָט זיין שניידער פּאַרלאַנגט 4000 עקיו האָנטגעלט, און ב. האָט אים צוגעזאָגט. דערנאָך גייט ער עסן אָוונטברויט און שפּילן (מיט 700 עקיו אין קעשענע). ער גיווינט 5000 טאָלער, און צומאָרגנס (אין א מאָמענט פון שוואַכקייט) באַצאָלט ער דערפון זיין שניידער, דאָן שפּילט ער ווידער און גיווינט אין די נאָנטסטע טעג דעם גאַנצן רעשט פון דער שניידערשער רעכענונג און נאָך 11000 טאָלער א צוגאַב. פון דידאָזיקע קויפט ער זיך פּאָר דער העלפט (5500) א שווערד באַזעצט מיט דימענטן, דאָס איבעריקע גיט ער אויס אויף זיינע קלייע פּאַרגעניגנס.

ש פּ י ל ע ר ס: אָרמי דע פּאָלוי פּאַרלירט אין איין אָוונט 600.000 ל., דאָפּען דע שענאָנסאָ אין איין אָוונט 700.000 ל., דע לא העי אין איין אָוונט 800.000 ל. (ביי מאָדאָם דע זשאַנליס קעגן ה' דע פּענאַלאָן!); א זון פון פּאַריז, לא מאָנטאָן, ביי א פּאַרטיע קוועלן 80.000 טאָלער; דער גראַף זשאָן דיו באַרי (דער טיפּ פון אַרונטערגעקומענעם גרויסן האר אין 18-טן יאָרהונדערט) פּאַרלירט אויף אייגמאָל 7000 לואי און באַרימט זיך, אז ער האָלט שוין ביים פינפטן מיליאָן. אין 1717 זענען אין פּאַריז געווען 62 „שפּיל-היילן".

פּאַראָכטונג צו גאָלט און צו אָלע גאָלט-ווערטן: דער מאַרשאַל רישעליע ווערפט ארויס דורכן פענסטער א פולן בייטל מיט גאָלט, ווייל זיין אייניקל, וועלכן ער האָט עס געשענקט, האָט עס אים אומגעקערט א פולן: אין גאַס ווען עס לכל הפחות גענינען א גאָסן-קערער. דער פרינץ פון קאָנטי האָט צעשטויסן א בריליאַנט, וועלכן זיין גאָליבטע (וויל ס'איז גאָנץ אייגפאָך געווען אָפּגערעדט וועגן א געשענק) האָט אים צוריקגעשיקט, און דעם בריליאַנטענעם שטויב צעשיט ער איבערן טיש, מיט וועלכן ער שרייבט די תשובה (דער בריליאַנט איז געווען ווערט 4 ביז 5000 ל).

פאַרשאַפן. אויב ער וועט זיי אַפילו בלייבן שולדיק דעם ליפע־ראַנט איז אויך נישט קיין אומגליק. עס איז קרעמעריש צו מיינען, אַז רעכנונגען זענען געשאַפן געוואָרן אויף דעם, מ׳זאָל זיי באַצאָלן. נישט ווינציקער איז קרעמעריש צו באַרעכענען בייַ יעדער אייַנציקער הוצאה, צי מ׳קען זיך זי דערלויבן אָדער נישט.

אָבער דידאָזיקע אַדעליקע פאַראַכטונג צו יעדער רעגוליר־טער ווירטשאפט איז אויך אַן אייגנשאַפט פון אַלע שפּעקוליאַנטן: באַזונדערס קומט אין באַרירונג מיטן אַלטן אַדל אין דאָזיקן פונקט די הויך־פינאַנס: זי פירט אויך בלויז אַ הוצאה־אָבער נישט קיין הכנסה־ווירטשאַפט. עס פאַלן איר צו איבער נאַכט גרויסע סומעס און זיי מאַכן איר מעגלעך שפּילעריש צו לעבן בייַ אין טאָג אַריין. אויף צומאָרגנס בייַ מיטאָג וועט מען שוין דורך אַ גליקלעכן בערזע־קלאַפ צוריק אָפּגעווינען דאָס אַלץ. וואָס ס׳האָט פאַרהוליעט דורך דער נאַכט. די הויכע פינאַנס שטייט מיט איר ווירטשאַפטלעכער פירונג נישט ווינציקער ווייט פון קרעמער, וואָט רעכנט זיך אויס מיטן פּעניג, ווי די פּעאָדאַל־אַריס־טאָקראַטיע. דער באַגריף פון „שפּאָרן" איז איר נישט ווינציקער פרעמד, ווי דערדאָזיקער לעצטער. דידאָזיקע אַלע ספּעציפּיש־קלייַנבירגערלעכע אָנשויאונגען, וועלכע פאַרשפּרייטן זיך דאַן אויך צווישן דער בורזשואַזיע, זענען נאָך פרעמד די רייכע שיכטן פון דער פרי־קאַפּיטאַליסטישער עפּאָכע. לכל הפּחות יענע שיכטן וועלכע מיר קענען פאַראַנטוואָרטלעך מאַכן פאַרן לוקסוס־קאָנסום פון היינטיקער צייט. כ׳בין אויסן דערמיט צו זאָגן, אַז דערדאָזיקער לוקסוס איז דורך און דורך אַדעליק, אַפילו דאָרט, וווּ ער וועט געטראָגן דורך די טיורקאַרעטס. אַ פּאָר ביישפּילן וועלן בולט מאַכן מיין געדאַנק.

אָט האָבן מיר פאַר זיך, ווי ער שטייט און גייט, דעם באַסאַמפּער, אַן אמתער טיפּ פון זיין גאַנצער קאסטע, וועגן וועלכן מיר דערוויסן זיך פאָלגנדיקע געשיכטע: אויף אַ פּייער־לעכקייט טראָגט ער אַ קאָסטיום אין גאָלד־ברוקאַט, באַצירט מיט פּאַלמען, באַדעקט מיט פערל, וואָס זייער געווויכט גיט ער

די חובות פון דער גרויסער שניידערין, וועלכע האָט געהאט איר קונדשאפט בלויז אין די הצכסטע קריזן, האָבן בסך הכל באטראָפן 490.000 פר.

* * *

אָבער אויך די ריכטונג, אין וועלכער דער לוקסוס האָט זיך באוועגט, איז באשטימט געווארן דורכן גרויסן הער.

מיר האָבן זיך שוין באקאַנט מיטן קליידער-לוקסוס ביים הויף: ער איז אָבער אָן עכטער סימן פון גרויס-הערישער לעבנס-פירונג בכלל. קיין שום זאך האָט אָזוי נישט אונטערשיידט דעם קאַוואַליר פון דעם „רונדקאָפ", ווי די עלעגאַנטע קלייד ונג, וועלכע איז באשטאַנען, אין הספם מיט דער צייט, פון סאַמעט, זיידנס, גאָלדשטיקעריי און שפיצן און האָט געקאָסט שטיקער געלט סיי פאַר מענער, סיי פאַר פרויען.

וועגן דעם קליידער-לוקסוס אין 15-טן און 16-טן יאָרהונדערט גיבן אונז די בעסטע ידיעות די גאַרדעראָבע-אינווענטארן, וועלכע זענען דערגאַנגען צו אונז אין אַ גרויסער צאָל. פון דער וואַלענטינא און עליזאַבעטא וויסקאָנטי. פון ביאַנקא מאריא ספאָרצא, פון לוקרעציא בָּארדזשיא א. אַנד. לוקרעציא, למשל, האָט געהאט אין איר אויסשטייער 50 קליידער אין ברָאקאט, סאַמעט מיט שטיקעריי און שפיצן; 150 מויליאיזלען האָבן געטראָגן אירע קליידער און וועש, וועלן זי איז אַרויסגעפאָרן פון רוים.

די קונסט-ווערק זענען אַ גוטע קוועלע סאר אַלע צייטן אויף צו אויסמעסטן דעם קליידער-לוקסוס, דאָסזעלבע — שילדערונגען פון פייערלעכקייטן, פראָצעסיעס א. א. ו. אָזוי למשל, ווארפט אָן בורקארדוס אין זיין טאָג-בוך פאָלגנדיקן בילד וועגן אַרײַנפאָר פון פרינץ פעדעריגא פון נעאַפּאָל קיין רוים (1492): „די איינצלנע האָבן געריטן אויף פרעכטיקע פערד, אַלע געקליידט אין גאָלדברָאקאט, אין צירונג פון גרויסן וועדט אויף

דער מאַרשאַל פון סובּיז גיט אויס 200.000 מר. פאַר
איין טאָג, וועלכן דער קעניג פאַרבּרענגט בּיי אים.
מאַדאַם דע מאַטיניאָן צאָלט יאָרלעך 24.000 ל. כּדי צו
האָבן טעגלעך א נייע פּריזירערין.
דערזעלבער פּרינץ פון קאָנטי, וועלכער האָט באַשאָטן
מיטן שטויב פון א טייערן שטיין א ליבּעס-בּריוועלע, האָט
געלייגן נויט אין ברויט און האָלץ בּיי א רענטע פון 600.000
ל., וויל ער האָט געהאַלטן פאַר ריכטיקער אויסצוגעבן זיין
געלט אויף אַלערליי לוקסוס-געגנשטאַנדן.
ע ס ו ו א ר ן ג ע מ א כ ט ח ו ב ו ת: מאַדאַם דע גצמענע
איז שולדיק איר שוסטער 60.000 ל. דער הערצאָג פון לאָזען האָט
געמאַכט אויף 2 מיליאָן ליר חובות, נאָכדעם, ווי ער האָט פאַר-
צערט דאָס פאַרמעגן, וועלכעס האָט אים איינגעבראַכט 100.000
טאָלער רענטע.
די רעכענונג-ביכער פון ראָזע בּערטען, וועלכע ע מ י ל
ל א נ ג ל א ד האָט פאַר קורצן אָנדענקט, עפענען אויף פאַר אונז
אַן אינטערעסאַנט בּילד פון דער ווירטשאַפטס-פירונג פון די
אַריסטאָקראַטיע לייט פון יענער צייט. ווען ראָזע בּערטען האָט אין
אָנהויב פון 1790-ער יאָרן געלאָזט מאַכן א רשימה פון אירע
חובות האָבן זיך באַקומען פאָלגנדיקע רעזולטאַטן:
בּיי דער מאַרקיזין דע בּוי פאַר די יאָרן 86—1774 —
6791 ל.
בּיי דער גרעפין דע סאל פאַר די יאָרן 81—1778 1148 ל.
בּיי דעם גראַף און גרעפין דיוראס פאַר די יאָרן 89—1774
7386 ל.
בּיי דעם גראַף אויג, דע לאמארק פאַר די יאָרן 75—1774
1558 ל.
בּיי דעם שוואַליע דע סענט-פּאָל פאַרן יאָר 1778 1343 ל.
אָחוץ דעם זענען שולדיק געווען (זייט לאַנגע יאָרן):
די וויקאָנטעסין דע פּאָלאַסטראָן 19.960 ל., די פּרינצעסין פון
רעשפּאָר 10.904 ל. די מאַרקיזין דע טאַננער 10.946 ל. א. א. ו.
א. א. ו.

דער האָבן געקאָסט ביז 15.000 ל. פיינער גראָער שטאָף: 70–80 ל. מן אייל. (בארבינע).

אויך דער לוקסוס־אין פיינעם וועש – דערדאָ־זיקער ספעציפיש־ערשטישער לוקסוס – האָט זיך ערשט איצט אָנטוויקלט אין זיין גאַנצער גרויס. דער ערלעכער מחבר פון „פולקאָמען ענגלישן האַנדלסמאַן" איז שטאַרק אויפגעבראַכט אויף דעם, וואָס דער געווייניקער „פראַנט" פון זיין צייט, „אונזער פיינערער דזשענטלמען", „דער גצווייניקער פראַנט", טראָגט לייענען־העמדער צו 10 אָדער 12 שילינג אַן אייל און בייט זיי צוויי מאָל א טאָג! אין דעם עלטערזיידנס צייטן האָט מען זיך באַגנוגט מיט האַלענדישן לייענען פון א העלפט פון דאָזיקן וועדט און מ'האָט דאָס העמד גצביטן אפשר צוויי מאָל אין דער וואָך. דער פראַנט פון היינט, גיט צו בייזוויליק אונזער עדות, מוז זיין א סך שמוציקער אויפן קצרפער פאַר די אבות, דערי־בער מוז ער אזוי אָפט בייטן די וועש.

דאָס רעפרעזענטאַטיוע, דאָס גלאַנצפולע איז דאָס אַריס־טאָקראַטישע אין דער לוקסוס־אַנטוויקלונג: פאַמפּעזע קלייד־ונג, באַגילטע מלוכה־קאָטשן, אוניפאָרמירטע דינערשאַפט, וועלכע ווערן אָנגעשטעלט אין גרויסע מחנות: דידאָזיקע אויסערגע־ווינלעך צאַלרייכע דינערשאַפט איז ווידער אַמאָל א כאַראַקטע־ריסטישער שטריך פון אַריסטאָקראַטישן לוקסוס. זי איז דער איבערבלייב פון דער אַלטער סוויטע: אין איר טרעט אַרויס פאַר אונז די פערסאָנאַלע גאַטור פון אַריסטאָקראַטישן לוקסוס, וועלכע מיר גצפינען אין דער הצכסטער מאָס בייַם גאַנצן פרי־ערדיקן לוקסוס. אונז איז באַקאַנט דאָס באַקלאָגן זיך פון א דאָם סמיט קעגן דאָזיקן „שלעכטן מנהג" פון זיינע צייט־מענטשן, צו באַשעפטיקן אַזויפיל אומפראָדוקטיווע „הענט", וועלכע וואָלטן דאָך אַלע אזוי שיין געקענט שפינען גארן.

די שילדערונגען, וועלכע מיר באַזיצן פון יענער צייט, באַשטעטיקן די ריכטיקייט פון פאַקט, וואָס האָבן גצגעבן א גרונט אַדאַם סמיטן צו זיינע אָנקלאָגעס. ד ע פ א, וועלכן עס האָט אויך געקלט דידאָזיקע אריסטאָקראַטישע פאַמפּע, דער־

רער ברוסט, אויף די בערעטס און היט. דער פרינץ האָט געטראָגן א שטאָף פון פיאָלעטן סאַמעט, די האַלזקייט פון פערל, און אייַדלשטיינער אין ווערט פון 6000 דוקאַטן, א גאַרטל מיט א שווערד פון גלייכן ווערט, דער גאַנצער צוים, באַזעצט מיט פערל און אייַדלשטיינער אין ווערט פון 3000 דוקאַטן און דער גאַנצער געשפאַן פון פערד באַגולט פון פּאַרנט און פון הינטן."

די רענעסאַנס-קלייַדונג שטייגט העכער צו דער באַראָק-קלייַדונג און דיסקרעדיטירט זיך צו ראָקאָקאָ. מיר ווייסן, למשל, אַז אין ענגלאַנד, אין 17-טן יאָרהונדערט, האָט די עליזאַבעטאַנישע קלייַדונג פון קאַוואַליר כמעט ווי געגאָלטן אַלס צייכן פון דאָזיקן שטאַנד. די הערשנדיקע מאָדע האָט דאַן געבראַכט מיט זיך א באַזונדערס אויסגעשפּראָכענע עליזאַבעטאַנישקייט: די הויכע רייטער-שטיוול ווערן אויסגעבעט מיט קאָסטבאַרן שטאָף און באַזעצט מיט שפיצן. אויך דעם מאַנס קלייַדער באַשטייען צום גרעסטן טייל פון שווערע זיידנס- און סאַמעט-שטאָפן. ווען דעיִק!

און סאַראַ לוקסוס עס האָט געהערשט! דער הערצאָג פון בוקינגהאַם האָט פאַרמאָגט (1625) 27 טייערע אַנצוגן פון סאַמעט, זיידנס, שפּיצן, פערלען א. א., פון ווערט יעדער איינער האָט געקאָסט אַרום 35.000 פראַנק. דער יום-טובדיקער אַנצוג, אין ווערט ער איז געקומען אויף דער חתונה פון קאַרל I. האָט איינגעשלונגען א סומע פון 500.000 פר. (ווייס). אַן אַדלמאַן און זיין פרוי האָבן אין 17-טן יאָרהונדערט אין פראַנקרייך אויסגעגעבן א דריטל פון זייער הכנסה אויף קלייַדער; אויף טואַלעטן און עקיפאַזשן כמעט די העלפט: 5000 ל. פון 12.000.

אין 18-טן יאָרהונדערט איז נאָך דער קלייַדער-לוקסוס מער געשטיגן: ער איז פיינער, ראַפינירטער געוואָרן, דער דורכשניט-פרייז פון א עליגאַנטן הערנאַנצוג איז געווען 1200—1500 ל. ווער עס האָט אַביסל געהאַט דרך-ארץ צו זיך, האָט געהאַט 6 זומער- און 6 ווינטער-אַנצוגן. מענערשע יום-טוב-קלייַ-

ער איז נישט צוגענגלעך פאַר דער גרויסער מאַסע, וואָס ער איז באַשרענקט אויף אַ קליינעם קרייז אויסדערווײלטע; אויך פֿאָזיטיוו אַריסטאָקראַטיש (ווי מ'קען זיך אויסדריקן) איז דער לוקסוס פון יענע טעג דורך דער פֿאַרנעמקייט פון דער פֿאָרם, וועלכע ער נעמט אומעטום אָן – אַפֿילו ביים לעצטן גאוהדיקן געלט-זאַק, ווייל מ'צווינגט אַרויף אויף אים דעם עול פון גוטן געשמאַק, וועלכער געפֿינט זיך תמיד נאָר בײַ ווייניקע. יענער לוקסוס איז אָפּגעפֿיינט: תמיד אַריינטירט ריין עסטעטיש, ריין פֿאָרמעל. דער פֿעריאָד נעמט אַרום פיר סטיל-אַרטן: גאָטיק, רענעסאַנס, באַראָק און ראָקאָקאָ. אָבער דידאָזיקע אַלע סטילן זענען פֿאַרנעמע סטילן, הערנסטילן, קודם כל זענען זיי „סטילן" און זיי אונטערשיידן זיך דורכדעם שאַרף פונם סטיל פון אונזער צייט, וואָס איז די סאַמע סטיללאָזיקייט און טראָגט דורכדעם דעם צייכן פון המונישקייט אויפן שטערן.

אינם ענגלאַנד פון 18-טן יאָרהונדערט רייסט זיך אַריין עפּעס ענלעכעס אויף אַ „בירגערלעכן" סטיל, דאָ און דאָרט קלינגט שוין אַ פּלעבעישער טאָן: מ ו ט ה ע ר ווײל האָבן, אַז אין די פֿאַרטרעטן פון ריינאלדס און גענסבאָראָ קען מען אַנטדעקן דעמדאָזיקן נייעם טאָן און אין דעם. גלויבט ער, ליגט דער אונטערשייד צווישן ענגלאַנד און פראַנקרייך; אָבער מיר, דאַקעגן, דאַכט זיך, אַז גראָד אין דידאָזיקע ביידע פֿאַרטרעטיסטן קומט צום בולטסטן אויסדרוק די דורך און דורך אַריסטאָקראַטישע נאַטור פון יענער צייט. נעוויס איז מר. סידראָן אויף גענסבאָראָס בילד פֿאַרגעשטעלט אין נאַסן-טואַלעט: „אַ גרויסן הוט אויפן קאָפּ. די מופּטע אין דער האַנט. קיין שום פּערל באַפּוצונג, נאָר בלויז אַן איינפאַכע זיידענע באַנד אַרום האַלז". געוויס, און פונדעסטוועגן ז אַ גאַנצע וועלט טיילט זיי אָפּ פון יעדער דאַמע פון אונזער צייט און האָט זיי נעוויס אָפּגעטיילט פון די פּרויען פון די סיטי-מענטשן פון זייער צייט. איז דען דאָס בלאָע יינגל נישט קיין אמתער סימבאָל פון יענע לעצטע שעהן פון דער אַריסטאַקראַטישער קולטור? האָאַרט יאָ: בײַ אים קומט צום ערשטן מאָל (נאָך דעם קורצן האָלענדישן פּלעבעיער-

צייַלט אונז, אַז גאַנץ געווייַנלעכע לאָנדאָנער סוחרים האַלטן מינדעסטנס צוויי, אָפט נאָך מער ווייבלעכע דינערינס, און אַ סך האַלטן נאָך אַ דינער, אָדער אפילו צוויי, אין איין באַזונדערן פאַל האַלט אַ סוחרישע ווייב פינף דינסטמיידלעך און איין דינער. די בלאָע ליווריין פון דידאָזיקע קרעמערדינערס זענען געווען אַזוי אָפט, אַז מ׳רופט זיי די „סוחרישע ליוו־רייען" און, אַז „די דזשענטלמענס" מיידן אויס דידאָזיקע פאַרב ביי זייערע דינערס. דערדאָזיקער גרויס־הערישער לוקסוס איז געווען אַזוי אַלגעמיין, אַז ער שטייט ביי די געמיינע פאַר־וועניוס אויפן סדר־היום; ווי שטאַרק האָט ער געמוזט זיין אַנט־וויקלט ביי די קאַוואַלירן! מיר וועלן זיך נישט ווונדערן, ווען מיר הערן ווצגן אַן צנגלישן לאָרד, ווצלכער האָט געהאַט 100 פערד־קנעכט.

און פונדעסטוועגן רופן אָפטמאָל פאָרט אַרויס אונזער דער־שטוינונג די ריזנציפערן פון די דינערס: דער דיוק דע נעווערס האַלט 146, די פאָנטשארטרען 113, דער דיוק דע שוואַל — 400 (דערפון 54 אין ליווריייעס), מאַדאַם דע סעוויניע 30—40. פאַרשטייט זיך, אַז די גאַלט־זעק האָבן געשמאַק קאָפירט דעמ־דאָזיקן הערן־לוקסוס: ביי אַ ריין־געוואָרענעם לאַנדשאַפטסמאַלער, אַ „מיססיסיפיער" געפינען מיר 90 דינער, און מ ע ר ס י ע גיט אונז איבער אין גאַנץ אַלגעמיינע ווערטער: „אין אַ געוויסע הויז פון שטייער־מכסניק ווצט איר געפינען 24 דינער אין ליוו־רייעס, נישט רעכענענדיק די קוכערס, גאַהילף־קוכערס און 6 דינסטמיידלעך פאַר דער מאַדאַם..."

פון אייניעם אַ טיורקארעט דערציילט ער אונז, אַז ער פלעגט אַרומגערינגלט זיין פון 4 דינערס ביים טרינקען שאַקאַלאַדע.

* * *

צולעצט איז אָבער אויך אינהאַלטלעך דאָס ווועזן פון לוקסוס פון דעמדאָזיקן גאַנצן פעריאָד אַריסטאָקראַטיש, און נישט נאָר אין דעם נעגאַטיוון זין, ווואָס

בערגעשיר. דער יונגער שאָוועלען פאַלט אריין צוליב דער טענצערין פרל. מינאָס אין חובות• אויף 1.600.140 ל. 19 ס. 11 ד., סט. דושעמס, קאסיר פון פלאָט, שענקט דער פרל. דע באָ־ווואזען פאר 1.500.000 ביז 1.800.000 ל. צירונג און אַנדערע ווערט־זאַכן און באַשטימט איר א יאָרלעכע רענטע פון 20.000 טאָלער. 10.000 ל. (2000 עקיוס) איז א „נאָרמאַלער" חודש־גע־האַלט פאר ד' „בעסערע" קורטיזאַנעס.

איך וויל אָבער נאָך דייטלעכער מאַכן דעם ענין צוזא־מענהאַנג, וואָס באַשטייט צווישן דער לוקסוס־אַנטוויקלונג פון יענער צייט און דער הערשאַפט פון דער זי (צי זי איז געווען א חתונה־געהאַלטע אָדער נישט, איז נישט וויכטיק, אַבי זי איז נאָר געווען א ז'), ווי דאָס איז מעגלעך דורך אַלגעמיינע באַטראַכטונגען און דורך אָנווייזן אויף די פאַרשוועכדונגען פון אייגנלענע פאַוואָריטקעס,— איך וויל זיך אָפשטעלן אויף פרטים און נאָכפאָלגן די לוקסוס־אַנטוויקלונג לויט אירע וויכטיקסטע אינהאַלטן; אויף אזא אופן וועלן מיר געווינען א קלאָרערן איינבליק אין די פאַרשידנארטיקע לוקסוס־מעגלעכקייטן אונטער דעם אלטן רעזשים און מיר קענען נאָך דייטלעכער דערקענען, וויַ אזוי פון די איינצלענע לוקסוס־הוצאות, אָדער בעסער גע־זאָגט פון די אָנגעזאַמלטע איינצלפאַלן פון דעם לוקסוס־לעבן ציען זיך פעדים צו די ערשטע ארגאַניזמען פון דער קאַפּיטאַלים־טישער אָרגאַניזאַציע אויפן געביט פון האַנדל און אינדוסטריי.

IV. דער זיג פון דער זי

כ'האָב פריער אָנגעוויזן אויף די געמיינזאַמע שטריכן, וועלכע עס טראָגט אויף זיך דער גאַנצער לוקסוס פון דער פרי־קאַפּיטאַליסטישער עפאָכע. איצט וויל איך אויפמערקזאַם מאַכן אויף דעם, אז דער לוקסוס האָט אין דידאָזיקע פינף ביז זעקס יאָרהונדערטן אויך דורכגעמאַכט פאַרשידענע ענדערונגען, און ב'וויל אויסווייזן, אויף וויַ וויים די פרויען (אזוי וויַ מיר האָבן

עפּיזאָד) די „אומהעפּלעכע, אומגעלומפּערטע, חיה" צום וואָרט. אָבער צו דער וועלט, וועלכע קומט אַליין אין באַטראַכט פּאַר דער אַנטוויקלונג פון לוקסוס, האָט ער נאָך נישט געהערט.

* * *

און די ז י ? מיר ווייסן, אַז די מעטרעסנווירטשאַפט איז באַזונדערס אין 18-טן יאָרהונדערט געווען אַן אַלגעמיינע דער-שיינונג אין דער גוטער געזעלשאַפט: וווּ איז דער מענטש, וועלכער האָט נישט געהאַט קיין מעטרעסע? רופט אויס זיי-ער נאַיוו אַ פילאָסאָף פון יענער צייט; דעריבער, וועלן מיר הערן איצט וועגן דער פּאַרשוועכונג פון דידאָזיקע זעלבע קרייזן, קענען מיר אָן קוועלנקלענישן מאַכן אַן אויספּיר, אַז אַ גרויסער טייל פון דערדאָזיקער פּאַרשוועכונג דאַרף פּאַרשריבן ווערן אויף דער קאָנטע פון דער אומגעזעצלעכער ליבע און פּאַרן רעשט טראָגן די שולד די געזעצלעכע פרויען.

וועגן אייניקע פון די גרויסע קורטיזאַנעס האָבן מיר צי-פּערמעסיקע באַווייזן פּאַר זייער פּאַרשוועכונג-תאוה.

וועגן דער „לעבנסווירדיקער דעשאַן" זאָגט דער אַדוואָ-קאַט קארסיליע אין אַ פּאַרטיידיקונגס-רעדע: „איר לוקסוס רופט אַרויס דערשטוינונג אין גאַנץ פּאַריז. די גרויבן פון גאָלקאָנדא זענען פּאַר איר אויסגעשעפּט געווארן. דאָס געלט וואַקסט אַרויס אונטער אירע טריט".

אַ סך און גראד די געלעיבטע פון די גרויסע פינאַנס-לייט (ווי צום ביישפּיל די מאַדאַם פּעטיטפּאַס און מאַדאַם דיופרען, די מצטרעסעס פון שטיין-רייכן לץ מאָססאָן) זענען געווען באַ-קאַנט דורך זייער „פּרעכן לוקסוס". און באמת: ריזיקע סומעס זענען דורכגערונען דורך זייערע הענטלעך. די געלעיבטע פון אַ צווייטן מאַנאַט פון דער פינאַנס-וועלט, מעזאן רוזש (רויטע הויז), אַ טענצערין פון דער גרויסע אָפּערע, פּרעסט אַרויס פון איר געלעיבטן: 210.000 ל. אויף בנינים און אייניכטונגען, 150.000 ל. אויף צירונג, 50.000 טאָלער אויף בילדער און זיל-

שטאַרקע שעצונג פון א צאַרייכער דינערשאַפט איז אַן אי־
בערבליבענישע פון דער אַלטער סוויטע. ס׳איז אָבער קיין ספק
נישטאָ, אַז זייט דעם מיטלאַלטער ווערט כסדר אַלץ שוואַכער
דער פערסאָנאַלער כאַראַקטערשטריך פון דער לוקסוס־אָנטוויק־
לונג. פריער האָט זיך דער לוקסוס מערסטנטייל אויסגעשפּט
אין צענויפרופן א סך געסט, אין באַקעסטיקן און באַלוסטיקן
זיי ביי פייערלעכקייטן, א. א. וו. איצט איז די צאַרייכע די־
נערשאַפט בלויז א באַגלייטדערשיינונג פון דער אַלץ מער וואַק־
סנדיקער פאַרוועגדונג פון זאַכן צו לוקסוסצוועקן. אויך אין דער
דאָזיקער פאַרזאַכלעכונג, ווי איך רוף אָן דעמדאָזיקן פראָצעס,
איז די זי געווען פאַראינטערעסירט, ווייל דאָס צענויפרופן א
גרויסע געזעלשאַפט פאַרשאַפט איר ווינציקער פאַרגעניגן ווי די
פרעכטיקע קליידונג, די באַקוועמערע דירה, די טייערע צירונג.
אויך דידאָזיקע ענדערונג איז עקאָנאָמיש אויסערגעווייניקלעך
אינטערעסאַנט: אדאם סמיט וואָלט געזאָגט: מען גייט איבער
פון „אומפראָדוקטיוון" צום „פראָדוקטיוון" לוקסוס, ווייל יענער
פערסאָנאַלער לוקסוס באַשעפטיקט „אומפראָדוקטיווע" הענט,
אָבער דאָקעגן דער פאַרזאַכלעכטער לוקסוס — „פראָדוקטיווע"
(אין קאַפּיטאַליסטישן זין: דאָס הייסט לוינארבעטער אין א קא־
פּיטאַליסטישער אונטערנעמונג). און באמת, די פאַרזאַכלעכונג
פון דער לוקסוס־באַדערפעניש האָט געהאַט א גרונט־לייגנדיקע
באַדייטונג פאַר דער אַנטוויקלונג פון קאַפּיטאַליזם.

זייט ביי זייט מיט דערדאָזיקער פאַרזאַכלעכונג פון לוקסוס
גייט אָבער אויך די

ג) טענדענץ צו פאַרזינלעכונג און פאַרפיי־
נערונג, וועלכע די זי פלעגט מיט א באַזונדערער ענערגיע.

אַלס טענדענץ צו פאַרזינלעכונג באַטראַכט איך יענע אַנט־
וויקלונג, וועלכע פירט דערצו, אַז דער לוקסוס דינט אַלץ ווייני־
קער וועלכע נישט איז אידעאַלע לעבנס־וועדטן (ווי, למשל, דער
קונסט) און שטייט אַלץ מער אין רשות פון די נידעריקע אַני־
מאַלישע אינסטינקטן. עס קומט פאָר יענער פראָצעס, וועלכן
די ברידער גאָנקור באַצייכענען אויך מאָל אַזוי: „די פראָטע־

זיך באקענט מיט זיי) טראָגן די שילד פאר רידאָזיקע ענדערונ-
גען. מיר באטראכטן קודם כל:

1. די אלגעמיינע אנטוויקלונגס-טענדענצן פון לוקסוס (פארשטייט זיך: פון לוקסוס אין דאָזיקן גאנץ-באשטימטן היסטאָרישן פעריאָד, ד. ה. פון 1200 ביז 1800, וועלכער איז בלויז איין-איינציקן מאל געווען אין דער וועלט-געשיכטע. אלע באמיונגען צו בילדן אלגעמיינע לוקסוס-עפאָכן, ווי דאס האָט, למשל, געפרוווט ר א ש ע, זענען פארמשפט אויף אומדערפאָלג: שוין אפגערעדט פון דער טאלפאטשער טעאָריע, וועלכע רייסט זיך אריין מיט דער שלעכטפארשטאנענער „מא-טעריאליסטישער געשיכטסאויפפאסונג", אין אזעלכע דעליקאטע שייכותן, ווי דאס זענען די דערשיינונגען פון לוקסוס).

איך אונטערשייד פאלגנדע אנטוויקלונגסטענדענצן פון לוקסוס:

א) טענדענץ צו פארהיימישונג. דער מיטלאלטערלעכער לוקסוס האָט מייסטנטיילס געטראָגן אן עפנטלעכן כאראקטער, איצט נעמט ער אָן א פריוואטן; אָבער אויך אלס פריוואטער איז ער מער געקומען צום אויסדרוק מחוץ דער שטוב, ווי אין דער שטוב; איצט ווערט ער אלץ מער קאָנ-צענטריט אין שטוב, אין דער היימישקייט: די פרוי נעמט אים אריין צו זיך.

פריער (נאָך אויך אין דער רענעסאַנס-צייט) — טורנירן, רעפרעזענטאַנץ-לוקסוס, עפנטלעכע גאסט-אויפנעמונגען, פייערלעכע פראָצעסיעס: איצט -- היים-לוקסוס. דורכדעם פארלירט דער לוקסוס זיין פעריאָדישן כאראקטער פון פריער, און ווערט — א כסדרדיקע דערשיינונג. ס'איז איבעריק צו זאָגן, אויף ווי וויים עס איז פארבונדן מיט דערדאָזיקער ענדערונג דער ווקס פון לוקסוס-באדערפנישן.

ב) טענדענץ צו פארזאכליכונג. מיר האָבן געזען, אז דער לוקסוס פון באהאנדלטן פעריאָד טראָגט נאָך אלץ א שטאַרק-פערסאָנאַלן און במילא א קוואַנטיטאטיוו-געריכטעטן כא-ראקטער, און מיר האָבן פעסטגעשטעלט, אז אין דעם לאָזט זיך דערקענען זיין אריסטאָקראטישע אָפשטאָמונג, וויל דידאָזיקע

דער קאַפּיטאַליסטישער אינדוסטריי, אויך פּאַר דעם קאַפּיטאַליסטישן האַנדל (צושטעלונג פון אָרט-ווייטע שטאָפּן).

ד) טעגדענק צו זאַמענדרענגען — אין דער צייט. סיי דורכדעם. וואָס אין א געגעבענער צייט ווערט אַנטוויקלט א סך לוקסוס: עס ווערן באַנוצט א סך געגנשטאַנדן, עס ווערן געמאַסן א סך געמוסן; סיי דורך דעם, וואָס פריערדיקע פּעריאָדישע לוקסוס-פּאַרשטעלונגען ווערן פּאַר-וואַנדלט אין שטענדיקע אייניריכטונגען: פון יאָר-פייערלעכקייטן ווערן רעגלמעסיק-צוריקקערנדיקע יום-טובים, פון פּראָצעסיעס אין יובילייי-טעג ווערן טעגלעכע מאַסקאַראַדן פון סעודות און געהיילקטע טעג און קוואַרטאַל-זויפערייען ווערן אַלטעגלעכע מיטאָגס און אָוונט-עסנס; סיי דורך דעם (און דאָס ווייל איך באַזונדערס שטאַרק אונטערשטרייכן), וואָס די „לוקסוס-זאַכן" ווערן פאַרטיק געמאַכט אין א קירצערער צייט, כדי וואָס שנעלער צו קענען דינען זייער באַזיצער.

אין מיטלאַלטער האָט געהערשט א כלל פון א לאַנגער פּראָדוקציע-צייט: יאָרן און יאָרצענדליקער האָט מען געאַרבעט אויף אַיין זאַך, ביי אַיין ווערק: מען האָט זיך נישט געאיילט עס צו פאַרענדיקן. מען האָט דאָך געלעבט אַזוי לאַנג, ווייל מען האָט געלעבט אין א געמיינשאַפט: די קירכע, דער קלויס-טער, די שטאָט-געמיינדע, דער פאַמיליען-שטאַם, וועלן זיכער דערלעבן די פאַרענדיקונג, ווען דער אייגלענער מענטש, וועלכער האָט די ארבעט באַשטעלט, ווערט שוין אַפילו פון לאַנג זיין פאַרפוילט. סאָא סך דורות עס האָבן געבויט די סערטאָזא פון פאוויא! די מיללענדער פּאַמיליע סאַקטשי האָט אין משך פון דריי יאָרהונדערטער, אין משך פון אַכט דורות, געארבעט ביי די אינקריסטירונגען פון די אַלטאַר-פּלאַטן. יעדער דאָס, יעדער קלויסטער, יעדעס ראַטהויז, יעדע בורג פון מיטלאַלטער איז אַן עדות פון דערדאָזיקער איבערריקונג פון לעבנסלטער פון די אייגלענע מענטשן: זייער אויפבוי דויערט נאָכצענע דורות, וועלכע האָבן געגלויבט צו לעבן אייביק.

זינט דער יחיד האָט זיך אַרויסגעריסן פון דער געמיין-

זשירונג פון דער קונסט נידערט אַראָפּ צו די בראָנז-סיזעלירערס, צו האָלץ-אויסשנייִדער, צו שטיקערס אין צו נאָדל-אַרבעטערינס" א. א. וו. א. א. וו. זיי ווילן דערמיט באַצייכענען דעם אונ- טערשייד צווישן דער דיו-בארריי-עפּאָכע און דער פּאָמפּאַדור- צייט- מיר דאַכט, אַז דידאָזיקע — ס'איז איבעריק צו זאָגן: עקאָנאָמיש אויסערגעווייַנלעך-וויכטיקע ענדערונג — כאַראַקטעריזירט גיכער דעם איבערגאַנג פון 17-טן צום 18-טן יאָרהונדערט, ד. ה. דעם נצחון פון ראָקאָקאָ איבערן בארָאָק. אָבער דערדאָזיקער נצחון באַדייט נישט עפּעס אַנדערשס, ווי דעם ענטגילטיקן און פולשטענדיקן נצחון פון דער ז י. די הערשאַפט פון דאָזיקן דור און דורך וויבלעכן סטיל אויף אַלע געביטן פון דער קולטור איז שוין אַליין אַ געוונדיקער באַווייז פאַר דער ריכטיקייט פון דער דאָ פאַרטיידיקטער טעזע. און באמת, די זיגרייכע זי שטראַלט אונז אַנטקעגן פון אַלע שאַפונגען פון דער קונסט און פון דער קונסט-פראָדוקציע פון יענער צייט: פון טריומאָ-שפיגלען און ליאָנערדישנס ,תכלתדיק-זיידענע בעטן מיט ווייסע טיול-גאַרדינען, פון צאַרטבלויע קליידער, גרויזיידענע זאָקן און ראָזיקע זיידענע קליידער. פון קאָקעטישע, מיט שוואַנען-פוך באַזעצטע פעניואַרס, פון שטרויספעדערן און בראַבאַנטער שפּיצן, אין אַלץ דאָס, וואָס אַ פאַטער האָט צוזאַמענגעדיכטעט אין אַ „סימפאָניע פון סאַלאָן", ווי עס רריקט זיך אויס מ ו ט ה ע ר. דערדאָזיקער אומפאַרגלייכ- לעכער שילדערער פון ראָקאָקאָ, ביי וועלכן כ'האָב אויך געגומען די פריער-געבראַכטע ווערטער.

אין דעם ענגסטן צוזאַמענהאַנג מיט דער טענדענץ צו פאַרזיגלעכן דעם לוסקוס, געפינט זיך די טענדענץ צו זיין פאַר- פיינערונג. פאַרפיינערן הייסט פאַרמערן די פאַרבויכטע סומע פון לעבעדיקער אַרבעט ביי דער אויסאַרבעטונג פון אַ פאַר- ברויך-געגנשטאַנד, ד. ה. דורכדרינגען, דורכזאָפן דעם שטאָף מיט מער אַרבעט (אויף וויפל די פאַרפיינערונג באַשטייט נישט אין דער פאַרוועגדונג פון זעלטענע שטאָפן). דורכדעם ווערט באַזונדערס שטאַרק פאַרגרעסערט דער באַטעטיקונגס-רוים פאַר

2) דער עסלוקסוס אין דער היים

א) דער עסלוקסוס איז אויסגעבילדעט געוואָרן אין איטאַליע אין משך פון 15-טן און 16-טן יאָרהונדערט, בעת דאָרט איז אונטשטאַנען א „קאָך-קונסט" צוגלייך מיט די אַנדערע קונסט-צווייגן. פריער האָט נאָר געהערשט א פרעס-לוקסוס: איצט האָט מען פאַרפיינערט אויך דעמדאָזיקן נצנוס און דער איכות האָט אויך דאָ פאַרנומען דעם אָרט פון דעם כּמות.

אויך דער עסלוקסוס האָט אַריבערגעוואַנדערט פון איטאַליע קיין פראַנקרייך, וווּ ער באַקומט זיין ריכטיקע פלעגע צרשט זייטן סוף 16-טן יאָרהונדערט. ס'איז כּמעט אוממעגלעך נאָכצופאָלגן די אַנטוויקלונג פון עסלוקסוס אן א לאַנגער אפּהאַנדלונג וועגן שפּייז-צוגרייטונגען, וואָס וועט זיך אָבער נישט אַרייפּאַסן אין די ראַמען פון דערדאָזיקער אונטערזוכונג. אָבער, ווי אין די פריערדיקע פאַלן ווילּ איך אויך דאָ שטעלן לכל הפּחות די איין פאָלגנדיקע פראַגע: האָבן מיר וויידער אַמאָל צו פאַרדאַנקען די פאַרפיינערונג פון דער קאָך-קונסט און במילא אויך די אַנטוויקלונג פון עסלוקסוס דער זי?

פסיכאָלאָגיש-פיזיאָלאָגיש איז דאָס נאָך א „שטרייט-פראַגע", ווי נאָנט עס זענען פאַרקרובהט צווישן זיך די קאָכקונסט און די ליבע-קונסט. עס איז דאָ א נייגונג צו שטעלן אין א געוויסן געגנזאַץ צווישן זיך די ערשטיק און די פיינשמעקעריי אין עסן, און דאָס קומט צום אויסדרוק אין דער באַצייכנונג פון דעם מאָנס לעבנס-שטופּעס: ליבע, כּבוד-גיריקייט און מיטאָג. שלעכטע נישט-ערשטיקער, ווי קאָנט, זענען געווען גרויסע נאַשערס. אָבער מיר דאַכט זיך פונדעסטוועגן, אז אָן דער אַלגעמיינער פאַרפיינערונג און פאַרזינלעכונג פון אונזער געשמאַקלעבן, וועלכע מיר האָבן צו פאַרדאַנקען דעם אייגפלוס פון דער פרוי, וואָלטן מיר קיינמאָל נישט דערגרייכט אַן העכערע אַנטוויקלונגס-שטופּע אין דער עסקונסט. צי דען דאַרף מען נישט זוכן אין דער ליידנשאַפטלעכער נאַשערייַ פון אַלטע בחורים א „פאַרדרענגונג" פון ערשטישן דראַנג? אזוי, אז די נאַשערייַ בייַם מאַן אַנט-

שאפט, וואס לעבט אים איבער, ווערט זיין לעבנסדויער די מאס פון זיין געניסן. דער איינצלמענטש אלס אזעלכער, ווייל וואס מער דורכלעבן און געניסן, אפילו א קענ"ג איז געווארן צו פיל ער אליין: ער וויל נאך אליין ווינען אין שלאס, ווען דער הויבט איצט אן צו בויען. און איצט, ווען די הערשאפט פון דערדאזיקער וועלט איז איבערגעגעבן געווארן דער זי, איז וויידערמאל פארשנעלערט געווארן דער טעמפ, מיט ווען עס זענען גשאפן געווארן די מיטלען אויף צו באפרידיקן די לוקסוס-באדערפענישן. די פרוי קען נישט ווארטן. אבער דער פארליבטער מאן אודאי און אודאי נישט. סארא ענדערונג אין דעם לעבנס-שניט:

מאריא פון מעדיטשי האט געלאזט פארטיק מאכן דעם לוקסמבורג-פאלאץ אין דער אומדערהערט קורצער צייט פון פינף יאר.

ביים ווערסאלער שלאס האט מען געארבעט טאג ווי נאכט: „פאר ווערסאל זענען דא צוויי פארטיעס סטאלערעס, פון וועלכע איינע ארבעט בייטאג און די צווייטע ביינאכט", האט אונז קאלבערט אליין דערציילט.

דער גראף פון ארטוא האט געלאזט איבערבויען באגאטעל אינגאנצן פונסניי, כדי דארט איינצורדנען פאר דער קעניגין א פארוויילונג, און ער באשעפטיקט טאג ווי נאכט 900 ארבעטער: ווען די ארבעט רוקט זיך נישט אזוי שנעל פארויס, שיקט ער ארויס זיינע וואך-זעלנער אויפן שליאך כדי צו פארכאפן שטיין- און וואפנע-וועגענער.

אבער דידאזיקע אלע ענדערונגען וועלן מיר נאך זען פאר זיך א סך פלאסטישער, ווען איך וועל איצט פרובירן געניי נאכפאלגן דעם לוקסוס אויף אייניקע פון די וויכטיק-סטע געביטן. דורכדעם וועלן מיר אויך באקומען א פארשטעלונג וועגן דער (פון עקאנאמישן שטאנדפונקט וויכטיקסטער) כמותדי-קער באדייטונג, וועלכע די פארענדערונגען האבן געהאט פאר דער פארמירונג פון לוקסוס.

אלס באליבט געוסמיטל ווערט ער איינגעבירגערט אין איטאליע.
אין 15-טן יאָרהונדערט, בייַ הייַנטיקן טאָג, שרייבט פאנסי-
ראָלוס, איז נישטאָ קיין איין פייערלעכע סעודה, בייַ וועל-
כער עס זאָל נישט פאָרבריכט ווערן קיין גרויסער קוואנטום
צוקער אין אלערליי פאָרמען; פיגורן און גרופעס, פויגלען און
פירפיסיקע און די וווּנדער-שענסטע פרוכטן אין די נאַטיר-
לעכסטע פאַרבן ווערן נאָכגעבילדעט פון צוקער, ראַבאַרבער,
פיגנאַליען, צינאַמאָמען און אַנדערע געווירצן ווערן אין אים
איינגעמאַכט און פארצוקערט צום ענטציקן פון דער מענטשהייט;
אָן צוקער ווערט כמעט קיין שום זאָך נישט פאַרצערט, צוקער
קומט אַריין אין געבעקס, צוקער אין ווין, אָנשטאָט וואַסער
טרינקט מען צוקער-וואַסער, פלייש, פיש און אייער ריכט מען
צו מיט צוקער, מיט אין וואָרט, זאלץ ווערט נישט גענוצט מער
פאר צוקער!

קאטארינאָ פון מעדיטשי טרעט אַרויס אלס די פארמיט-
לערין, וועלכע פאַרשפרייט דעם צוקערקאָנסום אין דער פראַנ-
צויזישער געזעלשאפט. צווישן אַנדערן זאָל די איטאליענישע
סוויטע פון דערדאָזיקער פירשטין צוערשט האָבן אייַנגעפירט
דעם געברויך פון ליקערן אין פאריז, וועלכע זענען דאן דורך
די פראַנצויזן אליין דערפירט געוואָרן צו א הויכער אַנטוויק-
לונג. איינע פון די באליבטסטע מאַרקעס פון יענער צייט איז
געווען דאָס וועגוס אייל, וועלכעס האָט זיך באַקומען פון אלקא-
האָל, צוקער און זאפערן. אין זיין טראַקטאַט איבער דער לאַנד-
ווירטשאפט פאַרזיכערט אונז שוין ע ס ט י ע ן, אז דער צוקער-
קאָנסום איז זייער פארשפרייט. לג בריער שאַנפע, פראַנץ I
לייבדאָקטאָר, רופט שוין אָן (1560) דעם צוקער אלס א געגוס-
מיטל פון ערשטן געבראוך, פארשטייט זיך, אז בלויז אין די
העכערע קרייזן פון דער געזעלשאפט, ווייל ער גיט צו זיין
מיינונג פאָלגנדיקע דערקלערונג: „ווייל לייט פון פיינער לעבנס-
ארט פאַרצערן קיין שום זאך נישט, וואס איז נישט באשאָטן
מיט צוקער - פולווער". אויך אין ענגלאַנד האָט מען שוין
אין 16 יאָרהונדערט בייַ יעדער פיינערן מאָלצייט באַטראַכט פאר

שפּרעכט אומגעפער דער ליבע צו קעין ביי אלטע בתולות? אויך דאס וואלט געלוינט אויסצופארשן.

בלויז איין פונקט איז שוין אויך היינט קלאר: דאס איז דער צוזאמענהאנג צווישן דעם קאנסום פון זיסקייטן און וויי-בערהערשאפט. מיר קענען דייטלעך זען די ליניע, וועלכע גרע-ניצט נאך היינט אפ די צאנע פון דער ז׳: דאס איז דיזעלבע ליניע, וואס שיידט אפ איינס פון דאס צווייטע די לענדער מיט גוטע און שלעכטע קיכן און מעלשפייזן: אין איטאליע, אין עסטרייך, אין פראנקרייך, אין פוילן די אויסגעצייכנטע זיס-קייטן, אין צפון.דייטשלאנד דער פלאמערי, אין ענגלאנד דער אלבערט-קעקס.

דידאזיקע פארבינדונג פון פעמיניזם (פון אלטן סטיל) מיטן צוקער איז אבער אין וירטשאפטס-געשיכטלעכן זין געווארן פון דער גרעסטער בעדייטונג: דערפאר, וויל אין דער פרי-קאפי-טאליסטישער עפאכע האט געהערשט די ז׳, איז דער צוקער אזוי שנעל געווארן א באליבט גענוס-מיטל, און נאר דערפאר, וויל ס׳איז געווען דער צוקער, האבן די רייצמיטלען קאקאא-קאווע און טיי אזוי שנעל געפונען אין איראפע אן אלגעמיינע פארשפרייטונג. אבער דער אנדל מיט דידאזיקע פיר ארטיקלען און די פראדוקציע פון קאקאא, קאווע און צוקער אין די איי-ראפעישע קאלאניעס, וויי אויך די פארארבעטונג פון קאקאא און די ראפינירונג פון רויצוקער אין איראפע האבן פארנומען זייער א גרויסן פלאץ אין דער אנטוויקלונג פון קאפיטאליזם.

דאס, וואס מיר וויסן פון דער געשיכטע פון דידאזיקע גענוסמיטלען און פון זייער איינבירגערונג אין איראפע, בא-שטעטיקט דורכאויס די ריכטיקייט פון דידאזיקע אלגעמיינע אויספירן. אויף וויפל דידאזיקע געשיכטע פאלט צענויף מיט דער געשיכטע פון צוקער (און דאס איז דער פאל אין א גאנץ גרויסער מאס), האבן מיר געזויע ידיעות דורך דאס בוך פון ע ד מ ו נ ד א. פאן ליפפמאן, וועלכן מיר האבן אין וועזנטלעכן צו פארדאנקען אויך די פאלגנדיקע ידיעות.

דער צוקער ווערט צוערשט דערמאנט אין 14-טן יאהרהונ-

האָט איבערגעלעבט דער עס-לוקסוס: די אויפשטייגונג דורך דער פאַרפולקאָמונג פון דער קאכטעכניק, האָט אויך איבערגעלעבט דער ווּוין-לוקסוס אין דער גרויסשטאָט: דעם אָרט פון די ריזיקע, פוסטע בורגן האָבן פאַרנומען קלענערע, אָבער מיט אַ וואַקסנדיקער מענגע פון קאָסטבאַרע זאַכן אויסגעפילטע שטאָט-ווּוינונגען: דער שלאָס איז פאַרביטן געוואָרן דורכן פאַלאַצל.

דערדאָזיקער, לאָמיר זאָגן, שטאָטישער ווּוין-שטייגער ווערט אָבער דאַן אַריבערגעטראָגן אויפן לאַנד: עס קומען אויף די מיט שטאָטישער עלעגאַנץ אויסגעריכטעטע לאַנד-הייזער: די „ווילעס", וועלכע זענען אַזוי אַרום (פונקט ווי אין אַלטערטום) דער אוממיטלבאַרער רעזולטאַט פון שטאָט-לעבן. דורכדעם דרינגט דער לוקסוס אַריין ביז אין די פאַרוואָרפנסטע טיילן פון לאַנד, וואָס איז אויך אין דאָזיקן פונקט אונטערגעוואָרפן דער גרויס-שטאָט און אירע לעבנסבאַדינגונגען.

וועג מיר לייענען די שילדערונגען פון שטאָט- און לאַנד-הייזער פון די רייכע לייט פון פראַנקרייך און ענגלאַנד, למשל, וועלכע ס'האָבן אונז איבערגעלאָזן די צייט-מענטשן ביים סוף 17-טן און אין 18-טן יאָרהונדערט, איז אונזער ערשטער געדאַנק, אַז מיר האָבן דאָ צו טאָן מיט איבערטרייבונגען, ביז מיר קומען צו דער איבערציגונג, דורך דער פאַרמערונג פון צאָלרייכע, תמיד גלייכע אורטיילן, אַז דער ווּוין-לוקסוס האָט אין יענער צייט באמת געמוזט דערגרייכן אַזאַ שטופע, וואָס אַפילו פון שטאַנדפונקט פון אונזער פאַרשוועגדערישער צייט איז זי אומ-געהייער. מיר דערמאָנען זיך דאַן אין די רעשטלעך פון די הער-לעכע באַראָק- און ראָקאָקא-מעבל, וועלכע מיר זענען היינט ביי די הענדלער מיט אַנטיקן, מיר דערמאָנען זיך די בילדער פון אייגריכטונגס-געגנשטאַנדן פון יענער צייט אין דער קונסט-געשיכטע און באַרעכענען, אַז דאָס אַלץ, וואָס מיר האָבן איצט פאַר זיך אַלס אייגצלשטיק: אויסגעמאָלט אָדער אין דער ווירק-לעכקייט, אַז דאָס אַלץ איז אַמאָל געשטאַנען צוזאַמען און אויס-געפילט די חדרים פון די מאַרקיזן און פון די פינאַנס-באַראָנען פון אַלטן רעזשים. אָבער מיר דערמאָנען זיך אויך וועגן די

אומבאַדינגט נויטוועגדיק צוקערווּאַרג, זשעלעס, מאַרמעלאַדע, פּאַרצוקערטע ציטרינען, מאַראַנצן און אינגבער, ווי אויך פּאַלאַצן, שיפן און פּיגורן פון צוקער.

זייט דעם אָנהויב פון 17-טן יאָרהונדערט בירגערן זיך דאַן איין, מיט דער הילף פון צוקער, קאַקאַאָ, קאַוועע און טיי: צוערשט אין דער פּאַרנעמער געזעלשאַפט, באַזונדערס באַליבט בייַ די הויפן. אַזוי, למשל, ווערט קאַוועע אָנגענומען אין פראַנקרייַך ערשט דאַן, נאָכדעם, ווי לודוויק XIV האָט געטרונקען קאַוועע בייַם אויפנעמען די געזאַנדשאַפט פון סולטאַן מאַהאָמעד IV (1670) און דערנאָך זי איינגעפירט אין די הויפקרייזן. אַרום דידאָזיקע צענוסמיטלען גרופירט זיך דאַן אין די עפּנטלעכע קאַפּעען אַ נייער גרויסשטאָטישער לוקסוס, וועגן וועלכן מיר וועט נאָך אויסקומען צו רעדן.

ב) דער ווּוין-לוקסוס. די אַנטוויקלונג פון ווּוין-לוקסוס שטייט אין אַ ענגן צוזאַמענהאַנג מיט דער אַנטוויקלונג פון דער גרויסשטאָט, וועלכע מיר האָבן אויספירלעך אַרומגערעדט. זי איז עס געווען, וואָס האָט וועזנטלעך אַנטוויקלט דעם לוקסוס פון ווּוינונגען און זייער אייניקטונג, ווי דאָס ווערט אַלץ מער און מער באַליבט זייט דעם רענעסאַנס, באַזונדערס אָבער זייט דעם סוף פון 17-טן יאָרהונדערט. זי האָט דאָס אַרויסגערופן פון איין זייט דורך דער איינשרענקונג פון לעבנס-שטח, וואָס האָט נויטוועגדיק געמוזט אייניטרעטן אין רעזולטאַט פון צוזאַמענדרענגען גרויסע מענטשנמאַסן אויף איין אָרט; און פון דער צווייטער — דורך דער איינשרענקונג פון פּערסאָנאַל-געפּאַרבטן לוקסוס, וואָס דאָס האָט אויך געמוזט געשען, ווי נאָר דער אַריסטאָקראַט האָט זיך באַזעצט אין דער שטאָט. דידאָזיקע אינערלעכע און אויסערלעכע באַשרענקונגען, וואָס די לעבנסהאַלטונג פון די רייכע לייט האָט געמוזט אַרויפלייגן אויף זיך אין דער שטאָט, האָט אָבער געפירט, אויב מ׳קען זיך אַזוי אויסדריקן, צו דער אינטענסיווירונג פון לוקסוס, וועלכער, ווי מיר האָבן געזען, איז פון איין זייט פאַרזאַכליכט, און פון דער צווייטער — פאַרפיינערט געוואָרן. דאָס, וואָס עס

דערמאָנט, דערוויסן מיר זיך באַזונדערס ביי די נאַוועליסטן. די פּיקייט און צירקעכקייט פון דעם ווייסצייג וועלט באַזונדערס אָפּט אונטערגעשטראָכן"... א. א. וו. פּרויצן-אַרבעט! נאָכמער: קורטיזאנען-אַרבעט! דאָס ערשטע וווינהויז אין מאָדערנעם זין, אין וועלכן די פּאַרשטענדניש פּאַר קונסט און די געמיטלעכקייט זענען אין א גלייכער מאָס געווען היימיש, איז אפשר געווען די פּאַרנעזינג! דאָס לאַנד-הויז פון רייכן אַנאַסטינאָ טשידזשי גיבויט פּאַר דער מעטרעסע פון דאָזיקן פינאַנס-מאַן, די שיינע וועניציאַנערין מאַראָזינע. סאָרג חילוק עס איז נאָך אָבער דור האָט געהאַט א בעדערפניש אין גראַציע און פּריילעכער זינלעכקייט" (גרעגאָראָוויוס), וויל ער האָט זיך געפונען אין די הענט פון די פּרויען. דאָרטן, אין רוים פון 16-טן יאָרהונדערט, וועגן פּאַלאַץ פון פּאָל II, מיט וועלכן עס האָט זיך אָנגעהויבן די תקופה פון דער נייער אַרכיטעקטור אין רוים: „דער נייער דור האָט געהאַט א בעדערפניש אין גראַציע און פּריילעכער זינלעכקייט" (גרעגאָראָוויוס), וויל ער האָט זיך געפונען אין די הענט פון די פּרויען. דאָרטן, אין רוים פון 16-טן יאָרהונדערט, ווערט געבוירן די מאָדערנע ווינונגס-אייניריכטונג. וועגן פּאַלאַץ פון א צווייטער קורטיזאנע, וועגן דער אונז שוין באַקאַנטער אימפּעריא, דערוויסן מיר זיך: „טעפּיכער, בילדער, וואַזעס און קלייניקייטן, געקליבענע ביכער, שיינע רענעסאַנס-מעבל פּאַר שפּרייטן אין איר צימער אַזא גלאַנץ, אַז דער איידעלער שפּאַניש־ער באַטשאַפּטער האָט דאָרט איינמאָל א שפּיי געטאָן א באַדינטן אין פּנים, וויל ער האָט נישט געקענט געפינען קיין אַנדער אָרט פּאַר דערדאָזיקער באַדערפניש".

די אייניריכטונגען פון די גרויסע קורטיזאנעס זענען אין יענער צייט געווען פּראַבילדעך פּאַר די ווינונגס-אייניריכטונגען בכלל און זיי זענען עס שוין געבליבן, ווי מיר וועלן נאָך זען, אין די וויטערדיקע יאָרהונדערטן. אַזוי, למשל, האָט אין וועניציע די ווינונג פון אַנדזשעלאַ צאַפּעטא געגאָלטן אלס „זעענסווירדיקייט": „אַנדזשעלאַ האָט געווינט אין דעם באמת קעניגלעך-איינגעריכטעטן פּאַלאַצצא לאָרעדאַן. פּלאַנדרישע טעפּיכער, ברעקאַט, באגולטעס לערער האָבן באַדעקט די וועגט, אין אייניקע זאַלן האָבן אפילו די בארימטסטע מאָלער געמאָלט

רייזנסומעס, וועלכע די טיורקארעטס, ווי מיר האָבן געזען, האָבן אויסגעגעבן אויף ווּוין-צווועקן.

* * *

ווער אָבער האָט אָנגעשפּאָרנט די מענער איינצושאַפן זיך אַזויפיל הערלעכע זאַכן? מיר דאַרפן נישט לאַנג פרעגן: די ווּוינונג, אין וועלכער עס לעבט די פאַרנעמע געזעלשאַפט פון אַלטן רעזשים, איז דאָס נעסט, וועלכעס עס האָט מיט פיל מי און פיל אויסגערעכנטקייט געבויט פאַר זיך די ז׳, כדי צוצוּבינדן צו זיך דעם ע ר: די געשיכטע פון די ווּוינונגס-אייּנריכטונגען וווייזט דאָס אונז מיט דער גרעסטער דייטלעכקייט.

אויב מ׳רעדט שוין יאָ אַזויפיל וועגן דער פּראַקטיק פון דער מינעזינגער-צייט, וווּ האָט זיך דען געזאָלט אָפשפּילן דאָס לעבעס-לעבן? אין די וועלדער, וווייזט אויס. וווּיל די בורגן זענען דאָך געווויס נישט געווען קיין אָרט צו פייערן לעבעס-באַגעגענישן. יעדנפאַלס האָט מען דאָן אונטער דעם וואָרט לעבעסלעבן געמוזט פאַרשטיין עפּעס גאַנץ אַנדערעס, ווי מיר פאַרשטייען דאָס היינט. אמת, גאָטיק און פּראָטיק גראַמען זיך, אָבער זיי פאַסן פּאָרט נישט צו אַנאַנדער. נייַן: אויך אויפן דאָזיקן געביט האָט צרשט דער רענעסאַנס ווידער געשאַפן די אויסערלעכע באַדינגונגען פאַר דער פון גרונט אויפסנייַ געפאָר-מירטער לעבנספירונג.

אַלץ, וואָס מיר פאַרשטייען היינט אונטער אַן עלעגאַנטער און געמיטלעכער ווּוינונגס-אייּנריכטונג, ווערט צוערשט געשאַפן אין 15-טן און 16-טן יאָרהונדערט אין איטאַליע: דורך דעם רענעסאַנס, וועלכער האָט זיך לויט זיין גאַנצן ווען נאָך בעסער געקענט צופאַסן צו די פאַדערונגען פון טעגלעכן לעבן, ווי דאָס האָט באַוויזן דער „אייּנזייטיקער, אומפרייּער" דעקאָראַטיווער סטיל פון דער גאָטיק: עס באַווייזן זיך ווייכע, עלאַסטישע בעטן; טייערע דיל-טעפּיכער גייען אַרייַן אין געבריוך; „וועגן טואַלעט-מכשירים, וועלכע ווערן נאָך אין ערגעץ נישט

פּאַלאַץ איז תּמיד פּאַרפּיומירט; פּאַרשידענע פּרעכטיקע קערב. זוּל מיט בלומען, מאַכן אין איר צימער א כּסדרדיקן פּרילינג".

און תּמיד איז די בעט דער טייערסטער געגנשטאַנד פון דער אייניריכטונג: מאַדאַם דע מאַנטעספּאַן שענקט מאַדאַם דע מגן א בעט פאַרן 40.000 ל. „און דריי אַנדערע, נאָך פּרעכטיקערע".

דער בעסטער באַוויַיז, צו וועלכער שטופּע פון פולקאַמענקייט א צייט האָט אַנטוויקלט דעם ווינלוקסוס איז תּמיד די שטובאייניריכטונג פון דער צו יענער צייט הערשנדיקער קעניג-מעטרעסע: אלס העכסטער פונקט פון דערדאָזיקער אַנטוויקלונג אין דער באַראָק-צייט איז אומצווייפלהאפט ווערטאל, כאָטש דאָ האָבן נאַטירלעך געהאט א האַנט א סך אַנדערע מאַטיוון א חוץ דער פּרויענליבע, כדי צו שאַפן דאָס שענסטע, וואָס איז ווען נישט איז אַרויס פון אונטער מענטשלעכע הענט. אַבער א הונדערטפּראַצענטיקער רעזולטאַט פון פּאַרליבטע קאַפּריזן זענען די פּריוואט-פאַלאַצלעך פון דער קעניגס-געליבטער, אין ווועלכע עס האָבן זיך צעבליט אין משך פון בּאַראָק די ווונדערלעכסטע קנאספן פון ווינלוקסוס. איך האָב דאָ אין אויג דעם פאלאַץ פון דער הערצאָגין פון פּארטסמאָוט (איינע פון קאַרל II לעצטע מעטרעסעס), וועגן וועלכן אן עד-ראיה דערציילט אונז: „דאָס, וואָס האָט אַרויסגערופן מיין פּאַרווונדערונג איז געווען די שיינקייט און דער רייכטום פון דערדאָזיקער ווינונג, וועלכע איז מערערע מאל צעשטערט און איבערגעבויט געווארן, כדי צו באַפרידיקן די קאַפּריזן און די פּאַרשוועדונגסלוסט פון דערדאָזיקער פרוי, בעת איר מאַיעסטעט די קעניגין גיט אויס אויף איר ווירטשאפט גישט מער, ווי אַנדערע אדעליקע דאמען... דאָ האָב איך געזען די נייסטע אויסארבעטונגען פון דער פראַנצויזישער טעפּיך-וועבעריי, וואָס זייערע צייכנונגען, זייער פיינע ארבעט און אומפּאַרגלייכלעכע רעפּראָדוקציע-קראפט שטייגט אלץ אריבער, וואָס איך האָב געזען... דערנאָך איז געקומען א קאַריעטע מיט יאַפאַנישע לאק-זאכן, שירעמס, זייגערס, זילבערנע וואַזעס, טישלעך, עטאַזשערקעס, קאַמינבאַפוצונגען, אלץ

פּרעסקעס. אויף די דיקן זענען געלעגן טערקישע טעפּיכער, אויף די טישן גאָלד-גשטיקטע סאַמעט-דעקן, געשניצטע און מיט האָלץ-מאָזאיק באַצירטע מעבל האָבן אויסגעפילט די צאָלרייכע זאַלן, אייף די קרעדענץ-טישן זענען געשטאַנען זילבערנע כלים, מאיאָליקן פון פאַענצאַ, קאָפּאַגדושאָלאָ, אורבינאָ און די קאָסט-בארסטע וועגעציאַנישע גלעזער. די באַזיצערין, וועלכע איז באַקאַנט גלווען מיט איר גוטן גשמאַק, האָט פול גשהאט אין גאַנצן הויז בילדער, קאָסטבארע פלי-זין. שיין-געבונדענע ביכער, מאַנדאָלינעס און קאָסטבארע קלייַנקונסט-ווערק".

ס'קען זיין, אז אין באַראָק האָט זיך דער סטיל גשפרוווט באַפרייַען פון דעם אלץ-בהערשנדיקן איינפלוס פון דער פרוי. אָבער אפילו אויף דעמדאָזיקן הערשערישן סטיל צווינגט זי ארויף איר יאָך: זי שענקט אים דעם שפיגל, וועגן וועלכן א באַגייסטערטער בארד האָט ביי זיין ערשטער פאַר-וועגדונג אלס צימערבאַצירונג גענאַכט פאָלגנדיקע ריכטיקע באַמערקונג אין פערזן:

„אין זייערע פאַרצויבערטע צימערן האָט דער שטאַף שוין קיין פלאַץ נישט פאַר זיך; אין אלע וועגט פון אלע פיר זייטן זענען אינקרוסטירט שפיגלען; יעדע זייט איז בלויז א שפיגל. כדי צו זען אומעטום זייער חן, ווילן זיי אומעטום האָבן די פערספעקטיוו פון א שפיגל".

אָדער זיי טראַכטן צו אַנדערע רייצמיטלען, כדי צו מאַכן געמיטלעך די ווינונגען און צו צושמידן צו זיי די מענער: זיי פארפיומירן די צימערן און באַצירן זיי מיט בלומען. ס'איז פאַלש וועג מען שטעלט זיך פאָר דעם פאלע פון דער מאַדאַם דע ראַמבויע אלס פראָסטיק און שטייף. א באַזוכערין, די פריינט. לעכע פריילן פון סקיודערי, וואַרפט אָן פאַר אונז פאָלגנדיקע שילדערונג פון אים:

„אלץ איז ביי איר פרעכטיק און אפילו אייגנארטיק; די לאָמפן זענען דאַרט אַנדערש, ווי אין אַנדערע ערטער. די צי-מערן זענען פול מיט טויזנט זעלטענע זאַכן... די לופט אין איר

דיקע ווערטער: „די גרויסקייט פון דער נאציע געפינט זיך אינגאנצן אין דער אינערלעכקייט פון די הייזער".

אן אנדער בן-דור זאָגט זיך אַרויס אויף פאָלגנדיקן אופן (און זיין מיינונג שטייט אין הסכם מיט מערסיעס): „די מצבֿ זענען געוואָרן דער גרעסטער לוקסוס-אָביעקט און די גרעסטע הוצאה. יעדע זעקס יאָר אָרדנט מען זיך איין פונסניי, כדי צו געניסן פון אַלץ, וואָס די עלעגאנץ פון היינטיקן טאָג האָט צוגעטראכט שיינעם".

אין ענגלאנד איז דער ווין-לוקסוס נאָך געווען שטארקער אנטוויקלט ווי אין פראנקרייך (כאָטש עס האָט אים אפשר גע-פעלט דער ריין פעמינינער שטעמפל פון די פאריזער „קלייניע הייזער"). א גוטער באָבאכטער וואַרפט אונז אָן פאָלגנדיק בילד פון די הייזער פון די רייכע ענגלענדער:

די פראכט, מיט וועלכער די פאָרנעמע ענגלענדער צירן אויס זייערע צימערן, שטייגט אריבער אַלץ, וואָס מען זוכט אין דאָזיקן הינזיכט אין גאנץ אייראָפע. די שטיגן זענען פארדעקט מיט בונטע טאפעטן, די שטיגן-פּאָרענטש... פון מאהאגאני האָלץ, איז אויסגעשניצט מיט די פיינסטע פאָרמען, אויף וועלכע עס גלאנצן גרויסע קריסטאָלענע, מיט מעטאלענע בלעטער באדעקטע לאָמפן; אויף די שטיגן-אָפזאצן — בילדער און מע-דאַליאָנען; לאקירטע און באגילדטע צימערן באצירט מיט קאָסט-בארע געמעלעכצן און קלייניע סטאטועס-קאמינען, צוזאמענגע-שטעלט פון די זעלטנסטע מארמאָר-ארטן, מיט פרעכטיקע קאר-ניזן פון הערלעכע פיגורן, וואזעס א.ד.גל.; די קוילן-קראטעס... פון הצל-פאָלירטן שטאָל, מיט פארצירונגען פון בראָנז... שלעסער אויף די טירן פון שטאָל מיט גאָלד, זייער קינסטלעריש אויס-געפירט; פוסטאפענטן, וועלכע קאָסטן אָפט אין איין זאל אייניקע הונדערט פונט שטערלינג... פענסטער-גארדינען פון טייערע, מזרח-אינדישע שטאָפן; אלערליי פרעכטיקע זייגערס, אויף וועלכע עס איז פארשוועדט די גאנצע קונסט פון דער מצכאניק, א.א.וו".

י. וו. פאָן ארכענהאָלץ, ענגלאנד
און איטאליע 1 (1787), 170.

פון מאסיוון זילבער אין אומגעציילטע מאסן און ענדלעך אייניקע אויסגעצייכנטע בילדער פון זיין מאיסטעט."

אז דער ראקאקא, דערדאזיקער גאנץ ערטישער סטיל, שפּעט זיך גאנץ באזונדערס אויס אין אויסבילדן דעם ווין-לוקסוס, איז א באקאנטע זאך. דאס לעצטע ווארט, וואס יענע צייט האט אונז צו זאגן, הייסט ליוציען: דאס נעסט, וועלכעס לודוויק XV האט צוגעגרייט פאר דער דיובאררי, און וועגן וועלכן די בריידער גאנקור רופן אויס:

„ליוציען! ס'קען זיך דוכטן, אז דאס איז דער פאלאץ פון איינע פון יענע סוווערענע לעכערלעכקייטן, וועלכע עס ווייזן אונז די ביכער פון 18-טן יארהונדערט, וווּ אונטערגע-וואָרפן די קאפריזן פון א געליבטער אדאליסקע, הערשט דער אויסטערלישער פארגעניגן פון א סולטאן א מאריאנעטקע".

יעדער מאן מיט א געזעלשאפטלעכער פאזיציע, וועמען זיינע מיטלען האבן דאס דערלויבט, האט געשאפן פאר זיין געליבטער אזא מין ליוציען אין מיניאטור: א טיפישער פאלאצל פון דאזיקן מין איז „באגאטעל" אין בולאניער וועלדל, וועלכן די מארשאלין פון עסטרע האט אנהויב 18-טן יארהונדערט באקומען אלס געשענק פון איר מארשאל און שפאנישן אדלמאן, און וועלכער איז דאן ארייגעפאלן אין די הענט פון מדאם דע מאנקאנסעי, און דא איז פארגעקומען איר ליבע מיטן פוי-לישן קעניג סטאניסלאוו. די צאלרייכע היימען פון די געווייג-לעכע מעטרעסעס זענען געווען, ווי באקאנט, די „קלייגע הייזער", אין וועלכע די קונסט האט דערפירט די אינריכטונג צום העכסטן גראד פון פארפיינערונג און ראפינירטקייט.

דער אומדערהערטער ווּוקס פון ווּוין-לוקסוס אין 18-טן יארהונדערט איז דורך די צייט-מענטשן אויפגענומען געווארן אלס עפעס אויסערגעווייניקס: „מען האט צוגעגעבן דער צימער-אייניריכטונג אן איבערגעטריבענע און צום ארט נישט פאר-פארציאנעלע פראכט", זאגט מ ע ר ס י ע, וועלכער שליסט זיין שילדערונג פון דער בנינים-פראכט אין זיין צייט מיט פאלגנ-

הויפט-חדרים זענען פאָלגנדיקע: דער סאַלאָן — 40 פוס לאַנג, 40 פוס הויך, 30 פוס בריים; די טאַפעטן פון וועלוועט געבלומט מיט רויזן; דער סופיט איז געמאַלט פון ק ע נ ט; דער קאמין, ווי אויך די טישן, זענען פון שוואַרצן און גראָלן מאַרמאָר; דער גרויסער זאל איז אַ צימער פון 40 קוביש־עס פוס מיט אַ שטייגאַלעריע אויף דריי זייטן; דער סופיט און דער פריז פון א ל ט א ר י; דער אויפנאַם־צימער איז 30 פוס אויף 32, באַצירט מיט שניצעריין פון ג י ב ב א נ ס א. א. ו., א. א. ו.; ענדלעך ווערט נאָך אויפגעצייל־ט אַ גאַלעריע: 71 פוס לאַנג, 21 פוס בריים, 21 פוס הויך: די טאַפעטן פון נאָרוויטשער דאמאסט.

וועגן דעם פאַרנעם פון דער בוי־טעטיקייט אין פאַריז גיט אונז אַביסל ידיעות מערסיע: אין די לעצטע יאָרצענדליקער, מיינט ער, זענען אויסגעבויט געוואָרן 600 פאַלאַצן, „וואָס זייער אינערלעכקייט זעט אויס צו זיין די אַרבעט פון פעעס, ווייל די פאַנטאַזיע קען שוין נישט איבערשטייגן אַזאַ מין ראַפינירטן לוקסוס". די דריי שטאַנדן, וועלכע האָבן אין זיין צייט געשמידט זייער גליק אין פאַריז, זענען די באַנקירן, די נאָטאַריוסן און די בוי־אונטערנעמער. גאַנצע נייע קוואַרטאַלן זענען אויפגעקומען מיט בלויז פרעכטיקע פאַלאַצן.

אויך דידאָזיקע ידיעות גיבן אונז אַ שטיק־פונקט, וועלכן מיר נעמען אויך דאָ אין אַכט דעם לוקסוס, מיט וועלכן עס זענען געבויט געוואָרן, ווי מיר האָבן געזען, די איינצלנע הייזער און עס זענען איינגעאָרדנט געוואָרן די ווינונגען.

3. דער לוקסוס אין דער שטאָט

די גרויסשטאָט האָט געשטאַרקט די נייגונג צו לוקסוס: צוליב סיבות, אויף וועלכע כ׳האָב שוין אָנגעוויזן; די ווירק־זאַמקייט פון דידאָזיקע סיבות באַשטעטיקן אונז בפירוש די בעסטע באַאַכטער פון יענער צייט, ווי מ אָ נ ט ע ס ק י ע אין פראַנקרייך, מ א נ ד ע ו י ל אין ענגלאַנד, און זי ווירקט אַזוי אַרום אויף דער פאַרמערונג פון די לוקסוס־באַדערפענישן. ווי אַזוי די גרויסשטאָט מיט אירע לוקסוס־פאָדערונגען האָט דאַן

און וועגן די לאַנדהייזער פון די רייכע לייט דערציילט אונז דער זעלבער פּאַרטרויאונגסמאַן ענלעכעס. די ריכטיקייט דערפון וועלט באַשטעטיקט דורך צאָלרייכע אַנדערע באַשרייבונגען.

* * *

לייענט מען זיך שטאַרק אַריין אין דער ליטעראַטור פון 18-טן יאָרהונדערט, וועלכע באַהאַנדלט דעם לוקסוסדיקן לעבנס-שטייגער פון די רייכע לייט; וועלן מען זעט בילדער פון פּאַלאַצן און ווינונגס-אייניריכטונגען פון יענער צייט, וועלן מען באַטראַכט די מאָנומענטאַלע פריוואַט-בנינים אין די גאַסן פון אַלטן ווין, פון אַלטן לאָנדאָן, פון אַלטן פּאַריז, וועלכע שטאַמן פון דער צייט פון פּאַר 1800, הויבט מען ערשט דאַן אָן צו שפּירן די גרויסקייט און די מעכטיקייט פון דעמאָלטיקן ווין-לוקסוס. אָבער עס וועלט זיך זייער באַקומען אַ באַשטימטע ציצפּרמעסיקע פּאַרשטעלונג וועגן זיין פּאַרשפּרייטונג, און דאָס קומט אָן זייער שווער.

כ'האָב פּאַר זיך אַ זאַמלונג בילדער פון בארימטע לאַנדווינונגען פון דער ענגלישער נאָביליטי און דזשענטרי, וועלכע איז אויסגעפירט געוואָרן אין יאָר 1779 און צוזאַמענגענומען געוואָרן אין צוויי דיקע בענדער. דז זאַמלונג נעמט אַרום בילדער פון 84 שלעסער און זייער באַשרייבונג. איך מוז זאָגן, אז דאָס בילד פון דידאָזיקע 84 אַדלי-ווינערטער מאַכט אַ גאַנץ שטאַרקן אייגדרוק, און, אַז די ציפערן לאָזן שוין אַרויסטראָגן אַ גענויסן אורטייל וועגן דער מאַסע לוקסוס, וואָס איז דאָרט צונויפגעזאַמלט. בפרט, אַז מען שטעלט זיך אָפּ אויף די באַשרייבונגען פון די איינצלנע שלעסער. איך שטעל זיך אָפּ אלס ביישפּיל אויפן שלאָס פון אירל פון אָקספארד (הויטאן אין נאָרפאָלק): דער בנין איז אָנגעהויבן געוואָרן אין יאָר 1722 פון סער ראבערט וואַלפּאל און איז פּאַרענדיקט געוואָרן אין יאָר 1735. צוזאַמען מיט די נעבן-געביידעס האָט ער געהאַט די לענג פון 500 פוס; דער מיטלבנין איז לאַנג 165 פוס. די

אָרט פון דער שטרענג פריוואַטער לוקסוס-אַנטוויקלונג פאַרנעמט אַ מין קאָלעקטיוועַ לוקסוס-געשטאַלטונג. עס הויבט זיך אָן די פאַרגעמיינשאַפטלעכונג פון דער לעבנספירונג, וועלכע איז באמת אייגנטימלעך ערשט פאַרן פאָלגנדיקן פּעריאָד: דאָ באַקענען מיר זיך דערמיט אויבנאויפיק און מיר שטעלן פעסט, אַז דידאָזיקע באַדייטונגספולע ווירקונג פון דער גרויסשטאָט — און דעריבער וועלט זי דערמאָנט אויפן דאָזיקן אָרט — קומט דערווייל צום אויסדרוק בלויז אין די גרעניצן פון די לוקסוס-באַדערפענישן, און אַז בלויז די אויבערשטע שפּיצן פון דער געזעלשאַפט וועלן באַרירט פון דערדאָזיקער נייער דערשיינונג. אין דערדאָזיקער אַנטשטייאונג פון אַ גרויסשטאָטישן לוקסוס נעמט ווידער אַמאָל אַן אויסערגעווינלעך גרויסן אַנטייל — די ז׳.

דאָ קומט דער עיקר אין באַטראַכט פאָלגנדיקס:

1. די טעאַטער ס, קודם כל די עלעגאַנטע אָפּערע-הייזער, וועלכע זענען צוערשט געבויט געוואָרן מיט גרויס פראכט אין איטאַליע און דאַן געפונען פאַר זיך אַ פּלאַץ אויך אין די איבעריקע גרויסשטעט פון איראָפּע: אַן עפּאָכע אין דער גע-שיכטע פון טעאַטער-בוי מאַכט דאָס אין יאָר 1737 אויסגעבויטע טעאַטער ס. קאַרלאָ אין נעאַפּאָל. אין פּאַריז עקזיסטירן זייט 1673: די אָפּערע, אונטערן נאָמען „קעניגלעכע אַקאַדעמיע פון מוזיק", וועלכע גיט אירע פּאָרשטעלונגען זייט מאָליערס טויט אין פּאלע ראָיאַל; די „קאָמעדי פראַנסעז", וועלכע עפנט אויף איר נייַ הויז אין דער גאַס ס. זשערמען דע פּרע דעם 18-טן אַפּריל 1689; און די „קאָמעדי איטאַליען", וועלכע שפּילט אין האָטעל דע בורגאָן (מיט אַ הפסקה פון 1697 ביז 1716).

אין דער ערשטער צייט זענען דאָס נאָר הויף-טעאַטערס, צו וועלכע עס האָבן אַ צוטריט, אַחוץ דעם הויף אַליין, בלויז אַן אייגעלאַדענער עולם: ביסלעכווייז ווערן זיי געפּענט פאַר יעדן איינעם, וועלכער באַצאָלט זיין איינטריט-געלט. אָבער אויך דאַן זענען נאָך די בעסערע טעאַטערס אַ לאַנגע צייט דער ראַנ-דעוווּ פּלאַץ פון די העכערע געזעלשאַפטלעכע שיכטן, וועלכע

אָנגעהויבן צו באַאיינפלוסן די פּראָווינץ-לייט אין זייערע לעבנס-געווינהייטן, זיי צוצוגעווינען צו לוקסוס-הוצאות, „אַרויפצו-שרויפן" זייער לעבנס-ניוואָ, ווייזט אונז בולט אַ לאַנדאַדלמאַן פּיער דע קאַדעט, דורך פּאָלגנדיקער דערציילונג, וועלכע ער האָט פּאַרשריבן אין זיין הוצאה-הכנסה-בוך.

„מיין זיידן האָט זיך פּאַרוואָלט פּאָרן קיין פּאַריז און אין משך פון אַ יאָר האָט ער אויסגעגעבן 14.000 ל.„ און זיין פּאָטער פלעגט דעריבער זאָגן, אַז די פּאָר בריקן, וועלכע ער האָט אים געבראַכט אַלס מתנה, קאָסטן אים 14.000 ל. עס איז שוין געווען אַ קאָטש אין הויז און פיר ווייסע פערד; מיין זיידע איז צוריקגעקומען פון פּאַריז מיט אַ גרויסער ליבע צו פערד... ער האָט אַראָפּגעבראַכט פון פּאַריז אַ דינער יוען וועלכן זיין פּאָטער פלעגט זאָגן אין שפּאַס, אַז ער וואָגט נישט אים בעטן אַ טרונק, ווייל ער גייט אָנגעטאָן בעסער פּאַר אים".

אָבער אַ גרויסע באַדייטונג פּאַר דער אַנטוויקלונג פון לוקסוס באַקומט די גרויסשטאָט קודם כל דורכדעם, וואָס זי שאַפט גאַנץ נייע מעגלעכקייטן פון פריידיקער און פּרעכטיקער לעבנס-פירונג און דורכדעם — נייע לוקסוס-פּאָרמען. די פייערונגען, וועלכע די הויף-לייט פלעגן ביז דאַן פייערן אַליין אין פּירשטלעכן שלאָס, האָט זי איבערגעטראָגן אויף בריייטע שיכטן פון דער באַפעלקערונג, וועלכע שאַפן פּאַר זיך אייגענע פלעצער, וווּ זיי קענען רעגלמעסיק זיך פאַרנעמען מיט זייערע פאַרוויילונגען. ווען דער פּירשט פון מאָנאַקאָ איז סוף 18-טן יאָרהונדערט נאָכן טויט פון דעם ביי אים פאַרשטאָרבענעם הערצאָג פון יאָרק געקומען קיין ענגלאַנד אויף דער אייניאַדונג פון קעניג און דערזען אָוונט-צייט די מאַסן פייערן אויף די גאַסן און אין די געשעפט-פענסטערס, וואָס זענען אָפן געווען ביז צען אַ זייגער, האָט ער זיך איינגערעדט, אַז די גאַנצע באַלויכטונג איז איינגעאָרדנט געוואָרן לכבוד אים: אין דאָזיקן אַנעקדאָט שפּיגלט זיך אָפּ אויף אַ וווּנדערשיינעם אופן די ראַדיקאַלע ענדערונג, וועלכע האָט זיך צו יענער צייט ערשט געהאַט אָנגעהויבן: דעם

אָדער אָן פּרויען. אָבער דידאָזיקע־מוז מען אַליין מיטברענגען, אויך זענען דאָ נישט אין דער מאָדע קיין נאַכט־אכסניות, ווייל דידאָזיקע געהערן בלויז צו די באַגניאָס מנהגים". ד׳ באַגניאָס, זוידער אַמאָל אַ לאָנדאָנער „זעענסווירדיקייט", זענען אייגנטלעך געווען בעדער; „אָבער איר אמתע באַשטימונג באַשטייט אין דעם, צו פֿאַרשאַפן פאַרגעניגנס פערזאָנען פון ביידע מינים. די־דאָזיקע הייזער זענען פֿרעכטיק, אָפּט אַפּילו פּירשט־לעך אויסגעמעבלירט. אַלץ, וואָס קען נאָר רייצן די חושים, איז אָדער דאָ, אָדער עס ווערט פֿאַרשאַפט" (דורך דער פאַרמיטלונג פון אָבערקעלנער). „די ענגלענדער בלייבן ערנסט אויך אין זייערע פֿאַרווייַלונגען, דעריבער ווערן אויך די גע־שעפטן פון אַזאַ מין הויז געפֿירט מיט אַזאַ ערנסטקייט און אַנשטענדיקייט, וועלכע ס׳איז זיך ממש שווער פֿאָרצושטעלן".

אין די פֿאָרנעמע רעסטאָראַנען און אין די מיט זיי פֿאַר־בונדענע ספּעציעלע סאַלאָנען, איז דער לוקסוס געווען אַזוי גרויס, „אַז ער באַרעכטיקט אין אַ געוויסער מאָס דעם גלייכוואָרט פון באַרימטן באָמארשע, וועלכער איז, נישט געקוקט אויף זיין גאַנ־צער באַקאַנטשאַפט מיט די פֿאַריזער פרעס־וואקאנאליעס, אַזוי דערשטוינט געווען איבער דער לאָנדאָנער עס־תּאוה, אַז ער האָט פֿאַרזיכערט, דאָס אין די באגניאס און לאָנדאָנער שענקען ווערט אין איין ווינטער־אָוונט מער אויפגעפרעסן, וויפל עס איז נויטיק אויף אויסצוהאַלטן די זיבן פֿאַרייניקטע פראָווינצן אין משך פון זעקס חדשים". (אַרכענהאָלץ).

אַגב, פעלן אויך נישט אין דעם פֿאַריז פון 18־טן יאָרהונ־דערט קיין פייַנע רעסטאָראַנען: די עלעגאַנטסטע זענען געווען פון פֿאַלע ראָיאַל, באָווילייע, הורע אָדער דער „ענגלישער שענק". די לאַגע אין „פֿאַלע ראָיאַל", דעם טרעפּפונקט פון דער „לעבע־זועלט", לאָזט מאַכן אַן אויספֿיר וועגן זיין כאַראַקטער.

4. אויך די הָטעלן זענען ביז סוף 18־טן יאָרהונדערט לוקסוס־האָטעלן; זייער צאָל איז דעריבער באַשרענקט.

אין לאָנדאָן איז געווען באַרימט דער סאַווּאָי־האָטעל, וועלכער איז געשטאַנען אויפן זעלבן פּלאַץ, וווּ עס געפינט זיך

באַקומען דאָ אַ נייע געלעגנהייט צו פֿלירטעווען און צו אַנט־
וויקלען זייערע פּוצן.

פון פּאַריז אורטיילט קאַפּאַן: די קעניגלעכע אַקאַדעמיע
פון מוזיק און טאַנץ, אָדער די אָפּערע, איז נישט עפּעס אַנדערש
ווי אַן „עפּנטלעך הויז פֿאַר אַדלייט".

2. די עפּנטלעכע מ ו ז י ק־ז א ל ן א ו ן ב א ל־ה י י ז ע ר
(וואָלטן מיר הייבט געזאָגט), וועלכע זענען צוערשט (ווייזט
אויס) אייגנטלעך אָרדנט געווארן מיטן גרעסטן לוקסוס אין לאָנדאָן,
און זענען צוליב זייער עלעגאַנץ באַוווּנדערט געווארן פון אַלע
לאָנדאָנער און באַזונדערס פון די פרעמדע.

פון פאַנטאָן, דעם גרעסטן און וויכטיקסטן פון דידאָזיקע
בנינים גיט אונז ד ע פ א פאָלגנדיקע באַשרייבונג:

„עס דאַרף אויך נישט פאַרגעסן ווערן דער פאַנטאָן, וואָס
לויט זיין געשמאַק, פּראַכט און נייקייט פון דער מאָלערייַ און
באַפוצונג שטייט ער העכער פאַר יעדער זאַך פון דעם מין אין
אייראָפּע. זיין הויפּט־זאַל איז באמת פרעכטיק. אויך די צַרומיקע
זאַלן זענען פיין באַצירט מיט אַלק, וואָס די פאַנטאַזיע פון מאָ־
דערנעם לוקסוס קען זיך נאָר פאָרשטעלן!!. אין דאָזיקן פאַנ־
טאָן פלעגט רעגלמעסיק יעדע פערטל טעג געגעבן ווערן אַ
קאָנצערט, „נאָך וועלכן ס׳פלעגט פאָרקומען אַ באַל, צו וועלכן
עס ווערט צוגעלאָזן יעדער איינער", גיט דעפּאָ צו, ווייל דידאָ־
זיקע איינריכטונג איז געווים געווען ניי אין זיין צייט, „וועל־
כער שאַפט זיך איין די נויטיקע איינטריטס־קאַרטן". לעבן די
טעאַטערס און קאָנצערט־זאַלן געפינען זיך

3. ד י פ י י נ ע ר ע ס ט א ר א נ ע ן, די שענקען: אין
18־טן יאָרהונדערט אויך אַ מין ספּעציאַליטעט פון לאָנדאָן, וועלכן
די פאַריזער צום ביישפּיל האָבן מקנא געווען צוליב דידאָזיקע
אייניריכטונגען.

פון די לאָנדאָנער שענקען ווערפט אונז אָן א ר כ ע נ־
ה א ל ץ פאָלגנדיקע רייצפולע שילדערונג: „אין דידאָזיקע שענ־
קען עסט מען אָוונטבּרויט לויטן פאַרלאַנג נאָך אין צימערן,
וווּ עס געפינט זיך אַ גרויסע אָרער אַ קליינע געזעלשאַפט, מיט

אין הינטערצימער אַ פּאַנעל פון גלאַזירטע קאַכלעס מיט לאַנד־
שאַפטס־ און פיגורען־מאַלעריי;

3. צוויי גרויסע טרומאָ־שפיגלען און אַ קאמין־שפיגל אין
קראָם, אַ זייער גרויסער טרומאָ־שפיגל – זיבן פוס הויך – אין
הינטער־צימער;

4. צוויי גרויסע קאנדעליאַברעס, איינער אין קראָם, איי־
נער אין הינטער־צימער;

5. דריי גרויסע גלאָזלאַמטערנס אין קראָם און 8 קלענערע;

6. 25 וואַנטלייכטערס, מיט אַ פּאָר גרויסע זילבערנע
לייכטער אין הינטערצימער: פרייז 25 פ״ש;

7. זעקס פיינע גרויסע, זילבערנע פרעזענטירטעלער פאַר
צוקערגעבעקס;

8. צוועלף גרויסע טיש־טאַצן, פון זיי דריי פון זילבער,
כדי ביי פייערלעכקייטן אַרויפצולייגן אויף זיי קליינע טאָרטן;

9. מאַלעריי פון סופיט, באַגילדונג פון די לאַמטערנס,
פון די פענסטערראַמען און די שניצעריין: 55 פ״ש.

דאָס אלץ צוזאַמען מיט איניקע דעקאָראַציע־כלים, אַ
חוץ די קליינע טעלער און די כינעזישע שאָלן און טעפלעך,
קאסט, ווי איך האָב זיך דערוווסט פון אַ זיכערער קוועלע, די
אויבנדערמאָנטע 300 פ״ש״.

ווער עס האָט געבילדעט אַ באַזונדערס וויכטיקן באַש־
טאַנדטייל פון דער קונדשאַפט אין דידאַזיקע קראמען, קענען
מיר זיך לייכט פאָרשטעלן – נעמענדיק אין באַטראַכט דעם צוזאַ־
מענשטעל פון דער לאָנדאָנער געזעלשאַפט: דאָס זענען געווען
דיזעלבע לייט, וועלכע האָבן, ווי מיר הערן, אויך באַזוכט די
טעאַטערס: „ווען אין לאָנדאָן וואָלט מעגלעך געווען אַ צניעות־
קאָמיסיע, ווי זי איז פריער געווען אין ווין, וואָלט זי דידאָ־
זיקע שטאָט אויסגעריניקט פון מענטשן... אומציליקע דערגע־
רונגס־צווייגן, וועלכע אַ העלפט איינווווינער האָבן צו פאַרדאַנקען
זייער פרנסה, אַפילו זייער עקזיסטענץ, וואָלטן אינגאַנצן פאַר־
ניכטעט געווארן און לאָנדאָן וואָלט פאַרוואַנדלט געווארן אין אַ
וויסטע. אויב מען ווייל מער באַווייזן, טאָ זאָל מען פרעגן אין

היינט דער בַּאַקאַנטער הָאטעל מיטן זעלבן נאָמען. וואָס אַזוינס עס איז געווען אַזאַ מין הָאטעל אין דער אַריסטאָקראַטישער וועלט, ווייזט אונז נאָך היינט דער „הָאטעל דע רעזערוואַר" אין וואַרסאַל. דאָס עלטסטע לוקסוס-הָאטעל אין אייראָפּע איז געווען דער זייט סיקסטוס IV עקזיסטירנדיקער „גאַסטהויף צום בער" (Locanda dell'orso) אין רוים.

עס איז אָבער געווען נאָך אַן אָרט, וווּ די וואַקסנדיקע גרויסשטאָט האָט געגעבן אַ מעגלעכקייט זיך אַנטוויקלען אַ עפּנט-לעכן, פּאַר אַלע צוטריטלעכן לוקסוס, דאָס איז געווען דאָס אָרט, וווּ די עלעגאַנטע וועלט, לייַען: די דאַמענוועלט און באַזונדערס וויידער — די האַלב-וועלט פלעגט איינקויפן זייערע לוקסוס-סחורות; מיר מוזן דערייבער דערמאָנען

5. די קרָאָמען, אויף וועלכע מ'לייגט אַלץ מער און מער אַכט זייט דער מיט פון 18-טן יאָרהונדערט, וועלכע מ'הויבט אָן אויסצופוצן זייט יענער צייט: אַ פּאַקט, אויף וועלכן אַזעלכע אָרנטלעכע מענטשן ווי דאַנ'יעל דעפּאָ האָבן געשאָקלט מיטן קאָפּ.

אין זיין „פּולקאָמענעם האַנדלסמאַן" ווידמעט ער אַ ספּעציעלן קאַפּיטל דעמדאָזיקן סקאַנדאַליעזן פּאַקט פון „עלעגאַנטע קראָמען", וועלכן אַ שפּעטערדיקע פּאַרנונפּטיקע וועלט וועט גאָר-נישט האַלטן פּאַר מעגלעך. דעריבער וויל ער בעבן אַלס באַווייזן בין ווי וויט עס דערגרייכט די נאַרישקייט פון זיינע צייט-חברים, אַ באַשרייבונג פון פּאַשטעטן-בעקעריי (מיר וואָלטן גע-זאָגט: קאָנדיטאָריי) און איר איינריכטונג, וועלכע האָט געקאָסט 300 פ"ש: אַננאָ דאָמיני 1710: „לאָמיר דאָס יאָר גוט אייַנקריצן אין זכרון".

„די איינריכטונג פון אַ צוקערגעבעקס-בעקעריי איז אין לאָנדאָן דעמאָלט באַשטאַנען פון פאָלגנדיקע טיילן:

1. איין רוק-פענסטער, אינגאַנצן פון שפּיגלגלאָז, 12 אויף 16 צאָל די גרויס;

2. אַלע דורכגענג אויסגעפלאַסטערט מיט גלאַזירטע קאַכלעס;

דאָס פינפטע קאַפּיטל:

די געבורט פון קאַפּיטאַליזם פון דעם לוקסוס

I. די ריכטיקע און פאַלשע פראָבלעמשטעלונג

די פראָבלעם, וועלכע איך וויקל דאָ פאַנאַנדער: וועלכע באַדייטונג עס האָט דער לוקסוס פאַר דער אַנטוויקלונג פון קאַפּיטאַליזם, די פראַגע, צי דער לוקסוס איז אימשטאַנד צו נוצן דעם קאַפּיטאַליזם און מיט וואָס, האָט זייער שטאַרק באַשעפטיקט די עקאָנאָמיסטן פון 17-טן און 18-טן יאָרהונדערט, סיי די פּראַקטיקער, סיי די טעאָרעטיקער. דאָס איז אַ געוויסן זין געווען די קערנפראַגע, ארום וועלכער עס האָבן זיך גרופּירט אַלע אַנדערע וויכטשאַפט-פּאָליטישע פראַגן, ווי היינט, למשל, די פראַגע: אַגראר- אָדער אינדוסטרי-מלוכה? אמת, מ'האָט נאָך דאַן נישט גערעדט וועגן קאַפּיטאַליזם, נאָר מ'האָט דאָס אָנגערופן: אינדוסטרי אָדער מאַנופאַקטורן אָדער רייכטום אָדער ווי נאָך דאָרטן. אָבער וועגן דער זאַך גופא האָט געהערשט אַן איינשטימיקייט: מ'האָט איינגעזען, אַז דער לוקסוס אַנטוויקלט די יעניקע ווירטשאַפטס-פּראָמען, וועלכע האָבן דאַן אָנגעהויבן געבוירן צו ווערן, ד. ה. די קאַפּיטאַליסטישע, און דערבײַ זיצן אַלע פריינט פון עקאָנאָמישן „פראָגרעס" אויך געווען הייסע אָנהענגער

די טויזנטער קרעמלעך אין דער סיטי, וואר עס זענען די מיינסטע קויפער און די בעסטע קונדן. דער פאַרדינסט פון אַ נאַכט ביי דעמדאָזיקן צאָלרייכן מענטשנקלאַס ווערט גלייך אויף צומאָרגנס געבראַכט צו די קרעמערס, ווייל דידאָזיקע אומגליק-לעכע זענען פאַר זיך אַליין גאָרנישט אויסברענגעריש, אדרבה, זיי דאַרן און סקווארן, כדי אַלץ צו פאַרווענדן אויף פוצעריין. אָן זיי וואָלטן די טעאַטערס פוסט געווען".

ערגעץ־וווּ האָבן דאָך געמוזט בלייבן די 50 מיליאָן פראַנק, וועלכע זענען יערלעך געפלאָסן, לויט מ ע ר ס י ע ס מיינונג, אין שוים פון די וועגוס־פריסטעריגס.

* * *

מיט איין וואָרט, מיר דאַכט זיך, אַז גאָדאַר ד'אָקור, דער באַקאַנטער גענעראַל־פאכטער, האָט געטראָפן אין פינטל וועג ער ענדיקט די ווידמונג צו זיינע „מעמואר טירק" (צו מאַדאַם דיוטע, די גרויסע אַרטיסטן־קורטיזאַנע) מיט פאָלגנדיקע ווערטער, וועלכע געפינען זיך אויך מיט רעכט צום סוף פון דאָזיקן טראַקטאַט:

„יאָ, מיינע קליינע פריילנס: איר זענט דער אמתער לוקסוס, וועלכער איז אַ לעבנס־באַדינגונג פאַר יעדער גרויסער מלוכה; איר זענט די רייצנדיקע לאָקונג, וועלכע ציט צו זיך אַלע מענער פון דער וועלט, צו איר די פרעמדע און זייערע גווינעס; 20 באַשיידענע בירגערינס האָבן פאַר די מלוכה־פינאַנסן וויניקער וועדט ווי איין־אייניציקע פון אייך".

פון לוקסוס פאַר דער (פרי־) קאַפּיטאַליסטישער אַנטוויקלונג געפֿינען מיר אין דער צוויייטער שריפט פון גייסטרייכן אבֿבע קוּאַיִ ווען דעם מיט „האַנדל באַשעפטיקטן אַדל": „דער לוקסוס פאַרמאָגט אין זיך די אייגנשאַפט פון פייַער, וואָס ווערעמט און וואָס קען אָפּברענען. אויב ער פרעסט אויף די לוקסוסדיקע הייזער, האַלט ער אונטער אונזער אינדוסטרי, אויב ער פאַר־שלינגט די הכנסות פון אַ פאַרשוועדער, שפייזט ער אונזערע אַרבעטער. אויב ער פאַרמינערט די כוחות פון אַ קליינעם הייפל, פאַרמערט ער אָבער די געזעלשאַפטלעכע מיטלען. פאַרניכטעט אונזערע ליאָנער שטאָפן, אונזערע פוּן־זאַכן, אונזערע שטריקערייַן, אונזערע שפּיצן, אונזערע שפּיגלען, אונזער ביזשוטעריע, אונזערע קאָטשן, די עלעגאַנץ פון אונזער מעבל, די פייַנקייט פון אונזערע טישן, און כ'זע ווי מיליאָנען הענט ווערן פלוצלונג פאַראַליזירט; און כ'הער אַזויפיל שטימען, וואָס בעטן ברויט"...

פון דער רייכער פראַנצויזישער „לוקסוס־ליטעראַטור" טיילט זיך בולט אויס פון צווישן די לוקסוס־פריינטלעכע ביכער די „טעאָריע וועגן לוקסוס, אָדער אַן אָפּהאַנדלונג אין וועלכער עס ווערט אונטערגענומען אַ פרוּוו צו דערווייזן, אַז דער לוקסוס איז נישט נאָר אַ נוצלעכער הילפס־מקור, נאָר אויך אַן אומבאַ־דינגט נויטוועדיקער פאַרן ווילשטאַנד פון די מלוכות". 2 בענ־דער, 1771. אַלס מאטא האָט זי וואלטערס אויסדרוק אין „מאנדען": „דער איבערפלוס איז זייער אַ נויטיקע זאַך". דער מחבר איז דער קלוגער ייד פּינטאָ.

דידאָזיקע זעלבע אויפפאַסונג, אַז דער „לוקסוס" איז טאַקע אַ „בייז", אַ שלעכטע מידה, אָבער ער ברענגט נוצן דעם כלל דורך אונטערשטיצן די אינדוסטריי, איז געווען פאַרשפרייט אויך אין ענגלאַנד: „פאַרשוועדונג איז אַ שלעכטע מידה, וואָס איז שעדלעך פאַרן מענטשן, אָבער נישט פאַרן האַנדל". אַפילו ד. יום, נישט געקוקט אויף זיין שטאַרק „עטישער" באַפאַרבונג, קומט צום אויספיר: „גוטער" לוקסוס איז גוט, „שלעכטער" לוקסוס איז טאַקע אַ שלעכטע מידה, אָבער ער איז נאָך פאָרט בעסער פאַר פוילקייט, וועלכע וועט, וואַרשיינלעך, פאַרנעמען זיין אָרט, ווען

פון לוקסוס. העכסטנס האָבן זיי מורא געהאַט, אַז אַ גרויסער לוקסוס-קאָנסום וועט אָפּשטעלן דעם פּראָצעס פון קאַפּיטאַל-אָנזאַמלונג, אָבער זיי האָבן זיך געטרייסט, ווי אַ דאָם סמיט, מיט דער איבערצייגונג, אַז ס׳וועלן זיך שוין געפינען גענוג שפּאָרזאַמע לייט, וואָס וועלן זיכערן די נויטיקע רעפּראָדוקציע און אַקומולאַציע פון קאַפּיטאַל.

די רעגירונגען האָבן געפירט זייער פּאָליטיק אין אַ לוקסוס-פריינטלעכן גייסט.

אין משך פון 17-טן יאָרהונדערט פאַרשווינדן אין די לענדער מיט אַ שנעל פּראָגרעסירנדיקער קאַפּיטאַליסטישער אַנטוויקלונג די פאַרשוועדונג-פאַרבאָטן; די לעצטע „קליידער-אָרדנונג", וועלכע אַנטהאַלט אָבער אויך פאַרבאָטן פון באַשטימטע לוקסוס-הוצאות, פון באַשטימטע נאַשערייען א. אַ. וו., ווערט אין ענגלאַנד אַנולירט אין יאָר 1621; אין פראַנקרייך דאַטירט דער לעצטער עדיקט וועגן עס-לוקסוס פון יאָר 1629; 1644 און 1672 איז נאָך פאַרבאָטן געווען די צו גרויסע פאַרוועדונג פון איידלע מעטאַלן צו לוקסוס-צוועקן (דער עיקר צוליב פינאַנס-פּאָליטישע טעמים); 1656 באַגעגענען מיר נאָך אַ פאַרבאָט פון די(קאסטאר-) היט איבער 50 ל., און 1708 ווערט אין פראַנקרייך פאַרעפנטלעכט די לעצטע קליידער-אָרדנונג. זינט דאַן זענען אויך די רעגירנדיקע קרייזן איבערצייגט אין דער „נויטוועדיקייט" פון די לוקסוס-הוצאות (אין די אינטערעסן פון דער קאַפּיטאַליסטישער אינדוסטרי) און די פירנדיקע גייסטער אין דער ליטעראַטור האָבן זיך געשטעלט אויף דער זייט פון לוקסוס (ביז עס האָט זיך דאַן שפּעטער אָנגעהויבן די קעגן-באַוועגונג פון די זשאן-זשאקיסטן). קודם כל האָבן דידאָזיקע אַלע געשעעט אין לוקסוס זיין מארק-בילדנדיקע קראַפט.

„ס׳איז נויטיק", מיינט מאנטעסקיע, „עס זאָל עקזיסטירן אַ לוקסוס (אַ נאטאַבענע אין די מאָנאַרכיען!). אויב די רייכע וועלן נישט פאַרשוועדן קיין סך, וועלן די אָרעמע שטאַרבן פאַר הונגער".

אייניקע זייער פיינע באַמערקונגען וועגן דער באַדייטונג

פּראָכט אין לאָנד זאָל זיין נאָך „גרעסער... ווי׳ל די פּראָכט פון די רייכע דערנערט פּי׳ל האָנטווערקער און אָרימע...״

מען האָט געקענט האָפן, אַז ווען מ׳איז אין אונזער ציים צוגעטראָטן אויסצופֿאָרשן די אנטשטייאונג פון מאָדערנעם קא־פּיטאַליזם, האָט מען זיך באָנוצט מיט דידאָזיקע באָאָבאַכטונגען פון קלוגע און געלערנטע מענער.

אָבער מ׳האָט דאָס נישט געטאָן. אמת, מ׳האָט ווענן לוק־סוס א סך נערעדט און ווענן דער באַדייטונג פון מארק ספר דער קאַפּיטאַליסטישער אינדוסטרי האט מען א סך טעאָרעטי־זירט; אָבער ווענן די באָציאונגען צווישן לוקסוס און מארק האָט מען גאָרנישט געהאָט, וואָס צו זאָגן. און ס׳איז קלאָר פּאר־וואָס: סיי אין דער לוקסוס-פּראָדוקציע סיי אין דער מארק-פּראָדוק־איז מען ארויף אויף א בליינדער ליניע.

קיין לוקסוס-פּראָדוקציע איז מען ארויסגעטראָטן מיט גאַנצן עטישן פּאטאָס פון בראוון און באַשיידענעם בירגער און מען האָט אים אומגעניגדיק באַהאַנדלט מיט דער הילף פון מאָראַלי־זירנדיקע באָטראַכטונגען. אפילו ר א ש ע ס שטודיען, וואָס זע־נען אפשר דאָס בעסטע, וואָס איז אין אונזער צייט געשריבן געווארן איבערן לוקסוס, ענדיקן זיך, אין גרונט גענומען, מיט עטישע סענטימענטן: וואָס עס איז גוטער און שלעכטער לוקסוס. און ווערק, ווי באָדריאַרס „געשיכטע פון לוקסוס״ זענען נישט מער, ווי מאַטעריאַל-זאַמלונגען.

אין דער לערע ווענן מארק און זיין באַדייטונג פאר דער אַנטשטייאונג פון קאַפּיטאַל האָט זיך זייט מ א ר ק ס ן אייגע־בירגערט די אומגליקלעכע אידייע: דער קאַפּיטאַליזם איז דער עיקר באַגינסטיקט געווארן דורך דער געאָגראַפישער אויסשפרי־טונג פון די אָפּזאַץ-באָציאונגען, באַזונדערס דורך דער אַנטדע־קונג פון די קאָלאָניעס אין 16-טן יאָרהונדערט. אָדער, ווי דער־דאָזיקער נעדאַנק איז מאָדעלירט געווארן אין דער מער טע־לעאָלאָגיש אָריענטירטער אויפפאַסונג פון דער היסטאָרישער שולע פון דער נאַציאָנאַל-עקאָנאָמיע, אן וועלכער ס׳האָבן זיך דערנאָך אָנגעשלאָסן כמעט אלע ווירטשאַפּט-„היסטאָריקער״: די רומלעכע

ער וועט באזייטיקט ווערן. צו א אמתער סאָציאל-פילאָזאָפישער סיסטעם איז דידאָזיקע אויפפאסונג אויסגעבילדעט געווארן דורך ב ע ר נ א ר ד מ א נ ד ע ו ו י ל אין זיין בין-משל. די פערזון, אין וועלכע ער באזיגט דעם „לוקסוס", זאָגן פאָלגנדיקס:

„דער וואָרצל פון שלעכטס, די קארגשאפט, דידאָזיקע פארשאָלטענע, פארהאסטע שלעכטע מידה, איז געווען ס קנעכט צו דער נאָבעלער זינד, וואָס הייסט פארשוועדונג; אין דער צייט, וואָס דער לוקסוס האָט באשעפטיקט א מיליאָן אָרימע, און דער עקלהאפטער שטאָלץ נאָך א מיליאָן; אפילו קנאה אליין און די גאוה האָבן באגינסטיקט די אינדוסטרי; זייער טייערע משוגעת, די קאפריזן אין עסן, מעבל און קליידונג, די-דאָזיקע משונהדיק-לעכטערלעכע שלעכטע מידה, איז געווארן דער אמתער ראָד, וואָס באוועגט דעם האנדל."

באזונדערס באלערנדיק זענען די קאָפיטלען, וועלכע ד ע פ א האָט גצווידמעט דער באהאנדלונג פון דערדאָזיקער פראָבלעם אין זיין „פולקאָמענעם ענגלישן האנדלסמאן." אונזער בראָווער ספקטאָנט פירט דאָ אויס פאָר אונז זייער ס קאָמישן אייערטאָנץ; אייגנטלעך האסט ער דעם לוקסוס און בוווגדערט יענע קוואָ-קערס, וואָס האנדלען אפילו מיט די הבל-הבלים-זאכן, אָבער זיי גופא בלייבן וויט דערפון; אָבער אלס לויבזינגער פון האנדל קען ער זיך פאָרט נישט אנטשליסן צו פארמשפטן דעם לוקסוס-דיקן לעבנסשטייגער, ווייל ער זעט איין — און דאָס איז פאָר אונז דאָס וויכטיקסטע, — אז ער איז דער מקור פון וואקסנדיקן רייכטום: „די אויסערגעווייניקע גאוה פון דער היינטיקער תקופה נערט דעם האנדל און במילא אויך דעם אָרימאן." דעמאָ גיט אונז ס סך אויפקלערונגען וועגן דער אמתער שייכות צווישן לוקסוס און קאָפיטאליזם, וועגן וועלכער כ'וועל נאָך דערציילן דעם לייענער אויף אן אַנדער אָרט.

אויך צווישן די דייטשע שריפטשטעלער איז די לוקסוס-פראָגע ס סך ארומגערעדט געווארן — און זיי האָבן דערקענט זיין באדייטונג פאָר דער קאָפיטאליסטישער אנטוויקלונג; צווי, למשל, מיינט שרעדער: „איך וואָלט בעסער גצווּאָלט, אז די

בײַשפּיל נעשפּיל ט א עיקרדיקע ראָל בײַם פּאַרוואַנדלען דעם פּעאדאַן רייכטום אין א בירגערלעכן (פּאַרשולדיקונג). דאָ אָבער וועט בלויז נעמען ווערן אין אַכט זײַן מ א ר ק - ב י ל ד נ - ד י ק ע ק ר א פ ט, וועלכע מ׳קען זיך אין אַלגעמיין פּאַרשטעלן אומגעפער אַזוי:

כדי די קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונג זאָל זײַן לעבנס-פעיק, דאַרף זי האָבן, ווי מיר ווייסן, א מינימום-אָפּזאַץ פון טויש-ווערטן. די הויך פון דאָזיקן אָפּזאַץ איז אָפּהענגיק פון צוויי פאַרשידענע אומשטאַנדן: פון דער אָפּטקייט פון דעם אַר-טיקלען-אומזאַץ און פון דער הויך פון טוישווערט פון די פאַר-קויפּטע אַרטיקלען.

די הויך פון טוישווערט פון די פּאַרקויפּטע אַרטיקלען ווערט פון איר זייט אויך באַשטימט דורך צוויי פאַקטאָרן: דורך דער הויך פון טוישווערט פון אייגנצלנעם געברויכס-אַרטיקל און דורך דער צאָל פון די געברויכס-אַרטיקלען.

אַזוי אַרום קען דער מינימום-אָפּזאַץ דערגרייכט ווערן אָדער דורך דעם אָפּזאַץ פון הויכווערטיקע אָדער דורך דעם אָפּזאַץ פון א סך ארטיקלען: איינצלאָפּזאַץ — מאסנאָפּזאַץ.

די הויכווערטיקייט פון א געברויכס-ארטיקל קען אנטשטיין אויף צוויי פאַרשידענע אופנים: דורך פאַרבינדונג אָדער דורך פאַרפייַנערונג. ווי מיר האָבן געזען, קען די פאַרפייַנערונג אָנ-נעמען פאַרשידנארטיקע פאָרמען. די פאַרבינדונג קומט פאָר בײַ די יעניקע ארטיקלען, וועלכע מ׳קען אָנרופן: צוזאַמענגעזעצטע אָדער קאָמפּלעקסע; ווי, למשל, לאַקאָמאָטיוון, שיפן, שפּיטאָלן. דאָ האנדלט זיך וועגן א גרויסער כאָסע געוויינלעכע געברויכס-אַרטיקלען, וועלכע ווערן אָבער פאַרבונדן צו אַן אייגהייט און דורך זייער סומירונג גיבן זיי צו דערדאָזיקער אייגהייט א גרויסן ווערט. דער אָפּזאַץ פון אזעלכע געברויכס-ארטיקלען איז (בענוי בענומען) מאסנאָפּזאַץ אין דער פּאָרם פון איינצלאָפּזאַץ.

גראָב-באַדאַרף און פיין-באדאַרף גייען זייט בײַ זיים אין דער געשיכטע פון די אייראָפּעישע פעלקער, זינט מיר קענען זיי; בײַדע האָבן צוערשט א באשיידענעם פּארנעם, אַזוי אז

אויסשפרייטונג פון אָפּזאַץ, דער „ווייטער אָפּזאַץ", דער „עקס־פּאַרט" האָבן „נויטיק" געמאַכט די קאַפּיטאַליסטישע אָרגאַניזאַציע. דירעזויקע מיינונג האָט אין לעצטן דור געפונען א שטאַרקע שטיצע אין דער טעאָריע פון קאַרל ב י ו כ ע ר, פון דעזיקן אויסגעצייכנטן פּאַרשער און באמת פּראָדוקטיוון דענקער: האַנט־ווערק=קונדנפּראָדוקציע; קאַפּיטאַליזם=פּראָדוקציע פאר אן אומ־באַקאַנטן אָפּנעמער-קרייז; האַנטווערק=לאָקאַלער אָפּזאַץ; קאַפּי־טאַליזם=אינטערלאָקאַלער אָפּזאַץ.

דידעזויקע ריכטונג, וועלכע האָט באַהערשט די געדאַנקען פון אַלע ווירטשאַפּטס-היסטאָריקער, האַלט אין פאר שעדלעך אין דער העכסטער מאָס, וויל אין איר, וויי כ׳האָב שוין גע־זאָגט, איז די פּאַרשונג אַרויף אויף א בלינדער ליניע. מ׳האָט נאָכגעשפּירט אויף א גאַנץ פּאַלשן אָרט די מאָטיוון פאר דעם איבערגאַנג צו דעם קאַפּיטאַליסטישן ווירטשאַפּטס-סדר. די קונדנפּראָדוקציע און דער ווייטער אָפּזאַץ-מארק באַצייכנען גישט אין דער קלענסטער מאָס אַפּילו דעם קעגנזאַץ צווישן האַנטווערק און קאַפּיטאַליזם, ווען מיר שפּירן נאָך זייערע אָפּזאַץ-באַדינגונגען. עס איז דאָ קאַפּיטאַליזם בייַ דער פּרעציזסטער קונדנפּראָדוקציע (מאַסענייִדעריי) און יאָרהונדערטן לאַנג האָבן עקזיסטירט צאַל־רייכע מלאכות אן דעם מינדסטן קאַפּיטאַליסטישן ניואַנס, וואָס זייער אָפּזאַץ-געביט איז געווען דער גאַנצער באַווויינטער ערד־קוגל.

די פּאָלגנדיקע באַטראַכטונגען זענען אויסן צו געבן זייער צושטייער, כדי ערויפצופירן דעם וואָגאָן אויף דער ריכטיקער ליניע. זיי נעמען אויף דעם פּאָדים אויף יענעם אָרט, וווּ די דענקער פון 18-טן יאָרהונדערט האָבן אים אָפּגעלאָזן; זיי ווילן גרעסטנטיילס פּאַראַנטוואָרטלעך מאַכן דעם לוקסוס פאר דער קאַפּיטאַליסטישער אַנטוויקלונג ביז צום סוף פון דער פּרי־קא־פּיטאַליסטישער עפּאָכע, דערביי ווערן זיי געפירט דורכן פּאָלגנ־דיקן גרונט-געדאַנק.

דער לוקסוס האָט אויף זייער פּאַרשידענע אופנים מיטגעהאָלפן בייַ דער אַנטשטייאונג פון מאָדערנעם קאַפּיטאַליזם; ער האָט צום

פאר קאפיטאליסטישער פראדוקציע, אדער פאר א קאפיטאליסטישן סחורות-אפזאץ.

די אויסנאמען, וועגן וועלכע כ'האב גערעדט, אין וועלכע עס איז שוין פארן אנהויב פון דער הויך-קאפיטאליסטישער עפאכע, ד. ה. פארן סוף 18-טן יאהרהונדערט, אנטשטאנען א מאסנאפזאץ פון א סך מינדערוועדטיקע אדער אן אפזאץ פון צוואמענגעזעצטע געברויכסארטיקלען, זענען: 1. די קאלאניעס, וועלכע האבן אזוי ארום געווויס אויך געברויכט א צושטייער פאר דער אנטוויקלונג פון מארק פאר דער קאפיטאליסטישער אינדוסטרי, און קודם כל 2. די מאדערנע ארמייען. די אויסער-געווייניקע באדייטונג פון די ארמיי-באדערפענישן פאר דער אויסבילדונג פון קאפיטאליזם וויייז איך אויף אין צווייטן באנד פון דיזדאזיקע „שטודיען". דא גייט מיר בלויז אין דעם, קודם כל צו באלויכטן די צווייטע זיים פון פראבלעם; עס גייט מיר אין דעם, אויפצוווייזן וועלכן אויסערגעווייניקע גרויסן אנטייל עס האט געהאט די אנטוויקלונג פון לוקסוס, ד. ה. די אנטשטייאונג פון א לוקסוס-באדארף, פאר דער אנטשטייאונג פון מאדערנעם קאפיטאליזם.

וועגן איר זאג: איך וויל דערווייזן די באדייטונג, וועלכע דער וואקסנדיקער לוקסוס-קאנסום האט פאר דער קאפיטאליסטישער אנטוויקלונג, הייסט עס נאטירלעך בייי דער היינטיקער וויסנשאפטלעכער מאדע: דעם היסטאריש-עמפירישן באווייז פאר די כאציאונגען צווישן די ביידע דערשיינונגס-קאמפלעקסן. דאס איז אבער נישט אזוי איינפאך און בייים ערשטן פרווו קען דאס אפילו אויך זייער אומפולקאמען געלינגען. די הויפט-ארבעט צו דערווייזן די איינצלנע פרטים וועט אויספאלן אויפן גורל פון דער נאנטסטער געגנערשאפט פון די ווירטשאפטס-היסטאריקער, בייי מיין ארבעטס-מעטאד קען דאס גאר אנדערש נישט זיין.

באזונדערס ווערט אונזער אויפגאבע באשווערט דורך דעם נאכלעסיקן אופן, אויף וועלכן מ'האט בזו איצט געווייניקער איבערגעגעבן ווירטשאפטלעכע פאקטן: עס ווערט געוויסע וועגן „ווירטשאפטלעכער אויפלעבונג", „אויסשפריי טונג פון דער

ביידע האָבן אַ לאַנגע צייט געקאָנט באַפרידיקט ווערן אין די ראַמען פון דער האַנטווערק-פויערישער אָדער דער פאַנשטשי- נע - ווירטשאַפטלעכער אָרגאַניזאַציע. און בדרך כלל פלעגט די דעקונג פון גראבבאַדאַרף פאָרקומען אין די גרעניצן פון דאָרף אָדער פון פריצישן הויף אָדער פון שטאָט (און איר קרייז), ד. ה. ער האָט באַזירט אויף לאָקאַלע ווירטשאַפטלעכע יסודות, בעת דער פיינבאדארף איז געדעקט געוואָרן דורך האַנטווערקער, וועלכע האָבן פון תמיד אָן געאַרבעט פאַר אַן אינטערלאָקאַלן אָדער אינטערנאַציאָנאַלן מאַרק (אויף וויפל דער פיין-באַדאַרף איז נישט באַפרידיקט געוואָרן דורך דער פראָדוקציע אין די פריצישע הויפן אין זעלבסט-ווירטשאַפטלעכער פאָרם, אָדער עס האָט נישט געזאָרגט פאַר אים דער ווייט-האַנדל אויף אַראָפ- צוברענגען די הויכוערטיקע געברויכס-אַרטיקלען).

אין משך פון מיטלאַלטער און פון די ווייטערדיקע יאָר- הונדערטער איז די אַנטוויקלונג אַוועק אין אַזאַ ריכטונג, אַז דער גראבבאַדאַרף בלייבט כמעט אומפאַרענדערט, ד. ה. ער קומט דערווייל גאָרנישט אין באַטראַכט פאַרן קאַפּיטאַליזם: דער באדארף אין געברויכס-געגנשטאַנדן פאַר דער גרויסער באַפעלקערונגס-מאַסע, ווי אויך דער באַדאַרף אין אַרבעטסמיטלען (כלים, ווערקצייג, מאַשינען) ווערט ביז צום סוף פון דער פרי-קאַפּיטאַליסטישער עפּאָכע (אַ חוץ צוויי יוצאי-מן-הכלל, ווען וועלכע עס וועט גלייך זיין די רייד) באַפרידיקט אין דער זעלבסט-ווירטשאַפט אָדער דורך דער האַנטווערקריי. די סיבה פון דערדאָזיקער דערשיינונג איז קלאָר: אַזוי ווי די באַפעלקערונג האָט זיך נישט פאַרמערט, און אויך נישט שטאַרק געדיכטער געוואָרן אין באַשטימטע צענטרען, אַזוי ווי די טראַנספּאָרט-פעיקייט פון די סחורות האָבן זיך נישט פאַרשטאַרקט, איז נישט אַנטשטאַנען קיין מאַסנבאַדאַרף אויף אינדיווידועלע געברויכס-אַרטיקלען; אַזוי ווי די טעכניק פון דער געגנשטאַנד-פּראָדוקציע און פון דעם געגנשטאַנד-טראַנספּאָרט האָט זיך נישט ראַדיקאַל געענדערט, איז נישט אויפגעקומען קיין באַדערפעניש אין צוזאַמענגעזעצטע געגנשטאַנדן, ד. ה. אַז ס׳איז אויך קיין מאַרק נישט געווען

יעדער אַרט האַנדל פון מער אָדער ווייניקער גרעסערן פאַרנעם, בייַ וועלכן עס קען קומען אין באַטראַכט אַ קאַפּיטאַליסטישע אָרגאַניזאַציע, האָט געהאַט אַלס זיין מיטלפונקט אין משך פון מיטלאַלטער איטאַליע, און ער באַשטייט אַזוי-אַרום אָדער אין אַרויספירן איטאַליענישע סחורות (אָדער אין אַריינפירן די רוי-שטאָפן און האַלב-פאַבריקאַטן, וועלכע זענען נויטיק פאַר זייער פראָדוקציע) אָדער אין אַראָפּברענגען און פאַרטיילן סחורות, וועלכע דער אָריענט האָט געליפערט.

איטאליענס אימפּארט פון די צפון-לענדער איז דער עיקר באַשטאַנען פון וואָל (פאַר דער פלאָרענטינער לוקסוס-אינדוסטרי, וועגן וועלכער מיר וועלן זיך נאָך דערוויסן געוויערע פרטים), פון פעלצוואַרג און פיינע ליינענצייג. דער גרעסטער טייל פון איטאַליענישן עקספּארט איז וואַרשיינלעך באַצאָלט געוואָרן מיט מזומן (מיט די הכנסות פון די דייטשע זילבערמינעס).

דאַקעגן האָט איטאַליע אַרויסגעפירט אויפן צפון: זיידנס און זיידענע סחורות; די פיינסטע טוכן; פיינסטע גלאָזוואַרג; באַוול און באַוול-סחורות, וועלכע האָבן (ווי מיר וועלן דאָס נאָך שפּעטער זען) ביז אין דער נייער צייט געגאלטן דורכאויס אַלס לוקסוס-אַרטיקלען; ווייַן; כלי-זין.

אויך אַלע סחורות, וועלכע מען האָט געפירט איבער איטאַליע אָדער קיין איטאַליע פון אָריענט, האָבן געדינט דער לוקסוס-באַדערפּניש פון די רייכע, ווען מען נעמט אַרויס פון דאָזיקן כלל די סחורות, וועלכע די קירכע האָט אָפּגענומען, ווי קטרת, למשל, כאָטש אויך דאָ, נאַטירלעך, האָבן מיר צו טאָן מיט א לוקסוס-הוצאה, וועלכע איז מעגלעך געוואָרן דורך דער פאַרמעגן-קאָנצענטראַציע. אויך דעם געברויך פון אויסלענדישע מעדיקאמענטן אין די יאָרהונדערטן פון מיטלאַלטער און אַפילו פון דער נייערער צייט ביז צו אונזער מענטשנפריינטלעכער מאַסנפאַרזאָרגערישער עפאָכע רעכן איך צו צום לוקסוס-געברויך, ווייל דאָס פאָלק און דער בירגער האָבן זיך נאָך קוריירט מיט די קרייטעכצער, וועלכע ס׳האָבן זיי צוגעשטעלט דער וואַלד און דאָס פעלד פון זייער היימלאַנד.

ארָבדוקציע", „פאַרבריטערונג פון אָפּוואַצגעבית" און דאָסגלייכן קון מען הויבט נישט אָן צו וויסן: צי איז האַנטווערק אָדער נאַפּיטאַליזם די וויכטשאַפּטס-פּאָרם, ד. ה. מ׳ווייסט בכלל גאָר־ישט. מער ווי דאָס, וואָס ס׳האָב אין די פּאָלגנדיקע זייטלעך געבראַכט וועגן די באַציאונגען צווישן לוקסוס און קאַפּיטאַליזם, וועט דערי־בער ביי הייַנטיקן טאָג אוממעגלעך זיין צו זאָגן וועגן דערדאָזיקער פּראָבלעם, זיך ריכטנדיק לויטן געדרוקטן מאַטעריאַל.

II. דער לוקסוס און דער האַנדל

1. דער גרויסהאַנדל

עס איז נישט אומוואַרשיינלעך, אַז דער סחורות-האַנדל האָט אָנגענומען קאַפּיטאַליסטישע פאָרמען פריער פאַר דער סחורות-פּראָדוקציע. איך האָב אָפּילו שוועריגקייטן ספקות קעגן דער מיינונג, אַז אין דער צייט פון מיטלאַלטער זענען די גרויסע הייזער פון די איטאַליענישע אָדער דרום-פראַנצויזישע אָדער שפּאַניש אָדער דרום-דייטשע שטעט געקומען צו זייער עשירות דערעיקר דורך דעם סחורות-האַנדל, איך בין גיכער אין דער מיינונג, אַז ביים אַרויסהויבן יענע וויניקע גרויס-געשעפטן פון דער מאַסע קלייַנע הענדלער האָבן געשפּילט אַ גרעסערע ראָל אָנדערע מאָמענטן, אָבער כ׳וויל פונדעסטוועגן נישט אויס־שליסן די מעגלעכקייט, אַז אויך רייַנע סחורות-פּאַרקויף-הייזער האָבן זיך אָנטוויקלט צו קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונגען. אָבער אויב אַזוי — און דאָס אינטערעסירט אונז דאָ טאַקע — איז גאַנץ זיכער, אַז געבראַכט צו זייער גרויסקייט האָט זיי דער האַנדל מיט לוקסוס-אַרטיקלען.

ווי זיידנשטאָפן און זענען געווען אויך אַזוי טייער, ווי די־דאָזיקע.

דידאָזיקע שטאָפן זענען טיילווייז געבראַכט געוואָרן קיין אייראָפּע פונם אָריענט, און טיילווייז אויך פון איטאַליע אויפן אָריענט ווי אויך אין די אייראָפּעישע מלוכות.

ווי טייער עס האָבן געמוזט זיין די סחורות, מיט וועלכע מ׳האָט געהאַנדלט אין מיטלאַלטער, קענען מיר אומגעפער זען פון די צאָל־רעזולטאַטן, צום ביישפיל ביי דעם צאלאַמט אין קאָמאָ. לויט ש ו ל ט ע ס אויסרעכנונגען האָט זיך דער ווערט פון די סחורות, וועלכע מ׳האָט אין 15־טן יאָרהונדערט אַריבער־געפירט איבערן גאטטהארד, געוואַלקט צווישן 320.000 און 518.000 פ״ש, פון וועלכע 53 סאָל. זענען גלייך געווען צו איין מאילענדער גאָלדגולדן. דער געוויכט פון דידאָזיקע סחורות זאָל האָבן געווען אומגעוואר 25.000 צענטנער, אַזוי, אַז דער ווערט פון אַ צענטנער האָט אויסגעמאַכט אומגעפער 50 פל., פון אַ פונט ½ פל. (אַרום פיר מאַרק אויף היינטיקער וואַליוטע).

אויך נאָך די גרויסע אַנטדעקונגען פון 15־טן יאָרהונדערט האָט זיך זייער וויניק געענדערט אין דעם אינהאַלט פון האַנדלס־פאַרקער, ווייל ביז אין 19־טן יאָרהונדערט אַריין זענען צווישן מזרח און מערב און צווישן אַמעריקע און אייראָפּע דער עיקר אויסגעטוישט געוואָרן הויכווערטיקע לוקסוס־אַרטיקלען. זיי זענען בלויז געוואָקסן אין כּמות און צו די אַלטע אַרטיקלען זענען צוגעקומען עטלעכע נייע; קודם כל די פּיר גרויסע געוונסמיטלען: טאַבאַק, קאַווע, טיי און קאַקאַאָ, וועלכע קומען אָבער אַרויף (אפשר מיט דער אויסנאַמע פון טאַבאַק) ביז צום סוף פון דער פרי־קאַפּיטאַליסטישער עפּאָכע בלויז אויפן טיש פון די רייכע, און מיר מוזן זיי דעריבער אויך צורעכענען צו די לוקסוס־אַרטיקלען.

פאָלגנדיקע ציפער גיבן אַן אומגעפער ריכטיקע פאַרשטעלונג וועגן דער קאָנסום־פאַרשפרייטונג פון די וויכטיקסטע געוונסמיטלען אין די פאַרגאַנגענע יאָרהונדערטן.

פאָלגנדיקע סחורות-רשימה שטעלט זוילהעלם הייד צענויף פאַרן אָריענט-האַנדל (איך טייל איין די געגנשטאַנדן לויטן געברויך-צוועק):

1. מעדיקאמענטן, וועלכע האָבן אויך געדינט אַלס געווירצן צו די שפייזן: אַלאָע, אַלאָע-האלץ (וואָס פלעגט אויך געגנוצט ווערן אַלס פאַרפום אָדער אַלס מאטעריאַל בייַ פיינערע שראַנק-אַרבעטן), באַלזאַם, קאַסטוס, גאַלאַנגאַ, גאָלעפל, אינגבער, קאַמפער, קאַרדאַמאָם, לאַודאַנום, מאנא, מומיאַ, מירראָבאַלאַנען, ראבארבער, זאַפראַן (אויך פארבשטאָף), סקאַמאָניום, טראגאנט (אויך פאַרבשטאָף), טוטיאַ, צעדוואַר.

2. געווירצן א. אַ. וו.: קודם כל פעפער: אָבער פעפער גילט ביז אין דער נייער צייט אַריין, יעדנפאַלס דאָס גאַנצע מיטלאַלטער, אַלס לוקסוס-געגנשטאַנד, וועלכער ווערט בלויז באַנוצט אין די רייכע קיכן און וועלכן די קיסרים שענקען זיך אייַנער דעם צווייטן; געווירץ-נעגעלעך: זיי זענען געווען פון צוויי ביז דריימאָל טייערער פאַר פעפער; מוסקאטניס; צימרונג; צוקער, וועלכעס האָט אויך ביז אין 19-טן יאָרהונדערט געגאלטן אַלס דעליקאַטעס.

3. פאַרפומען, רויכערשטאָפן: בענזאָע, מאסטיקוס, מאָשוס, סאַנדאַל-האָלץ, ווייַרויך, אמבראַ, פון וועלכער מ'האָט אויך אויסגעשניצט אַלערליי געגנשטאַנדן.

4. פאַרבשטאָפן: אַלאַון, בראַזיליאַנישעס האָלץ, פאַרבערויט, אינדיגאָ, קערמעס, לאַקקא, אלץ שטאפן פאַר איידל-באַפאַרבונג; מאסטיקס (פאַר גלאַזירונגען).

5. רוישטאָפן פאַר געווענבן: זיידע און דער פיינסטער עגיפטישער פלאַקס.

6. צירונג-געגנשטאַנדן: איידל-שטיינער, קאַראַלן, פערל, עלפנביין, פארצעלאַי, גלאָז, גאָלד- און זילבערפעדיס.

7. באַקלייד שטאָפן: זיידנגעווענד, בראָקאַט, סאַמעט און די פיינסטע שטאָפן פון לייַנען, וואָל אָדער באַוול, ווי באָקקאַסינאָ, בוקעראַם, קאַמלאָט, וועלכע האָבן אַלע אויסגעזען,

אייראפֿאס קאוועֿ-פֿאַרברויך האָט(לויט אַלי. פּאָן הומבאָלדט) אַרום יאָר 1800 אויסגעמאַכט בערך 1.400.000 צענט.; אייראפֿאס באַפּעלקערונג איז באַשטאַנען (לויט בעלאָך) אַרום דערזעלבער צייט פון אומגעפֿער 120.000.000, אַזוי אַרום איז שוין דאָן אויסגעקומען אומגעפֿער צו 1 פונט קאָוועֿ א יאָר אויף יעדן לע. בעדיקן אייראָפּעער; מ'קען זאָגן, אַז דערמיט האָט דאָסדאָזיקע געוסמיטע אָנגעהויבן ווערן א מאַסן-געברויך-ארטיקל. אין יאָר 1910 האָט יעדער רייכסדייטשער קאָנסומירט אַרום 6 פונט א יאָר.

צוקער איז דאָמאָלס (אויך לויט הומבאָלדט) פאַרבויכט געווואָרן אין אייראָפּע 4.500.000 צענטנער, 4—3 פונט אויף יעדע קאָפּ פון דער באַפּעלקערונג; היינט מאַכט אויס אין דייטשלאַנד דער דורכשניטפּאַרצער אויף יעדע קאָפּ פון דער באַפּעלקערונג 38 פונט. אַז דער צוקער איז נאָך אין 18-טן יאָרהונדערט נישט געווען קיין אַלגעמיין-באַנוצטער זיסמיטל איז צו זען פון פּלאַץ וועלכן דער האָניק האָט נאָך דאָן פאַרנומען. אין דייטשלאַנד האָט מען נאָך אַרום 1750 געזען באַנוצט צום פאַרזיסן, בייַם אייַנמאַכן פרוכט און אַלס צומיש בייַם ביר-ברויען. מ'דאַרף אָננעמען, אַז אין די רייכע מערב-אייראָפּעישע לענדער האָט דער צוקער אויפגעהערט צו זיין אַן אויסגעשפּראָכענער קאָנסום-ארטיקל פון די רייכע אין דער מיט פון 18-טן יאָרהונדערט, אָבער אין איבעריקן אייראָפּע אפֿשר ערשט אין 19-טן יאָרהונדערט.

א לוקסוסארטיקל איז אויך פאַרבליבן א געגנשטאַנד פון אינדישן אימפּאָרט, וועלכער האָט אין 17-טן און 18-טן יאָרהונדערט אויסגעמאַכט א זייער וויכטיקן באַשטאַנדטייל פון דאָזיקן האַנדל און היינט ווערט עס געטראָגן פון יעדער פאָסטסעקרעטארס פרוי: ד ע ר ס י ט ק, אָדער ריכטיקער: די אינדישע באַוועֿלשטאפֿן, ווי אויך אַנדערע סאָרטן באַוועֿלנע סחורות, וועלכע אזיע האָט געשיקט קיין אייראָפּע. סוף 17-טן און אָנהויב 18-טן יאָרהונדערט איז דער אינדישער באַוועֿל אַריין אין דער מאָדע בייַ די רייכע קרייזן און געדראָט מיט קאָנקורענץ די הייַמישע פּראָדוצענטן. אַזוי ווי די-יענקע, וועלכע האָבן שטאַרק מורא פֿאַר

די מזרח-אינדישע קאמפאניע האָט אריינגעפירט טיי קיין ענגלאַנד:

1668	100	פונט
1710	1.420	צענט.
1731	8.168	"
1761	26.192	"
1784	86.083	"

ווען מיר נעמען אָן, אַז די העלפט דערפון איז פאַר-בליבן און פארצערט געווארן אין ענגלאַנד, באקומען מיר (די באפעלקערונג איז לויט פינלעזאָנס אויסרעכנונגען באשטאַנען אין יאָר 1700 פון קייליעכדיקע 5,1750 פון קיילעכדיקע 6,1800 פון 9,187 מיליאָנען) א פארברויך אויף יעדע קאָפּ פון דער באפעלקערונג

1700	אויף רונד	0,01
1730		0,08
1760		0,2
1784		0,5

בעת אין 1900 איז אין פאריניקטן קעניגרייך פארצערט געווארן 270 מיליאָנען פונט טיי, ד. ה. רונד 6½ פונט אויף א קאָפּ, 35—30 פונט אויף א פאמיליע. דאָס בילד ווערט נאָך דייטלעכער, ווען מיר מאַכן פאָלגנדיקע באַרעכענונג; א טיי-פארברויך, ווי לכער איז היינט דורכשניטלעך פאר יעדער ענגלישער פאמיליע, האָבן זיך געצענט דערלויבן:

1668		3 פאמיליעס
1710	ארום	2000 "
1730	"	12.000 "
1760	"	40.000 "
1780	"	140.000 "

4. זיידנס און זיידענע שטאָפן, 5. באוול און באולנע שטאָפן, 6. אייזלשטיינער, פּארצעלאי א. א. ו. און דאן 7. קאָווע, טאַבאַק, צוקער, טיי, קאַקאָ. ס׳איז געווג, וועו איך טייל מיט אייך אייניקע אזא ארייגפיר-סכעמע.

דער אימפּאָרט קיין פראנקרייך פון מזרח-אינדיען האָט באטראָפן אין יאָר 1776:

קאָווע	3.248.000	פר.
פעפער און צימערונג	2.449.000	„
מוסלינען	12.000.000	„
אינדישע לייוונען	10.183.000	„
פּארצעלאי	200.000	„
זיידנס	1.382.000	„
טיי	3.399.000	„
פּארשידנס, ווי זיידנשטאָפן, מושלן, שפּאניש ראָר, סעליטרע	3.380.000	„
	36.241.000	פר.

דידאָזיקע סחורות זענען באַצאָלט געוואָרן אָדער מיטן געלט פון די אַמעריקאַנישע זילבער- און גאָלד-מינען (די הויפּט-מאַסע) אָדער מיט היימישע פּראָדוקטן, דער עיקר טעקסטיל-סחורות. צווישן דידאָזיקע האָבן זיך שוין געווים געפונען מינ-דערווערטיקע מאַסן-ארטיקלען אויף צו באַקליידן די נעגערס און די מאַלאיער, ווי אויך די מיטלשיכטן אין די פון אייראָ-פּעערן באַזעצטע קאָלאָניעס, ווי למשל פון צפון-אַמעריקע (ווייל דאָס פּראָדוצירן געווערבלעכע פּראָדוקטן איז אין זיי גרעסטן-טיילס געווען פּאַרבאָטן), אָבער פּאַר דער אַלגעמיינער אָפּשאַ-צונג פון מעבר-לים-האַנדל אין יענער צייט האָט דאָס קיין בא-דייטונג נישט: דערדאָזיקער בלייבט, נישט געקוקט אויף דעם, אַ קינד פון לוקסוס-קאָנסום, ער בלייבט אַן אויסשליסלעכע פּריוואַט-אָנגעלעגנהייט פון די רייכע לייט, וועמעס לוקסוס-פּאַרשוועדונגען ער האָט צו פּאַרדאַנקען זיין עקזיסטענץ, וויל אויב די אַריינגעפירטע סחורות, וויי מיר האָבן דאָס געזען, זענען

דערדאָזיקער קאָנקורענץ זענען געווען די פאַבריקאַנטן פון פיינע טיכער און זיידענע שטאָפֿן, באַשטעטיקט דאָס די ריכטיקייט פון אונזער מיינונג, אַז די קויפער זענען געווען די רייכע קלאַסן. דאָסזעלבע לערנען אונז די קאַמפֿן, וועלכע די מלוכה (אין פראַנקרייך צום ביישפּיל) האָט געפירט קעגן די אינדישע באַוועלטחורות (וועלכע זענען סאַנקציאָנירט געווען דורך דער מאַדאַם פּאָמפּאַדור, אָבער ערשט אין טריאָנאָן האָבן זיי איבער-געלעבט זייער אמתע מאדע-בליצייט): זייט 1700 האָט זי פֿאַר-באָטן זייער געברויך. אָבער די פֿאַרבאָטן האָבן זעלבסטפֿאַר-שטענדלעך נישט געהאָט קיין דערפֿאָלג: מיר זענען, ווי די עלעגאַנטע דאַמען קליידן זיך אין אינדישן סיטץ, ווען זיי פֿאָרן אַוועק פון פֿאַריז אין זייערע לאַנד-גיטער. מיר דערווייסן זיך זעגן פאַלגנדיקע פיינע עפיזאָדן:

די פרוי מאַרשאַלין דע ווילאַרס האָט אַריינגעשמוגלט אינדישע שטאָפֿן. דעם 17-טן יולי 1715 דערשיינט די פרוי מאַרקיזין דע נעזל גאַנץ עפּנטלעך אין טיולעריען-גאָרטן מיט א „שטובן-קלייד אויסגענייט מיט זיידענע בלומען אין אינדישן פאסאָן אויף א שטאָף פון זעלבן לאַנד". אַן אַלגעמיינע פֿאַר-וווּנדערונג און אויפגעבראַכטקייט ביי דער קלייד-פאַליציי: דער פאַליציי-פרעזידענט איילט צום הער מאַרקיז און מאַכט אים פֿאַרווּרפן, דערדאָזיקער זאָגט צו, אַז ער וועט ווירקן אויף זיין פרוי, אַז אין דער צוקונפט און אַז. וו. (וועגן דעם רעזולטאט פון דער פאַמיליען-סצענע, וועלכע איז צוליב דעם אַרויסגעקומען, דערציילט אונז, ליידער, דער אַמטלעכער דאָקומענט קיין וואָרט נישט.)

איצט, נאָך דידאָזיקע פֿאַרבאַמערקונגען, וועלן מיר זיין אימשטאַנד זיך צו מאַכן א ריכטיק בילד וועגן דעם מ ע ב ר-לימדיקן אימפּאַרט קיין אייראָפּע אין 17-טן און 18-טן יאָרהונדערט, ווען מיר באַקענען זיך מיט די אימ-פּאָרט-סטאַטיסטיקעס פון יענער צייט; אומעטום דאָסזעלבע בילד: אין ענגלאַנד, האָלאַנד, פראַנקרייך. די אינדישע קאָמ-פּאניעס ברענגען 1. געווירצן, 2. מעדיקאַמענטן, 3. פֿאַרבשטאָפֿן,

ווערן. נעמענדיק אין באַטראַכט דעם אַלגעמיינעם באַדאַרף אין קנעכט אין אָנהויב פון 18-טן יאָרהונדעדט, איז דערדאָזיקער ציפער נישט צו הויך און ער ווערט באַשטעטיקט אין זיין ריכטיקייט דורך די נישט לאַנג צוריק באַקאַנט־געוואָרענע אַמטלעכע ציפערן. אַזוי, למשל, דערוויסן מיר זיך, אַז אין די פראַנצויזישע אַנטילען זענען אין משך פון די יאָרן 1780—1789 דורכשניטלעך אַרײַנגעפירט געוואָרן צו 30—35.000 נעגערס אַ יאָר. נעמען מיר אָן, אַז די אַלגעמיינע צאָל קנעכט, וועלכע זענען דעמאָלט געהאַלטן געוואָרן אין די פראַנצויזישע אַנטילען, האָט באַטראָפן 240—260.000, האָט אַזוי אַרום דער יאָר־יערלעכער צופיר אויסגעמאַט ½ — ¾. אַזוי ווי אינגאַנצן זענען אָבער געווען 7—6 מיליאָן קנעכט, איז דער יערלעכער ערזאַץ פון 120—150.000 קנעכט גיכער צו ווינציק, אײדער צו פיל.

אָבער עס איז גאָרנישט וויכטיק צו באַזיצן געניוע ציפערן וועגן דער באַהאַנדלטער קנעכט־סחורה. פאַר אונזער צוועק איז פולשטענדיק גענוג די פעסטשטעלונג, אַז עס האָט זיך געהאַנדלט וועגן אַ סך צענטויזנטער אַ יאָר און אין משך פון גאַנצן פאריאָד, אין וועלכן דער קנעכטהאַנדל איז אָנגעגאַנגען, וועגן מיליאָנען מענטשן, וועלכע (און דאָס איז דאָס אייניציקע, וואָס אונז אינטערעסירט דאָ) האָבן געגעבן אַ געלעגנהייט צו גוטע געשעפטן.

וועגן דער פאַרשפרייטונג פונם קנעכט־האַנדל אין משך פון מיטלאַלטער פעלן אונז לגמרי זיכערע ידיעות. אַז עס האָט זיך שוין אָבער אויך דאַן געהאַנדלט וועגן גרויסע מענטשנמאַסן, קענען מיר זיך אָנשטויסן פון די שילדערונגען פון אַראַבישן קנעכט־האַנדל, ווי אויך פון צופעליקע ידיעות, וואָס זייערע ציפערן טראָגן אויף זיך, אמת, אַוואַנטוריסטישע שטריכן. אַזוי, למשל, הערן מיר, אַז אין 1310 האָט דער סיציליישער פלאָט אין דער טיפסטער שלום־צייט באַפאַלן דעם אינזל געראַבא בײַ דעם טונעזישן ברעג, און, אַז בײַ דערדאָזיקער געלעגנהייט זענען געפאַנגענען אַלס שקלאַפן 12.000 וויבער און קינדער; אַז אין 1355 האָט אַ געוועזענער אַדמיראַל אָן אַ שום סיבה געמאַכט

געווען לוקסוס-אַרטיקלען, איז גלייכגילטיק, פון וואָסער אַרט עס זענען די אַרויסגעפירטע: זיי זענען נאָר די צופעליקע פּאָרם פון באַצאָלונג. דער גאַנצער האַנדל וואָלט נישט עקזיסטירט אָן דעם אַרײַנפיר פון די לוקסוס-אַרטיקלען; ווייל אָן זיי וואָלטן די מענטשן פון יענעם זייט ים נישט געקענט קויפן די אײַרא-פּעישע סחורות. (אן אויסנאַם דערפון זענען נאָר די לענדער מיט אײדלמעטאַלן: לויט די האַנדלס-סטאַטיסטישע ידיעות, וועלכע עס גיט אָן אַלע קסאַנדר פּאָן הומבאלדט, האָט מעקסיקע אין יאָר 1802 אַרײַנגעפירט פון שפּאַניען פאַר 20.390.859 פּיאַסטער סחורות, דאַקעגן האָט זי נאָר אַרויסגעפירט פאַר 8.416.930 פּיאַסטער; דעם רעשט האָט זי באַצאָלט מיט איר זילבער).

דאָ מוז דערמאָנט ווערן נאָך אַ זייער וויכטיקער צווייג פון אינטערנאַציאָנאַלן מעבר-לים-האַנדל, וועגן וועלכן מיר וויסן, אַז ער איז געפירט געווארן כמעט בלויז אין קאַפּיטאַליסטישע פאָרמען: דער קנעכטהאַנדל. אמת, זיינע געגנשטאַנדן זענען אַליין נישט געווען קיין לוקסוס-אַרטיקלען (און אפשר יאָ?), אָבער זיי האָבן דאָך געדינט אוממיטלבאַר דערצו, צו שאַפן לוקסוס-אַרטיקלען, ווי מיר וועלן דאָס נאָך זען געוויזער.

וועגן דעם פאַרנעם פון קנעכט-האַנדל באַזיצן מיר אַ סך, צום טייל זייער סתּירותדיקע ידיעות. די באַקאַנטסטע און אפשר באַגלויבטסטע רעכנונג, וועלכע בוקסטאן גיט אָן, איז פאָלגנדע:

יאָר-יערלעך זענען פון אַפריקע אַוועקגעשלעפּט געווארן

דורך דעם קריסטלעכן קנעכט-האַנדל אַרום 400.000 נעגער
„ „ מאַכמעדאַנישן „ „ 100.000 „

500.000 נעגער

פון די 400.000 אָביעקטן פון קריסטלעכן קנעכטהאַנדל קומען אום ביים פאַנגען, בעתן טראַנספּאָרט און אין ערשטן יאָר 280.000, אַזוי, אַז נאָר 120.000 קנעכט קענען אויסגענוצט

בריטאַניע געווען דער מיטלפונקט פון קנעכטהאַנדל, און אין גרויסבריטאַניען גופא איז ווידער דער מיטלפונקט געווען לי־ווערפול: פון 192 אַנגלישע שקלאַפן־שיפן זענען אין יאָר 1771 אַרויסגעפאָרן: פון ליווערפול 107, פון לאָנדאָן 58, פון בריסטאָל 23, פון לאנקאסטער 4. פאסטלאוואיט האָט אונז איבערגעלייפערט א רשימה פון אַלע שקלאַפן־שיפן, וועלכע האָבן געהערט צו ליווערפולער סוחרים: צו יענער צייט זענען דאָס געווען 88 שיפן פון 60, ביז 550 טאָן יעדע, מיט מייסטנס צו 400—3 קנעכט אַלס לאדונג. דער קנעכט־האַנדל האָט זיך אין ליווערפול שנעל אַנטוויקלט; 1729 האָט די סוחרישאַפט פון דערדאָזיקער שטאָט געהאַט א שיפל פון 30 טאָן, וועלכע האָט געפירט דעמדאָזיקן האַנדל, בעת אין 1751 זענען שוין אַרויס־געפאָרן פון מערסיי צו דעם קנעכט־ברעג 53 שיפן מיט א לא־דונג־פעיקייט פון 5334 טאָן.

דער מצבר־לים־האַנדל, באַזונדערס דער קאַניאַלער, איז אַבער אין 17 און 18 יאָרהונדערט אן שום ספק געווען דאָס פעלד, אויף וועלכן עס האָט זיך דער עיקר אַנטוויקלט דער קאמערציעלער קאַפיטאַליזם. לגבי אים פאַרלירט זיך דער אינ־טערנאַציאָנאַלער אייראָפעישער האַנדל און נאָך מער דער אינ־טערלאָקאַלער האַנדל אין די איינצלנע לענדער. אָבער ווי ס׳זאָל נישט זיין: אויך אין אים האָבן זיך דאָ און דאָרט געמוזט אויסבילדן קאַפיטאַליסטישע פאָרמען, און דעריבער איז וויכטיק צו וויסן, אַז אויך דערדאָזיקער האַנדל איז אַ פאַס־גרענצן איז דער עיקר געווען א האַנדל מיט לוקסוס־סחורות. א גרויסער אינטערנאַציאָנאַלער און קאַפיטאַליסטיש־געפירטער האַנדל, וואָס איז נישט געווען קיין האַנדל מיט לוקסוסאַרטיקלען, איז געפירט געוואָרן, אויף וויפל איך זע איין, בלויז מיט צוויי אַרטיקלען: תבואה און קופער, א האַנדל, וועל־כער איז אין ביידע פאַלן אַרויסגערופן געוואָרן דורך די באַ־דערפענישן פון די מאָדערנע אַרמייען, ווי כ׳וועל אויפווייזן אין צווייטן באַנד פון דידאָזיקע שטודיען.

וועלכע סחורות עס זענען אין 17־טן און 18־טן יאָרהונ־

ען איבערפאל אויף טריפאליס און אויסגערויבט און דערביי אוועקגענעמען אלס קנעכט 7000 מענער, פרויען און קינדער.

די נאציעס, וועלכע האבן נאך דער ריי נאך געשפילט די הויפט-ראלע ביים קנעכט-האנדל (דאס הייסט אבער נישט, אז די אנדערע נאציעס האבן דערין קיין חלק נישט גענאמט) זענען געווען די ייִדן, די וועניציאנער, די גענועזער, די פארטוגעזער, די פראנצויזן און די ענגלענדער. דידאזיקע לעצטע פיר נאציעס האבן נאך דער ריי נאך געהאלטן דעם מאנאפאל פון נעגער-האנדל אין זייערע הענט. די באטייליקונג פון די פארשידענע הענדלערשאפטן אין קנעכטהאנדל בעת זיין בלי-תקופה קען מען זען פון פאלגנדיקע ציפערן:

אין יאר 1769 זענען פון אפריקאס ברעגן (פון קאפ בלאנקא ביז צום קאנגא-טייך) אוועקגעשלעפט געווארן דורך

גרויסבריטאניע	53.100	נעגערס
פראנקרייך	23.520	"
האלאנד	11.300	"
בריטיש-אמעריקע	6.300	"
פארטוגאל	1.700	"
דענעמארק	1.200	"

לויט בריגן עדוואַרדס זענען אין יאר 1791 אויף די אפריקאנישע ברעגעס געווען 40 אייראפעישע פאקטאריען פאר קנעכטהאנדל, צווישן זיי 14 ענגלישע, 3 פראנצויזישע, 15 האלענדישע, 4 פארטוגעזישע, 4 דענישע. אבער ארויסגעפירט געווארן זענען אין יענעם יאר

דורך	די בריטן	38.000	נעגערס
"	" פראנצויזן	20.000	"
"	" פארטוגעזן	10.000	"
"	" האלענדער	4.000	"
"	" דענער	2.000	"

ס'איז קיין ספק נישטא, אז אין משך פון גאנצן 18-טן יאהרהונדערט, ד. ה. אין דער וויכטיקסטער עפאכע, איז גרויס-

	פראַנצויזן רופן אָן „ביזשו" (שפּילצייג) פאַר	2.000.000 פר.
5)	העגשטקעס, גצמאכט אין פּאַריז, קלעדמאַנט, וואַנדאַם און רוטן פאַר	1.500.000 „
6)	וואָלגארן, גצשפּונגן אין דער פּיקאַרדיע פאַר	500.000 „
7)	אַלערליי סאָרטן פּאַפּיר, גצמאכט אין פּוטטו, שאַמפּאַן, לימוזין, אָווערן און נאָרמאַנדיע פאַר	2.000.000 „
8)	ניי-נאָדלען און אַנדערע נאָדלען און עלפּביין-שווארץ-האָלץ, בוקסבוים- און בוין-קאַמין, אויסגצפּאַרטיקט אין פּאַריז און נאָרמאַנדיע פאַר	500.000 „
9)	גאַלאַנטעריי-סחורות פון אייזן און שטאָל, גצ-מאכט אין אָווערן פאַר	500.000 „
10)	זצגלען-טוך פון נאָרמאַנדיע און בריטאַניען פאַר מער ווי	5.000.000 „
11)	אַלערליי צימעראיינריכטונגען: בעטן, מאַט-ראַצן, געשלאָגענע דעקן, לאקנס, א. א. וו. פאַר מער ווי	5.000.000 „
12)	פּאַרשידענע וויינען פאַר מער ווי	9.000.000 „
13)	בראַנדי, עסיק פאַר מער ווי	2.000.000 „
14)	זאַפּטרן, זייף, האָניק, מאַנדלען, אליוון, פלוי-מען און אַנדערע פרוכטן פאַר	2.000.000 „
		39.500.000 פר.

ווי מיר זצגן, אלץ לוקסוס-סחורות אויסער דעם 10 № און אפשר אויך דעם 13 №, ווייל דער בראַנדי האָט אפשר גצ-קענט גיין פאַר דעם שיף-עולם אָדער פאַר די זצלנער.

לויט דער שאַצונג, וועלכע ס'האָט אויפגצשטעלט מאַראָ דצ זשאַנעס, איז א סך מער ווי די העלפט פון ווערט פון פראַנ-צויזישן אימפּאָרט אין דער צייט פון לודוויק XIV באַשטאַנען פון פאַלגנדיקע צרטיקלען, וועלכע ס'האָבן גצליפערט איטאַליע, ענגלאַנד און די נידערלאַנדן: זיידנסחורות, פיינע טיכער,

דערט געגאנגען פון איין אייראָפּעישן לאַנד אין צווייטן „דערוויסן מיר זיך (אַלס איין בייספּיל פון א סך) פון א רשימה פון די סחורות, וואָס זענען אַרויסגעפירט געוואָרן פון פראַנקרייך קיין האָלאַנד; דיידאָזיקע רשימה איז צענויפגעשטעלט געוואָרן אין יאָר 1658 דורך דער פּאַריזער האַנדלס-קאַמער און וועלכע דער גוט-אינפאָרמירטער מחבר פון דער Batavia illustrata האלט נאָך פאַר גילטיק אין א סך פונקטן אויך פאַר זיין צייט (אָנהויב 18-טן יאָרהונדערט), כאָטש אינצווישן, ווי מיר וועלן דאָס נאָך זען, האָט זיך אין האָלאַנד אַנטוויקלט א נאַציאָנאַלע לוקסוס-אינדוסטריע. דערדאָזיקער פּראָצעס איז טיפּיש אין יענע יאָרהונדערטער פון דעם זיך קרעפטיקנדיקן קאַפּיטאַליזם: אין לאַנד נאָכן צווייטן פּראָדוצירט אַליין די אַרטיקלען, וועלכע עס האָט פריער אריינגעפירט פון דעם קאַפּיטאַליסטיש-פּאַרגעשריטענערעם לאַנד אויפן וועג פון האַנדל: פריער איז איטאַליע, דערנאָך — פראַנקרייך דאָס פירנדיקע אינדוסטריי-לאַנד, ביז עס קומען צו ענגלאַנד, האָלאַנד, דייטשלאַנד א. א. וו.

די רשימה, וועגן וועלכער כ׳האָב נאָכאַמאָל גערעדט, איז פאָלגנדיקע:

פראַנקרייך פירט אריין קיין האָלאַנד (נישט נאָר פאַרן קאָנסום אין האָלאַנד גופא, נאָר אויך צום וויטערדיקן עקספּאָרט):

1) סאַמעט, פּליוש, סאַטין, גאָלד- און זילבער-שטאָפן, טאַפּט און אַנדערע זילבערשטאָפן פון טור און לייאָן פאַר מער אַלס 6.000.000 פר.
2) בענדער, זיידענע און געדרייטע טאַשמעס, קנעפּ און שנורן, וועלכע ווערן געמאַכט אין פּאַריז, רואַן און אין די שכנותדיקע שטעט פאַר 2.000.000 „
3) זיידענע היט און אַנדערע סאָרטן היט, געמאַכט אין פּאַריז און רואַן פאַר 1.500.000 „
4) פעדערן, גאַרטלען, שירעמס, מאַסקעס, קאָפּבאַפּוצונגען, שפּיגלען, גאָלדענע ראַמען, זיידענע און אַלערליי קליניקייטן, וואָס די

ביז אין די קלענסטע אינצלהייטן, די וואנדלונגען, וועלכע דער ענגלישער האנדל מיט זיידנסחורות האט דורכגעמאכט אין דער צייט פון דער רעסטאוראציע ביז אין די 1730-ער יאָרן. די קוועלע איז די דערציילונג, וועלכע דער גוט-אינפארמירטער מחבר פון „ענגלישן האנדלסמאן" מאכט לויט זיינע אייגענע דערפארונגען וועגן די געשעענישן; דאָס וויל זאָגן — א מאן, וועלכער האט געהאט דאָס רעכט צו זאָגן וועגן זיך מיט בארעכטיקטן זעלבסטגעפיל, אז קיינער אין זיין צייט איז נישט געווען מער בארופן — סיי לויט די יאָרן און סיי לויט זיין דערפארונג — מיטצוטיילן וועגן דאָזיקן עפיזאָד.

דער הענדלער מיט זיידנסחורות, דער „מערסער" דער „מפרסיע", איז אָבער זיכער דער טיפישער פארשטייער פון האנדל מיט לוקסוס-סחורות אין יענע יאָרהונדערטער פון ארויסרופערישן רייכטום. דאָ הערשט עס אומבאגרעניצט די ליידי. דער גאנצער הענדל איז צוגעשניטן לויט אירע באדערפענישן. מיט די טייערסטע זאכן פון לוקסוס-בארארף ווערט דאָ געהאנדלט, וויל דער מסחר מיט זיידנסחורות נעמט נאטירלעך ארום אלע גאלדענע זילבער-שטאָפן, בראָקאטן, סאמעט און אויך שפיצן.

דער הענדלער מיט זיידנסחורות פון אלטן סטיל, וועלכן מיר באגעגענען נאָך אין לאָנדאָן אונטער דער הערשאפט פון די ינגערע סטיוארטס, און וועלכער בילדעט נאָך אויך דעם כלל א פאָר יאָרצענדליקער שפעטער (איך שטעל מיר פאָר, אז די גרעסטע ענדערונגען האָבן זיך ערשט אָנגעהויבן ארום סוף 17-טן יאָרהונדערט) איז געווען גראסיסט און דעטאַליסט אין איין פערזאָן; מיט אָנדערע ווערטער: עס זענען נאָך נישט געווען קיין זעלבסטשטענדיקע דעטאל-הענדלער מיט זיידנסחורות; די, וועלכע פלעגן אויפקויפן די שטאָפן ביים פראָדוצירער, פלעגן זיי אויך פערקויפן אויפן אייגן צו די קונדן. דאָס פלעגן טאָן אפילו גאנץ גרויסע האנדלסמאגנאטן אין אלע פריערע צייטן. אזוי זענען מיר, למשל, די פוגגער, וועלכע שניידן זיידנס און סאמעט אויפן אייגן אפילו דאָן, ווען זיי שטייען שוין כמעט אין זעניט פון זייער מאכט און זייער רייכטום: זאָל זיין,

טאפעטן, באטיסט, שפיצן, פיינע אייזן- און שטאל-סחורות און גאלאנטעריי סחורות.

2. דער לאחדים-האנדל.

טיפער, דויערהאפטער און אויסשליסלעכער, ווי דאס גרויס-האנדל האט דער לוקסוס באאיינפלוסט אין זיין אנטוויקלונג דאס קליין-האנדל. אויב אין דער פריקאפיטאליסטישער תקופה לאזן זיך נאך אנצייכן אייניקע וויכטיקע גרויסהאנדלס- צווייגן, וועלכע זענען געווען קאפיטאליסטיש און האבן זיך פונדאסטוועגן נישט פארנומען מיט לוקסוס-סחורות (דער קופערהאנדל אין 16-טן, דער תבואה-האנדל אין 17-טן יארהונדערט), ווען זיך אבער, בין איך זיכער, נישט לאזן אויפזוכן קיין איין-איינציקעס אפילו נאר קאפיטאליסטיש-געפארבטעס לאחדים-געשעפט אין דאס 19-טן יארהונדערט, וועלכעס זאל נישט פארקויפן קיין לוקסוס-ארטיקלען. פארקערט אבער קענען מיר גאנץ דייטלעך זען, ווי דער לוקסוס-באדארף און די נויטוועגדיקייט אדער די גיריקייט פון העגדלער אים צו באפרידיקן, ריסן ארויס דאס העגדלער גראד אין יענע יארצענדליקער, אין וועלכע די נייגונג צו א פארשוועגדערישער לעבנס-פירונג שטייגט פלוצלונג אויף מיט א גרויסע כוואליע צווישן די פארמעגלעכע מענטשן (אין די יאר-צענדליקער ארום דאס יאר 1700, ווען דאס ברזזיליאנישע גאלד האט געגומען אנפילן די קעשענעס פון די פאריזער און לאנדאנער ספעקוליאנטן), פון זיינע האנטווערקערישע גצווויני-הייטן און טרייבן אים ארויף אויפן וועג פון קאפיטאליסטישער אנטוויקלונג, כדי צו קענען באפרידיקן דעם לוקסוס-באדארף פון רייכן מאן.

מיר וואלטן אפשר נישט געקענט אזוי קלאר אנטפלעקן דעם אינערלעכן קויזאלן צוזאמענהאנג צווישן לוקסוס-אנטוויקלונג און קאפיטאליסטישן לאחדים-האנדל, ווען א גלייקלעכער צופאל זאל אונז נישט האבן איבערגעליפערט אזא באגלויבטן און גע-נויגן מקור, וואס נאר אין די זעלטנסטע פעלן, ליידער, האבן מיר אזעלכע א מקור, לויט וועלכן מיר קענען גענוי נאכפאלגן

אויף דער געוויסער באַשטימונג פון דער צייט, וועלכע ער מיינט; ער זאָגט: „דאָ זענען זיי געזעסן, די אַלטע גרויסמערסערס, אַרום צוואַנציק יאָר נאָך דער שרפה, און אַפילו אין דער צייט... ווען ס׳האָט זיך אָנגעהויבן די פרייַלעכע צייט"; היות די שרפה איז געווען אין 1666 איז דאָס שוין געווען די רעגירונגס-צייט פון קאַרל II, פאַר וועלכער עס פאַסט גאַנץ געווים די באַצייכענונג פון ַ פרייַלעכער צייט). דאָמאָלט איז שנעל אָנגעוואַקסן אַן אומגעהויערע צאָל דעטאַל-מערסערס; אַזוי ווי די פּאַטער-נאָסטער ראָו איז געווארן צו ענג, האָבן זיי זיך געמוסען באַזעצן אין לאָנדאָנס פּעריפעריע: אין אַלדגייט, לאָמבאַרד-גאַס און קאווענט-גארדן, וועלכער האָט באַלד באַקומען אַ נאָמען. היות דאָ זענען די גאַסן געווען בריייטער, האָט די קונדשאַפט, וועלכע איז געקומען בלויז אין קאַטשן, ליבער געקויפט אין די נייע קראָמען, אויך דער הויף איז מער נישט געקומען אין דער סיטי; פּאַטער-נאָסטער ראָו איז פאַרווויסט געוואָרן און ווייניקער ווי אין צוויי יאָר זענען די אַלטע מערסערס געצווונגען געווען צו שליסן זייערע געוועלבער און נאָכצוגיין דעם שטראָם פון דער קונדשאַפט: פונקט ווי אויפן ים, מיינט דער מחבר, וווּ די פישער שווימען נאָך די פיש, ווען די לעצטע בייטן זייער רו-אָרט. (זענען די נייע מערסערס, וועלכע האָבן אויף אַזא אופן רעוואָלוציאָניזירט דעם אַלטן האַנדל מיט זיידנסחורות, געווען י י ד ן, וועלכע זענען געקומען קיין לאָנדאָן מיט קאַרל II-טנס פרוי אָדער מיט דעם אַראַניער? אַנדערש קען עס גאָרנישט זיין). נאָך צען יאָר — און קאַווענטגאַרדן איז פאַרלאָזן געווארן: די מערסערס האָבן געזוכט אַן אַנדער פּלאַץ, ווי דאָס בינען-פאַלק, און האָבן זיך ענדלעך באַזעצט אין לאַד-גייט-היל, וווּ זיי זענען געבליבן אויף אַ לאַנגע צייט. די צאָל פון די זיידנגעשעפטן, וועלכע האָבן אין 1663 באַטראָפן פון 50 ביז 60, איז אינצווישן אויסגעוואַקסן אויף 300 אָדער 400.

אין דערזעלבער צייט, ווען די מערסער האָבן פאַרלאָזן זייער זיץ-אָרט, אויף וועלכן זיי זענען געזעסן יאָרהונדערטער-

אז דאָס זענען גצוויען די קעניגלעכע הויפּפּאַרוואלטערס, וועמען זיי האָבן גענליפערט „גאָלדען טוך" צו 36 פֿל. די אייל, אָדער פּלאָרענטינער און מיילענדער דאמאסט צו 8 ביז 10 פֿל. די אייל אָדער זיידנסאָמעט צו פיר פֿל. די אייל. אַלץ איינס! קענינ־לעכע סוחרים, וועלכע האָבן גענאַנדלט מיט קופער און קיסרים, הער ארנאָלד אָדער הער פרידלענדער פּאָולד וועלן דאָך היינט אָפילו אונזער קייסער נישט וועלן פּאַרקויפן א פּאָר מעטער באַנד.

אונזערע לאַנדאַנער מערסערס צו דער צייט פון דער גרויסער שרפה און נאָך צוואַנציק יאָר שפּעטער, זענען אַלע גצוזען אין דער סיטי, וווּ זיי זענען שוין מסתמא גצוזען זייט די פּלאַנטאגענעט, אין דער ענגער, פינסטערער פּאטער־נאסטער ראָו, וועלכע איז גענוים גצוואָרן דירעקט פּאַר זיי, און זיי האָבן דאָרט גענאַלטן זייערע שטאָפּן אין הויכע, טונקעלע גע־וועלבן, וועלכע זענען באַלויכטן גצוזען פון א קאַרג אריינ־פּלייסנדיקן אויבער־שיין. זייערע לאַגערס זענען גצוזען אומגע־הייער גרויס. און זיי פלענן זיי פּאַרקויפן, ווי זייערע אור־על־טערן האָבן זיי שוין גענוויס אויך פּאַרקויפט אין דער צייט פון די פּלאַנטאגענעטס. די בעסטע קונדשאפט פלענט זיי דאָ אויפ־זוכן אין דער ענגער פּאטער־נאסטער ראָו: דער הויף אין דער ערשטער ריי. די קאָטשן פלענן שטיין אין צוויי רייעס: אויף איין זייט פלענן זיי צופּאַרן, פון דער צווייטער — אָפּפּאַרן, אזוי איז גצוויען פּאַרגעשריבן, וויל די גאַס איז גצוויען צו ענג אויף אויסצוקערעוען זיך: די מערסערס האָבן אַליין אָנגעדונגען צוויי פּאָליציאַנטן, וועלכע האָבן גענדערפט אָפּהיטן די אָרדנונג. אזעלכע גצוועלבער, וווּ עס זענען גצוזען די גרויס־סוחרים, זענען גצוויען ארום 50. די איבעריקע זענען גצוויען די טרא־באַנטן פון דאָזיקן שטאָלצן האַנדל; די טאַשמע־לייט אינמיטן פון דער איוו־ליין; די קנאפּ־גצוועלבער צום סוף גאַס בייַ דער טשיפּזייד; די גארן־גצוועלבער און פראַנז־גצוועלבער אין דער נאָנט אויף בלאו־בלעדער גאַס.

דאָס האָט זיך אָבער אַלץ גענענדערט, ווען ס'האָט זיך אָנגעהויבן די פרייַלעכע צייט. (אונזער עדות לאָזט זיך אנשטויסן

נאָכדעם ווי די אַלטע מערסערס פון פאטער-נאסטער ראָז האָבן אויסגעוואַנדערט, קען פאָרמולירט ווערן אַזוי:

1) דער דעטאַל-האַנדל און דער אנגרא-האנדל האָבן זיך דיפערענצירט. פון יענע 300—400 מערסערס האָט נאָר אַ קלייניר טייל געקענט זיין גראסיסטן.

2) די קראָם-אייגנטימער האָבן אָנגעהויבן עלעגאַנטער איינצוריכטן זייערע געשעפטן, כדי צוצוציען די קונדשאַפט און די פיינע לייט, וועלכע האָבן געבילדעט די קונדשאַפט, אנגענעם צו מאַכן דעם זיין דאָרטן. עס ווערט אויסדריקלעך באַשטעטיקט, אַז דידאָזיקע פאַרפיינערונג פון דער געשעפט-אייניריכטונג האָט זיך אָנגעהויבן בייַ די "טאָי-מען" ד. ה. בייַ די גאַלאַנטעריי־הענדלער, ווי מיר וועלן היינט זאָגן, אָבער דערבייַ מוזן מיר אין זינען האָבן לוקסוס־גאַלאַנטעריי־סחורות פון העכסטער ראַפינירטקייט, קליניקייטן א. א. וו. אין די "טאָיס" האָט זיך אין אַ געוויסן זין פאַרקערפערט דער קולמינאַציע־פונקט פון לוקסוס פון יענער צייט. אויף פראַנצויזיש הייסן דידאָזיקע טייערע קליניקייטן "ביזשו", וואָס האָט דאַמאָלסט באַטייט נישט נאָר צירונג אין ענגערן זין, נאָר שפילעריייען, קליניקייטן פון טייערן מעטאַל און פון טייערער אַרבעט בכלל. אין דידאָזיקע קראָמען פלעגט זיך צוזאַמענטרעפן די עלעגאַנטע וועלט, קודם כל די הערן־וועלט, וועלכע מאַכן דאָ זייערע קניות פאַר זייערע געליבטע. ווייל דאָ האָט מען געקויפט "לייכטזיניקע קליניקייטן", "וועלכע מ'שענקט די אָנשטענדיקע פרויען, וועלכע נעמען נישט קיין געלט, אָבער גאָלדענע קליניקייטן יאָ, ווייל זיי האָבן אַן אָנשטענדיקן אויסזען", מיינט מערסיע, וועלכער באַשרייבט אונז דעם "פטי דיונקערק", דעם לוקסוס־געשעפט, וואָס איז געווען אין דער מאָדע אין זיין צייט, אין וועלכן עס שטופן זיך אין די ערשטע טעג פון יאָר די "קליינע הארן", אַזוי אַז מ'מוז אויפֿשטעלן אַ וואַך. "נישטאָ עפּעס גלענצנדערס פאַרן דאָזיקן געשעפט", וועלכן וואָלטער האָט באַערט מיט זיין באַזוך בייַ זיין לעצטן ווייַלן אין פאַריז: "ער האָט געשמייכלט איבער דידאָזיקע צַלע שאַפונגען פון לוקסוס; ער האָט

לאַנג און זיך פאַרשפּרייט אויבער וויטע טיילן פון לאָנדאָן, האָבן זיך אויך אַ סך אַנדערע העגדלער (און האַנטווערקער) אָפּגעריסן פון זייערע אַלטע גאַסן, מיט וועלכע זיי זענען פאַרבונדן געווען אין משך פון גאַנצן מיטלאַלטער. אַנדערע פון זיי, למשל, די העגדלער מיט ליינען, אויך אַן אויסגעשפּראָכענער לוקסוס-אַרטיקל, האָבן זיך אויך דערשטוינלעך שנעל פארמערט. די פיינע לייב-וועש, ווי מיר האָבן דאָס שוין געזען אויף אַן אַנדער אָרט, איז צו יענער צייט געווען אַ לוקסוס פון רייכן מאַן אין פון זיין ז'.

דידאָזיקע דערציילונג לערנט אונז פאָלגנדיקס: אַז די געשעפטן פון לוקסוס-אַרטיקלען האָבן זיך צוליב דעם שנעל וואַקסנדיקן נאָכפרעג אין אַ קורצער צייט שטאַרק פאַרמערט און פאַרלאָזן זייער אַלטן זיך-אָרט. דורכדעם איז אָבער דורכגעבראָכן געווארן די טיר, דורך וועלכער דער מאָדערנער סוחרישער גייסט האָט געקענט אַרייַנדרינגען אין די שטילע רוימען פון דעטאַל-האַנדל; דורכדעם איז די פאַרוואַנדלונג פון די מיטלאַלטערלעכע דעטאַל-געשעפטן אין קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונגען געווארן בלויז אַ פראַגע פון צייט. ווייל מיט דידאָזיקע פאַרענדערונגען: כסדרדיקע און פלוצימדיקע פאַרמערונג און אָרט-ענדערונג איז דער דעטאַל-געשעפט אַוועקגעשטעלט געווארן אויפן באָדן פון עקאָנאָמישער Ratio, איז געשאַפן געווארן די נויט-וועגדיקייט אויפצונעמען דעם קאָנקורענץ-קאַמף מיט די שכנים, צוצוטראַכטן און אָנצוועגדן די צוועקמעסיקסטע מעטאָדן, כדי צוצוציען די קונדן. און דאָס טאַקע האָט באַטייט דעם אַריינ-מאַרש פון קאַפּיטאַליסטישן גייסט. דעם וועג, ווי אַזוי דערדאָ-זיקער וואַרצלט זיך איין אין משך פון נאָנטסטן יאָרהונדערט אין די לוקסוס-געשעפטן פון די גרויסשטעט (און נאָר אין דידאָזיקע), קענען מיר געוויי פאַרפאָלגן, וועו מיר וועלכע ריכטיק אויסצו-טייטשן די ווייניקע ידיעות, וועלכע מיר באַזיצן גראָד פון יענער צייט וועגן דער אָרגאַניזאַציע פון דעטאַל-האַנדל.

דאָס, וואָס איז פאָרגעקומען אין פאָלגנדיקן יאָרהונדערט,

ענלעכע געשעפטן. דאָ זענען דאָס די לוקסוס-מעבל-סטאָליערעס, וועלכע האַלטן צום פּאַרקויפן אין׳ איין קראָם אַלערלײ אײנ־ריכטונגס-געגנשטאַנדן, פון וועלכע זיי האָבן אַלע אויסגעאַרבעט בלויז א טייל: אַנדערע פון דידאָזיקע קראָמען זענען אזוי רײַך אײנגעריכטעט, אז זיי זענען גיכער אויס ווי פאַלאַצן, און זייער אינווענטיציע-קאַפּיטאַל איז אומגעהויער גרויס. לעבן די־דאָזיקע זענען אָבער אויך דאָ אײנריכטונגס-מאַגאַזינען פון די טאַפּעצירער, פונקט ווי אין פּאַריז: געווײַסע פון זיי זענען גרויסע קראָם-אײגנטימער, וועלכע האָבן תמיד אויפן לאַגער א גרויסן סכום פּאַרטיקע סחורה צום פּאַרקויף.

4. די פּאַרזאַכלעכונג פון דער פּאַרהעלטענישׂ צווישן דעם סוחר און דער קונדשאַפט, וועלכע צייכנט אויס קודם כל די גאַנצע שפּעטערדיקע קאַפּיטאַליסטישע אַנטוויקלונג, האָט איר אָנהויב אין דידאָזיקע גרויסע לוקסוס-געשעפטן: דער „פּטי דונקערק" איז לויט מײַן וויסן דאָס ערשטע דעטאַל-געשעפט, אין וועלכן עס זענען איינגעפירט געוואָרן פּעסטע פּריינען.

5. אין דידאָזיקע גרויסע לוקסוס-קראָמען: מיט דעם האָב איך באַרירט דעם לעצטן און וויכטיקסטן פונקט. ס׳איז קלאָר, אז אין דער מאַס, אין וועלכער עס זענען אָנגעוואַנדט געוואָרן די אַלע אויסגערעכנטע געשעפט-פּרינציפּן, האָט זיך אויך גע־מ ו ז ט פּאַרגרעסערן די קאַפּיטאַליסטישע באַזיס, אויף וועלכער דידאָזיקע קאַפּיטאַליסטישע געשעפטן האָבן זיך געבויט.

באַזונדערס ווערט אונז מיטגעטיילט ווען די זיידנוואַרג־געשעפטן, אז זיי זענען צום טייל געווען זייער גרויס. פון איין פאַריזער דעטאַל-געשעפט (גאַלאַפּעס) דערוויסן מיר זיך פון אָנהויב 18-טן יאָרהונדערט, אז אין איין-אײנציקן טאָג איז אין אים פאַרקויפט געוואָרן שטאָף פאַר 80.000 לִיוור. דער „פּולקאָמענער ענגלישער האַנדלסמאַן" דערציילט אונז 1727 פון א מערסער, וועלכער באַשעפטיקט אין זיין קראָם א גרויסע צאָל אָנגעשטעל־טע און אַרבעטער. אײנע א דאַמע, וועלכע ער באַדינט, און וועלכע האַלט זיך בכיון אויף ביי אים צוויי שעה נישט

בעמערקט, גלויב איך, א געוויסע ענלעכקייט צווישן דידאזיקע שימערירנדיקע שפילציי־ג און זיין סטיל", גיט מערסיע צו.

3. די פארם פון מאדערנעם דעטעל־געשעפט, דאס באדארף־ארטיקל־גענשעפט, ווי איך האב דאס א נאמען געגעבן, אין וועלכן די סחורות זענען צוזאמענגעשטעלט לויטן באדארף־צוועק, הויבט זיך אן ארויסצובילדן פון דעם אלטן בראנזשגעשעפט. אין א געוויסן זין האלט זיך שוין דער טאי־מען, דער צירונג־סוחר, אין דאזיקן נייעם פרינציפ; אויך אין דעם פאראנעז זיין פון צודאטן צום וויבלעכן טואלעט געפינען מיר שוין די ערשטע שפורן צו א נייער גרופירונג פון די סחורות אין געשעפט. אויבנאויפיק ווייזט אויס, אז אויך דער מערסער האלט ביים וועלן א באקליידונגס־געשעפט: „דער מערסער האנדלט מיט זיידנס, סאמעט, ברוקאטן און מיט אן אומצאליקער מאסע טייערע קלייניקייטן, וואס געהערן צו דער באצירונג פון שיינעם מין". אבער דער ערשטער, עכטער באדארף־ארטיקל־געשעפט איז, לויט מיין מיינונג, דאס ווינונג־איינריכטונגס־געשעפט, אין וועלכן עס געפינט זיך שוין אלץ (פארשטייט זיך, אז נאר פון בעסטער קוואליטעט), וואס עס איז נויטיק אויף אויסצופוצן א דירה. טיילוויז זענען עס, וויזט אויס, געווען די טאפעצירער, וועלכע האבן זיך פארוואנדלט אין אזעלכע מעבל־אייניריכטונגס־גשעשפטן, אין וועלכע מ'האט געקענט געפינען טישן, קאמאדעס, אלערלייי קונסט־טאלעריי, שפיגלען, ליוסטרעס, א. א. וו. זייט ביי זיי מיט בעטן און קישנס, פארהאנגען אוך וואנט־טאפעטן, וועלכע זיי האבן אלץ אויסגעארבעט. טיילוויז זענען עס געווען בלויז הענדלער מיט דידאזיקע זאכן, וועלכע זיי האבן אבער אויך פארייניקט אין איין קראם. זיי פארקויפן: בילדער, גראוויורעס, קאנדעלאברעס, ליוסטרעס, פיגורן פון ברונז, מארמאר, האלץ און פון אנדערע שטאפן, טיש־זייגערס און קעשענע־זייגערס, בופעטן, שרענק, שופלאדן, טישן, טישעלעך פון האלץ און באגולטע, מארמאריטשן און אנדערע סחורות און קוריאזיטעטן, וואס דינען אויסצופוצן א דירה.

אין לאנדאן געפינען מיר אין דערזעלבער צייט גאנץ

העגדלער, וועלכע מ׳קען נישט באַטראַכטן אַלס סוחרים מיט לוקסוס־סחורות, וויניקסטנס נישט דירעקט (כאָטש אויך זיי האָבן סוף־כל־סוף געלעבט פון די רייכע לייט פון דער שטאָט) און נישט אויסשליסלעך, און דאַרפן האָבן אַן אינוועסטיציע־קאַפּיטאַל מער ווי 500 פ״ש, זענען נאָר די קוילן־, אייזן־, און האָלץ־העגדלער.

די איבערוויגנדיקע באַדייטונג פון האַנדל מיט לוקסוס־סחורות קען מען אויך זען פון דעם פאַקט, וואָס קאָמפּאַניע־געשעפטן זענען פֿראַקטיצירט געוואָרן בייַ די זיידנס־העגדלער, די ליינען־העגדלער און בייַ די גאָלדשמידן־באַנקירן.

אַזוי אַרום זענען מיר, אַז אויך (און דווקא) אין דעטאַל־האַנדל דרינגט אַריין דער קאַפּיטאַליזם דורך דער פֿאַרברייטערונג פון לוקסוס. די סיבות פון דעם ליגן אויף דער האַנט; זיי זענען שוין שטיל־שווייגנדיק אייגעשלאָסן געוואָרן אין דער פּריער־דיקער שילדערונג. איך שטעל זיי דאָ נאָכאַמאָל צוזאַמען:

1. דער כאַראַקטער פון די סחורות טרייבט צו קאַפּיטאַליסטישער אָרגאַניזאַציע; זיי זענען די הויכווערטיקסטע און זענען געקומען צום פריסטן אין גרעסערע קוואַנטומס אין האַנדל;

2. דער כאַראַקטער פון דער קונדשאַפט העלפט מיט דער־דאָזיקער אַנטוויקלונג צום קאַפּיטאַליזם; זי שטעלט די העכסטע פֿאָדערונגען בנוגע עלעגאַנץ און העפלעכקייט, און (אַ גרונד, וואָס איז, ווייזט אויס, אין יענע גליקלעכע צייטן געווען זייער וואָגיק, ווייל אַלע ראַטגעבער אין האַנדלס־זאַכן שטעלן זיך אויף אים אָפּ) דידאָזיקע פֿאָרנעמע קונדשאַפט באַצאָלט קיינמאָל נישט מיט מזומנים אָדער בכלל נישט; דער סוחר, וועלכער האַנדלט מיט לוקסוס־סחורות, מוז אַזוי־אַרום—ווען מ׳נעמט אָן, אַז די איבעריקע אומשטענדן זענען גלייך—תמיד האָבן אַ גרעסערן קאַפּיטאַל אין זיין רשות, ווייל זיין אומזאַץ (צוליב דעם באָרג־סיסטעם) איז אַ לאַנגזאַמערער.

קויפנדיק גאַרנישט, לייגט ער פאָר סחורה אומגעפער פאַר 3000 פ"ש אַ צווייטן מערסער האָט ער געקענט, וועלכער האָט געמאכט אַן אומזאַץ פון 40.000 פ"ש אַ יאָר. דער קאַפיטאַל, מיט וועלכן מ'האָט אינמיטן 18-טן יאָרהונדערט געקענט אויפ-עפענען אַ זיידנוואַרג-געשעפט, ווערט געשאַצט פון איין אינ-פאַרמאַטאָר אויף 500—2000 פ"ש, פון אַ צווייטן אויף 1000—10.000 פ"ש: „10.000 פ"ש, וואָס זיי ווערן נישט גוט אויסגענוצט, מאַכן אויס בלויז אַ קליינע פיגור אין דערדאָזיקער בראַנזשע".

די ביכער, פון וועלכע כ'נעם פֿרויס דידאָזיקע ידיעות, זענען צוויי אינטערעסאַנטע און וויכטיקע קוועלן, כדי פעסט-צושטעלן דעם גראד פון קאַפיטאַל-קאַנצענטראַציע אין די איינצלנע דעטאַל-האַנדלס-בראַנזשעס אין לאָנדאָן אינמיטן 18-טן יאָר-הונדערט.

אין דידאָזיקע שריפטן זענען אַלפאַבעטיש אויפגעציילט אַלע לאָנדאָנער מלאכות און בייַ יעדער איינער (אַלס שטיק-פונקט פאַר דעמיעניקן לערניינגל, אָדער פאַר די עלטערן פון לערניינגל, וועלכער וויל זיך צוקלייבן אַ בארוף) איז אָנגעגעבן די מינימום-סומע, וועלכע איז נויטיק אויף אייגאָרדנען זיך אין איר.

דאָ קענען מיר געפינען אַ באַשטעטיקונג פאַר דער ריכ-טיקייט פון דער מיינונג, וועלכע וועט דאָ ארויסגעזאָגט: דאָס זענען כמעט אַלץ לוקסוס-געשעפטן, וועלכע שטעלן גרויסע פאָ-דערונגען: ד. ה. זיי פאָדערן איבער 500 פ"ש אינוועסטיציע-קאַפיטאַל. דאָס זענען די פאָלגנדיקע צווייגן:

בוכהענדלער	500—5000 פ"ש
פאַרצעלי-קראָמען	500—2000 „
דראָגיסט	500—2000 „
קאָלאָניאַל-סחורות	500—2000 „
טאַשמע-געשעפט	500—2000 „
וועב-סחורות (קודם כל זיידענע טריקאָטן)	500—5000 „
בלומען- און קוסטעס-האַנדל	500—1000 „
באַוול-הענדלער Thread man (פאָדים?)	500—1000 „
גאַלאַנטעריי-הענדלער	2000 „

וועבערייַ אין פּלאנדערן, בראבאַנט און פּלאָרענץ האָט פּראָדוצירט פּאַרן קאָנסום פון די רייכסטע, ווי דאָס וועט נאָך געווינען וועלן אין משך פון דער וווייטערער שילדערונג.

חוצדעם איז די השפּעה פון לוקסוס אויף דער לאַנדווירטשאַפט פון דער אַרט, אַז דורך אים ווערט די פּראָדוקציע פאַרבעסערט און פאַרפיינערט; און דאָס הויבט פון זייער זייט די גערעטנישן און במילא דעם ווערט פון באָדן און שטויסט די אייגנטימער, אויב נישט צו איינאָרדנען קאַפּיטאַליסטישע גוטווירטשאַפטן, טאָ לכל הפּחות דורכצודרינגען די לאַנדווירטשאַפט מיטן קאַפּיטאַליסטישן גייסט, וועלכער רייסט דאַן אויף די אַלטע פּאָרמען פון דער פּעאָדאַלער לאַנדווירטשאַפט און מאַכט וויידער אומדירעקט פריי דעם וועג פאַר דער אַלגעמיינער קאַפּיטאַליסטישער אַנטוויקלונג (ווי איך האָב דאָס פּרובירט שילדערן אין מיין „מאָדערנעם קאַפּיטאַליזם").

די מיינסטע טעכנישע און עקאָנאָמישע איבערקערענישן, וועלכע מיר באַגעגענען אין דער אייראָפּעישער לאַנדווירטשאַפט, זענען ביז אין נייַנצנטן יאָרהונדערט אַריין אַרויסגערופן געוואָרן דורך דעם וואַקסנדיקן לוקסוס-באַדאַרף פון דער רייכער באַפעלקערונג. לגבי דעמדאָזיקן איינפלוס פונם לוקסוס-באַדאַרף אויף דער לאַנדווירטשאַפט, וועט אָן ספק פאַררוקט אין שאָטן דער איינפלוס פון מאַסנבאַדאַרף (ר. ה. די נאָכפראַגע אויף תּבואה), דערדאָזיקער מאַסנבאַדאַרף קומט צום אויסדרוק אויף אַ רעוואָליוציאָנערן אופן בלויז אויף איין שטעלע, ווי דאָס וועט אויפגעוויזן אין 2-טן באַנד פון דידאָזיקע שטודיען, ווו עס טרעטן פלוצלונג אַרויס זייט דעם 16-טן יאָרהונדערט די אַרמייען מיט זייערע גרויסע פּאָדערונגען. ווען נישט דאָס, וואָלט די תּבואה-פּראָדוקציע פאַר דער לאַנגזאַם-אָנוואַקסנדיקער שטאָטישער באַפעלקערונג זיך אָפּגעשפּילט אין די ראַמען פון דער מיטל-אַלטערלעך-פּעאָדאַלער לאַנדווירטשאַפט. וועט מען מיר אָבער וועלן אָפּפּרעגן און באַהויפּטן: דער גרויסער תּבואה-קאָנסום פון די וועלטשטעט ווי לאָנדאָן, פּאַריז, אַמסטערדאַם, מאילאנד, זוענעציע איז דאָס געווען, וואָס האָט דער לאַנדווירטשאַפט ג-

III. דער לוקסוס און די לאַנדווירטשאפט

1. אין אייראָפּע

אוממיטלבאַר איז דער קאַפּיטאַליזם אין דער לאַנדווירטשאפט געשטיצט געוואָרן דורכדעם, אויף וויפל דער באָדן, וואָס איז פריער באַארבעט געוואָרן דורך פויערים, איז פאַרוואַנדלט געוואָרן אין שעפסן-פּאַשע, כדי צו באַפריידיקן דעם וואַקסנדיקן באַדאַרף אין וואָל. דאָס איז פאָרגעקומען בעתן מיטלאַלטער און שפעטער אין דרום-איטאַליע, שפּאַניע און ענגלאַנד. די אויסשפּריטונג פון דער פריצישער שאָף-ווירטשאַפט אויפן חשבון פון דער אַלטער פויערים-ווירטשאַפט זאָל האָבן פאָרגעקומען אין ענגלאַנד אונטער דער הערשאַפט פון די טיודאָרס אין אַזאַ גרויסן פאַרנעם און אַזוי שנעל, אַז זי האָט ביי טאָמאַס מאָרוס אַרויסגעריסן די מימרא, אַז שאָף פרעסן אויף דעם מענטשן. איך גלויב אָבער, אַז מען איבערשעצט די דאַמאָלט שוין „פאַרשמעלערטע", ד. ה. אין שאָף-פּאַשע פאַרוואַנדלטע באָדן-שטחים; יעדנפאַלס האָט די באַוועגונג אין דער ריכטונג צו אַ קאַפּיטאַליסטישן גרויס-באַטריב אין דער לאַנדווירטשאַפט עקזיסטירט און ביזן 18-טן יאָרהונדערט האָט זי זיך נישט אָפּגעשטעלט. און דידאָזיקע באַוועגונג האָט פאַר דער אַנטשטייונג פון מאָדערנעם קאַפּיטאַליזם אַ צווייפּאַכע באַדייטונג: אויף וויפל זי שאַפט אַליין פּאָרמען פון קאַפּיטאַליסטישער אָרגאַניזאַציע און אויף וויפל זי אונטערשטיצט די אויסבילדונג פון דער קאַפּיטאַליסטישער אינדוסטרי דורך פאַרמינערן דעם נאַרונגס-שטח פאַר זעלבשטענדיקע קליינע לאַנדווירטן.

און וויידעראַמאָל איז דידאָזיקע גאַנצע באַוועגונג אַ ווערק פון לוקסוס, וויייל די וואָלן, וועלכע מ'האָט פּראָדוצירט אין דיי-געשאַפענע שאָף-ווירטשאַפטן, האָבן געליפערט דעם מאַטעריאַל פאַר די פיינסטע געוועבן, וועלכע די הויך-אַנטוויקלטע לוקסוס-

לעגדער איז די השפעה פון דער שטאָטישער קאַפּיטאַליסטישער אַנטוויקלונג. געווען צו ווייניק דויערהאַפט, כדי אַרויסצורופן אַן איבעראַנדערשונג פון די אַגראַרישע צושטאַנדן שוין בעת דעם מיטלאַלטער.

דאַקעגן פאַלט אויס די אינציקע בלי־תקופה פון דער קאַפּיטאַליסטישער לאַנדווירטשאַפט אין ש פּ א נ י ע ן אין 16־טן יאָרהונדערט: זי איז אַרויסגעוואָרן דורך דעם שנעל און אינטענסיוו אָנגעוואַקסענעם באדאַרף באַזונדערס פון די פלוצלונג רייך־געוואָרענע קאָנקוויסטאַדאָרס אָבער אויך פון די האַנדלס־ און געלט־מענער פון די שפּאַנישע שטעט. אין דרום פון לאַנד האָט די ווין־אינדוסטריי אָנגענומען גרויסע דימענסיעס. קאַדיץ און סעווילאַ אַליין האָבן אַרויסגעפירט קיין אַמעריקע 140.000 צענטנער ווין. „דאַמאָלסט איז עס געשען, אַז די גרויסע הערן פון סעווילאַס סוחרימטום האָבן געוואָלט צוגעבן זייערע געשעפטן נאָך אַ גלענצענדערן אויפשוונג דורכדעם, וואָס זיי האָבן אַריינגענומען אין דער אייגענער האַנט די קולטור פון דעם באַגערטסטן אַרטיקל. היות זיי האָבן געהאַט אין זייער רשות קאָלאָסאַלע קאַפּיטאַלן, האָבן זיי נאָר געדאַרפט וועלן, און ווי באַרירט פון אַ צויבערשטעקעלע, האָט זיך דער טאָל פון גוואַדאלקווויוויר ביז אַרויף צו דער סיערא מאָרענאַ באַדעקט מיט כוואַליעדיקע תבואה־פעלדער, מיט פרעכטיקע אויבס־ און אייל־גערטנער און מיט ווייגגערטנער, וואָס זייער געריטענישׂ אַליין האָט אויסגעפילט גאַנצע שיף־לאָדונגען".

די קאָרטעס קלאָגן זיך אין 16־טן יאָרהונדערט, אַז דער ווין, וואָס איז רענטאַבלער, נעמט צו ביים ברויט דעם באָדן. מען האָט דעריבער געזוכט מיטלען כדי נישט דערלאָזן, אַז דאָס תבואה־לאַנד זאָל פאַרמינערט ווערן דורכן ווין.

באַזונדערס דייטלעך לאָזן זיך אָבער נאָכפאָלגן די צוזאַמענהאַנגען צווישן דער „הויבונג פון דער לאַנדווירטשאַפט" און דעם וואַקסנדיקן לוקסוס־באַדאַרף אין ענגלאַנד אין משך פון 17־טן און באַזונדערס בעת דעם 18־טן יאָרהונדערט. דאָ איז די לאַנדווירטשאַפט זיכער רעוואָלוציאָניזירט געוואָרן דורך

געבן אַ שטאַרקערן שטויס, וועל איך זיך רעוואַנשירן מיט דער אָנווייזונג, אַז דידאָזיקע שטעט אַליין זענען אין זייער גאַנצקייט אַ קינד פון לוקסוס. אָבער איך גלויב, אַז מיר נויטיקן זיך נישט אין אַזעלכע קאָנסטרוקציעס, כדי צו פאַרשרייבן אויפן חשבון פון לוקסוס די אַלע פאַרענדערונגען, וועלכע די לאַנדווירטשאַפט מאַכט דורך ביז אין 18-טן יאָרהונדערט אַריין.

דער שנעלער וווקס פון די אי ט אַ ל י ע נ י ש ע קאָמונען בעת די לעצטע צייטן פון מיטלאַלטער האָט געבראַכט דערצו, אַז כמעט אין גאַנץ איטאַליע האָט די לאַנדווירטשאַפט אָנגענומען מאָדערנע פאָרמען: „די שפע קאַפיטאַלן האָט געגעבן דעם לאַנד די מעגלעכקייט ברייט צו אַנטוויקלען די אַרבעטן אויף צו באַוואַסערן, אויסטריקענען, באַמיסטיקן די ערד, ווי אויך אַלע אַנדערע אַמעליאראַציע־אַרבעטן. דעם רייכטום, וואָס דרינגט אַריין אין אַלע שיכטן פון דער באַפעלקערונג האָט געבראַכט צו דער פאַרגרעסערונג און פאַרבעסערונג פון דער לאַנדווירטשאַפט. דער בלי־צושטאַנד פון דער טעקסטיל-אינדוסטרי האָט געשאַפן אַ גינסטיקן באָדן פאַר אַ גרויסער פאַרשפרייטונג פון פאַרשידענע געווייקסן, וואָס ווערן באַנוצט אין דער אינדוסטרי". אַזוי רעזומירט דעם רעזולטאַט פון זיינע שטודיען אייגער פון די בעסטע קענער פון דער געשיכטע פון דער איטאַליענישער לאַנדווירטשאַפט (בערטאַגנאָלי). און אַז אויף די פעלדער און אין די ווייגערטנער פון דאַמאָלטיקן איטאַליען האָט געווייעט אַ קאַפיטאַליסטישער גייסט, וועגן דעם קלערט אונז אויף דער שטודיום פון די מיינסטע שטאָט־רעכטן, וועלכע באַהאַנדלען כמעט תמיד אויך די לאַנדווירטשאַפט; זיי באַשטרעבן צו שיצן דעם אייגנטימער קעגן די שווינדלעריין און דער פויקייט פון די פאכטערס אָדער קאָלאָנען, אויסצובילדן דעם אינסטיטוט פון די פעלד־היטער (סאַלטאַרי), צו באַשטראָפן די פעלד־גנבות א. אַ. וו.

ענלעכע פראָצעסן ווי אין איטאַליע שפילן זיך אָפּ אין משך פון מיטלאַלטער אויך אין דער ב ע ל ג י ש ע ר לאַנדווירטשאַפט, דאָ און דאָרט נאַטירלעך אויך אין דער דייטשישער, פראַנצויזישער און ענגלישער לאַנדווירטשאַפט, אָבער אין דידאָזיקע

פרעגן מיר אָבער, דורך" וואָס האָט לאָנדאָן געקענט האָבן דעמדאָזיקן גרויסן איינפלוס אויף די פרייזן פון די אַגראַרפּראָדוקטן און דורכדעם אויף דער פּאָרמירונג פון דער לאַנדווירטשאַפטלעכער קולטור, מוזן מיר אויף דעם ענטפערן, אַז נישט דער באַפעלקערונגס-וווקס האָט דאָ געקענט שפּילן די עיקרדיקע רעוואָלוציאָניזירנדיקע ראָל, ווייל די באַפעלקערונגס-צאָל איז גאָרנישט געווען אַזוי גרויס בעת דעם 18-טן יאָרהונדערט. אויב מיר זאָלן גלויבן די באַרעכענונגען פון פ ע ט ט י און ק י נ ג, האָט לאָנדאָן שוין אין די אַכציקער יאָרן פון 17-טן יאָרהונדערט געהאַט בערך 700.000 איינוווינער, מיט הונדערט יאָר שפּעטער כּמעט נישט מער און צום אָנהויב 19-טן יאָרהונדערט, אין יאָר 1801, וועלכער איז געקומען נאָך עטלעכע יאָרצענדליקער פון גאַנץ אומגעווײַנטן באַפעלקערונגס-צושטראָם, 864.845 איינוווינער.

גיכער פאַר אַלץ איז די קאָנסום-פאָרפּיינערונג פון דער פאַרמעגלעכער באַפעלקערונג געווען די וויכטיקסטע סיבה, וואָס האָט אַרויסגערופן אַזאַ געהעכערטע נאָכפראַגע אויף לאַנדווירטשאַפטלעכע פּראָדוקטן. מיר קומען צו דעמזעלבן שלוס, וועלכן מיר באַטראַכטן די פרייז-באַוועגונג ביי די פאַרשידענע אַגראַר-פּראָדוקטן אין משך פון 18-טן יאָרהונדערט; מיר זעען דאָן, אַז וווינקסטנס בעת דער ערשטער העלפט פון יאָרהונדערט וווּיזן נישט אַרויס די תּבואה-פרייזן אין ענגלאַנד קיין שום טענדענץ צו שטייגן, בעת די פרייזן פון כּמעט אַלע אַנדערע פּראָדוקטן און קודם כל פון פלייש, הויבן זיך שטאַרק. און אויף וויפל מיר באַזיצן פאַקטן וועגן דער ווירקלעכער פאָרמירונג פון קאָנסום, באַשטעטיקן זיי לגמרי יענע היפּאָטעזע. קודם כל האָט אין לאָנדאָן בכלל נעמוזט זיין אַ גרויסער פלייש-קאָנסום אין משך פון 18-טן יאָרהונדערט, און אין דערדאָזיקער צייט האָט ער נאָך נעמוזט שטאַרק אויסוואַקסן. וועט מיר זאָלן אַפילו נישט שענקען קיין צו גרויסן גלויבן די ציפער-ידיעות, ווי עס גיט זיי צום ביישפּיל אָן עדען, — לויט דידאָזיקע ציפער זאָל דער פלייש-קאָנסום (אָן חזיר- און קאַלב-פלייש) אַרום סוף יאָרהונדערט האָבן דערגרייכט 90 פונט אויף יעדער קאָפּ פון דער באַפעל-

דער וואַקסנדיקער באַדייטונג פון לאָנדאָן אַלס לוקסוס-קאָנסום-צענטער.

שוין די שריפטשטעלער, וועלכע באַקענען אונז מיט דעם דאָרפישן ענגלאַנד אין לעצטן פערטל פון 18-טן יאָרהונדערט, אַרטור יאָנג, די באַאַרבעטער פון דעפא, וועלכער איז אין 1788 דערשינען אין דער אַכטער אויפלאַגע, און אויך עדען, לאָזן אונז איבער דעם אייגדרוק, אַז אויף וויפל ענגלאַנדס לאַנדווירטשאַפט גייט מיט צייַ וועגן, האָט זי דאָס צו פאַרדאַנקען אויסשליסלעך לאָנדאָן, און אויך אין די גראפשאַפט-באַריכטן, וועלכע זענען אָפגעגעבן געוואָרן אַרום סוף 18-טן יאָרהונדערט לויט דער איניציאַטיוו פון „בארד אוו טרייד", דערשיינט די הויפטשטאָט אַלס אַ צענט-ראַל-זון, פון וועלכער אַלע פראָווינצן באַקומען זייער ליכט. או-מעטום, וווּ עס ווערט פּראָדוצירט פאַר לאָנדאָן, פּראָגרעסירט די לאַנדווירטשאַפט: עס האָבן זיך געבילדעט טעאָרעטיש-רעגל-מעסיקע אינטענסיטעט-קרייזן אַרום „דער שטאָט". די גראפשאַפטן עסעקס („דאָס גאַנצע לאַנד זעט אויס, ווי אַ גאָרטן"), סוסעקס, קענט, שורע, הערפאָרט, נאָרפאָלק, שופאָלק זענען די פּאַווארי-זירטע, אין וועלכע עס ווערן גאַנץ באַזונדערס געריכט די „פאַר-בעסערונגען פון דער לאַנדווירטשאַפט". טרעפט אָן אַ רייזנדער אַביסל ווייטער פון לאָנדאָן אינטענסיווע לאַנדווירטשאַפט איז ער דערשטוינט, וואָס ער געפינט עפּעס ענלעכעס „אַזוי ווייט פון לאָנדאָן", און ער ווערט, פאַרקערט, אויפגעבראַכט, ווען אַ לאַנד-שטח, וואָס ליגט נאָנט פון שטאָט ציט נישט אַרויס קיין נוצן פון זיין גוטער לאַגע און באַוועגט זיך ווייטער אין די אַלטע וועגן פון דער עקסטענסיווער לאַנדווירטשאַפט.

די פרייזן פון די מיינסטע אַגראַר-פּראָדוקטן ווערן רעגל-מעסיק טייערער פון דער פּעריפעריע ביז לאָנדאָן; די איינווי-נער פון דער פּראָווינץ מאַכן די ריכטיקע באַאַבאַכטונג, אַז די שאָסעען פאַרטיערן זייער לעבנס-אונטערהאַלט, די שאָסעען, וואָס פּמעט אַלע פאַרשפּרייטן זיי זיך ראַדיאַל פון לאָנדאָן איבערן לאַנד, אָדער, אַז די לאָנדאָנער כאַפּן זיי צו פון אונטער דער נאָז די בעסטע לעבנס-מיטל און לאָזן זיי איבער די שיריים.

	אָקסן	קעלבער	שאָף	לעמער
1710	370 לבס.	50 לבס.	28 לבס.	18
1795	800 „	148 „	80 „	50

דיזע לבע טענדענץ צו ספעציאליזירונג, וואס לאָזט אונז מאכן אן אויספיר סיי וועגן דער פארפיינערונג פון קאָנסום, סיי וועגן דער הויכער טעכניק פון דער לאנדווירטשאפטלעכער פראָדוקציע, באמערקן מיר אויך ביי אלע איבעריקע לאנדווירט-שאפטלעכע פראָדוקטן. וועג מען בלעטערט דורך די בענד פון דעפאָס דאָרף-באשרייבונגען, דערמאָנט מען זיך גאנץ שטארק אין די שילדערונגען פון די רוימישע אגראר-שריפטשטעלער. מיר הערן דאָ וועגן געגנטן, וואס זייער ספעציאליטעט איז די ליפערונג פון טרינקקאָרן (געראטן אדער מאלץ), בעת אנדערע פראָדוצירן דעם דערצו געהעריקן האָפן. דאָ איז דער הויפט-זעכלעך-קולטיווירטער פראָדוקט — דער האָבער, דאָרט — קאר-טאָפל. די בעסטע עופות קומען פון דער אומגעגנט פון דאָר-קינג, דער בעסטער קעז פון אקספארדשייר און גלאָוצעסטערשייר, דער בעסטער שפעק פון ווילטשייר און העמפשייר, בעת די געגנטן לענגאויס דער טעמזע זענען פראָגראממעסיק די האָלץ-ליפעראנטן און גאָר נאָגט פון דער שטאָט ווערט פראָדוצירט גרינס אין גאָרטנמעסיקער באָארבעטונג.

די געריטנער ציען זיך ביז צו גרייווזענד, ווו עס ווערט פראָדוצירט דער בעסטער שפארגל.

2. אין די קאָלאָניעס

אויף דער לאנדווירטשאפט אין די קאָלאָניעס האָט דער ווויקס פון אייראָפעישן לוקסוס-באדארף געווירקט אויף א גאנץ אנדער אופן: דאָ האָט ער אוממיטלבאר געשאפן קאפיטאליסטישע אונטערנעמונגען פון גרויסן סטיל, אפשר די ערשטע אין זייער ארט.

אז די פראָדוקציע אין כמעט אלע איראָפעישע קאָלאָ-

קערונג, ד. ה. אַ הויך, וועלכע נישט אַלע היינטיקע גרויסשטעט דערגרייכן – פונדעסטוועגן איז דער אויסערגעווײנלעך שטאַרקער פליישקאָנסום אַ זיכערער פאקט. מיר זעען דאָס, למשל, פון די שילדערונגען, וועלכע מיר באַזיצן פון דעם באַרימטן פּי-מאַרק פון סמיטפילד, וואָס פלעגט פאָרקומען צוויי מאָל אַ וואָך און איז געווען דער גרעסטער אויף דער וועלט, – אָדער פון דעם נישט ווינציקער באַרימטן פליישמאַרק לידען-האָל, וועגן וועלכן אַ שפּאַנישער קאָנסול האָט באַמערקט, אַז עס ווערט פאַרקויפט אויף אים אין משך פון איין חודש אַזויפיל פליישׂ, וואָס וואָלט געקלעקט צו פאַרזאָרגן גאַנץ שפּאַניען אויף אַ יאָר.

אין מיטן 18-טן יאָרהונדערט זאָלן אין לאָנדאָן האָבן בעוועז נישט ווינציקער ווי 17 פליישׂ-מערק „פאַר אַלע סאָרטן פיינעם פליישׂ", אויף וועלכע מ'פלעגט אויך פאַרקויפן עופות, „אַ חוץ אַ סך אַנדערע גאַסן-יאַטקעס", פאַר די פאַמיליעס, וואָס וווינען זייער ווייט פון אַ מאַרק.

דאָס קענען מיר אָבער אויך איינזען פון די באַריכטן, וועלכע זענען דערגאַנגען צו אונז וועגן דער פאַרשפּרייטער און צום טייל שוין הויך-אַנטוויקלטער ענגלישער פּי-צוכט אין 18-טן יאָרהונדערט. זיי אַלע זענען איינשטימיק בנוגע דעם, אַז דער עיקר איז די אַנטוויקלטע לאַנדווירטשאַפט צוגעפאַסט צו דער איינאָרדנונג פון פאַשעס און צו אינטענסיווער פּי-צוכט: אין קענט ווי אין נאָרפאָלק, אין עסעקס ווי אין סאָמערסעטשייר. אין אַ סך הינזיכטן איז שוין איינגעפירט געוואָרן אַ ווייטגרייכנדיקע ספּעציאַליזירונג פון דער פּי-ווירטשאַפט: פאַרשטייט זיך, אַז צווישן שאָף- און רינדפּי-צוכט, אָבער אויך שוין אין דעם זין, אַז די בערגלענדער, ווי דעוואָנשיר, האָבן איבערגענומען די אייגנטלעכע צוכט און פרוכטבאַרע פלאכלענדער, ווי סאמערסעטשייר – די פיטערונג.

די ראַשע פאַרפולקאָמונג פון דער פּי-ווירטשאַפט איז צוזען פון דער דערשטוינלעכער פאַרגרעסערונג פון דורכשניטגעוויכט פון יעדער איינצלנער פּי-שטיק. אויף דעם סמיטפילד-מאַרק האָט דער דורכשניט-געוויכט אויסגעמאַכט פּיי

קנעכט-ארבעט, איז א באקאנטע זאך. אלע רעקוויזיטן, וואס געהערן צווייגלעך צו א קאפיטאליסטישער אונטערנעמונג, האבן שוין אבער עקזיסטירט: די הערשאפט פון ריוח-פרינציפ, די הערשאפט פון צקאנאמישן ראציאנאליזם, דער גרויסער פארנעם, די סאציאלע אפשיידונג פון פראדוקציע-אנפירער און דער ארבעטערשאפט: „די דערשיינונג פון א שטאנד האנט-ארבעטער, וואס זענען לחלוטין נישט מער ווי דאס, טרעפט דאך ארויס אין דער פארם פון דער נעענער-קנעכטשאפט אין דער גאנצער נאקטקייט און שווארצקייט". (קנאפפ.)

א גרויסקאפיטאליסטישן כאראקטער טראגט שוין די פלאנטאציע-ווירטשאפט אין די קאלאניעס פון די איטאליענישע שטעט אין ענגישן ים בעתן מיטלאלטער. דאך, אויף די פרוכטבארע אינזלען (קרעטא, כיאס, ציפערן) האט מען אויסגעארבעט ווייך, באוול, אינדיגא, מאסטיקס, אליוון, זיידן-בוימער, פייגן, אבער קודם כל צוקער. אין געביט פון לימיססא, למשל, האבן די קארנארא באזעסן א גרויסע צוקערפלאנטאציע. וען דער איטאליענישער קאסאל האט באריימט דידאזיקע געגנט אין יאר 1494, זענען דאך באשעפטיקט געווען 400 פערזאנען.

דידאזיקע אלע פארהעלטענישן האבן דאן אין די א מ ע ר י קאנישע קאלאניעס אנגענומען גיגאנטישע פארמען; נאך דעם קורצן עפיזאד פון דער רויטער שקלאפעריי האט די לאגע באהערשט די שוארצע שקלאפעריי.

אייגער פון די בעסטע טעארעטיקער פון דער שקלאפנווירטשאפט, קערנעס, האט אויפגעוויזן די סיבות, פארוואס נעגער-שקלאפעריי און גרויסבאטריבלעכע אויסבילדונג פון דער פראדוקציע זענען געגאנגען האנט בי האנט אין אלע צייטן (מיר געפינען דאך די נעגער-שקלאפעריי אין די ענגליש-מערב-אינדישע קאלאניעס, אין קובא, אין בראזיליע, ווי אויך אין די צפון-אמעריקאנישע דרום-מלוכות): די רייכע פלאנצער, מיינט מר. קליי, קויפן אויס זייערע ארעמערע שכנים, פארברייטערן זייערע פלאנטאציעס און פארגרעסערן זייער שקלאפן-באשטאנד.

ניצס איז קודם כל געווען א פראדוקציע פון הויכווערטיקע לוקסוס - ארטיקלען. האבן אונז געוויזן די איבערזיכטן איבער די געגנשטאנדן פון קאלאניאלן האנדל. וויל די-דאזיקע לוקסוס-סחורות זענען צום גרעסטן טייל פראדוצירט געווארן אין דער מצבר-לימדיקער לאנדווירטשאפט. די ארטיקלען, וועלכע קומען דא קודם כל אין באטראכט, זענען: צוקער, קאקאא, באוול (ביז אין מיטן 18-טן יאהרהונדערט א לוקסוס-ארטיקל) און קאווע, וועלכע זענען אלע פראדוצירט געווארן אין די אמעריקאנער קאלאניעס, און די געווירצן, דער הויפט-פראדוקט פון די מזרח-אזיאטישע קאלאניעס; דאביי טייל איך דא אויס דעם טאבאק, וויל ער איז געווען א געוס-מיטל, וואס איז פארשפרייט געווארן אויך צווישן די אונטערשטע באפעלקערונגס-שיכטן (נישט אריינרעכענענדיק דא די פיינערע סארטן): „אין די קאלאניעס ארבעט מען בלויז מפני לוקסוס", אורטיילט גאנץ זאכלעך א שריפטשטעלער אין אנהויב 18-טן יאהרהונדערט (מעלאן, אפהאנדלונג וועגן האנדל, 1734).

וועגן מיר לאזן אין א זייט די ארבעטס-קאנסטיטוציע, וועלכע האט געהערשט אין די האלענדישע געווירץ-קאלאניעס און וועלכע איז גצקרוינט געווארן דורך א קאמפליצירטער סיסטעם פון צוואנגס-פראדוקציע פון דער היימישער באפעלקערונג, זענען די אלע אויסגערעכנטע לוקסוס-ארטיקלען פראדוצירט געווארן אין די אייראפעישע קאלאניעס אין גרויסע פלאנטאציע-ווירטשאפטן, וועלכע האבן געטראגן א ריין-קאפיטאליסטישן כאראקטער. מען האט (אפשר מיט רעכט) געזאגט, אז דא, וויט פון די טראדיציעס פון דער אייראפעישער קולטור, האבן זיך צוערשט אנטוויקלט ריין-קאפיטאליסטישע ארגאניזמען. אמת, דעם באגריף פון קאפיטאליזם מוז מען אין דאזיקן פאל נצמען א ביסל בריייטער: מען מוז ארופן אלס קאפיטאליסטיש אויך די יעניקע ארגאניזאציע, וועלכע באזירט אויף אומפרייער ארבעט, לכל הפחות דאן, וען דידאזיקע ארבעט ווערט דורכגעפירט דורך געקויפטע קנעכט. וויל. דאס, אז דער קנעכט-באטריב אין די אייראפעישע קאלאניעס איז אויפגעבויט געווארן אויף דער

זענען נאָך געשטאַנען אין דינסט פון דער פּראָדוקציע פון לוקסוס-אַרטיקלען, ווען די באַוול-שקלאַפן האָבן שוין פּראָדוצירט פאַר זייערע בריידער אין אייראָפּע דעם שפּין-שטאָף. די נויט-וועגדיקע אַראָפּרעכענונגען וועט מען אָבער קענען לייכט מאַכן.

אין די ענגליש-מערב-אינדישע נחלאות זענען אין 1778 געווען 663.899 נעגער-שקלאַפן.

אין אייניקע קאָלאָניעס, וועגן וועלכע מיר באַזיצן געניגערע צימער, קומט פאָר די אַנטוויקלונג פון דער שקלאַפעריי אויף פאָלגנדיקן אופן (כ'גיב אָן די ערשטע זיכערע צאָל און די יעניקע, וואָס באַצייכנט דעם קולמינאַציע-פונקט):

מאַרטיניק	1700	14.566	1831 : 86.299
גוואדעלופּ	1700	6.725	1831 : 99.039
פראנצ. גויינעא	1695	1,047	1831 : 19.102
בורבאָן	1766	26,175	1834 : 70.425
יאמאיקא	1658	1.400	1817 : 343.145
באַרבאַדאָס	1722	69.870	1829 : 81.500
אַנטיגאַ	1774	37.808	(קולמ. פונקט)
מויריטיוס	1776	25.154	1826 : 63.432
קובאַ	1774	44.333	1827 : 286.942
פּאָרטאָריקאָ	1778	6.530	1836 : 41.818

די אַלגעמיינע צאָל שקלאַפן אין אַלע שקלאַפנלענדער האָט אין די 1830-ער יאָרן אויסגעמאַכט: 6.822.759.

דער געדאַנק, אַז די קלייניע פריילנס אין פאַריז און לאָנדאָן האָבן געשטעלט אויף די פיס דידאָזיקע ריזיקע שוואַרצע אַרמיי, כדי צו באַפרידיקן זייערע קאַפריזן, פאַרמאָגט אין זיך נישט קיין קליינעם רייץ.

די ווייניקער רייכע, וועלכע קענען עקזיסטירן ביי קלענערע רוחים און וועלכע זענען אימשטאַנד צו לאָזן רוען אַביסל זייערע פּאַר־ברענטע פעלדער, פּאַריאָגן אַזוי אַרום די פילע אומאָפּהענגיקע באַזיצער.

די צאָלן־ידיעות, וועלכע מיר באַזיצן וועגן דער אויס־שפּרייטונג פון איינצלנע פּלאַנטאַציעס, באַשטעטיקן די ריכטיקייט פון דידאָזיקע אַלגעמיינע אורטיילן.

לויט ל א ב א, וועלכער איז געווען א גוטער באַאַבאַכטער, איז אַרום יאָר 1700 א פּלאַנטאַציע אויף די פּראַנצויזישע אַנטיל־לען געשאַצט געווארן אויף 350—400.000 פר. א צוקערפּלאַנ־טאַציע, וועלכע אַלעקסאַנדר פּאָן הומבאלדט באַשרייבט, ציט זיך איבער 650 העקטאַר לאַנד, 300 נעגער זענען אויף איר באַ־שעפטיקט און איר איינאָרדענונג האָט געקאָסט 2.000.000 פראַנק. אַן אַנדערע מיט 220 קנעכט וועט געשאַצט אויף 35.000 פ"ש. אין יאָר 1791 זענען אין דער פּראַנצויזישער האַיטי געווען 792 פּלאַנטאַציעס, פון וועלכע 341 זענען דורכשניטלעך געשאַצט גע־ווארן אויף 180.000 פר., 451 אויף 230.000, און וועלכע האָבן אַרויסגעפירט מינדעסטנס 750.000 מעטערצענטנער צוקער אין וועדט פון מער, ווי 100 מיליאָן פראַנק א יאָר; דער גאַנצער אינזל האָט זיך געפונען אין די הענט פון א קליינער צאָל פּלאַנטאַציע־באַזיצער, וועלכע זענען אָנגעפּרופן געווארן „די גרוי־סע איינוווינער"; זיי האָבן געבילדעט א פעסטצענויפּגע־שמידטע הערשער־קאַסטע.

וועגן דער אויסשפּרייטונג פון דער פּלאַנטאַציע־ווירטשאַפט גופא און פון איר מאַסנבאַדייטונג קריגן מיר די ריכטיקסטע פּאַרשטעלונג, וועו מיר דערוויסן זיך די צאָל קנעכט, וואָס זענען אין זיי באַנוצט געווארן. און דאָס איז נישט שווער, ווייל מיר פּאַרמאָגן אַן אומגעפּער גענויע סטאַטיסטיק פון דער שקלאַפן־באַפעלקערונג לכל־הפּחות פּאַרן 19־טן און צום טייל שוין פּאַרן 18־טן יאָרהונדערט. דעם העכסטן פונקט דערגרייכט די שקלאַפן־פּראָדוקציע ערשט א קורצע צייט פּאַר דער אָפּשאַפונג פון דער שקלאַפּעריי, וועו נישט אַלע פּלאַנטאַציע־ווירטשאַפטן

וווּ עס ווערן פּראָדוצירט דידאַזיקע אַרטיקלען. צי דען איז אָבער אויך אַ בכּאָפּט- אָדער סאָמעט-וועבערייַ נישט קיין לוקסוס-אינדוסטריי? און זי פּראָדוצירט דאָך נישט קיין אינדיווידועל געברויכס-אַרטיקלען, נאָר פּראָדוקציע-מיטלען — דעם שטאָף אויף קלייַדער, — ד. ה. אַרטיקלען פון צווייטער אָרדנונג. אויב אָבער אַ זיידן-וועבעריי איז אַ לוקסוס-אינדוסטריי (און ס'וואָלט דאָך געהייסן באַגיין אַ גוואַלט-אַקט לגבי דעם שפּראַך-געברויך, ס'וואָלט דאָך געהייסן, אז מ'צעשיידט זאַכן, וואָס געהערן צוזאַמען, — ווען מ'זאָל זי נישט רופן אַזוי), איז דאָן אַ זיידנשפּינ- ריי אויך אַ לוקסוס-אינדוסטריי, ווייל זי גרייט דאָך צו דעם רוי- שטאָף פאַר די זיידענע שטאָפּן — אַן אַרטיקל, לאָמיר זאָגן אַ לוקסוס-אַרטיקל פון דריטער אָרדנונג.

טאָ ווי-זשע: איז דער וועבשטול, אויף וועלכן עס ווערט געוועבט דאָס זיידנס, אויך אַ לוקסוס-אַרטיקל, און צי דען זאָל מיר די פאַבריקאַציע פון זיידן-וועב-שטולן אויך באַטראַכטן אלס לוקסוס-אינדוסטריי?

וועט מען אפשר זאָגן, אַז דורכדעם, וואָס עס איז אַן אַר- בעטס-מיטל, ענדערט זיך די לאָגע? טאָ אויב אַזוי, איז דען די ברעטער-שנייד-מיל, אין וועלכער עס ווערט פּראָדוצירט דאָס געהילץ פאַר קונסט-מעבל-פאַבריקאַציע, ד. ה. אַן אַרטיקל פון צווייטער אָרדנונג אויפן וועג צום לוקסוס-אַרטיקל — קונסט- מעבל, — צי דען וועט מען אויך דידאַזיקע ברעטער-שנייד-מיל אַנרופן „לוקסוס-אינדוסטריי?"

איך רעכן, אַז נישט. איך רעכן, אַז אפילו די אייזנגיסעריי, פון וועלכער עס שטאַמען די אייזערנע רערן פאַר ווערסאַלער פאַנטאַזיען, ד. ה. וועלכע האָט געליפערט די יעניקע געגנשטאַנדן, אָן וועלכע דער אויסגעצייכנטער לוקסוס-בנין וואָלט נישט געקענט געשאַפן ווערן, וועט מען אויך נישט האַלטן פאַר קיין לוקסוס- אינדוסטריי.

אמת: אַ געוויסע באַציאונג צווישן דערדאָזיקער אַרט אינ- דוסטריען און דער אַנטוויקלונג פון לוקסוס עקזיסטירט טאַקע. און אויב מען וויל באַגרייפן די באַדייטונג פון דאָזיקן קולטור-

IV. דער לוקסוס און די אינדוסטריי

1. די באדייטונג פון די לוקסוס-אינדוסטריען

דאָ, אין דער ספערע פון דער אינדוסטרי-פּראָדוקציע, איז דאָס פּעלד, אויף וועלכן עס לאָזט זיך באַזונדערס פילן דער איינפלוס פון לוקסוס; דאָ איז דער צוזאַמענהאַנג צווישן דער אַנטוויקלונג פון לוקסוס-באַדאַרף און דער אַנטוויקלונג פון קאַפּיטאַליזם דייטלעך אויך פאַרן קורצזיכטיקסטן אויג, דאָ קען מען עס ממש אָנטאַפּן מיט די הענט.

אָבער אויב מיר קענען אָפּילו גאָנץ פּשוט אויפן גרונד פון א זייער אויבערפלעכלעכער דערפאָרונג פעסטשטעלן, אז א סך אינדוסטריען זענען באַשאַפן געוואָרן אויף צו באַפרידיקן דעם לוקסוס-באַדאַרף, ד. ה., אז א סך אינדוסטריען מוזן אָנגעקוקט ווערן „לוקסוס-אינדוסטריען", פונדעסטוועגן, וועלן מיר טרעטן צו נענטער צו דער זאַך, שטעלט זיך פאָר אונז די פראַגע: צי איז נישט אַמאָל דער באַגריף פון דער לוקסוס-אינדוסטריי א צו פּאַרשוומענער, און צי דאַרפן מיר זיך נישט קודם כל פּאַרשטענדיקן, וואָס מיר פּאַרשטייען דאָ אונטערן דאָזיקן נאָמען.

לוקסוס-אינדוסטריען, וועט מען זאָגן, זענען אינדוסטריען, וואָס פּראָדוצירן לוקסוס-אַרטיקלען: טייערע שטאָפן, עלעגאַנטע מעבל, צירונג-געגנשטאַנדן א. אַ. וו. אָבער, וואָם זענען אָבווינס, וועלן מיר באַטראַכטן די זאַך געוויער, לוקסוס-אַרטיקלען? אָן שום ספק זענען דאָס די נאַר-וואָס אויסגערעכנטע געגנשטאַנדן, וואָס האָבן איין געמיינזאַמען שטריך: זיי דינען אוממיטלבאַר א לוקסוס-באַדערפענישׂ, זיי זענען אינדיווידועלע געברויכס-אַרטיקלען, אַרטיקלען פון ערשטער אָרדנונג. מיר וועלן אָבוי אָרום אָן שום וואַקלענישׂ מוזן אָנרופן „לוקסוס-אינדוסטריען" יענע פאַבריקן,

בראָקאַט-וועבערייַ אָדער גאָלד-טאַשמעס · פלעכטעריי, כאָטש אַלע אָנערקענען זיי אַלס אַזעלכע.

איך האַלט, אַז דער סימן, וואָס באַשטימט עיקרדיק דעם באַגריף פון דער לוקסוס-אינדוסטרי, איז דער כאַראַקטער פון פּראָדוצירטן געברויכס-אַרטיקל גופא: אַנטשיידנדיק פאַר דעם, צי די אינדוסטרי, וועלכע פּראָדוצירט אים איז אַ לוקסוס-אינדוסטרי, אָדער נישט איז די הויכווערטיקייט פון דאָזיקן אַרטיקל. דערבּיי איז אַ זיידנשפּינעריי, כאָטש זי פּראָדוצירט אַ לוקסוס־אַרטיקל פון דריטער אָרדנונג, אַ לוקסוס-אינדוסטרי, אָבער אַ ברעט-שנייד-מיל דאַקעגן, וועלכע ליפערט אַ לוקסוס־אַרטיקל פון צווייטער אָרדנונג – נישט. וועגן אין אַזעלכע אינדוסטריען, וועלכע פּראָדוצירן קליינווערטיקע אַרטיקלען, ד. ה. אַרטיקלען פון נידעריקן ספּעציפּישן וווערט, וווערט געשאַפן קאַפּיטאַליזם אַ דאַנק דעם לוקסוס, איז דאָך דער מאַסנאָפּזאַץ נאָך אַלץ דער פּאַקטאָר, וואָס האָט בכלל מעגלעך געמאַכט זייער עקזיסטענץ. אמת: אַ מאַסנאָפּזאַץ פון לוקסוסי חסד.

אויף אַזאַ אופן באַטראַכטן מיר איצט בלויז די עכטע לוקסוס-אינדוסטריען. און אַפילו דאַן, וועגן מיר האָבן אין אויג בלויז דידאָזיקע, איז די איינפלוספערע פון לוקסוס און זיין באַדייטונג פאַר דער אַרויסבילדונג פון קאַפּיטאַליסטישן ווירטשאַפט-סיסטעם אויסערגעווינלעך גרויס.

ליידער וועקן מיר זיך אויף אייביק מוזן אָפּזאָגן פון באַקומען אַ קוואַנטיטאַטיוו פּראָטעלונג וועגן דערדאָזיקער באַדייטונג, און באַזונדערס פון פעסטשטעלן ציפּעראַטיק דעם אָנטייל פון לוקסוס בּיים איבערפירן די אינדוסטריעלע פּראָדוקציע צו דער קאַפּיטאַליסטישער אָרגאַניזאַציע. אַפילו היינט וואָלטן מיר דאָס נישט געקענט מיט דער הילף פון אונזער הויך-אַנטוויקלטער באַרוף- און באַטריב-סטאַטיסטיק. און טאַקע דערפאַר נישט, ווייל סיי פריער, סיי היינט לייגט מען נישט קיין אַכט בּיי די צאָלן- אָדער גרויס-פעסטשטעלונגען אויף די קאַטעגאָריעס פון דער לוקסוס-אינדוסטרי אָדער אַפילו בלויז

פּענאָמען אין איר גאַנצן פּאַרנעם, מוז מען נעמען אין אַכט אויך דידאָזיקע אויסשטראַלונגען, ווייל דידאָזיקע אַלע אינדוסטריען, וועלכע בײַמען אָנטייל אין דער באַפרידיקונג פון לוקסוס-באַדאַרף אויף אַ גרעסערן אָדער קלענערן מרחק, וואָלטן אויף דער וועלט נישט געווען, וועלן אין דער וועלט וואָלט נישט עקזיסטירט דער לוקסוס. און זייער אַ גרויסע טייל פון די פּריקאַפּיטאַליסטישע אינדוסטריען איז אויף אַזאַ אופן, דורך אומוועגן, אַרויסגעוואָרפן געוואָרן צום לעבן דורך דעם לוקסוס. כאָטש צייטנווייז זענען די אומוועגן גאַנץ ווייטע: דערפאַר, וויל די גלאָז- און אַנדערע לוקסוס-אינדוסטריען האָבן פאַרנוצט דאָס האָלץ אין די וועלדער, איז דער שטייגקויל געוואָרן אַרץ אַ באַגערטערער ברען-מאַטעריאַל, וועלכן מ׳האָט אָנגעהויבן אַלץ מער צו פאָדערן, וואָס מער מענטשן עס האָבן זיך באַזעצט אין די אויפן לוקסוס באַזירנדיקע גרויסשטעט. און אויף אַזאַ אופן איז אַנטשטאַנען איינע פון די גרעסטע אינדוסטריען פון דער פרי-קאַפּיטאַליסטישער עפּאָכע: די קוילן-אינדוסטרי פון גיו-קעסטל.

ווען איך רייד אָבער וועגן דעם אינפלוס פון לוקסוס אויף דער אומגעשטאַלטונג פון דער אינדוסטריעלער פּראָדוקציע, האָב איך גאָרנישט אין זינען דידאָזיקע דורכן לוקסוס אומדירעקט געשאַפענע אינדוסטרי, וועלכע מ׳קען אפשר אַ נאָמען געבן „מיטלבאַרע לוקסוס-אינדוסטרי". איך האָב דאָ אין אויג די לוקסוס-אינדוסטרי אין „אייגנטלעכן" זין, אַן אינדוסטרי, וועלכע טיילט זיך אויס גאַנץ בולט, אין אונזער געפיל, לכל הפחות, אַלס באַזונדערע קאַטעגאָריע פון אינדוסטרי פון אַנדערע פּראָדוקציע-צווייגן. מ׳קען אָבער נישט באַשרענקען דעם באַגריף פון דער — לאָמיר זאָגן, — אוממיטלבאַרער, ע כ ט ע ר לוקסוס-אינדוסטרי בלויז אויף די יעניקע אינדוסטריען, וועלכע פּראָדוצירן לוקסוס-אַרטיקלען פון ערשטער אָרדנונג, וויל אין דאָזיקן פאַל, ווי געזאָגט, וואָלטן מיר געמוזט אויסשליסן פון דאָזיקן באַגריף אויסגעשפּראָכענע „לוקסוס-אינדוסטריען", ווי

2. אז אויסגעשפּראָכענע לוקסוס-אינדוסטריען ווערן באַזונדערס פריצייטיק־קאַפּיטאַליסטיש;

3. אז אין די גרענצן פון דערזעלבער אינדוסטרי-גרופּע, ווערן בדרך כלל פריער קאַפּיטאַליסטיש די-יעניקע אינדוסטריי-צווייגן, וועלכע ארבעטן אויס לוקסוס-ארטיקלען;

4. אז צוערשט בילדן זיך אויס גרויס-קאַפּיטאַליסטישע און גרויס-פראָדוקציאָנעלע אָרגאַניזאַציע-פאָרמען אין די לוקסוס-אינדוסטריען.

אונזערע אויספירן ווילן געווינען אין בולטקייט, ווען מיר ווילן אונזערע באַטראַכטונגען אויפשטעלן באַזונדער פאַר די ריינע לוקסוס-אינדוסטריען און באַזונדער פאַר די גצמישטע אינדוסטריען.

2. די ריינע לוקסוס-אינדוסטריען

א) די זיידן-אינדוסטרי. אז די זיידן-אינדוסטרי האָט אין משך פון דער פרי-קאַפּיטאַליסטישער עפּאָכע געהאַט אַן אויסערגעווייניקע באַדייטונג אין ווירטשאַפטלעכן לעבן פון אייראָפּעישע פעלקער, ווייסן אפילו אונזערע „היסטאָריקער". מען קען דעריבער דעמדאַזיקן פאַקט באַטראַכטן אלס געשיכטלעך באַקאַנט און מ'דארף אים נישט לאנג באַווייזן. צווישן צי-פערן מעגן דאָ אָבער געבראכט ווערן: דער ווערט פון די לייאָנער זיידנשטאָפן האָבן אין דער צייט פון 1770 ביז 1784 יערלעך באטראָפן ארום 60 מיליאָן פר.; דער ווערט פון אלגע-מיינעם אימפּאָרט קיין פראנקרייך האָט אויסגעמאכט אין די יאָרן 1779—1781, 208, 216, 269 מיליאָנען פר., און דער עקספּאָרט— 235, 236, 260 מיליאָנען פר., דער אלגעמיינער ווערט פון אויס-לענדישן האנדל האָט אזוי ארום באטראָפן 443, 452, 529 מיל. פר.; אזוי ארום האָט דער ווערט פון די אין ליאן אליין אויס-געארבעטע זיידן-סחורות באטראָפן 1/8—1/7 פון אלגעמיינעם אויסלענדישן האנדל. היות דער ווערט פון די סחורות, וואָס זענען אין יאָר 1911 אדורכגעגאַנגען די דייטשע גרענעץ, האָט

אויף דער קוואַליטעט־אינדוסטרי. עס הייסט „טוכוועבערייַ", אָבער קיין שום סטאַטיסטיק אויף דער וועלט אונטערשיידט נישט, צי עס האַנדלט זיך וועגן וועבן די פיינסטע אָדער די גראבסטע טוכן; און דאָסזעלבע איז אין אַ סך פאַלן. דעריבער וועט מען פאַר אַ סך אינדוסטרי־צווייגן (אויב עס ווערן אָנגענעבן בלויז פאַר דעם גאַנצן סכום פון זייער פראָדוקציע) נישט קענען פעסטשטעלן, ווי גרויס עס איז אין זייער געביט די לוקסוס־אינדוסטרי, בעת ביי אַנדערע אינדוסטרי־צווייגן, וועלכע זענען ריינע לוקסוס־אינדוסטריען, לאָזט זיך עס דורכפירן; למשל, ביי גאָבעלינווערייַ, גאָלדטאַשמעס־פאַבריקאַציע, גאָלדשמידערייַ א. אַ. וו. יענע אַנדערע אינדוסטרי־צווייגן, אין וועלכע עס ווערן פראָדוצירט גראָבע און פיינע געברויכס־אַרטיקלען, קענען אָנגערופן ווערן אין קעגנזאַץ צו דידאָזיקע „ריינע" לוקסוס־אינדוסטריען — „געמישטע".

אויב מ'קען אַפילו היינט נישט אָנגעבן, לאָמיר זאָגן פאַר דייטשלאַנד, וויפל פראָצענט פון די אינדוסטרי־אַרבעטער עס זענען באַשעפטיקט אין לוקסוס־אינדוסטריען, איז נאָך אַ סך ווינציקער מעגלעך צו באַשטימען אַזאַ ציפערמעסיקע פאַרהעלטעניש פאַר די פאַרגאַנגענע יאָרהונדערטער, פון וועלכע עס פעלט אונז יעדע אַלגעמיינע אינדוסטרי־סטאַטיסטיק.

אויב מיר ווילן פאָרט אויסגעפינען, נישט געקוקט אויף די שטערונגען, די באַדייטונג פון לוקסוס־באַדאַרף פאַר דער אַנטוויקלונג פון אינדוסטריעלן קאַפּיטאַליזם, מוזן מיר דאָס טאָן, ווי אין אַלע ענלעכע פאַלן, אויף דעם אומוועג פון מאָנאָגראַפישן אידוקטיוון מעטאָד; מיר מוזן זיך קודם כל באַמיען ארויסצוגיין פינען די גרונטזעצלעכע אייגנארטן פון די דערשיינונגען פון אינדוסטריעלן לעבן, וועלכע זענען דערקענט און אָנערקענט געווארן אַלס קאַפּיטאַליסטישע לוקסוס־אינדוסטריען.

דאָן וועלן מיר קענען אויפווייזן אומגעפער פאָלגנדיקס:

1. אַז אייניקע לוקסוס־אינדוסטריען, וואָס זייער באַדייטונג קענען מיר נאָענט מאָכן אונזער געפיל דורך אַלערליי פאַרגלייכן, האָבן באַקומען אַ גרויסע אַבסאָלוטע פאַרשפרייטונג;

אין דער ספערע פון דער זיידן-אינדוסטרי די פאַרענדיקטע פארם פון א מאַנופאַקטור און פאבריק; די זיידן-שפּינערייען פון 14-טן יאַרהונדערט זענען די וויגעלעך פון די געזעלשאפטלעכע גרויס-באַטריבן.

אין וועלכע פארמען עס האט זיך אויסגעלעבט די זיידן-אינדוסטרי, וועלכע די איטאַליענער, באַזונדערס די ווענעציאנער און גענועזער, האבן געפירט אין גרויסן פארנעם אין דער לעוואַנטע קאלאניעס, וויסן מיר נישט. וואַרשיינלעך האט דא די פראדוקציע-סיסטעם באזירט אויף שקלאפעריי אדער לייב-אייגנטום.

דאַקעגן אין די אייראָפּעישע מלוכות האָט זיך די קאַפּיטאַליסטישע זיידן-אינדוסטרי צוערשט אייַנגעוואָרצלט כמעט דורכאויס אין דער הויז-אינדוסטריי: שפּינערייַ, וויַ וועבערייַ, און וויַ כ'האָב שוין אויבן געזאָגט — טאַקע גאַנץ פרי.

אין פאַריז שטייען שוין אין אָנהויב 14-טן יאָרהונדערט (ווי דאָס לאָזט זיך שליסן פון די סטאַטוטן פון 27-טן מערץ 1324) די זיידן-שפּינערינס און זיידן-צווירנערינס (די „פילארעס", ווי זיי הייסן) אַלס לויפֿאַרבּעטערינס קעגנאיבער זייערע ברויט-געבער (די מערסיאָס), וועלכע קויפן איין דעם רוי-זיידן און נאָכדעם ווי ער ווערט געשפּונען, געצווירנט און אפּרעטירט, פאַרקויפן זיי אים צום נייַן, שטריקן און וועבן.

אַלס הויז-אינדוסטרי טרעט אונז אויך אָנטקעגן די אָרגאַניזאַציע פון דער זיידן-אינדוסטרי, באַזונדערס פון דער זיידן-וועבערייַ, אין משך פון 14-טן יאָרהונדערט אין וועניציע, אין משך פון 15-טן יאָרהונדערט אין גענוע (סטאַטוט פון 1432) און די איבעריקע מיטלפונקטן פון דער איטאַליענישער זיידן-אינדוסטרי, לוקקא, פלאָרענץ, מאילאנד, ווייזן אויך אויף דעמאָזיקן אַרבעטס-מעטאָד. וועגן עס ווערט געגרינדעט אין 16-טן יאָרהונדערט די זיידן-מאַנופאַקטור אין ליאָן, טרעט זי אויך אויף אין דער געשטאַלט פון א הויז-אינדוסטרי. שוין דער ערשטער סטאַטוט פון 1554 אַנטהאַלט לאַנגע באַשטימונגען וועגן דער גנבה פון רוי-שטאָף, און שוין דער עדיקט פון 28-טן יאַנואַר

באטראָפן 19,161 מיליאָנען מאַרק, טאָ וואָלטן די 60 מיליאָן פֿר. פון דאַמאָלטיקן פּראָדוקציע-ווערט היינט אַנטשפּראָכן א פּראָדוקציע-ווערט פון 2400–2700 מיליאָן מאַרק. צום פאַרגלייך: לויט די פּראָדוקציע-אינפאָרמאַציעס פון דעם אינערן-מיניסטעריום האָט דער אַלגעמיינער ווערט פון דעם אין דייטשלאַנד פּראָדוצירטן רוי-אייזן (1908) באטראָפן 657.152.000 מאַרק, דער ווערט פון פּראָדוצירטן באוול-גאַרן 644.464.000 מאַרק, דער ווערט פון די אויסגעאַרבעטע שטייקוילן (1910) 1.535.258.000 מאַרק. רוי-אייזן, באוול-גאַרן, שטייקוילן צוזאַמען וואָלטן הייסט עס אומגעפער באַדייט אין דער היינטיקער פאָלקסווירטשאַפט פון א קולטור-לאַנד דאָס, וואָס די זיידנאינדוסטרי פון אייַן לייַן איז געווען פּאַר פּראָנקרייַכס פאָלקסווירטשאַפט אין 18-טן יאָרהונדערט, דער-ביי דאַרף מען נאָך נעמען אין אַכט, אַז דער אויסערלעכער האַנדל האָט מיט 130 יאָר צוריק פּראָפּאָרציאָנעל מער געשפּילט א סך א גרעסערע ראָל אין ווירטשאַפט-לעבן פון א לאַנד ווי היינט.

און די בערלינער זיידן-אינדוסטרי האָט פּראָדוצירט סחורות אויף 3–4 מיליאָן טאָלער, בעת דער אַלגעמיינער ווערט פון די פּראָדוקטן, וועלכע זענען פּראָדוצירט געוואָרן אין די בערלינער פאַבריקן און מאַנופאַקטורן האָבן אויסגעמאַכט אַרום 6 מיליאָן טאָלער (1783: 6.098.226 טאָלער לויט ג י ק א ל א י ס אינ-פאָרמאַציעס).

דידאָזיקע מוסטער-אינדוסטרי פון יענער צייט האָט אַלס איינע פון די ערשטע אינדוסטריען (און דאָס אינטערעסירט אונז טאַקע דאָ) געמוזט איינפירן ביי זיך די קאַפּיטאַליסטישע אַרגא-ניזאַציע, און מ'קען דערייבער מיט רעכט זאגן, אז זי האָט גע-מאַכט אַן עפּאָכע אין דער געשיכטע פון אינדוסטריעלן קאַפּי-טאַליזם. פּאַר אַלע פּאַרמען פון קאַפּיטאַליזם גיט אונז די זיידנס-אינדוסטרי שוין אין גאַנץ פּריע צייטן כאַראַקטעריסטישע ביישפּילן:

פונקט אַזוי ווי אין איר אַנטוויקלט זיך צוערשט די הויז-אינדוסטריעלע פּראָדוקציע, אַזוי באַגעגנען מיר אויך צוערשט

פּאָר מיט זיך זיידנשפּינעריי̈ן מיט 4000 פּעדים און וואַסער-קראַפט, זאָלן שׂטאַמען לויטן דאָזיקן עדות פון דער ערשטער העלפט פון 14-טן יאָרהונדערט, ווייל דעם 23 יוני 1341 זאָל די שטאָט באָלאָן האָבן געגעבן די דערלויבעניש אַ געוויסן באלא-גינאָ די בארגהעלאַנאָ פון לוקקא איינצוארדנען אַזאַ מעכאַניש-געטריבענע זיידנשפּינעריי, אין וועלכער איין „איינציקע מאַשין טוט אָפּ די אַרבעט פון 4000 שפּינערינס".

פּאַרן יאָר 1371 רעכנט אַ ל י ד אָ ז י אויס 13 זיידנשפּינע-רייַן, וועלכע געהערן אַלע דער קאָמונע און זענען פּאַרפּאַכטעט ביי אונטערנעמער.

דידאָזיקע באָלאָניער מאַשין אויף אָנווייקלען און צווירנען די זיידנס איז געווען באַרימט. נ. י. בעכער דערציילט וועגן איר: „(זיי) האָבן אין באלאן אין איטאַליע דערפונדן אַ זיידנ-שפּינעריי, וועלכע וויקלט אָפּ די זיידנס און צווירנט זי, אָבער דערדאָזיקער אינסטרומענט איז זייער גרויס, קאָסטבאַר און באַ-לעסטיקנדיק, און פּאַרמאָגט פיל טויזנט ציין און רעדער, די אי-טאַליענער שאַצן עס אַזוי הויך און האַלטן עס אַזוי בסוד, אַז עס איז ביי הענגען פּאַרבאָטן עמיצן דאָס צו וויזן. איך האָב אַן ענלעכע מאַשין, נאָכגעמאַכט לויט דער איטאַליענישער, גע-זען אין מינכען, אָבער צוליב אירע גרויסע קאָסטן, נישט זייער געשעצט".

נאָך דידאָזיקע ווערטער איז צווייפלהאַפט, צי דידאָזיקע גרויסע מאַשינעלע זיידנשפּינעריי איז בכלל פּאַרשפּרייט געוואָרן מחוץ איטאַליע. ס'איז אָנצונעמען, אַז די גרויס-באַטריבלעכע זיידנשפּינעריי הויבט זיך אָן צו אַנטוויקלען אין די איבעריקע לעצדער ערשט אין 17-טן יאָרהונדערט, וועגן מ'הויבט אָן אויס-צונוצן די דערפינדונג טאַקע פון דעמזעלבן יאָה. יאָאכ. בעכער. ער דערציילט אונז, אַז זיין מאַשין איז פּאַרווענדט געוואָרן אין אַ פּאַבריק, וועלכע די שטאָט האַרלעם האָט אויסגעבויט צוליבן דאָזיקן צוועק: די פּאַבריק איז געווען 300 פוס לאַנג און גע-קאָסט 40.000 פל. ב ע כ ע ר איז אין 1676 אַוועק קיין נידערלאַנד; פון אָנהויב 1680-ער יאָרן הערן מיר פון גרויסע „זיידנפּאַבריקן",

1554 רעדט פון די „פאַבריקאַנטן, וועלכע פירן אָן מיטן גע־
שעפט, נישט זיצנדיק אַליין דעם גאַנצן טאָג בײַם וועב־שטול".

ס׳איז באַקאַנט, אַז אויך אין די איבעריקע לענדער האָט
די הויז־אינדוסטריעלע אָרגאַניזאַציע געבילדעט אַ כלל אין דער
זיידנפאַבריקאַציע.

זייט בײַ זיי מיט דער הויז־אינדוסטרי האָט זיך שוין
אָבער אין דער זיידנאינדוסטרי זייער פרי אַנטוויקלט דער גע־
שלאָסענער, גאַנץ אַפּטלעכער גרויס־באַטריב (קודם כל) דער
אין דער פאָרם פון דער מאַנופאַקטור אָדער (קודם כל) דער
פאַבריק. ס׳קען אַפילו זיין, אַז דער ערשטער זיכערער פאַל פון
אַ פאַבריק אויף קאַפּיטאַליסטישער באַזיס בעתן אייראָפּעישן
מיטלאַלטער געהער דער זיידנאינדוסטרי. אמת, ווען מען וויל
אויסטייטשן די באַריכטן פון די פריערע יאָרהונדערטער וועגן
אינדוסטריעלע אייניריכטונגען, מוז מען זיין זייער פאָרזיכטיק.
ווייל מערסטנטיילס, ווען עס רעדט זיך וועגן אַ מאַנופאַקטור
אָדער אַפילו אַ פאַבריק, איז געמיינט נישט די פּראָדוקציע־
פּאָרם, נאָר די מלאָכה אַלס אַזעלכע; און דאָן אַפילו, ווען עס
שטייט געשריבן, אַז דער און דער האָט געעפנט אַ זיידנמא־
נופאַקטור, אין וועלכער עס זענען באַשעפטיקט 500 פּערזאָן,
איז נאָך אַלץ נישט אינגאַנצן קלאָר, צי האַנדלט זיך דאָ וועגן
אַ גרויס־באַטריבלעכער, אָדער וועגן אַ הויז־אינדוסטריעלער אָר־
גאַניזאַציע.

פונדעסטוועגן לאָזן זיך מיט זיכערקייט אויפווייזן פאַלן
פון גרויס־אינדוסטריעלער געשטאַלטונג אין דער זיידנאינדוסטרי
שוין אין גאַנץ פריע צייטן: אָבער אין דער זיידנוועבערייַ נישט
פריער פאַרן 16־טן יאָרהונדערט. דער פריסטער מאַנופאַקטור־
באַטריב, וועלכער איז מיר באַקאַנט, איז דאָ פון ראַולע וויאר,
איינער פון די גרינדער פון ליאָנער זיידן־אינדוסטרי, וועלכער
האָט פאַרייניקט 46 וועב־שטולן אין איין הויז. דאַקעגן אין דער
זיידנשפּינעריי טרעט אויף דער גרויס־באַטריב, און טאַקע גלייך
אין דער געשטאַלט פון אַ פאַבריק, אַ סך פריער· די יעניקע
פאַבריקן, וועלכע אַלידאָזי באַשרייבט אונז, און וועלכע שטעלן

יאָר, דערוויסן מיר זיך. „הויבן שוין אָן צו פלעכטן שפיצן-קאַנטן".

דידאָזיקע געפלאָכטענע שפיצן זענען שוין אפשר אין 18-טן יאָרהונדערט נישט געווען מער דורכאויס א לוקסוס-ארטיקל, וועלכן עס האָבן זיך געקענט איינשאַפן בלויז רייכע, אָבער די פיינע נייי-שפיצן, וואָס זענען אויסגעפארסיקט געווארן אין בראבאנט און זיים קאָלבערס אויך אין פראַנקרייך, האָבן געפונען אָפנעמער בלויז אין די אויבערשיכטן פון דער געזעלשאפט.

די אָרגאַניזאַציע איז אין אלע פאַלן געווען דיזעלבע: די שפיצנארבעטער זענען באשעפטיקט געווארן דורך סוחרים, וועלכע מען רופט (אין די ערג-בערג) שפיצנהערן" און צווישן זיי ארבעטן אמאָל (אין פראַנקרייך) צווישנמייסטערינס, וועלכע האָבן אונטער זיך צו 4 — 5 ארבעטערינס.

אין דער שפיצנאינדוסטרי זענען אָבער חוצדעם אויסגע-ארבעט געווארן גאַנץ אייגנארטיקע באַטריבס-אָרגאַניזאַציעס, וועלכע כ'האָב נישט געטראָפן אין קיין שום אַנדער מלאכה: מען האָט געשאַפן (אין פראַנקרייך) אמתע אינטערנאטן, אין וועלכע די ארבעטערינס האָבן געווינט און געגעסן און אויך באַקומען זייער לערע. וועגן דידאָזיקע אנשטאַלטן האָבן מיר ידיעות א דאנק א ריי ביודזשעט-רשימות.

אין 1699 דערלאַנגט איינער קלעמאן דע גופרעוויל פאַלגנדע קאָסטן-שאַצונג פאר א „שפיצנמאַנופאקטור", וועלכע מ'וויל אייני-אָרדנען אין סט. דעניס:

פאַרן פאַדים	6.000	ל.
20 בעטן פאר די לערערינס	1.000	„
200 „ „ „ שילערינס און		
ארבעטערינס	6.000	„
400 פאָר איבערצוג פאר די בעטן	1.600	„
40 „ „ „ „ לערערינס	400	„
טיש-סערוויזן	500	„
טיש-וועש	500	„

וועלכע ווערן געצפנט אין אוטערכט און זאָלן געבן וחיונה 300 אַרבעטער. ס׳איז מעגלעך, אַז דאָס זענען געווען זיידנשפּינע־ רייען. איבעריקנס, באַדייט די בעכערשע דערפינדונג אַ רעגרעס פון דער פּאַבריק צו דער מאַנופאַקטור. וויל זיין מעשׂה איז... לייכט צו באַווײַזן אַזוי, אַז איין מענטש קען אויף איינמאָל אָפּוויקלען טויזנט מאטקעס גאָרן בעת די באָלאָנער מאַשין מוז געטריבן ווערן דורך וואַסער״.

אָבער געוויס: זייט דעם 14־טן יאָרהונדערט עקזיסטירן אין איטאַליע, און זייט דעם 17־טן יאָרהונדערט זיכער אויך אין די צפונדיקע לענדער אויף אַ גרויסבאַטריבלעכן אופן אָרגאַניזירטע זיידן־שפּינערייען: אין ענגלאַנד ווערן זיי גערופן סילק־מילס (זיידן־מילן.) הייסט עס, אַז זיי האָבן געהאַט וואַסער־קראַפט?). דעפּאָ גצפּינט אויף זיינע וואַנדערונגען אַז זיידנמיל אין שעפילד, וועלכע איז געבויט לויטן מוסטער פון דער סטאַקפּארטער: 5 שטאָק די הויך, 90 יארדס לאַנג און 200 הענט ווערן אין איר באַשעפטיקט.

ב) די שפּיצן־אינדוסטריע: דידאַזיקע לוקסוס־ אינדוסטרי האָט פאַר אייגצלנע לענדער און לענדער־טיילן געהאַט אַ גרויסע באַדייטונג. אין 1669 זענען אין פראַנקרייך באַשעפטיקט געווען אין דער שפּיצן־אינדוסטרי 17.300 אַרבעטער און אַרבע־ טערינס. אין קעניגטום זאקסן האָבן אין 18־טן יאָרהונדערט גאַנצע באַפעלקערונג־שיכטן געלעבט פון פלעכטן שפּיצן. אַ גליק, וואָס דער הער לאַנדבויפּראַוואַלטער כריסט. לודוו. ציקלער פון האַ־ נאָווער האָט דעם 18־טן יוני 1775 געוואַנדערט פון כעמניץ קיין צוויקניץ, כדי אַרויפצושטייגן אויפן שניי־בארג, און ווען זיינע אייגדרוקן, וואָס ער האָט אויפגענומען אין זיך אויף דערדאַזיקער וואַנדערונג, האָט ער מיטגעטיילט אין אַ בריוו צו זיין פריינט יאָהאַן בעקמאַן, ארדענטלעכן פראָפעסאָר פון עקאָנאָמיע אין גטטינגען; דעריבער ווייסן מיר כאָטש וויניקסטנס, וואָס עס האָט זיך דאָן אָפּגעטאָן אין די ערץ־בערג מיט דער שפּיצן־ פלעכטעריי, מיר ווייסן, אַז אין יענעם הויז זענען געווען „אַזויפיל פלעכטערס אויפן טיש וויפל ווייבלעך״. קלייניע קינדער פון פינף

ריינע לוקסוס-אינדוסטריען, ווי כ׳האָב דאָס געטאָן וועגן די אויבנגעבראַכטע, וועלכע כ׳האָב געגומען אַלס ביישפילן. דער לייענער וועט מיד ווערן, ווייל מיר זעען תמיד דאָסזעלבע בילד: מיר איז נישט באַקאַנט קיין איין אייגנציקע אמתע לוקסוס-אינדוסטרי, וועלכע זאָל נישט איבערגיין, שפּעטסטנס אין משך פון 18-טן יאָרהונדערט, צו א קאַפּיטאַליסטישער און זייער אָפּט אויך צו א גרויס-באַטריבלעכער פאַרם, אויב זי איז נישט (וואָס דאָס איז אָפּט דער פאַל) גלייך אויסגעבויט געוואָרן אויף קאַפּיטאַליסטישע אָדער גרויס-באַטריבלעכע יסודות. אַזוי, למשל, די גלאָז-אינדוסטריי (זייט מוראַנאָ), אַזוי אויך די צוקער-אינדוסטריי: קאמבדען פאָדערט אין 18-טן יאָרהונדערט פאר דעם „צוקער-בעקער" אין לאָנדאָן 1000—5000 פ״ש קאַפּיטאַל; דאָסזעלבע די גלאָדשמידערייַ און אַנדערע גאָלד-אַרבעט: פראַנסוא טאַמאַס זשערמען, דער באַרימטער גאָלדשמיד, וועלכער פאָרט אַרויס אין יאָר 1748 צו זיין פאָטער אין לוווּר, מאַכט אַן אומזאָג פאַר 3.000.000 פר. און מאַכט א באַנקראָט פון 2.400.000 פר., לאָנדאָנער גאָלדשמידן מוזן האָבן א מינימום-קאַפּיטאַל פון 500—3000 פ״ש; אין בערלין איז אין 18-טן יאָרהונדערט דער גרעסטער באַטריב די גאָלד- און זילבער-מאַנופאַקטור, וואָס אַרבעט אויס גאָלונען, שאַרפן, פרעזעלעך און אַז. וו. און וועלכע באַשעפטיקט אין יאָר 1784—813 פערזאָן, אין 1799—1013, אין 1801—1151; נישט אַנדערש איז אין דער שטיקעריי: אין 1774 עפענט אויף א פראַנצויז אין בערלין א מאַנופאַקטור, וועלכע באַשעפטיקט 77 אַרבעטער און פאַרטיקט אויס א סך „זיידענע און רייכע זאַכן, וואָס געהערן צום פוץ פון מענער און פרויען"; דאסזעלבע אין דער פאַבריקאַציע פון קינסטלעכע בלומען: אין 1776 ווערט אין בערלין געגרינדעט די ערשטע פאַבריק פון דעם מין, וועלכע פראדוצירט אין 1784 סחורות פאַר 24.000 רייכסטאַלער און באַשעפטיקט 140 „פרויענצימערס".

געהאלט פאר די לערערינס צו 200	4.000	ל.
באקעסטיקונג פון די שילערינס צו 100	20.000	„
	א. צו. וו.	
בסך הכל	96.300	ל.

ג) די שפיגל-פאבריקאציע ווערט געפירט אויף א גאנץ בריטער, גרויס-קאפיטאליסטישער באזיס; אין פראנקרייך קאנקורירן צווישן זיך אין יאר 1704 צוויי געזעלשאפטן: פון דאמב און פון סט. גאבען, טור לא ווי'ל און פאריז. דידאזיקע לעצטע האט מיט צוויי יאר פריער געהאט אפגעקויפט מער 990.000 ל. א רייכער פאריזער, אנטואן דאזשינקור. די שפיגל-מאנופאקטור אין פארשטאט סט. אנטואן האט באשעפטיקט 500 ארבעטער. מערסיע באשרייבט אונז די איינריכטונג פון דערדאזיקער פאבריק, ווו בלויז אין איין שלייפזאל זענען באשעפטיקט געווען 400 ארבעטער.

ד) די פארצעלי-אינדוסטרי איז די לוקסוס-אינדוסטרי פאר עקסעלאנס אין 18-טן יארהונדערט. פארצעלי-מאנופאקטורן מיט מער אדער ווייניקער מלוכהשער ארגאניזאציע ווערן איינגעארדנט אין פאלגנדיקע שטעט: 1709 מייסען, 1718 ווין, 1720 העכסט, 1740 וועדזשען, זייט 1756 סעוור, 1743 קאפא די מאנד ביי נעאפאל, 1744 פירסטענבערג, 1750 בערלין, 1755 מראנקענטאל, 1758 נימפענבורג און לודוויגסבורג, 1772 קאפענהאגן. חוצדעם האט ממש געווימלט פון פריוואטע אונטערנעמונגען.

די פארצעלי-מאנופאקטורן ווקסן שנעל אויס צו גאנץ גרויסע באטריבן, וואס נאר ווייניקע אזעלכע האט מען געקענט נעפינען אין יענער צייט.

די בערלינער פארצעלי-מאנופאקטור באשעפטיקט שוין אין 1798 400 ארבעטער. דער פערסאנאל פון דער מייסענער מאנופאקטור איז געווען אזוי: 1719—26, 1730—49, 1740—218, 1745—337, 1750—378.

ה) פארשידענע אינדוסטריען. ס'האט נישט קיין צווק אפצוגעבן א געניעם באריכט אויך וועגן די אנדערע

ציענדיק חיונה פון זייער מלאכה און פון זייער האַנטגעשיקט־
קייט, בלייבן זיי אויף זייער פלאַץ, וואָס דאָס איז נישט ווינ־
ציקער קלוג ווי אומגעווויינלעך זעלטן. אָן אַמביציעס און אָן
גאווה, אַרבעטן זיי נאָר פאַר זייער אויסקו־
מענים און פאַר זייער פאַרגענגן וועגן,
זיי זענען ערלעך און העפלעך לגבי אַלע מענטשן, ווייל זיי
נויטיקן זיך אין אַלע שטאנדן. דאָס לעבן פון די האַנטווערקער
איז אַ געזעצטעס; מ׳קען זאָגן, אַז אָפּגעבנדיק זיך מיט נוצ־
לעכערע באַשעפטיקונגען ווי די לוקסוס־קונסטן
ווערן זיי דערפאַר פאַרגיטיקט דורך דער רואיקייט פון געוויסן
און פון לעבן. אַ מעבל־אַרבעטער האָט אַן ערלעכערן אויסזען
פאַר אַן עמאַל־מאלער״.

דידאָזיקע אינדוסטריען וועלן מיר, אין קעגנזאַץ צו די
ריינע לוקסוס־אינדוסטריען, אָנרופן געמישטע, ווייל זיי אַרבעטן
פאַר דעם פיינעם, ווי פאַר דעם גראָבן באַדאַרף.

פאַרשטייט זיך, אַז אויך דאָ קען זיך נישט האַנדלען
וועגן געבן אַ פולשטענדיקן איבערזיכט פון אַלע אינדוסטריען,
וועלכע קומען דאָ אין באַטראַכט. אויך דאָ וועט געניג זיין,
וען איך וועל באַווייזן די ריכטיקייט פון מיין געדאַנקענגאַנג
אויף די וויכטיקסטע.

א) דיוואָל אינדוסטרי. ס׳איז איבעריק
צו זאָגן, אַז די וואָל־אינדוסטרי איז נעבן דער זיידנאינ־
דוסטרי געווען די וויכטיקסטע אינדוסטרי פון דער פריקאַפּיטאַ־
ליסטישער עפּאָכע. אודאי, אין דער וואָל־אינדוסטרי זענען
פאַבריצירט געוואָרן געוועבן פאַר די אָרעמע און פאַר די רייכע,
אָבער דאָרט, וווּ מיר שטויסן זיך אָן אויף אַ „בליענדיקער
וואָל־אינדוסטרי״, וואָס איז דער שטאָלץ פון איר מלוכה און
שטאָט, וואָס בילדעט דעם באַזיס פון זייער רייכטום, איז עס
תמיד אַזאַ וואָל־אינדוסטרי, וואָס פאַרטיקט אויס פיינע, קאָסט־
בארע געוועבן, איז דאָס אַ „לוקסוס־אינדוסטרי״ און איז פריצי־
טיק קאַפּיטאַליסטיש אָדער גאָר גרויסבאַטריבלעך אָרגאַניזירט
(ביז די ליפערונג פאַר דעם מיליטער־באַדאַרף גרינדעט אויך אַ

די געמישטע אינדוסטריען

אומעטום, זעען מיר, הערשט אין די לוקסוס-אינדוסטריען דער קאַפּיטאַליזם און אָפט אפילו אויך דער גרויס-באַטריב, וועלכע האָבן זיך אין די דורך אונז באַהאַנדלטע פאַלן אַנטוויקלט זייער ביי זייער מיטן אַלטן האַנטווערק. אָבער אויך ווייט לוקסוס-אינדוסטריען און קאַפּיטאַליזם זענען פאַרבונדן צווישן זיך, סאָרג אויסערגעווייניקע באַדייטונג עס האָט געהאַט די אַנטוויקלונג פון לוקסוס-באַדאַרף פאַר דער אַנטוויקלונג פון קאַפּיטאַליזם, וועלן מיר קענען ריכטיק אָפּשאַצן ערשט דאַן, וען מיר וועלן אַדורכפירן פאַר אונזער גייסטיקן אויג יענע לוקסוס-אינדוסטריען, וועלכע האָבן זיך אַרויסגעבילדעט אין די ראַמען פון די אַלטע האַנטווערקסרייען דורך דיפערענצירונג. און דאָ דערזעען מיר — און דאָס איז די וויכטיקסטע וויסנשאַפטסגעשיכטלעכע דערקענטעניש, וועלכע מיר קענען דאָ באַקומען, — אַז די-יעניקע טיילן פון א מלאכה, וועלכע גייען אַריבער צום קאַפּיטאַליזם, נעמען תמיד אַרום טעטיקייטן, וועלכע פּראָדוצירן פאַרן לוקסוס-באַדאַרף. מיט אַנדערע ווערטער - הייסט עס, אַז די גרעסטע צאָל מלאכות מאַכן שוין דורך א דיפערענצירונגס-פּראָצעס אין משך פון דער פרי-קאַפּיטאַליסטישער עפּאָכע: די קינסטלערישע, קוואַליפיצירטע אַרבעט טיילט זיך אָפּ פון דער געווייניקער גראָבער האַנטווערקערייַ און ווערט זעלבשטענדיק אין אייגענע פּראָדוקציע-צווייגן; דידאַזיקע נעמען צוליב דעם אָן א קאַפּיטאַליסטישן כאַראַקטער, בעת די גראָבע אַרבעט בלייבט א לאַנגע צייט ביים האַנטווערקער, ביז אויך זי (אָבער ערשט אין אונזער צייט) לעבט איבער די פאַרוואַנדלונג צו דער קאַפּיטאַליסטישער אָרגאַניזאַציע. האַנטווערקעריי און לוקסוס-פּראָדוקציע בילדן א קעגנזאַץ-פּאָר אויך אין באַווסטזיין פון די צייט-מענטשן, ווי מ'קען דאָס דייטלעך זען פון א שיינער און כאַראַקטעריסטישער שטעלע ביי מערסיש:

„די האַנטווערקער שיינען צו זיין די גלייקלעכסטע לייט.

שפּייענדיקער לוקסוס - פּאַבריקאַציע, מען האָט זיך אויסגעלערנט צוצוגעבן דעם רויען טוך, ווען די צפונדיקע לענדער האָבן אויסגעאַרבעט, דעם פיינעם שמעלץ, די לויכטנדיקע פּאַרבן, וואָס צייכנען פון דאַן אָן אויס פריער פּאַר אַלץ די פלאַרענטינער פּראָדוקציע. „אין קיין איין שטאָט אַרבעט מען נישט אויס אַזעלכע פיינע טוכן, ווי אין פלאָרענץ", האָט אין מיטן 15-טן יאָרהונדערט געשריבן גראָף דאַטי.

די פלאָרענטינער וואָל-אינדוסטרי האָט זיך אַזוי אַרום צוליב איר קוואַליטעט-כאַראַקטער אויסגעטיילט אַלס גאַנצעס פון דער זעלבער אינדוסטרי אין אַלע אַנדערע לענדער און שטעט. אין דער שטאָט פלאָרענץ גופא זענען די גראָבע טוכן אָפּגעשיידט פון די פיינע טוכן, ווייל, פּאַרשטייט זיך, אַז צווישן די פּראָדוקטן פון דער גאַנצער אינדוסטרי האָבן זיך אויך געפונען מינדערווערטיקע סחורות. די גראָבע און די פיינע סחורות זענען אין 14־טן יאָרהונדערט געווען אָפּגעטיילט אויך רוימלעך; דאָס איז דער קעגנזאַץ פון גאַרבאָ און סט. מאַרטינאָ-קוואַרטאַל. אָבער באַזונדערס אינטערעסאַנט איז פאַר מיר דער פאַקט, וואָס אין גאַרבאָ, ווו עס זענען פּראָדוצירט געווען די גראָבע מאַסן-אַרטיקלען, האָבן געווינען די קלענערע האַנט-ווערקער, די צעך-מייסטערס, בעת אין סט. מאַרטינאָ, ווו עס האָט זיך געפונען די לוקסוס-אינדוסטרי, האָבן געהאַט די אויבער-האַנט די סוחרים-קאַפּיטאַליסטישע אינטערעסאַנטן, לכל הפּחות לעז איך דאָס אַרויס פון שטרייט, וואָס איז תמיד אָנגעגאַנגען צווישן גאַרבאָ און סט. מאַרטינאָ.

וועגן דער שפּאַנישער וואָל-אינדוסטרי וויסן מיר ווייניק. זי האָט „געבליט" אין 16־טן יאָרהונדערט, זאָגן די געווייגלעכע באַריכטן. אָבער פונדעסטוועגן קענען מיר האָבן אַ פּאָרשטעלונג וועגן איר, וען מיר דערוויסן זיך, אַז 1. איז זי געווען אַ לוקסוס-אינדוסטרי (אויף וויפל זי האָט „געבליט") און, אַז 2. איז זי געווען קאַפּיטאַליסטיש אָרגאַניזירט (אויף וויפל זי האָט פּראָדוצירט לוקסוס-אַרטיקלען). און אין אַ באַריכט, וועלכן מיר

באַדייטנדיטע קאַפּיטאַליסטישע וועבערייַ, וואָס פּראָדוצירט מאַסן־אַרטיקלען).

מיט אַנדערע וועלטער אויסגעדריקט: אויף וויפל די וואָל־אינדוסטרי איז באַטייליקט ביים אויפבוי פון מאָדערנעם קאַפּיטאַליזם, איז זי אַ לוקסוס־אינדוסטרי.

כמעט די פּריסטע דורך און דורך קאַפּיטאַליסטיש־אָרגאַניזירטע אינדוסטרי אין גרויסן סטיל איז די פלאָרענטינער וואָל־וועבעריי. אַז זי האָט צוזאַמען מיט דער זיידנאינדוסטרי געשאַפן דעם גלאַנץ און די מאַכט פון פלאָרענץ (אויף וווי וויט דידאָזיקע באַזירן נישט אויף ריינע גאָלד־געשעפטן), איז גוט באַקאַנט. אַז זיי האָבן שוין פריצייטיק, וואַרשיינלעך נאָך זייט דעם 13־טן יאָרהונדערט, באַזירט אויף קאַפּיטאַליסטישע יסודות, האָבן דערווייַז אויף זיכער די אויסגעצייכנטע אויספאָרשונגען פון אַלפּרעד דאָרן. שוין דער ערשטער צעך־סטאַטוט פון קאַלימאַלאַ פון יאָר 1300 וווייזט אונז, אַז דער הויז־אינדוסטריעלער באַטריב איז פעסט אייַנגעוואָרצלט.

אָבער אויך דאָס איז זיכער, אַז זי איז געווען אַ לוקסוס־אינדוסטרי אין שטרענגן זינען פון דאָזיקן וואָרט. די געשיכטע פון דעם קאַלימאַלאַ־צעך (וואָס איז, ווי באַקאַנט, געווען אַ פאַרפיינערונגס־אינדוסטרי), איז פאַרבאָרגן אין טונקלקייט. בלויז איינס איז זיכער: אַז ערשט דאַן האָט דער פלאָרענטינער האַנדל דערגרייכט זיין העכסטע בלי־מדרגה, וועלכע עס איז געלונגען, דורך אָנווענדן אַ גאַנצע רייַ פאַרפיינערונגס־פּראָצעסן (פאַרבונג און אפּרעטור) אַזוי צו פאַרפיינערן און צו פאַרבעסערן דעם רויערן צפונדיקן פאַבריקאַט, אַז עס איז אימשטאַנד געווען צו באַפרידיקן די פאַרצערטלטסטע פאָדערונגען פון שטייגנדיקן לוקסוס אין מזרח און מערב. מען האָט גוט געקענט די פאָדערונגען און באַדערפענישן פון דער מאַכמעדאַנישער וועלט; מען האָט אַפילו אַליין אימפּאָרטירט די זעלטן פיינע טוכן פון סולטאַנאַט אַלגאַרווא; אויף אַזאַ אופן האָט מען ביסלעכווייַז באַווויזן אַריינצודרינגען אין די סודות פון יענער טעכניש־הויכ־

אין זשאַרגאָן „דער ווּוילשטאַנד פון לאַנד": „די וואָל איז באמת דער פונדאַמענט פון ענגלישן "רייכטום". (דזשאס. טשיילד). אין 1738 זענען אָנדערטהאַלבן מיליאָן מענטשן באַשעפטיקט געווען ביי דער באַארבעטונג פון וואָל אין ענגלאַנד. די צאָל איז נאַטירלעך פאַלש. אָבער פונדעסטוועגן האָט דער ווערט פון די אַרויסגעפירטע וואָל-סחורות באַטראָפן שוין אין 1700 3.000.000 פ"ש, אין 1815 איז ער געשטיגן אויף 9.381.426 פ"ש.

צווישן דיזאָזיקע וואָל-שטאָפן האָבן זיך נאַטירלעך געפונען סיי גראָבע, און סיי פיינע מינים. ס'איז קיין ספק נישט, אַז די ענגלישע וואָל-אינדוסטרי איז נישט אינגאַנצן געווען אַ לוק-סוס-אינדוסטרי. בפרט אין דער שפּעטערער צייט, באַזונדערס דאַן, וועז אַמעריקע איז געווארן אַ שטאַרקער קאָנסומענט פון ענג-לישע וואָל-סחורות (פון די 9 מיליאָן פ"ש אין יאָר 1815 זענען איבער 4 מיליאָן געגאַנגען אין די פאַרייניקטע שטאַטן), האָבן די גראָבע שטאָפן פאַרן בירגער און פאַר די מאַסן מסתמא גענומען די אויבערהאַנט. אָבער זי איז דאָך א ו י ך געווען אַ לוקסוס-אינדוסטרי, און טאַקע אין אַ גאָר גרויסער מאָס. אין משך פון 18-טן יאָרהונדערט זענען די פיינע ענגלישע טוכן, ווי אויך די טייערע ענגלישע פאַנטאַזיע-שטאָפן באַגערט געווארן דורך די רייכע פון דער גאַנצער וועלט. כ'וועל ברענגען נאָר אײַן בייש-פיל: אין צפון-דייטשלאַנד, אין פוילן און אין רוסלאַנד האָבן די אויבערשיכטן אין 18-טן יאָרהונדערט געהאַט אַ שוואַכקייט צו טראָגן ענגלישע וואָל-שטאָפן. באַזונדערס אין רוסלאַנד זענען דער צאַר אַליין, זיין גאַנצער הויף מיט אַלע אַדעליקע פון פּעטער-בורג ביז מאָסקווע און אסטראכאַן איבערגעגאַנגען „אין משך פון די לעצטע פאָר יאָר" (אַזוי הייסט עס אין יאָר 1745 אין „פולקא-מענעם ענגלישן האַנדלסמאַן") צו די ענגלישע וואָל-שטאָפן, וועלכע זיי אַלע טראָגן: „צום אומאויפהערלעכן ווונק פון אונ-זער האַנדל..."

איצט שטעלט זיך פאַר אונז פאָלגנדיקע פראַגע: צי שפּיג-לען זיך אָפּ די אונטערשיידן צווישן דער גראָב- און פיין-וול-בעריי אין דער ענגלישער וואָל-אינדוסטרי אין דער פאַרשידנקייט

באַזיצן וועגן אַ פייערלעכן צוג אין סעגאָוואַ פון דעם 16-טן יאָרהונדערט, געפינט זיך פאָלגנדיקע באַלערנדיקע שטעלע:

„דעם צווייטן אָרט פאַרנעמען די וואָקי-אינדוסטריעלע און טוכפאַבריקאַנטן, וועלכע דאָס פאָלק רופט מיט אומרעכט סוחרים. זיי זענען אינדערָאמתן די פאַמיליען־פאָטערס, וואָס באַשעפטיקן אין זייערע הייזער און מחוץ זיי אַ גרויסע צאָל פערזאָנען, אַ סך פון זיי ביז 200, און אַ סך —300 פערזאָנען. דורך פרעמדע הענט פאַבריצירן זיי גרויסע מאַסן פון פיינסטן טוך"...

אין פראַנקרייך אַנטוויקלט זיך די וועבערייַ פון פיינעם טוך אין משך פון 17-טן יאָרהונדערט אין און אַרום רוען, סעדאַן, עלבעף און ריימס. אָבער טאַקע גראָד דאָ האָט שוין די קאַפּיטאַליסטישע אָרגאַניזאַציע דערגרייכט אַ אויסערגעווייניקלעך הויכע מדרגה אין 17-טן און 18-טן יאָרהונדערט. אמת, אין דער סעדאנער מאַנופאַקטור געפינט זיך בלויז אַ מיטלגרויסער הויז־אינדוסטרי-טיפ: פון פיר פריווילעגירטע „פאַבריק-אונטערנעמערס" באַשעפטיקן 2 צו 104, 1—65, 1—50 וועב-שטולן, פון 21 נישט־פריוועליגירטע 1 העכער 40, 4 העכער 30 און אַז. וו. איך האָב דאָ אָבער אין זינען די פאַבריקן פון די בריידער וואַן ראָבע, אין וועלכע מיר האָבן פאַר זיך גרויס-באַטריבן פון אַ גאַנץ באַ־דייטנדיקן פאַרנעם. די נעגויע סטאַטיסטיק, וועלכע מיר באַזיצן פון דידאָזיקע פאַבריקן, גיט אונז אַ מעגלעכקייט צו דערקענען זייער אָרגאַניזאַציע ביז אין די קלענסטע פרטים. מיר זעען, אַז די פאַראַרבעטונג פונם וואָל ביז צום פאַרטיקן פאַבריקאַט איז איינגעטיילט אין 22 טייל-פראָצעסן און מיר געפינען נישט וויי־ניקער, ווי 1692 אַרבעטער אין איין-אייצקער פאַבריק. פון דידאָזיקע זענען 822 ראָד-שפינערינס און 200 וועבער בייַ 100 וועב-שטולן. אַ לוקסוס-אינדוסטרי. אויסערדעם עקזיסטירט אַ בריט-פאַרצווייגטע וואָלוועבער-האַנטווערקעריי, וואָס פאַבריצירט געווינלעכע סחורות.

די באַרימטסטע וואָל-אינדוסטרי אין 18-טן יאָרהונדערט איז געווען די ע נ ג ל י ש ע. אויף איר האָט באַזירט, ווי עס הייסט

טערנעמונגען, און דערדאָזיקע פֿאַל פון גרויסבאַטריבלעכער אויס־
בילדונג אין יענער צייט איז נישט קיין איינצלנער, — אַז די־
דאָזיקע גרויסבאַטריבלעך אָרגאַניזירטע וואָל־אינדוסטרי איז וואַר־
שיינלעך געווען אַ לוקסוס־אינדוסטרי: די אויסאַרבעטונגען פון
דזשאן ווינטשקאמבס, האָבן געהאַט אַן אייראָפּעישן נאָמען; אַז
זי האָט זיך געפונען אין מערב־ענגלאַנד, וואָס איז שוין דעמאָלט
געווען דורכגעאָדערט מיט דער קאַפּיטאַליסטישער אָרגאַניזאַציע־
פֿאָרם: ניובערי, קלאסטער מאלמסבערי, וועלכן אַ רייכער טוך־
פֿאַבריקאַנט, מיטן נאָמען סטומפּ, האָט געפֿאכטעט, כדי דאָרט
אויפשטעלן וועב־שטולן, צירעמצענסטער, וווּ עס איז אויפגעבויט
געוואָרן אַ גרויסע וואלקמיל, די אבטיי פון אסני ביי אקספארד,
זועלכע דערזעלבער שטומפּ וויל פאכטן: זיי זאָלע געפֿינען זיך
אין מערב־ענגלישן וואָל־אינדוסטרי־געביט. דאָס זעלבע הערן מיר,
אַז אין נאָרוויטש, אין 16־טן יאָרהונדערט, זענען דורך רייכע
פֿאַבריקאַנטן אויסגעאַרבעט געוואָרן אַ סך וועב־סחורות, וועלכע
זענען ביז דאַן אַרײַנגעפֿירט געוואָרן פון איטאַליע, דאָס באַווייזט,
אַז עס רעדט זיך וועגן הויכווערטיקע לוקסוס־שטאָפֿן.

ב) די ליינען אינדוסטרי איז פאַר מיר אינ־
גאַנצן פֿראָבלעמאַטיש. אַז זי איז געווען אַ בריייט פאַרצווייגטע לוק־
סוס־אינדוסטרי אין שלעזיע, אין וועסטפאַלן, אין אירלאַנד איז
קיין ספק נישטאָ. זי האָט געליפֿערט דעם פראַנט אין לאָנדאָן
פון 18־טן יאָרהונדערט די פיינע העמדער, צו צען אָדער 12 ס.
אַן אייל; זי האָט געליפֿערט די קאָסטבאַרע בעטיסטן; זי האָט
געליפֿערט די פרעכטיקע טיש־וועש, וועלכע מיר באַוווּנדערן נאָך
היינט אין די מוזיען. זי האָט אָבער אויך געליפֿערט אַ סך
קליידערשטאָף פאַר די נעגערס. און באַזונדערס איז אויסגעאַר־
בעט געוואָרן אַ סך בילליקער ליינען אין אירלאַנד: דער ליינען,
וועלכן דער „לינענ בארד אָף איירלענד" האָט פרעמירט אין
יאָר 1747/48 האָט געקאָסט נישט וויניקער פאַר 6 און נישט
מער פאַר 10 ד. אַ יארד!

אָבער וויאַזוי זענען געווען די קעגנזייטיקע שייכותן צווישן
דער קוואַליטעט פון פאַבריקאַט און די וויכטשאַפטס־ און באַטריבס־

פון די ווירטשאַפטס- און באַטריבס־פּאָרמען? אויף ווי ווייט מיר איז באַקאַנט, איז דידאָזיקע פּראָגע נאָך ביז איצט נישט גע- שטעלט געוואָרן, כאָטש אין מיינע אויגן זעט זי אויס צו זיין איינע פון די וויכטיקסטע אין דעם גאַנצן ברייט־פּאַרצווייגטן פּראָבלעם.

וועג איך דערוועג זיך צו ענטפערן אויף דער פּראָגע מיט אַ „יאָ" אויפן גרונד פון דעם פּאראנענעם מאַטעריאַל, טו איך דאָס אָבער מיט דער גרעסטער פּאָרזיכטיקייט. די פאַקטן, פון וועלכע מיר מוזן אַרויספירן אונזער אורטייל, זענען פאָלגנדיקע: ווי באַקאַנט, זענען אין דער פרי־קאַפּיטאַליסטישער עפּאָכע באַ- שטאַנען אין דער ענגלישער וואָל־אינדוסטריי נעבנאַנאַנדער צוויי אָרגאַניזאַציע־סיסטעמען: די קאַפּיטאַליסטישע הויז־אינדוסטריי און די האַנטווערקעריי. די יעניקע, וועלכע מען פלעגט אויך באַ- צייכענען אַלס מערב־ענגלישע, האָט געהערשט אין מערב־ענגלאַנד, אָבער אויך אין גרויסן וועבער באַצירק פון מזרח, אין נאר- פאָלק און אַז. וו., און אין דרום.

די האַנטווערקעריי איז נאָך געווען כמעט אומבאַרירט אין צפונדיקן באַצירק, אין יאָרקשיר. די ביידע געביטן, דער צפון און די איבעריקע טיילן, אונטערשיידן זיך קודם כל אַלס די געביטן פון שטרייכגאַרן און פון קאַמגאַרן. פון די געקאַמטע וואָלן זענען אָבער אויסגעאַרבעט געווארן די גאַנץ פיינע טוכן, פלאַנעל און אַז. וו. צי זענען די הויכווערטיקע סחורות, די לוק- סוס־אַרטיקלען געקומען פון געביט פון דער קאַפּיטאַליסטישער אָרגאַניזאַציע, בעת די אויסאַרבעטונגען פון די גרעבערע, מינ- דערווערטיקע זענען געבליבן מער דער האַנטווערקעריי?

עס דאַרף נאָך דערמאָנט ווערן אויך דאָס, אַז די מאַנו- פאַקטורמעסיק אָרגאַניזירטע וועבעריי, ווען וועלכער מיר הערן שוין אין 16־טן יאָרהונדערט: —

„אין אַ גרויסן לאַנגן זאַל
צווייהונדערט וועב־שטולן פאראמאל!"

לייענען מיר אין דער באַשרייבונג פון דזשעק פון ניובעריס אונ-

שעפט פון נייע פּערטיקע קלייַדער, פון אלע סאָרטן, פון אלע מאָדן- און די סאַמע מאָדערנסטע. אויב דידאָזיקע, וואָס גענפינען זיך אין גשעפט זענען נישט לויטן גשמאַק פון די פּערזאָנען, וועלכע ווילן זיין שנעל באַקלייַדט, איז ער ביכלת זיי צו באַפרידיקן כּמעט אין דער מינוט, דורך דער צאָל ארבעטער, וועלכע ער באַשעפטיקט. ער נעמט אונטער צו מאַכן אלערליי לִיווריי־עס מיט דער נרעסטער עקאָנאָמיע. ער שיקט סחורה אין דער פּראָווינץ ווי אויך אין אויסלאַנד; אָבער די פּערזאָנען וועלכע וועלן אים ווצלן שרייבן וועלן נעבעטן צוזולייגן מאַרקעס אין זייערע בריוו".

אז עס האַנדלט זיך דערבי וועגן קלייַדער פּאר דער „בעסערער" קונדשאפט, איז קלאָר פון דעם אָנאָנס-אינהאלט, אויך די לִיווריי פון דער דאַמאַלטיקער צייט האָט אָן ספק נעהערט צו די טייערע מלבושים.

וועג א. פראנקלין, וועלכער האָט אויסנעגראָבן דעמדאָזיקן אָנאָנס, מיינט אָבער, אז ה' דערטיגאַלאָנג איז נעווען דער „ערשטער קאָנפעקציאָנער", לעבט ער אין טעות, אויב ער וויל דערמיט נישט זאָגן: דער ערשטער, וואָס איז אונז באַקאַנט מיטן נאָמען. דער פּאַקט פון דער קלייַדער-קאָנפעקציע איז זיכער פּאר א סך א פּריערער צייט; אויך די פּריער נעבראַכטע נאָטיץ שטאַמט פון דער צייט וואָס פּאר 1741.

אין לאָנדאָן נצפינען מיר שוין אין 17-טן יאָרהונדערט שניידער, וועלכע פּאַרקופן אין די בעסערע שטאָט-טיילן פּאר- טיקע בגדים. דערדאָזיקער מנהג האָט נעכוזט אויפקומען אין דער מיט פון יאָרהונדערט, וואָרשיינלעך אין יענער אויסנעברוי- טער צייט טאקע, וועו די זיידנוואַרג-הענדלער האָבן פּאַרפּייצט די שטאָט „וויַ א בינשטאָק מיט צערויעטע בינען", וויַל א שריפט פון יאָר 1681 באקלאָגט זיך אויף דערדאָזיקער נייעס: „א סך נעדענקען נאָך די צייט, וועו מ'האָט נאָך אין לאָנדאָן נישט באַקומען צו קויפן קיין פּאַרטיקע קלייַדער אין קראָמען". די קונדשנייַדערס טרעטן אַרויס קעגן די קלייַדערהענדלער, וועלכע באַצאָלן גרויסע דירה-נעלטער אין לוקסוריקע דירות

פֿאַרמען ווייס איך נישט. אַז די האַנטווערקערייַ און די הויז־אינדוסטריי האָבן עקזיסטירט זייט בייַ זייט אין די גרויסע עקס־פּאָרט־ליינען־אינדוסטריעס, דאָס ווייסן מיר, אָבער וויאַזוי פֿאַר־טיילן זיי זיך צווישן לוקסוס־ און מאַסן־אַרטיקלען? די וויכטי־קייט פון דערדאָזיקער פֿראַגע פֿאַרדינט אַ דאָקטאַרדיסערטאַציע.

ג) ד י ש נ י י ד ע ר י י. פון דעם שניידער־האַנטווערק טיילן זיך אויס אין משך פון 12־טן יאָרהונדערט אייַנצלנע בא־טריבן און פֿאַרוואַנדלען זיך אין קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונ־גען: די יעניקע, וועלכע אַרבעטן פֿאַר דער פּיינער, דאָס הייסט פֿאַר דער צאָלונגס־פּעיקער קונדשאַפֿט, הייסט עס, אַז זיי האָבן פֿראָדוצירט לוקסוס־אַרטיקלען.

ס׳איז מערקווירדיק, וואָס אין דער הערנשניידעריי איז צוערשט געשטעלט געוואָרן אויף אַ קאַפּיטאַליסטישן באַזיס די קאָנפּעקציע־שניידעריי, וואָס דאָס איז הייַנט שוין לאַנג נישט אָנגענומען: די פּראָדוצירונג פון פאַרטיקע לוקסוס־קליידער איז וויייַזט אויס נישט געווען קיין חסרון אין 18־טן יאָרהונדערט. די לוקסוס־קאָנפּעקציע לאָזט זיך נאָכווייַזן סיי פֿאַר ענגלאַנד סיי פֿאַר פֿראַנקרייַך. די איינציקע שטעלע, וואָס וויייַזט אויף איר עקזיסטענץ אין 18־טן יאָרהונדערט, געפינט מען אין דער אַל־געמיינער שאַצקאַמער פון דער סוחרימשאַפֿט א. א. וו. און הייסט אַזוי:

„קליידער קומען ביי הייַנטיקן טאָג, און כּמעט מער ווי דאָס איז נויטיק פֿאַר דייטשלאַנד, אין עפּנטלעכן האַנדל, איך וועלכן א סך דייטשע הצרן שיקן נישט נאָר דאָס געלט קיין פֿראַנקרייך פֿאַר קאָסטבאָרע קליידער א. אַז. וו. נאָר אויך די פֿראַנצויזן אַליין ברענגען גאַנצע קאָסטנס און פּעסער אויף אונזערע מעסער"...

די אַנדערע באַוויַיזן־שטעלע איז אין אַ אַנאַנס, וועלכן א דאָרטיגאַלאַנג האָט אַריינגעברוקט אין נומער פון 4־טן אַפּריל 1770 פון „אַפּישן, אַנאַנסן און פֿארשלאַגן".

„דער הער דאָרטיגאַלאַנג, דער שניידער־מייסטער און סוחר אין פּאַריז, האָט זייט א געוויסער צייט איינגעאָרדנט א ג ע־

18-טן יאָרהונדערט דעם „מאגאזינמייסטער" (וועלכן קאָנטער האָט געשילדערט פֿאר ברעסלוי), וואָס ארבעט בלויז פֿאר פֿאר-נעמע קונדן: „דערדאָזיקער שוסטער טראָגט א שווארצן רעק, א געפודערטן פאריק און זיין וועסט איז פון זיידנס; ער האָט דעם אויסזען פון א רעגיסטראַטאָר"; פונדעסטוועגן נעמט ער נאָך פֿערזעלבע ארפֿ מאָס ביי דער פרוי גרעפין. „זיינע קאָלעגן האָבן שוסטער-קליי אויף די פינגער; זיי טראָגן באשע-דיקטע פֿארוקן און שמוציקע וועש; אָבער (!) זיי ארבעטן פֿארן פֿאָלק, זיי באשוכן נישט די פיסלעך פון שיינע מארקיזינס".

דער זאָלצער, וואָס ארבעט אויס לוקסוס-גשפאנען, איז „באמת א באדייטנדיקער און נוצלעכער געשעפטסמאן". ער מוז האָבן א גרויסע סומע מזומן געלט, „וויל זיינע מאטעריאלן זענען טייער און די פֿארנעמע קונדשאפט באצאָלט נישט איר זאָלצער פריער פאר אנדערע ליפֿעראנטן". דאמאָלט, אין 18-טן יאָרהונדערט, נעפינט זיך שוין דערדאָזיקער געשפאן-זאָלצער אויפן וועג צו דער מאנופאקטור: ער באשעפטיקט צאָלרייכע האנטווערקער, וועלכע זענען נאָך אָבער „זעלבשטענדיק".

אין דער גאַרבערייי-מלאכה עקזיסטירן אין פראַנקרייך אין אָנהויב 18-טן יאָרהונדערט „מאנופאקטורן" פאר פאָלגנדיקע לעדער-סאָרטן, וואָס זייער אויסארבעטונג איז איבערגעענטפערט געווארן דעם קאָפיטאָליזם: אונגארישע לעדער, ענגלישע קאָלבלעדער, מאראָקקין, געמזע.

דאָסזעלבע הערן מיר וועגן בערלין פון 18-טן יאָרהונדערט: „די אויסארבעטונג פון פיינערע לעדער-סאָרטן, ווי סאָפיאן, קאָרדואן, דענישע לעדער, איז אין דער מיט פון 18-טן יאָרהונ-דערט אייגנעפירט געווארן אין בערלין דורך פראַנצויזישע עמיג-רַאַנטן, צום טייל אין דער פֿאָרם פון גרויסע באטריבן, וועלכע האָבן דאן אָפטמאָל אויך צרייגעצויגן אין זייער טעטיקייט די פֿארארבעטונג פונם לעדער („דענישע הענטשקעס")".

ה) הוטמאכערין. „יעדער מאנספערשוין, פון רעגנט ביז דעם פויער, דארף האָבן א הוט. דאָס מאכט די הוטמאכער פֿאר האנטווערקער, אָן וועלכע א מלוכה קען זיך נישט באָגיין.

און גיבן זייער אריסטאקראטישער קונדשאפט לאנגע קרעדיטן (הייסט עס, אז זיי האבן געהאט צו פארקויפן לוקסוסקלייידער!) און באשעפטיקן אין זייערע ווארשטאטן טוצן און אפילו צו 20 ארבעטער.

אבער דאס הויפט-פעלד, אויף וועלכן עס האט זיך געקענט אנטוויקלען די קאפיטאליסטישע שניידעריי איז דאך גצוועז (ווי היינט נאך) די פיינע מאסארבעט.

די באשרייבונג, וועלכע ר. קאמפבעל גיט פון דעם גע-שעפט פון א מאסשניידער אין לאנדאן, פאסט אן שום שינוים אויף פאר יעדן היינטיקן געשעפט פון זעלבן מין: זייער אפגע-פיינטע קונדשאפט, וועלכע באשטעלט מיינסטנס ארבעט אויף בארג, זייער גרויסע הוצאות אויף די טייערע שטאפן און צו-דאטן, וועלכע קאסטן מער, וויפל ס'מאכט אויס דער ארבעטס-לוין, דיפערענצירונג פון דער ארבעט אין הויכקוואליפיצירטע צושניידארבעט און ספעציאליזירטע נייארבעט. דער צושניידער פארדינט גאר נישקשהדיק: ער באקומט א חוץ דעם סחורה-אפ-פאל און די טרינקגעלטער, וועלכע ער באקומט פון די דזשענטל-מענס בייס אנמעסטן, א גווינעע א וואך; גוטע צושניידער ווערן ארומגעזוכט. די איבעריקע שניידער זענען „אזוי צאלריין וויי היישעריקן" און געווינען „ארעם ווי די מיז"; דריי אדער פיר חדשים א יאר זענען זיי אן ארבעט, ווי מ'זעט אמתע פראלעטארישע עקזיסטענצן. ס'איז נישט איבעריק צו דערמאנען, אז דער פראפעסיאנעלער פארריין פון די שניידער איז דער ערשטער, וועגן וועלכן מיר ווייסן.

די פיינע דאמענשניידעריי און די פוצמאכעריי האבן שוין אנגענומען א גאנץ גרויסן פארנעם אין 18-טן יארהונדערט: מאריע אנטואנעטס שניידערין, וועלכע איז שוין א סך מאל דערמאנט געווארן, האט געמאכט א באנקראט מיט א פאסיוו פון 3 מיליאן פר.

ד) לעדערארבעטער. ווי אין דער שניידעריי קומט אויך אין דער שוסטעריי צו העכערע ארגאניזאציאנעלע פארמען צוערשט די פיינע מאסארבעט. אין פאריז טרעפן מיר אין

בוי־אונטערנעמער האָבן מען נישט געהאַט קיין מעגלעכקייט פערזונלעך אכטונג צו געבן איבער אלע בוי־ארבעטן, וועלכע זיי האָבן גלייכצייטיק אויסגעפירט: זיי פלעגן זיך דאן לאָזן פארבייטן דורך א בוי־אויפזעער; פילארעס באַרעכנט אין זייער טראקטאט, אז אויף יעדע 85 מויערער מוז קומען אַ אויפזעער.

ס׳איז דעריבער קיין וווּנדער נישט, וואָס ביים בויען די סראַנציזישע קעניגלעכע שלעסער אין 17-טן יאָרהונדערט טרעפן מיר שוין גאַנץ קאפיטאל־קרעפטיקע אונטערנעמער. די בוי־רעכנונגען, וואָס אויף זייער באַדייטונג האָב איך שוין אָנגעוויזן און וואָס אונטערלעגן פאַר אונז זייער גאַנצן ווערק ערשט אויף דערדאָזיקער שטעלע, דערלויבן אונז נאָכצופאָלגן די אינצלהייטן ביי די בוי־ארבעטן באַשעפטיקטע בעל־מלאכות און גענוי פעסטצושטעלן, וועלכע לויפען זיי באַקומען פאַר זייער ארבעט. דערפון לאָזט זיך נאַטירלעך לייכט דערקענען זייער געשעפטפארנעם, זייער אנטוויקלונג אין משך פון מערערע יאָרן. דאָס בילד, וועלכעס מיר באַקומען אויפן גרונד פון דידאָזיקע ידיעות וועגן דער בוי־אינדוסטרי צום סוף 17 און אָנהויב 18-טן יאָרהונדערט אין פאַריז, זעט אומגעפער אויס אזוי:

מוירערייַ און טשעסלערייַ זענען שוין (נאָר דאָן, נאַטירלעך, וועגן עס האַנדלט זיך וועגן די גרויסע מאָנומענטאַל־בנינים) גרויס־קאפיטאַליסטיש אָרגאַניזירט.

אין בייַדע מלאכות שטויסן מיר זיך כסדר אָן אויף דיזעלבע פירמעס, וועלכע זענען מייסטנס פאַרטרעטן דורך צוויי שותפים און וועלכע וווּרן אויסדריקלעך אָנגעוויזן: „אונטערנעמער פון נייַע געבייַדעס פון לוּוור", „אונטערנעמער פון טשעסלירייַ־אַרבעט פון דער לוּוור פון־ארבעט" און אז. וו. אין יאָר 1664 טרעפן מיר די גרויסע בוי־געשעפטן: זשאַק מאַציער עס פייער בערגעראָן, וועלכע באַקומען אויסגעצאָלט פאַר מוירערייַ־אַרבעט אין איין יאָר 861.330 ל., אין צווייטן 610.600 ל. בייַם לוּוור און 200.965 ל. אין וועראַל; מיר טרעפן דאָ פאָנסעלעט קליקען עס פאָל שאַרפאַנטיע מיט 100 ביז 150.000 פר. צו וועלכע

היות אָבער ווי די מיינסטע הוטמאַכערס, באַוונדערס אין קליינע שטעט, פאַרטיקן אויס ביליקע און שלעכטע היט פאַר די אונטערשטע קלאַסן און פערזאָנען פון די הויכע קלאַסן, מלוכה-באאמטע און רייכע און פארמעגלעכע לייט האַלטן פאַר א פּחיתת הכבוד פאַר זיך צו טראָגן אזעלכע סאָרטן היט און פאַרלאַנגען פיינע היט, איז קלאָר, אז מ'וועט זיך באַמיען, אין לאַנד זאָלן אויך אויסגעארבעט ווערן פיינע היט"...

אזוי איז מען געקומען איינצואַרדנען „פיינע הוט-מאַנופאַקטורן"; צוערשט אין פראַנקרייך אין פּאַריז, מארסעל, ליאָן, רוּאַן, קאַנדעבעק און אז... וו... שוין סוף 17-טן יאָרהונדערט הערן מיר פון א בארימטן הוטמאַכער, וועלכער באַשעפטיקט אין רואַן 19 געהילפן און 12 פון זיי נעמט ער מיט מיט זיך קיין ראטערדאם. דערנאָך קומט ענגלאַנד, וווּ עס ווערן געמאַכט, צום ביישפּיל, אלע קארדינאַלהיט (צו 5 — 6 גווינעעס א שטיק). אויך אין דייטשלאַנד: אין בערלין. דאָ אין בערלין טראָגט די הוטמאַכעריי בין סוף 18-טן יאָרהונדערט דורכאויס א האַנטווערקער כאַראַקטער, וועלכן זי פאַרלירט נישט (ביי דער אויסארבעטונג פון די געמיינערע סאָרטן) בין צו דער מיט פון 19-טן יאָרהונדערט. אין 1782 ווערט אָבער געגרינדעט א הוטפאַבריק, אין וועלכער עס זענען באַשעפטיקט 37 ארבעטער און וועלכע פּראָדוצירט פאַר 21.800 רייכסטאַלער „היט פון א אויסגעצייכנטער קוואַליטעט און פיינקייט" (בעת דער גאַנצער צעך פון די הוטמאַכער, וואָס באַשטייט פון 133 קעפּ, פּראָדוצירט אין זעלבן יאָר בלויז פאַר 45.240 רייכסטאַלער).

ו) בוי-אינדוסטרי. שוין אין דער צייט פון די רענסאַנס-פויפסטן ווערן די גרויסע פאַלאַצן און קירכעס געבויט אין שטרענג קאַפּיטאַליסטישע ראַמען. דער קאָמאַסקע בעלטראַמאָ די מארטינאָ פון ווארעזע, למשל, וועלכער בויט אין דער צייט פון ניקאָלאָוס V, האָט געהאַט אין זיין רשות א גאַנצע ארמיי ארבעטער און באַזעסן גרויסע ציגעלניעס און קאַלכאויוונס אין רוים; יאָר-יערלעך פלעגט ער ארויספאָדערן פון דער פויפסטלעכער קאַסע סאָרום 30.000 דוקאַטן. א סך שטארק-באשעפטיקטע

וועגן דער אָרגאַניזאַציע פון דער בוי-אינדוסטרי אין פאַריז סוף 18-טן יאָרהונדערט, טראָגט אַ בולטן גרויס־קאַפּיטאַליסטישן כאַראַקטער, אויף וויפל עס קומען אין באַטראַכט די גרויסע לוקסוס־בנינים. מערסיע אונטערשטרייכט אַפּילו נישט אויף יענער שטעלע, אַז ביי דידאָזיקע גרויסע בוי-אונטערנעמער האַנדלט זיך וועגן לוקסוס-בנינים; מיר ווייסן אָבער פון פריערדיקע בא־ריכטן פון זעלבן אינפאָרמאַטאָר, אַז די בוי־געשיכטע פון דא־מאלטיקן פאַריז איז באַהערשט געווען פון די לוקסוס-בנינים פון די רייכע פינאַנסיסטן.

ז) די קאָטשמאַכערי", אָבער אויך די טאַפּע־צירערי און די זאָטלערי פאַרייניקן זיך אין משך פון דער פריקאַפּיטאַליסטישער עפּאָכע צו אַ נייער קאַפּיטאַליסטיש־געפירטער לוקסוס-אינדוסטרי: די קאָטשבויערי. די קאָטשבויעריי האָט זיך שוין אין מיטן 18־טן יאָרהונדערט געפונען אויפן האַלבן וועג צו אַ פולשטענדיקער מאַנופאַקטור. אין איר העכסטער פאָרם (אין לאָנדאָן) פאַרייניקט זי אין אייגענעם וואַר־שטאַט די יעניקע אַרבעטן, וועלכע אַרבעטן אויס דעם וואָגן-קאַסטן צוזאַמען מיטן לעדער-באַצוג און די אויסבעטעכטס, און באַשעפ־טיקט מחוץ דעם הויז: דעם שניצעריי־אַרבעטער, דעם ראָד-מא־כער, דעם גיסער (פאַר די ראָד-באַשלאָגונגען און אַז. וו.), דעם לעדער־אַרבעטער, דעם שמיד. דעם געשפּאַן-מאַכער.

אָבער אויך אין דערדאָזיקער האַלב־פאַרטיקער געשטאַלט פאָדערט שוין די קאָטשנמאַכעריי „אַ גרויסע סומע מזומן געלט", און נישט צולעצט צוליב די לאַנגע צאָלונג־טערמינען, אויף וועלכע מ׳גיט סחורה דער פאַרנעמער קונדשאַפט. וויל די קאָטשן־בויער האָבן צו טאָן בלויז מיטן אַדל און מיט מענטשן פון הויכן ראַנג, ביי וועלכע עס איז נישט קיין זעלטנהייט, אַז זיי באַצאָלן אינגאַנצן נישט.

אגב האָט די קאָטש-אינדוסטרי גראָד אין יענער צייט אין ענגלאַנד איבערגעלעבט אַ גרויסן בלי־פּעריאָד. וויל דער אַדל האָט דאַן שטאָלצירט מיט אָנפירן אַליין די קאָטש. דאָרט, וווּ עס האָבן נאָך מיט אַ מענטשנאַלטער צוריק געלעבט נישט מער,

עס קומען צו אין משך פון די יאָרן אַ האַלבע טוץ אַנדערע אונטערנעמער.

נעבן דידאָזיקע צוויי הויפט-בוי-מלאכות פאַרנעמט אַן אָרט די דאַכדעקערײַ, וואָס האָט שוין אויך דורכגעמאַכט אַ שפּאָר שטיקל וועג צו דער קאַפּיטאַליסטישער אָרגאַניזאַציע. איך פּאָלג נאָך אַ געוויסן ש. איוואָן און כ׳בעפּין איין, אַז ער פירט אויס אין יאָר 1664 אַרבעטן אין לוּוור, אין סט. זשערמען און אין וועַרסאַל, פאַר וועלכע ער באַקומט 49.900 ל. אומגעפער פון דערזעלבער גרויס איז אויך די פירמע זשאַן פיללאר עט קלאָד פרעסנאָ, וועלכע הייסן: „דאַכדעק-מייסטער, אונטער-נעמער פון דאכדעקערײַ- און בלײַ-אַרבעטן.

די איבעריקע בוי-מלאכות: סטאָלעריי, שלאָסעריי, גלעזעריי א. אַז. וו. געפינען מיר אין אָנהויב פון אונזער עפּאָכע אין האַנטווערקערישן צושטאַנד; דאָ אַרבעטן, זעט אויס, פאַר-מעגלעכע מייסטערס מיט אַ האַלבער טוץ געזעלן און לערנ־יינגלעך: אָפט 10 אָדער 20 גלייכצייטיק ביי איין בנין, מיט אַן אַלגעמיינער יאָר-רעכנונג פון אַ פּאָר טויזנט ליוורס ביז העכסטנס (די סטאָלאַרעס) 20.700 ל., אויב מיר ווילן נישט אָננעמען, אַז די פיר סטאָלאַרעס, וועלכע האָבן אין 1666 באַקומען אַ סומע פון 63.000 ל., און אַנדערע פיר, וועלכע האָבן באַקומען אַ סומע פון 59.000 ל. און 16.317 ל. זענען געווען איין־איינציקע פירמעס דאַקענען אַרבעטן זיך אַרויף אַ פּאָר שלאָסערס, אין די שפּעטערע יאָרן, צו קליינקאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונגען: עס זעט כמעט אויס, ווי פון מיטן 17 ביז אָנהויב 18 יאָרהונדערט, וואָלט פאָרגעקומען (אונטערן איינפלוס פון דער שטאַרקער בוי-טעטיקייט פון קעניג און פון זיינע גראַנדן) אַ „קאָנצענטראַציע": אין יאָר 1715 ליפערט אַ געוויסער פראַנסואַ קאַפען, אַ שלאָסער, פאַר 51.578 ל. 11 ס.: דערפון לאָזט זיך אַרויסדרינגען, אַז ער האָט מינדעסטנס באַזעסן אַ באַטריב פון 12—15 און אפשר נאָך מער געהילפן, ווען די סומעס, וועלכע זענען דאָ פאַרצייכנט, וואָלטן אַפילו געווען די אייניקע ליפערונגען זיינע.

דאָס בילד, וועלכעס עס וואַרפט אָן פאַר אונז מערסיע

דער אָנפירונג פון באַדייטנדיקע קינסטלער: לעברון איז אַ לאַנגע צייט געווען דירעקטאָר, באָדאָנין איוואַרד, וואָן דער מוילען, באַפּט. מאָנואַיע און אַנד. האָבן דאָרט געאַרבעט אַלס מאַלער, די ברידער אַנגיע, קואַזוואַקס, טיובי אַלס סקולפּטאָרן, אָדראַן, רוסעלע, לעקלערק אַלס קופערשטעכער — מיט אַ גע־וואַלדיקער מחנה אַרבעטער: אין דער טעפּיכער־אָפּטיילונג אַליין זענען באַשעפטיקט געווען 250 פערזאָן. (אַ געשיכטע וועגן דער אָרגאַניזאַציע פון דער קונסט־מלאכה וואָלט געווען זייער אַ דאַנקבאַרע אויפגאַבע פאַר טאַלאַנטירטע מענטשן.) פאַר אונז איז געניג אָנצוווייזן, אַז דאָ האָט איינער פון די גרעסטע לוק־סוס־קאָנסומען אַרויסגערופן אויך איינע פון די גרעסטע איבער־קערעניש אין דער מלאכה־אָרגאַניזאַציע, וואָס האָט דערנאָך געמוזט האָבן אַ גרויסע באַדייטונג פאַר דער אַנטוויקלונג פון מאָדערנעם קאַפּיטאַליזם. ווייל לויטן מוסטער פון דער קעניגלע־כער מאַנופאַקטור פון גאבעלענען זענען אַנטשטאַנען אומעטום, וווּ ס׳איז געווען אַ קאָנסום־צענטער פון לוקסוס־מעבל, קאַפּיטאַ־ליסטישע קונסט־סטאָלעריייען. אין פראַנקרייך גופא האָבן מיר אין שאַרל בולס באַרימטער אונטערנעמונג דעם ערשטן ביישפּיל פון אַ פולשטענדיקער קונסט־מעבל־מאַנופאַקטור. בול, וועלכער האָט צוזאַמען מיט זיינע פיר זין אָרגאַניזירט די אַרבעט און האָט צוערשט פראָדוצירט בלויז פאַרן הויף און דערנאָך אויך פאַר דער פּאָרנעמער געזעלשאַפט מחוץ דעם הויף, האָט אויס־געאַרבעט אַלערליי מעבל פון בראָנז און האָלץ אַלס זייגער־קעסטלעך, שרייב־טישן, קאָמאָדעס, קיך־שאַפּעס, ליוסטערס, קאַסטנס, עטאַזשערעס און אַז. וו. ער איז טעטיק געווען פון 1672—1732; 1720 (דרום־ים־שווינדל!) האָט דער ווערט פון די אָנגעהויבענע מעבל־שטיק אין זיינע וואַרשטאַטן (וועלכע האָבן זיך געפונען אין לווּר) אויסגעמאַכט 80.000 ל.

אין גאַנץ גרויסן סטיל האָבן געפירט זייער געשעפט די באַרימטע ענגלישע קונסט־סטאָלירערס: די שראַטאָן, טשיפּענדאַל.

אויך אין דייטשלאַנד איז די לוקסוס־סטאָלעריי קאַפּיטאַ־

זוי אַ פּאָר טוץ קאָטשנבויער (צען אָדער צוועלף אין דער סיטי און נאָך נישט אַזויפיל אין לאָנדאָנס אַנדערע שטאָט-טיילן), האָבן איצט די קאָטשנבויער זיך צוזאַמענגעשלאָסן צו אַ גע־זעלשאַפט און באַזעצט גאַנצענע גאַסן.

ח) די (מעבל)-סטאָלעריי האָט פון תּמיד אָן אַרויסגעוויזן אַ טענדענץ דורכצובראָכן די גרעניצן פון האַנטווערק, ווי נאָר זי האָט אָנגעהויבן אויסצוארבעטן לוקסוס-געגנשטאַנדן. מיר גע־פינען שוין דעריבער פריצייטיק — צ. ב. אין אויגסבורג אין 16-טן יאָרהונדערט, — אַז די לוקסוס-סטאָלעריי, וואָס מאַכט „פיינע אַרבעט" ווערט אַנטקעגנגעשטעלט דעם „גמיינעם האַנט־ווערק". בעת די סטאָלעריי-מייסטערס מעגן באַשעפטיקן בדרך כלל בלויז איינעם, זייט 1549 צוויי געזעלן, האָט מען זיך גע־זוכט צו באַפרייען פון דערדאָזיקער באַשרענקונג דאַן, ווען מ'האָט געדאַרפט אויסארבעטן אַ גרעסערע „פּאָרנעמע אַרבעט".

אין 17-טן יאָרהונדערט נעמט אָן די לוקסוס-סטאָלעריי גרויסבאַטריבלעכע פאָרמען, וועלכע אַנטוויקלען זיך נישט צוערשט אין קאַפּיטאַליסטישע ראַמען, נאָר זיי ווערן פראָטעזשירט פון קעניגטום, פון דער מלוכה. ס'איז אַלעמען באַקאַנט, אַז אַ מוס־טער פאַר דער גאַנצער קונסט-מעבל-פּראָדוקציע ביז צו די פּאַ־ריניקטע וואַרשטאַטן פון אונזער צייט, איז די „קעניגלעכע מא־נופאַקטור פון גאָבעלענען", וועלכע קאָלבערט האָט געבראַכט צו אַ הויכער מדרגה. אין איר איז געשאַפן געוואָרן אַלץ, וואָס האָט געדינט אויף אויסצוצירן די קעניגלעכע שלעסער, ד. ה. נישט נאָר די מעבל פון שוואַרצן האָלץ, פון טשערעפאכע און פאַרביקע האָלץ־אַרטן און זייערע שניצעריין און אינטאַרזיען (האָלץ-מאָזאַאיקעס), נאָר אויך די וואַנט- און פוס-טעפּיכער, די ליוסטרעס און קאַנדעלאַברעס פון בראָנז און קריסטאָל; די זילבערנע און גאָלדענע פלים, וואָס זענען געצירט געווען מיט איידלשטיינער און אַז. וו.

עס איז נישט דאָ דער אָרט צו שילדערן, וויאַזוי עס זענען געשאַפן געוואָרן די וווּנדערווערק פון לואי דעם XIV סטיל. אין דידאָזיקע וואַרשטאַטן, וואָס האָבן געאַרבעט אונטער

איך מיין־אָבער, אַז כ׳האָב שוין געבראַכט גענוג בייִ־
שפּילן. מיר וועלן בעסער צום סוף פון אונזער אָפהאַנדלונג אויס־
פֿאָרשן די סיבות, וואָס האָבן געפֿירט צו דערדאָזיקער אין בריי־
פֿאַרנעם אייגהייטלעכער אַנטוויקלונג פון דער האַנטווערק־
פֿראָדוקציע.

4. די רעוואָלוציאָניזירנדיקע קראַפֿט פון לוקסוס־קאָנסום

וואָס האָט גענטריבן דעם האַנטווערק צום קאַפּיטאַליזם, נאָך אַיידער דאָס האָט געטאָן די טעכניק? וואָס איז די סיבה, וואָס דאָ ווערט דער האַנטווערק אויפגעהיט, און דאָרט ווערט ער פֿאַרבּיטן דורך א קאַפּיטאַליסטישע אָרגאַניזאַציע?

די פֿאַרטרעטער פון דער הערשנדיקער מיינונג ענטפֿערן אויף דעם: די געזעצגעפּישע אויסשפֿרייטונג פון אָפּזאַץ־מאַרק טראָגט די שולד דערפֿאַר, וואָס דער קאַפּיטאַליזם באַקומט די אויבערהאַנט איבער דער געווערבלעכער אַרבעט, ווי כ׳האָב דאָס שוין געשילדערט אויבן. אָבער איך זאָג: דער איינפלוס, וועלכן עס האָט אויף דער אָרגאַניזאַציע פון דער האַנטווערק־פּראָדוקציע די אויסבילדונג פון א שטאַרקן לוקסוס־קאָנסום, איז א סך בּא־דייטנדיקער. דערדאָזיקער לוקסוס־קאָנסום איז דערייניקער, וואָס עפּנט אין צאָלרייכע פֿעלן (נישט אין אַלע!) די טיר פֿאַר קא־פּיטאַליזם, כדי ער זאָל אַריינמאַרשירן אין דער רויקער שטאָט פון האַנטווערק. מיינע אויספֿירן, האָף איך, באַווייזן די ריכטי־קייט פון מיינע מיינונגען.

ווען מען וואָלט מיר אָבער אָפּגעפּרעגט: דו האָסט א טעות; יענע מלאכות, וועלכע דו האָסט ריכטיק באַצייכנט אלס לוקסוס־אינדוסטריין און וועלכע זענען אין דער אמתן צום פריסטן פֿאַרכאַפּט געווארן פון קאַפּיטאַליזם, פֿעלן אַרונטער אונ־טער דערדאָזיקער הערשאַפּט נישט וויל זיי זענען לוקסוס־אינדוסטריין, נאָר וויל זיי זענען עקספּארט־אינדוסטריין. וויל דידאָזיקע אייגנשאַפּט האָבן זיי אַלע.

ליסטיש און גרויסבאַטריבלעך אָרגאַניזירט שוין אין 18-טן יאָר־הונדערט (און נאָר זי אַליין, ווייל דער האַנטווערקערישער כאַ־ראַקטער פון די געווײַנלעכע מעבל־סטאָלאַרייען האָט זיך אויפ־געהאַלטן ביז טיף אין 18-טן יאָרהונדערט אַריין.) אײַנע פון די פריסטע קאַפּיטאַליסטישע סטאָלאַרייען איז בײַ אונז די סטאָלאַרײַ אין מאַינץ, וועלכע אַנטוויקלט זיך אַלס לוקסוס־סטאָלאַרײַ א דאַנק דעם פראַכט־ליבנדיקן קורפירשטלעכן הויף.

און אויפן זעלבן אופן קומט פאָר די אַנטוויקלונג אין צאָלרייכע אַנדערע האַנטווערקעריין:

די פאזומענטירער אין בערלין זענען סוף 18-ן יאָרהונדערט א בלײַענדיקער האַנטווערק: 259 מייסטערס באַשעפ־טיקן 248 געזעלנס און 170 לערניינגלעך. דאַקעגן די רייכע אַרבעט מיט באַנוצונג פון גאָלד- און זילבער־דראָט איז אויסגע־אַרבעט געוואָרן דורך דער גאָלד- און זילבער־מאַנופאַקטור אַלס הויז־אינדוסטריי און דורך די פאזומענטירער אַלס אירע הויפ־ארבעטער".

די געווײַנלעכע פאָמאַדע ווערט אויסגעאַרבעט אין 18-טן יאָרהונדערט דורך די פריזירער; דאַקעגן עקזיסטירן צוויי פאַב־ריקן פאַר שמינקע און פאַר „פאָמאַדע צום האָר־ווקס".

די זיפנקאָכער לעבן זיך רויק און צופריידן, ביז אין איין שיינעם טאָג ווערן דערפונדן לוקסוס־זייפן. „די פאַבריק־סיסטעם הויבט זיך אָן מיט דעם אויפקום פון לוקסוס־זייפן". אין 18-טן יאָרהונדערט איז דער פראָדוקציע־נעביט צווישן האַנט־ווערק און קאַפּיטאַליסטישער אונטערנעמונג געווען שאַרף אָפ־געגרענעצט צווישן זיך: דער האַנטווערק האָט אויסגעאַרבעט די איינפאַכע זייפן, די קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונג די פיינערע, ווי די מאַרסעלער זייפן און אַז. וו. אין מאַרסעל אַליין, וווּ ס'האָט זיך צו יענער צייט געפונען דער צענטר פון לוקסוס־זייף־פאַבריקאַציע, האָבן אין יאָר 1760 38 פאַבריקן געהאַט 170 קעסלען און 1000 ארבעטער.

דער עלעאַנטער זייף־קאָכער אין לאָנדאָן האָט נויטיק געהאַט אן אָנהויב־קאַפּיטאַל פון 2—3000 פ"ש.

אין 13-טן יאָרהונדערט אויף לוין-באדינגונגען פֿאַר אַ מצרסיע זייד, וועלכן דערדאָזיקער פֿאַרקויפט דאָן אין שטאָט, בעת פּלאָקס און וואָל באַאַרבעטן נאָך די פּויערים „אויף אייגענער האַנט" אין יאָרהונדערטן אָרום: וואָס פֿאַר אַן אַנדער סיבה האָט אין דאָזיקן פֿאַל די הויז-אינדוסטריעלע אָרגאַניזאַציע, אויב נישט דעם, וואָס נאָר דער מצרסיע באַקומט דעם טייערן רוי-שטאָף?

מיינסטנס איז אָבער אויך דער אַרבעטס-פּראָצעס, דורך וועלכן עס ווערט אויסגעארבעט אַ לוקסוס-אַרטיקל, אַ סך טייערער ווי דער, דורך וועלכן עס ווערט פּראָדוצירט דער געווייניקסטער אָרטיקל. דער מאָמענט, היינט, פֿאַרשטייט זיך, איז דאָס שוין נישט דער פֿאַל! דערמאָנט זיך נאָר די אַמאָליקע מצקסטיל-אינדוסטריי (פֿאַרבעריי! אפּרעטור!); די גלאָז- און פּאָר-צעלייי-פּראָדוקציע; די טעפּיכער-שטריקעריי אָדער וועבעריי; די שפּיגל-פּראָדוצירונג; מיט איין וואָרט די מיינסטע פּראָצעסן פון די לוקסוס-אינדוסטריען. אַלזאָ נאָכאַמאָל: די אויבערהאַנט פון „קאַפּיטאַל-קרעפּטיקן" מאַן. אָבער דער פּראָדוקציע-פּראָצעס איז ביי דער אויסאַרבעטונג פון לוקסוס-אַרטיקלען נישט נאָר טייע-רער: ער איז מיינסטנס אויך קונסטפולער. קאַמפּליצירטער, ער פֿאָדערט מער ידיעות, מער דיספאָזיציע-טאַלאַנט: דאָס איז די סיבה, צולויב וועלכער עס ווערן אויסגעטיילט די טיכטיקסטע, אין דאָזיקן זין: די בעסטע פון דער מאַסע, וועלכע זענען דורך זייערע מעלות פּעיק צו פֿארנעמען די שטעלעס פון די נייע, צו אָנפּירונג און אָרגאַניזאַציע-באַרופענע ווירטשאפטס-סובייקטן. אָבער די מעלות פון לוקסוס-ארטיקל ווערן אָפּטמאָל דערגרייכט נאָר דאָן, ווען דער ארבעטס-פּראָצעס איז שוין דורך קאָאָפּע-ראציע און ספּעציאליזאציע דערפירט צו א הויכער שטופּע: די קאפּיטאַליסטישע מאָס-שניידערי גיט ארוים קוואַליטעט-סחורה בלויז דערפאר, וויל זי מאכט נוצלעך מאר א גרויסער מאסע פון דורכשניטלעכע שניידערס די הויכווערטיקע אַרבעט פון שאַלענטירטן צושניידער. אָבער א דיפערענצירונג פון הויכווער-טיקע לייסטונגען איז בלויז מעגלעך אויף א בריייטערן פּראָ-

דאָן וואָלט איך געענטפערט: האָסט אַ טעות, פריינט. דו האָסט אַ טאָפּלטן טעות:

1. זענען גאָרנישט אַלע קאָפּיטאַליסטיש-אָרגאַניזירטע לוקסוס-אינדוסטריען עקספּאָרט-אינדוסטריען, איך דערמאָן אייך די מעבל-, די קאָטשן-, די טעפּיכער-מאַנופאַקטורן, די לוקסוס-שניידעריי און שוסטעריי. דאָס אַלץ איז „לאָקאַלע", מיינסטנס אפילו „קונדנפּראָדוקציע".

2. זענען גאָרנישט אַלע עקספּאָרט-מלאכות קאָפּיטאַליסטיש. אין משך פון גאַנצן טיטלאַטער האָבן עקזיסטירט צאָלרייכע מלאכות מיט אַן אינטערלאָקאַלן און אינטערנאַציאָנאַלן אָפּזאַץ. און אַזעלכע עקספּאָרט-מלאכות האָבן זיך אויפגעהיט ביז אַ דער נייער צייט. נאָך אין אָנהויב 19-טן יאָרהונדערט זענען די וואַלוועבערייען אין יארקשיר, די לייענוועבעריין אין שלעזיע געווען לחלוטין האַנטווערקעריש אָרגאַניזירט, כאָטש זיי האָבן ביידע געאַרבעט פאַרן וועלט-מאַרק.

אַזוי אָרום זענען מיר, אז די געאָגראפישע אויסשפרייטונג פון אָפּזאץ-געביט קען נישט גילטן אלס אנטשיידנדיקער גרונט, וועלכער ברענגט צו הערשאפט דעם קאפיטאליזם אין אַנדערע מלאכות.

מיין מיינונג, אז דערדאָזיקער אנטשיידנדיקער גרונט ליגט אין דער אויסשפרייטונג פון לוקסוס-קאָנסום און די אויסגע-רעכנטע מלאכות זענען באהערשט געווען דורכן קאפיטאליזם, וויל זיי זענען לוקסוס-אינדוסטריען, פארטיידיק איך אויפן פאלגנדיקן אופן:

די סיבות, צוליב וועלכע א לוקסוס-מלאכה איז בעסער צוגעפאסט פאר דער קאפיטאליסטישער ארגאניזאציע, דארף מען זוכן:

1. אין דער נאטור פון פראדוקציע-פראצעס. דער לוקסוס-ארטיקל פאדערט כמעט תמיד א קאסטבארן רוי-שטאף, וועלכער מוז אפט געבראכט ווערן פון דער ווייט.

דאס הייסט: די אויבערהאנט פון רייכערן און קויפמענישגעביל־דעטערן מאן: ווען די פאריזער שפינערינס שפינען שוין

(ווי אין וועל דאָס געוויי באַהאַנדלען אויף אן אַנדער אָרט):
אַנהויבנדיק פון די הומיליאַטן, וועלכע גרינדן אין פלאָרענץ דיי טוך-אינדוסטרי, ביז די פראַנציזישע עמיגראַנטן, וועלכע זענען די פאָטערס פון דער בערלינער אינדוסטרי, ציט זיך א נישט-אונטערגעבראָכענע קייט פון וואַנדערונגען פון אינדוסטריעלער און זייערע אינדוסטריעלע גרינדונגען אין דער פרעמד. אָבער אלץ, וואָס זיי גרינדן, זענען כמעט תמיד לוקסוס-אינדוסטריען, וואָס זייער אַנטוויקלונג איז טאַקע קודם כל געווען צום הארצן פון די לאנדהערן.

אָבער דידאַזיקע אלע אינדוסטריען, וועלכע ווערן באוווסט-זיניק געשאפן דורך פרעמדע, טראָגן אויף זיך פון אָנהויב אן א ראציאָנאלן שטעמפל. זיי אַטטשטייען מייסטנס כחוץ די אלטע צעך-גרעניצן און אָפט אין קעגנזאַץ צו די אלטאיינגעוואָרצלטע אינטערעסן פון די הייסישע האַנטווערקער. ביי זייער איינאַרדנונג רעכנט מען זיך מיט קיין זאַך נישט, אָחוץ מיט דער צוועקמעסיקייט און דעריבער בילדן זיי צוערשט דעם באָדן אויף וועלכן עס אַנטוויקלט זיך די נייע, עקאָנאָמיש העכערע ווירטשאפטס-סיסטעם.

אָבער דער וויכטיקסטער פאַרבאַדינג, וואָס האָט געמוזט דערפילט ווערן, כדי דידאַזיקע ווירטשאפטסיסטעם זאל קענען עקזיסטירן, איז געווען אַז אָפזאַץ, וואָס זאל אַנטשפרעכן זיין וועזן. אָבער היות (לעצטע סיבה!)

4. די אַנדערע מעגלעכקייט פון א גרויסן אָפזאַץ: דער מאנסאָפזאַץ פון מינדערווערטיקע אַרטיקלען אָדער דער אָפזאַץ פון גרויסע צוזאַמענגעזעצטע אַרטיקלען איז, מיינסטנס, אַנטשטאַנען א סך שפעטער, איז פאַרן גאלט-פאַרמעגן, וואָס האָט געשטרעבט זיך פאַרוואַנדלען אין קאַפיטאל, געביבן בלויז איין אויסוועג: אינוועסטירן זיך אין לוקסוס-מאכות.

אזוי ארום האָט דער לוקסוס, וואָס איז אלץ געווען, וויּ מיר האָבן אויפגעוויזן, א לעגיטים קינד פון דער אלגעמיינער ליבע, געבוירן דעם קאַפיטאַליזם.

דוקציע-באזיס, וועלכע עס שאפט ערשט די באטריבס-אָרגאניזאציע פון דער קאפיטאליסטישער אונטערנעמונג.

2. ליגן די סיבות, וועלכע טרייבן די לוקסוס-מלאכות צו קאפיטאליזם גיכער ווי די אַנדערע, א י ן ד ע ר נ א ט ו ר פ ו ן א ָ פ ז א ץ. איך וויל נישט איבערטרייבן דעם געדאנק, וועלכן מיר האָבן שוין פריער באַגעגנט און וועלכער איז אונטערן „אנטיען רעזשים" (אלטער רעזשים) געווען א געווייניקע דערשיינונג: אז די סעניאריאלע נאכלעסיקייט ביים באַצאָלן ברענגט מיט זיך אָפטע פאַרלוסטן פאַר די פּראָדוצענטן פון לוקסוס-סחורות, אָבער יעדנפאלס פאָדערט עס א ברייטערן קאפיטאל-באזיס, ווי געווייניקער.

וויכטיקער דאקעגן קומט מיר פאָר דער אומשטאַנד, וואָס דער אפזאץ פון לוקסוס-ארטיקלען איז אונטערגעוואָרפן א סך גרעסערע קאָניונקטור-וואקלענישן, ווי די מאסנגעברויכס-ארטיקלען. די געשיכטע פון אלע לוקסוס-אינדוסטריען לערנט דאָס אונז: די קאפריזן פון די רייכע לייט, ביי וועלכע די „מאָדע" הויבט אָן צו באהערשן דעם געשמאק אין משך פון דער פריקאפיטאליסטישער עפאָכע, בייטן זיך שנעל. און דידאזיקע ראשע ענדערונגען רופן פון איין זייט אָפט ארויס אָפזאץ-סטאגנאציעס און פאָדערן פון דער צווייטער זייט פון פּראָדוצענט א זייער שטארקע באַוועגלעכקייט פון גייסט. כדי ער זאל קענען כסדר צופאסן זיין פּראָדוקציע צו די נייע פאָדערונגען. און די קאפיטאליסטישע אָרגאניזאציע איז א סך גיכער אומשטאנד סיי אויסצוהאלטן אומגינסטיקע קאָניונקטורן און סיי אויסצונוצן די גינסטיקע, אידער די אַנטוועקערייַ.

צו דידאזיקע אלגעמיינע סיבות, וועלכע לייגן אין „דער נאטור פון דער זאך" קומט נאָך צו

3. דער היסטאריישער גרונט, וואָס אלע לוקסוס-אינדוסטריען בעתן אייראָפעישן מיטלאלטער זענען גע ש א פן ג ע ו ָ א ָ ר ן ק י נ ס ט ל ע ך, אָדער דורך די פירשטן אָדער דורך אונטערנעמונגסלוסטיקע פרעמדע. דער פרעמדער שפילט די אַנטשיידנדיקע ראָל ביי דער אַנטשטייאונג פון דער מאָדערנער אינדוסטרי